Q. CVRTII RVFI

DE REBVS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

REGIS MACEDONVM

LIBRI SVPERSTITES

AD OPTIMORVM EXEMPLARIVM FIDEM

RECENSITI

ATQVE

PROOEMIO ET INDICE RERVM

INSTRVCTI

A

FRID. SCHMIEDER.

GOTTINGAE, MDCCCIII.

SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

PROOEMIVM.

Accidit Curtio, quod aliis quibusdam veterum, vt de eo nihil propemodum sciamus. *Quintum Curtium Rufum* adpellatum fuisse, ex perpetuo librorum veterum consensu; Romanum fuisse, ex nomine, ex oratione, atque ex loco libri decimi cap. 9, 3. intelligitur. Cetera ignorantur. Namque de aetate eius viri docti in maxime diuersa discedunt; alii Ciceroni, alii Augusto aequalem fuisse, alii sub Tiberio (vt Raderus et Perizonius), alii sub Claudio, (vt Lipsius et le Tellier), alii sub Vespasiano (vt Vossius et Freinshemius), alii Traiano imperante, alii Constantini M. temporibus (vt Io. Franc. Ios. Bagnolo), quin Theodosii (vt C. Barthius), et, ne in re dubia verba consumam, alii aliis temporibus vixisse probatum iuerunt. Quorum omnium argumenta modum praefationis excederent, et in Cunzii V. C. Prolegg. diligenter exposita reperiuntur. Ego primum sententiam Perizonii, in quam postremo saeculo plures virorum doctorum accesserunt, deinde I. Fr. I. Bagnolo, viri inter Italos clarissimi, de Curtii aetate iudicium, quod recentissimum est, exponere satis habeo.

Perizonius igitur ex Curtii loco, l. X, 9, 3, quamquam vagus est et plurium interpretationum patiens, atque ex stylo sub Tiberio vixisse coniectauit, *Curt. Vind.* p. 3. "Nullus dubito, „inquit, quin fuerit ille rhetor, qui in Catalogo „rhetorum in MSstis Suetoniani libelli, *de claris*

„*rhetoribus*, hoc nostri auctoris nomine commemoratus obcurrit, quum stylus manifeste prodat rhetorem, nomen porro *Q. Curtii Rufi* vtrumque conueniat, denique et aetas. Etenim „Rhetor ille nominatur proxime post eos, qui „sub Augusto floruerunt, et longe ante Quintilianum, vt adeo ad tempora Tiberii omnino „videatur referendus. Ad quae tempora etiam „hunc scriptorem retulerim, cum propter stylum, istis temporibus congruentem, tum maxime „propter illa verba l. X, 9, 3 (vbi Perizonii interpretationem Commentario inserui). Rhetor „ergo iste Suetonii fuit haud dubie hic Curtius; „forsan et Consularis ille ac Triumphalis vir „sub Tiberio quem memorat nobis Tacitus „Ann. XI, 20. quum iterum conueniat plane nomen, dein aetas, denique tenuis et humilis „origo. Rhetores ante Blandum, equitem Rom. „Senecae ferme aequalem, libertini erant, quod „tradit Seneca Controv. l. II. in Praefatione addens, aliis *turpe* habitum *docere*, *quod honestum erat discere*. Eius vero generis probabile est etiam Curtium Rhetorem fuisse; Consularem „vero illum Tiberius *ex se natum* dixit, i. e. „nihil debere parentibus suis, vilissimis quippe „et ignotissimis: eique ideo Tacitus d. l. vt *acre* „tribuit *ingenium*, ita et *dedecus* natalium." Sic Perizonius subtiliter, vt solet. Cui ne prorsus adcedam non tam ea, (quamquam non negligenda sunt.) quae Cunze (Prolegg. p. 11.) contra hanc opinionem scripsit, faciunt, nec omnium, qui extant, veterum de Curtio historico silentium, quam quidam Curtii ipsius loci. Solet enim, ex more scriptorum posterioris aeui, sua verba flosculis poetarum aliorumque scriptorum aureae aetatis (vt Virgilii, Liuii) ornare. Si adeo re-

periantur, quae e scriptoribus saeculi p. Chr. n. primi exeuntis depromserit, sane antiquior esse nequit. Iam vero tota Amyntae oratio l. VII, c. 1., vt et causa, simillima est illi Terentii ap. Tacit. A. VI, 8; et membra sane aliquot sunt, quae Lipsio hinc translata videantur. Iano Rutgersio Curtii locus l. IV, 4, 7. ex Lucano III, vs. 563 certissime expressus videtur, cuius illum studiosum fuisse, multis ait argumentis probari posse. Praeterea alii quoque loci non pauci in Freinsh. Comment. notantur, vbi Curtii Tacitique et sententiae et verba sunt simillima. Instar omnium sint duo Senecae loci, apud quem Epist. 56, 16. legitur: *nihil tam certum est*, *quam otii vitia negotio discuti.* Apud Curtium VII, 1, 4. Alexander *satis prudens*, *otii vitia negotio discuti* etc. Ap. Senec. Ep. 59, 18: *gentes ne finitimis quidem satis notas;* ap. Curt. VII, 3, 5: nationem ne *finitimis quidem satis notam* etc. Freinshemio vterque a tertio aliquo mutuatus videtur: sed si aliunde quoque probari poterit, Curtium posterioris aeui fuisse, illa ex Seneca depromta esse facile concedes. Curtius IX, 6, 17 vtitur verbo: *piissimus*, quod nullum esse in latina lingua Cicero Philipp. XIII, 19 auctor est. Iam vero scriptor Tacito et Seneca antiquior non reperitur, qui illo verbo vtatur. Frequentius est apud Ausonium. Vox *sagittandi* VII, 5, 42 in antiquiore, quam Iustinus est, non legitur. Quintil. Inst. Orat. X, 1, quamquam ipse fatetur plures legendos esse, quam a se nominentur, Curtium tamen, si antiquior esset, inter eos, quorum lectione iuuenes dicendi facultatem confirmare possent, vix potuisset tacere. Apud Curtium VI, 11, 18. Philotas duces Alexandri, quibus coram torquebatur, *finem quaestioni fore*,

per Alexandri salutem iurare iubet. Vbi Raderus notauit: "per genium seu τύχην regis aut „Caesaris iurabant veteres pagani, per salutem „Principis Christiani, vt docet Tertull. Apologet. „c. 32: *Iuramus, sicut non per genium Caesarum, „ita per salutem eorum, quae est augustior omni„bus geniis.* Arcad. et Honorius. l. 41. Cod. de „Transact. *Qui nomina nostra placitis inseren„tes, salutem Principum confirmationem initarum „iurauerint esse pactionum* etc." Iam suspicio exoritur, quarti saeculi fuisse Curtium, et fortasse Christianum. Nec sine causa, si et haec consideraueris. Nulli imperatori superstitio, qua maxime multitudo regitur, negligenda est; ergo et ab Alexandro in quauis re vel magna vel dubia vates haruspicesque consulebantur; nec quidquam solemnius erat in republica Romana et sub primis Imperatoribus. Quantum vero Curtius Alexandrum indignatur vates consuluisse, quae sane res Tiberio aequalem non mouisset! Iam eum *non intactum* dicit *ea superstitione mentis*, vt vates consuluerit, l. IV, 6. 12. iam *vates adhibere coepisse a superstitione animi* l. V, 4, 1. iam *superstitionis non potentem fuisse* l. VII, 7, 21 et 7, 8: *quum post Darium victum hariolos et vates consulere desiisset, rursus ad superstitionem humanarum gentium* (sic Codices. *mentium* receperunt editores ex coniectura Palmerii *ludibria* (quo vocabulo alio loco artis magicae vanitatem notat) *reuolutum esse.* — Quam aspera quoque voce inuehitur Curtius in mythos Graecorum innoxios et immerentes, mythum de Nymphis Marsyae amore retentis inscito vocabulo *Poetarum mendacium* adpellans, l. III, 1, 4. et alio loco l. VIII, 10, 12: *inde*, scribens, a monte Mero, Graeci *mentiendi traxere licentiam*,

Iouis semine Liberum patrem esse celatum. Quae formulae sane Christianum magis decent, quam antiquiorum aliquem, hisce mythis a pueritia inbutum. Haec vero omnia, quamuis ad aetatem Curtii definiendam non subficiant, monent tamen, ne simpliciter Perizonio credamus. Possunt adeo ad I. F. I. Bagnolo, Comitis, sententiam, in libro *delle gente Curzia e dell' eta di Q. Curzio l'historico ragionamento Bononiae* 1741. 8. publici iuris factam, propensiores reddere lectores. Retulit Curtium ad tempora Constantini Magni, rationibus ex loco Curtiano saepe laudato, quem sic fere interpretatur, petitis: Verbis: *quodque imperium* (Macedonicum) *sub vno stare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit*, iam respici ad turbatum imperii Romani post Constantii mortem statum, pluribus in diversis prouinciis summam rerum obtinentibus. Hanc ob causam iam ruisse imperium Romanum; quod vero quum Constantinus in tanta omnium rerum perturbatione ita restituisset, vt ipse toti praeesset, merito populum Rom. huic Principi salutem suam debere. Quum sine suo capite (Constantio mortuo, vel potius sine vno capite, vno Imperatore) discordia membra trepidassent, alii exercitus aliaeque prouinciae alium ducem sequutae essent, bellaque ciuilia parassent, Constantinum in Britannia Imperatorem creatum victoriis breui tempore omnia pacasse, sibique vni subiecisse. Sic pace restituta, legum seueritate firmata, literarum studiis reuiuiscentibus, factum esse, vt imperium non reuirescere solum, sed etiam floreret. Tres eum filios reliquisse, Constantinum, Constantium et Constantem, atque plures propinquos, nemo nescit. — Haec coniectura recentissimo editori

verosimillima videtur, sed ipsa quoque, quae reprehendi possint, habet. Constantinus Augustus adpellatus est anno post Chr. n. 306. Solus Imperator factus post Licini mortem A. 323. *Subitane* igitur *serenitas* adpellari potest, quae post XVII tandem annos tempestatem discussit? *Faces exstinxisse*, *gladios condidisse* is tantum dici posse videtur, qui salubri ratione, ne bellum iam paratum geratur, cauet. Quot vero proelia commisit Constantinus, antequam Imperator erat solus? — Reliquarum sententiarum nulla firmioribus nititur argumentis, indeque aetatem Curtii ignorari palam est. Non vnus Q. Curtius Rufus passim apud veteres commemoratur, ex quorum numero vtrum noster fuerit, incertum est; de Curtio historico ante saeculum decimum vbiuis est altum silentium. Inde factum est, vt eum quidam adeo negarent antiquum esse scriptorem, subpositum potius ab Italo recentioris aeui. Sed, praeterquam quod Codices, qui supra septingentos et octingentos annos habere creduntur, exstant, aliis quoque argumentis illa sententia refutari potest, nec fuerunt inter viros doctiores, qui in eam abire mallent.

Stylo suo et historia Curtius multos delectavit, multos reperit laudatores, ab Heinsio adeo *Venus historicorum* adpellatus. Ab aliis autem multis nominibus reprehensus est. Quare, si paucis ostendero, quanti historia eius aestimanda sit, operae pretium facturus mihi videor, praesertim quum in scholis, in quibus passim legitur, multis historiae Alexandri praecipuus sit auctor. Principio librorum, vbi fortasse de consilio suo scripserat, perdito, ex eo, quod in superstitibus praestiterit, quid praestare voluerit,

coniectandum est. Largiamur eum veram Alexandri historiam scribere voluisse; debebat scientiis historico necessariis satis instructus esse; debebat, quum iam antiquis temporibus varia et multa falsa de Alexandro narrarentur, ex liquidissimis fontibus haurire, veritati quam maxime studere, idque animo a partium studio omnique adfectu alieno; artem debebat ostendere non in rebus inueniendis, sed in iis, quae erant, iisque grauioribus, perspicue, placide, simpliciter narrandis; paucis defungi debebat in rebus minus necessariis, nec erat quaeuis occasio eloquentiae ostentandae captanda. Iam vero, excussis diligenter libris Curtianis, eum ad historiam scribendam non satis praeparatum fuisse palam est. Graecam linguam, e qua Alexandri historia potissimum transscribenda erat, non satis callebat; rei bellicae ita erat inperitus, vt nullius fere vel proelii vel obsidionis descriptio satis intelligatur; ignorantia in rebus geographicis tanta est, vt non facile reperias, quem hoc nomine ei postponas etc. Historiam ipsam maximam partem ex Graeco latinam fecisse videtur; sed si cum aliis historicis, forte fortuna ad nostra tempora vsque conseruatis, comparatur, ex turbidis plerumque fontibus hausisse merito arguitur. Namque plures eum auctores habuisse, Clitarchum, Timagenem et Ptolemaeum, ipse testatur l. IX, 5, 21. Ptolemaei, optimi de Alex. historici, vestigia aliquibus locis inuenisse mihi videor; Diodorum etiam Siculum interdum ad verbum vertit, aliis tamen locis vel multo copiosior in singulis est, vel prorsus ab eo discedit; nec Hegesiam, tumidum scriptorem neglexisse videtur, (de quo vid. St. Croix *Examen* etc. p. 15.); plurima vero ni fallor, sicut Diodo-

rus, Clitarcho debet, historico minime probabili, (cf. St. Croix p. 17.) ex Timagene fortasse et reliquis passim aliquid interserens. Inde factum est, vt aliquando, quum duo auctores eamdem quidem rem, diuerso vero modo narrarent, Curtius narrationes discrepantes de eadem re ita repeteret, tamquam essent de diuersis rebus. Sed et alia multa in historia et in descriptionibus rerum memorabilium cum propria tum auctorum suorum culpa peccauit. Vix tria memini loca, vbi falsa a veris discernere conatus sit; ipse potius fatetur, se plura transscribere quam credere, nec adfirmare sustinere, de quibus dubitet, nec subducere, quae adceperit l. IX, 1, 34. et, se inconrupta perferre vtcumque tradita l. VII, 8, 11. Interdum adeo lectori in suspicionem venire potest, quaedam ficta esse, vt locus esset poeticae descriptioni, ex. c. IV, 3, 16. Saepe in rebus parui momenti narrandis longus fuit, necessaria omisit. Annos addere vbiuis neglexit, anni tempora plerumque. Deinde, quamuis quidem, si totum spectas, laudatorem Alexandri non videatur professus, cupido tamen eloquentiae ostentandae praeualet, cui quauis occasione data ita indulget, vt quae forte arti exercendae idonea essent, mirabilia potissimum, certioribus praetulisse videatur. Denique multum abest, vt ei, quod historicum deceat, ſcribendi generi operam dederit. Orationes elegantes et ornatae artificem produnt; in descriptionibus saepe verborum modum non tenet et ampullatur, rhetorico fuco saepe abutitur. Singula, quae mihi breuitatis causa sine argumentis praefanda sunt, in commentariis probata inuenient, quibus res curae cordique est. Curtius itaque, quum nulli legi, qua historici maxime tenentur, satisfecerit,

multam quidem fidem habere nequit; negligendus tamen non est, praecipue, quod passim quaedam retulit, quae apud neminem reliquorum memoriae prodita reperias. Multis vero et iuniorum et virorum, qui librum legunt, vt otium fallant et delectentur, quidquid poscatur historicus, parum curantes, propter vigorem et in multis suauitatem vehementer et merito placet. In scholis itaque, si praeceptor eo vti non nescit, et ad latinam linguam et ad historiam Alexandri addiscendam prodesse potest. Iam mihi coniecturam de libri origine adiicere liceat, quam quidem, licet ab illa Io. Clerici (Ars Crit. P. III. S. III. c. 1, 4.) non multum abeat, mihi, ni ipse fallor, ex diuturna cum Curtio consuetudine natam esse, bona fide profiteor. Erat rhetor quidam, parum interest, cuius saeculi, qui, quum artis suae insigne monimentum posteritati tradere cuperet, fabulam quidem eius generis, quae hodie Romanenses vocantur, excogitare potuisset, sed ipsius argumenti grauitate et luce artis splendorem augeri malebat. Idonea videbatur Alexandri historia, quam inter Graecos, eodem vt creditur consilio, iam scripserat Clitarchus. Romano rhetori, vnde veriora haurire posset, non magna erat cura, campum, in quo ars exsultare posset, inuenisse, satis habebat. Summa tum cura erat, vt orationes ornatissimae et descriptiones tragicae vel ex graeco transscriptae vel recens compositae rerum gestarum seriei suo quaeque loco insererentur, atque inuicem historiam ornarent. Reliqua vero, vt bene narrarentur, operam quidem dedit, sed propter imperfectam rerum historico necessariarum doctrinam in multos errores abreptus est.

Exemplarium Curtii manu scriptorum plura ad nostram aetatem peruenerunt, sed adcidit Curtio, quod Arriano aliisque, vt omnes Codices superstites ex vno antiquo exemplari eoque iam mutilo originem traxerint; perierunt liber primus et secundus, atque in superstitibus plures loci modo maioris, modo minoris ambitus. Quem defectum vt subplerent, tres potissimum viri docti operam dederunt. Christoph. *Bruno*, iuris vtriusque Licentiatus, eiusdemque ac bonarum literarum quondam Professor Monachii in Schola poetica, amborum, qui in principio desiderantur librorum subplementum compendiosum conlegit, quod cum Curtio edebatur Basileae 1545 Fol. et postea saepe repetitum est. Aeque compendiosa sunt Christophori *Cellarii* subplementa libri I et II. atque lacunarum posteriorum librorum, 1688. Quae exciderint, quomodo singula dispensata fuerint, paucis exponit, atque in notulis adiectis auctores suos recenset. Vtroque longe copiosior fuit *Freinshemius*, qui omnes lacunas expleuit 1648. Ex quouis genere scriptorum quidquid huc spectabat, multo labore conlegit, et in vnum corpus congessit, vnde factum quidem est, vt vera et falsa *a*) promiscue legantur, merito vero prae reliquis eam ob causam laudatur, quod suo labore et optime ad lectionem Curtii praeparauit, et molestiam lacunarum minorum amouit.

Exemplarium editorum magna multitudo est, maxime in vsum Scholarum, quorum recensio

a) Ex. c. statim in principio, vbi Curtii nomine de fontibus huius historiae scripsit §. 1 — 6. Habet illa ex Arriani praefatione, quem verum est Ptolemaeum potissimum et Aristobulum auctores sequutum esse; at falsum est de Curtio, vt supra monui.

huius quidem loci non est. Omnium enim, qui hisce literis student, manibus terenda est Harlesii V. cel. *breuior notitia literaturae romanae.* Qui plura cupiunt, Freinshemii Fabriciique catalogum a Bipontinis auctum (quamquam et ii quaedam omiserunt) euoluant. Tironum tamen causa Curtii post literas renatas fata adumbrabo. Editio princeps Curtii prodiit Venetiis 1470 siue 1471, plurimarum ex reliquis basis; aetate fere par est Romana Laueri, et proxima Mediolanensis 1475. Posteris temporibus plures viri docti textum vel e Codicibus et coniectura emendarunt, vel notis inlustrarunt, quorum celebriores sunt Des. Erasmus, Aldus, Adr. Iunius, Franc Modius, (Val. Acidalius), Matth. Raderus, Titus Popma, Io. Ios. Pontanus. Nemo vero Curtio maiorem operam inpendit quam Ioannes Freinshemius, Curtii sospitator, qui non solum textum docte recensuit, sed copiosis quoque commentariis inlustrauit. Exemplar eius primo prodiit Argentorati 1648. 8. II Vol. tum vero ab ipso Freinshemio paullo ante obitum adornatum longe priori auctius et emendatius, curante Rappio ibid. 1670. 4. Post Freinshemium multi Curtium vel cum notis ex illo excerptis, quibus suas insperserunt, vel cum notis variorum ediderunt; inter quos laudantur Cellarius, cuius editio prima prodiit 1688, et Pitiscus, cuius posterior 1693 et 1708 praefertur, pueris potissimum commendanda. Locupletissima omnium est Henrici Snakenburgii cum notis variorum partim integris, partim selectis, Delphis et Lugd. Batav. 1724. 4. in qua omnia subplementa, plurimorum Codd. variae lectiones et omnium fere interpretum priorum notae continentur. Basis est Freinshemiana. Post Snakenburg. plures ad-

huc edd. in Germania, Gallia et Britannia prodierunt, quarum nulla magnopere laudatur. Probabilis est Bipontina. Nouissima vero, quam Cunze V. cl. Helmstadii 1795 edere coepit, nondum absoluta est. Ex versionibus germanicis maximam laudem meruit, quam edidit Ostertag Frfti ed. II. 1799. Vol. II.

De opera qualicumque mea hoc moneo: Textum dedi Freinshemio — Snakenburgianum, sed recognitum et multis locis, vt spero, ex Codd. cum reliquis tum Theocreni ac Bodleiano alteroque Oxoniensi emendatum. Quae vero a vulgari vsu temere recedere videbantur, vt *vrguere*, *arte*, pro *vrgere*, *arcte*, et similia recudi nolui. Glossas hisce signis [ ] notaui. Margini superiori Olympiadas et annos a. Chr. n. adscripsi; indicem quoque nominum propriorum adieci. Mappam geographicam, qua pretium libri, scholarum maxime vsui designati, auctum fuisset, ii, qui copiam mapparum nouissime studio orbis antiqui dicatarum norunt, non desiderabunt. Ceterum omnem operam dedi, vt Curtium diligenter interpretarer, omissis tamen, quae facile ex quouis meliore lexico peti possent. Quapropter plurimarum lectionum variantium et multarum coniecturarum, haud sane necessariarum, mentionem non feci. Quae ex aliis transscripsi, auctorum suorum nomina praeferunt. Plurimum studii in comparandis reliquis, qui de Alexandro tradiderunt, historicis, quatenus ad Curtium explicandum iuuabant, et in erroribus Curtii retegendis consumsi, vt, quibus non est copia librorum, ex Commentario veriora petere possent. Si vero passim errauero, viri docti me hominem esse et nihil humani a me alienum putare meminerint.

Liceat his pauca de quibusdam rarioribus Curtii exemplaribus, de quibus in vulgatis catalogis vel nulla vel minus idonea mentio facta est, adiicere. Henr. Glareanum noua partitione, quam tamen nemo imitatus est, Curtium in duodecim libros distinxisse, non ignoratur. Cuius libri editionem ad annum 1575 referunt, ego vero antiquiorem vidi, cuius haec est inscriptio: *Q. Curtii de gestis Alexandri Magni libri XII, quorum, qui temporis iniuria interciderant, duo priores ex Arriano b), Diodoro c), Iustino d), aliisque probatissimis auctoribus restituti, lacunaeque e) hinc inde repletae, duo vero posteriores Henr. Glareani studio distincti. Ita vt Curtius antea mancus octoque saltem libris cognitus nunc integer dici possit. Quibus Alexandri M. vitam f) praeposuimus. Praeterea adiecimus Alexandri ad Aristotelem de Indiae situ, populis et belluis epistolam g). Item Erasmi Roter.*

b) Arr. Exped. l.I. c. 1 — 29 princ.

c) Lib. XVII. imper. Alex. annus I. II et III. a princ.

d) Sunt Brunonis subplementa lib. I et II, potissimum e Iustino conlecta.

e) Ex. c. ad l. X, 3 ex Arr. Exp. VII, c. 8, 7 — 11, 4.

f) Ioanne Monacho (fortasse Antiocheno) auctore, Angelo vero Cospo Bononiensi interprete, compilatam ex Plut. Vita Alex. et Iosephi Antiq. Iud. XI, 8.

g) In latinitatem versam a Cornelio Nepote. Tironum causa moneo, epistolam hanc, in qua ficta Alexandri cum cancris indicis, gryphibus, anguibus, elephantis aliisque monstris et terrestribus et aquaticis bella aliaque miracula narrantur, et Alexandro tamquam auctori, Cornelio vero tamquam interpreti subpositam, ieiunam esse imitationem Verarum Historiarum Luciani, itineribus Münchhausenianis nondum aequiparandam.

annotationes h) et elegantiarum flores Hulr. Hutteni in Curtium. Postremo Henr. Glareani adnotationes, nunc primum in lucem editae, adiectae sunt i). Cum locupletissimo rerum verborumque Indice. Basileae per Henricum Petri. 1556. 8.

Inter varias Cod. lectiones, exemplari Snakenburgiano insertas, non exhibentur lectiones Cod. Theocreni, margini editionis Gryphianae adscriptae. Snakenburgius, qui librum nancisci non poterat, et cum eo Cunze V. cl. hanc Gryphianam anno 1530 procuratam fuisse in praefatione scripserunt, auctorem sequuti Heumannum, Schediasm. de libris anonymis et pseudonymis p. 127. Heumannus autem annum 1584 scripserat; eumdem etiam Snakenb. in Catal. Exempl. Curt. Prior ergo numerus vel scribentis vel typothetae errori debetur. Sed in posteriori quoque erratum est. Ipsum enim exemplar, quod Heumanni manibus tritum fuit, inspicere mihi licuit, in quo, quamuis numerum typis exscriptum clare dignoscere non possem; (videntur enim vltimi typi colore nigro non satis inducti fuisse) atramento tamen adscriptus erat annus 1538.; quem verum esse, ex Ostertagii, qui aliud exemplar eiusd. edit. possederat, praefatione ad Vers. Curtii p. 10. cognosces. Ostertag quidem suum exemplar ex illo, quod Heumannus descripserat, repetitum credebat; ego vero Ill. *Heynii*, summi literarum decoris, viri maxime liberalis sententiae subscribo. Qui quum per literas me doceret, numerum 1584 sibi fal-

h) Cum eiusdem epistola ad Hernestum, Bauariae ducem, scripta anno 1517.

i) Cum eiusd. epistola nuncupatoria.

sum videri, simul quoque, vt dubitare non possem, tria mihi exemplaria Lugdunensia ex thesauris Bibliothecae Goett. inspicienda misit, sic inscripta:

I. *Q. Curtii de rebus gestis Alexandri M. regis historia, aucta nunc ac locupletata. Lugduni ap. Anton. Gryphium.* 1569. 12. Adcesserunt nunc recens ad ea, quae in superiori nostra editione continebantur, opera Christophori Brunonis, duorum, qui in princ. desiderabantur, librorum suppl. compendiosum; ad quintum librum, qui hactenus *μείουρος* circumferebatur, finis adiecta; fragmentorum, quae antehac in decimo libro desiderabantur, restitutio. His nos in hac editione adiecimus Alex. M. vitam, Io Monacho auctore, Aug. vero Cospo Bonon. interprete; epistolam praeterea Alex. M. ad Aristotelem praeceptorem de rebus mirabilibus Indiae, indice rerum memorabilium copiosiss. minime praetermisso.

II. *Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alex. M. Macedonum regis historia. Aucta nunc ac locupletata. Lugduni ap. Ant. Gryphium* MDLXXXVIII. 12. Praeter ea omnia, quae prius exemplar exhibebat, adcesserunt *Theocreni et Franc. Modii Brugen. notae.* Hoc ipsum exemplar fuit C. A. Heumanni. Pag. 3. in margine adscripta sunt haec:

primum haec editio prodiit Basil. 1545 in Fol. vbi et in titulo Cl. Brunonis nomen exstat. Sed illa editio praeter praefationem et supplementa editoris nihil nisi merum textum Curtii habet.

quae ad verbum fere Heumannus in Sched. p. 127 et 128 repetiit. Pag. 34. ante principium

textus typis excusa sunt haec verba: *Collatus est hic liber cum vetusto Codice manuscripto Benedicti Theocreni, qui olim fuit Spinularum Genuensium.* Pag. 436. ad calcem libri decimi: *in Theocreni Codice subscripti sunt hi versus:*

Est labor in tuto, restat iam sola voluptas,
Frigida vel torrens dextra peregit opus.
Plena subit ventis portum mea cymba secundis,
Iam religat fessam celsa crepido ratem.

Finis Quinti Curtii Andreae Spinulae.

In margine exteriore adiectae sunt

1) variae lectiones Codicis Theocreni, per omnes libros superstites, literis *Th.* signatae. Quarum multae ex aliis Codicibus in textu Freinshemiano iam receptae sunt, plurimae in variant. lectt. ed. Snakenb. plerumque ex Codd. Pal. 1. et Voss. 2. conlectae reperiuntur. Reliquarum non paucae minime sunt contemnendae, quibus vel textum emendare, vel commentarium, quantum pro consilio huius editionis licuit, ornare potui. Quamquam vero et vetustus et bonus erat ille Codex, nullam tamen lacunam expleuit. Memoratu digna est nota eius ad lib. X, 5 *intuentibus:* decimi libri hic finem esse, ac principium vndecimi.

2) multae et coniecturae et notae, quibus, plerumque breuissimis, textus siue emendatur, siue explicatur, nescio cuius auctoris, quarum quaedam inter varias aliarum vett. editt. lectiones inueniuntur.

3) Inde a c. 4. libri VIII. adcesserunt coniecturae et lectiones e V. C. Modii, ex editione Modiana Colon. 1579 repetitae.

III. *Q. Curtii Rufi de reb. g. Al. M. Maced. Reg. historia, aucta nunc ac locupletata, Lugd. ap. Paullum Frellon. et Abraham. Cloquemin.* MDXCVII. 12. Hoc exemplar ad verbum et paginas ex Gryphiana anni 1588 repetitum est. Exhibet igitur variantes lectt. Cod. Theocreni et cetera.

Desidero etiam in editt. Catal. hanc:

Q. Curtii Rufi historiarum Magni Alexandri Macedonis libri octo. Postrema editio recognita. Lugd. ap. Iacob. Roussin. MDCXI.

Praeter praefationem S. G. S. ad Ioannem Paludium, pridie Calendas Augustas MDXCVII scriptam, Brunonis subplementum continet; ipsis Curtii libris breuiaria praefixa, margini multae notae exigui pretii inscriptae sunt. Curtium excipiunt Plutarchi et Vita Alex., Hermanno Cruserio interprete, et libri duo de Fort. Alex., Gulielmo Budaeo interprete, Gnomologia Curtiana et Index.

Scrib. Halae Magd. in Gymnasio Luth. ipsis Calendis Februariis MDCCCIII.

Q. CVRTII RVFI,

DE

REBVS GESTIS

ALEXANDRI REGIS MACEDONVM,

Liber III.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Celaenarum vrbe et arce recepta, Gordium primariam Phrygiae vrbem Alexander ingreditur, fataliqne nodo Gordii soluto obuiam Dario ire statuit. II. Exercitus Persici lustratio; de quo quum Darii iussu Charidemus Atheniensis verum liberumque protulisset indicium, capite multatus est. III. Pharnabazus Memnoni, orae maritimae praefecto, subcedit. Darii somnium; eiusque varia interpretatio. Ordo Persarum agminis, orto sole demum procedentis. tum copiarum Alexandri descriptio. IV. Desertas ab Arsane, Darii praefecto, Ciliciae fauces Alexander opportune occupat. V. Quum in Cydnum Alexander abluendi corporis gratia intempestiue descendisset, grauissimo morbo conripitur. VI. Philippus medicus, quum Alexandrum in pristinam valetudinem mox restituisset, diuinis fere honoribus ab exercitu adficitur. VII Vegetior factus, Cilicia omni subacta, Darium, Euphraten transgressum, adgredi cogitat, Sisinemque Persam inprudentia delinquentem, occidi iubet. VIII. Darii ante pugnam consilia et ingressus in Ciliciam; tum exercitus Persici consternatio, proximae internecionis praesagium. Propius vterque exercitus ad alterum progreditur. IX. Vtriusque exercitus membra praecipua, eorumque conlocatio. X. Alexandri oratio ad milites. XI. Pugna cruenta, in qua 100000 *peditum ac* 10000 *equitum Persarum cecidisse narrantur; reliquis fusis fugatisque. XII. Castra Persarum cum ingenti praeda capta. Matris et vxoris Darii nec non aliarum captiuarum luctum leuat Alexander. XIII. Darii gazam inmensam cum ingenti nobilium numero Parmenioni perfidus Damasci praefectus tradit.*

I. Inter haec Alexander, ad conducendum ex Pe- 1
loponneſo militem Cleandro cum pecunia miſſo,
Lyciae Pamphyliaeque rebus compoſitis, ad vrbem
Celaenas exercitum admouit. Mediam illa tem- 2
peſtate interfluebat Marſyas amnis, fabuloſis Grae-
corum carminibus inclutus. Fons eius, ex 3
ſummo montis cacumine excurrens, in ſubiectam
petram magno ſtrepitu aquarum cadit: inde diffu-
ſus circumiectos rigat campos, liquidus et ſuas
dumtaxat vndas trahens. Itaque color eius pla- 4
cido mari ſimilis locum poëtarum mendacio fecit:
quippe traditum eſt, *Nymphas amore amnis re-
tentas in illa rupe conſidere.* Ceterum quamdiu 5
intra muros fluit, nomen ſuum retinet: at quum
extra munimenta ſe euoluit, maiore vi ac mole
agentem vndas *Lycum* adpellant. Alexander qui- 6
dem vrbem deſtitutam a ſuis intrat: arcem vero,
in quam confugerant, obpugnare adortus, cadu-
ceatorem praemiſit, qui denunciaret: *ni dederent,
ipſos vltima eſſe paſſuros.* Illi caduceatorem in 7
turrim, et ſitu et opere multum editam, per-
ductum, *quanta eſſet altitudo, intueri* iubent, *ac
nunciare Alexandro*, non eadem ipſum et incolas ae-
ſtimatione munimenta metiri: *ſe ſcire inexpugnabiles
eſſe, ad vltimum, pro ſide morituros.* Ceterum vt cir- 8
cumſideri arcem, et omnia ſibi in dies arctiora vide-
runt eſſe; *ſexaginta dierum inducias* pacti, *vt, niſi
intra eos auxilium Darius ipſis miſiſſet, dederent
vrbem:* poſtquam nihil inde praeſidii mittebatur,
ad praeſtitutam diem permiſere ſe regi. Super- 9
veniunt deinde legati Athenienſium, petentes, *vt
capti apud Granicum amnem redderentur ſibi.* Ille
*non hos modo, ſed etiam ceteros Graecos reſtitui
ſuis iuſſurum* reſpondit, *ſinito Perſico bello.* Cete- 10
rum Dario inminens, quem nondum Euphraten
ſuperaſſe cognouerat, vndique omnes copias con-
trahit; totis viribus tanti belli diſcrimen aditurus.

11 Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus; plu-
12 ribus vicis, quam vrbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midae regiam; *Gordium* nomen eſt vrbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari interuallo Pontico et Cilicio mari diſtantem.
13 Inter haec maria anguſtiſſimum Aſiae ſpatium eſſe comperimus, vtroque in arctas fauces compellente terram. Quae quia continenti adhaeret, ſed magna ex parte cingitur fluctibus, ſpeciem inſulae praebet; ac niſi tenue discrimen obiiceret, maria,
14 quae nunc diuidit, committeret. Alexander, vrbe in ſuam ditionem redacta, Iouis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midae patrem vectum eſſe conſtabat, adſpexit, cultu haud ſane a vilioribus
15 vulgatisque vſu abhorrens. Notabile erat iugum adſtrictum compluribus nodis in ſemet ipſos in-
16 plicatis et celantibus nexus. Incolis deinde adfirmantibus, *editam eſſe oraculo ſortem, Aſiae potiturum, qui inexplicabile vinculum ſoluiſſet*: cu-
17 pido inceſſit animo ſortis eius inplendae. Circa regem erat et Phrygum turba et Macedonum: illa exſpectatione ſuspenſa, haec ſolicita ex temeraria regis fiducia. Quippe ſerie vinculorum ita adſtricta, vt, vnde nexus inciperet quoue ſe conderet, nec ratione nec viſu percipi poſſet, ſoluere adgreſſus iniecerat curam, ne in omen verte-
18 tur irritum inceptum Ille nequaquam diu luctatus cum latentibus nodis; *nihil*, inquit, *intereſt quomodo ſoluantur:* gladioque ruptis omnibus loris,
19 oraculi ſortem vel eluſit vel inpleuit. Quum deinde Darium, vbicumque eſſet, occupare ſtatuiſſet; vt a tergo tuta relinqueret, Amphoterum claſſi ad oram Helleſponti, copiis autem praefecit Hegelochum, Lesbum et Chium et Con praeſidiis
20 hoſtium liberaturos. His *talenta* ad belli vſum *quingenta* adtributa: ad Antipatrum et eos, qui Graecas vrbes tuebantur, *ſexcenta* miſſa: ex foe-

dere naues ſociis imperatae, quae Hellesponto praeſiderent. Nondum enim Memnona vita exceſſiſſe 21
cognouerat, in quem omnes intenderat curas; ſatis gnarus, cuncta in expedito fore, ſi nihil ab eo moueretur. Iamque ad vrbem Ancyram ven- 22
tum erat, vbi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat: huic iuncti erant Eneti, vnde quidam Venetos trahere originem credunt. omnisque 23
haec regio paruit regi: datisque obſidibus, *tributum, quod ne Perſis quidem tuliſſent, pendere ne cogerentur*, impetraverunt. Calas huic regioni 24
praepoſitus eſt: ipſe, adſumptis qui ex Macedonia nuper aduenerant, Cappadociam petiit.

II. At Darius, nunciata Memnonis morte haud 1
ſecus quam par erat, motus, omiſſa omni alia ſpe, ſtatuit ipſe decernere: quippe quae per duces ſuos acta erant, cuncta damnabat; ratus, pluribus curam, omnibus abfuiſſe fortunam. Igitur caſtris 2
ad Babylonem poſitis, quo maiore animo capeſſerent bellum, vniuerſas vires in conſpectum dedit: et circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum iniit. Orto ſole ad noctem 3
agmina, ſicut deſcripta erant, intrauere vallum: inde occupauerunt emiſſa Meſopotamiae campos: equitum peditumque propemodum innumerabilis turba, maiorem quam pro numero ſpeciem gerens. Perſarum erant centum millia: in quibus eques tri- 4
ginta millia inplebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum 5
equitum duo millia fuere; armati bipennibus leuibusque ſcutis cetrae maxime ſpeciem reddentibus: peditum decem millia pari armatu ſequebantur. Armenii quadraginta millia miſerant pe- 6
ditum; additis ſeptem millibus equitum. Hyrcani

egregii, vt inter illas gentes, ſex millia expleue-
7rant, equis militatura. Derbices quadraginta
millia peditum armauerant; pluribus haerebant
ferro praefixae haſtae, quidam lignum igni dura-
verant: hos quoque duo millia equitum ex eadem
8gente comitata ſunt. A Caſpio mari octo millium
pedeſter exercitus venerat; ducenti equites cum
his erant. Ignobiles aliae gentes duo millia pedi-
tum; equitum duplicem parauerant numerum.
9His copiis triginta millia Graecorum mercede con-
ducta, egregiae iuuentutis, adiecta ſunt. Nam
Bactrianos et Sogdianos et Indos ceterosque
rubri maris adcolas, ignota etiam ipſi gentium
10nomina, feſtinatio prohibebat adciri. Nec quid-
quam illi minus, quam multitudo militum defuit;
cuius tum vniuerſae adſpectu admodum laetus,
purpuratis ſolita vanitate ſpem eius inflantibus;
conuerſus ad Charidemum Athenienſem, belli peri-
tum et ob exſilium infeſtum Alexandro, (quippe
Athenis iubente eo fuerat expulſus) percontari
coepit: *ſatisne ei videretur inſtructus ad obterendum*
11*hoſtem?* At ille et ſuae ſortis et regiae ſuperbiae
oblitus: *Verum*, inquit, *et tu forſan audire nolis;*
et ego, niſi nunc dixero, alias nequidquam confite-
12*bor. Hic tanti adparatus exercitus, haec tot gen-*
tium et totius Orientis excita ſedibus ſuis moles,
finitimis poteſt eſſe terribilis: nitet purpura auroque,
fulget armis et opulentia, quantam qui oculis non
13*ſubiecere, animis concipere non poſſunt. Sed Mace-*
donum acies, torua ſane et inculta, clypeis haſtisque
immobiles cuneos et conferta robora virorum tegit.
Ipſi phalangem *vocant peditum ſtabile agmen. Vir*
viro, armis arma conferta ſunt: ad nutum monen-
tis intenti, ſequi ſigna, ordines ſeruare didicere.
14*Quod imperatur, omnes exaudiunt: obſiſtere, cir-*
cumire, discurrere in cornu, mutare pugnam, non

duces magis quam milites callent. Et ne auri ar- 15
gentique ſtudio teneri putes, adhuc illa diſciplina
paupertate magiſtra ſtetit: fatigatis humus cubile
eſt: cibus quem occupant ſatiat: tempora ſomni
arctiora quam noctis ſunt. Iam Theſſali equites 16
et Acarnanes Aetolique, inuicta bello manus, fun-
dis credo et haſtis igne duratis repellentur? pari
robore opus eſt. in illa terra, quae hos genuit, auxi-
lia quaerenda ſunt: argentum iſtud atque aurum ad
conducendum militem mitte. Erat Dario mite ac 17
tractabile ingenium, niſi [ſuam] naturam plerum-
que fortuna conrumperet. Itaque veritatis inpa-
tiens hoſpitem ac ſupplicem, tunc maxime vtilia
ſuadentem, *abstrahi* iuſſit *ad capitale ſupplicium.*
Ille ne tum quidem libertatis oblitus, *habeo*, in- 18
quit, *paratum mortis meae vltorem: expetet poe-*
nas mei conſilii ſpreti is ipſe, contra quem tibi ſuaſi.
Tu quidem, licentia regni tam ſubito mutatus, docu-
mentum eris poſteris, homines, quum ſe permiſere
fortunae, etiam naturam dediſcere. Haec vocife- 19
rantem, quibus erat imperatum, iugulant. Sera
deinde poenitentia ſubiit regem, ac *vera dixiſſe* con-
feſſus, *eum ſepeliri* iuſſit.

III. Thymodes erat, Mentoris filius, inpiger 1
iuuenis: cui praeceptum eſt a rege, *vt omnes pere-*
grinos milites, in quis plurimum habebat ſpei, *a*
Pharnabazo adciperet; opera eorum vſurus in bello:
ipſi Pharnabazo tradit imperium, quod ante Mem-
noni dederat. Anxium de inſtantibus curis agita- 2
bant etiam per ſomnum ſpecies imminentium re-
rum: ſiue illas aegritudo, ſiue diuinatio animi
praeſagientis arceſſit. Caſtra Alexandri magno 3
ignis fulgore conlucere ei viſa ſunt: et paulo poſt
Alexander adduci ad ipſum in eo veſtis habitu,
quo ipſe fuiſſet: equo deinde per Babylonem
vectus, ſubito cum ipſo equo oculis eſſe ſubductus.

4 Ad haec vates varia interpretatione curam diſtrinxe-
rant. Alii *laetum id regi ſomnium eſſe* dicebant;
*quod caſtra hoſtium arſiſſent, quod Alexandrum,
depoſita regia veſte, in Perſico et vulgari habitu*
5 *perductum eſſe vidiſſet.* Quidam contra augura-
bantur: *quippe inluſtria Macedonum caſtra viſa
fulgorem Alexandro portendere: quem regnum
Aſiae occupaturum eſſe, haud ambigere; quoniam
in eodem habitu Darius fuiſſet, quum adpellatus eſt*
6 *rex.* Vetera quoque omina, vt fit, ſollicitudo re-
vocauerat: *Darium enim in principio imperii vaginam
acinacis Perſicam iuſſiſſe mutari in eam formam,
qua Graeci vterentur; protinusque Chaldaeos inter-
pretatos, imperium Perſarum ad eos tranſiturum,*
7 *quorum arma eſſet imitatus.* Ceterum ipſe et va-
tum reſponſo, quod edebatur in vulgus, et ſpe-
cie, quae per ſomnum oblata erat, admodum lae-
8 tus, caſtra ad Euphraten moueri iubet. Patrio
more Perſarum traditum eſt, orto ſole demum
procedere, die iam inluſtri. Signum e tabernaculo
regis buccina dabatur; ſuper tabernaculum, vnde
ab omnibus conſpici poſſet, imago Solis cryſtallo
9 incluſa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis.
Ignis, quem ipſi *ſacrum* et *aeternum* vocabant,
argenteis altaribus praeferebatur. Magi proximi
10 patrium carmen canebant. Magos trecenti et ſexa-
ginta quinque iuuenes ſequebantur, puniceis ami-
culis velati, diebus totius anni pares numero:
quippe Perſis quoque in totidem dies deſcriptus
11 eſt annus. Currum deinde Ioui ſacratum albentes
vehebant equi: hos eximiae magnitudinis *equus*,
quem *Solis* adpellabant, ſequebatur: aureae virgae
12 et albae veſtes regentes equos adornabant. Haud
procul erant vehicula decem, multo auro argen-
toque caelata. Sequebatur haec equitatus duodecim
13 gentium, variis armis et moribus. Proximi ibant

quos Perſae *Immortales* vocant, ad decem millia. cultus opulentiae barbarae non alios magis honeſtabat: illi aureos torques, illi veſtem auro diſtinctam habebant, manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo interuallo, quos *cogna-* 14
tos regis adpellant, decem et quinque millia hominum. Haec vero turba, muliebriter propemodum culta, luxu magis quam decoris armis conſpicua erat. *Doryphori* vocabantur proximum his agmen, 15
ſoliti veſtem excipere regalem, hi currum regis anteibant, quo ipſe eminens vehebatur. Vtrum- 16
que currus latus deorum ſimulacra ex auro argentoque expreſſa decorabant: diſtinguebant internitentes gemmae iugum; ex quo eminebant duo aurea ſimulacra cubitalia, quorum alterum Nini, alterum Beli gerebat effigiem. Inter haec auream aquilam pinnas extendenti ſimilem ſacrauerant. Cultus regis inter omnia luxuria notabatur: purpu- 17
reae tunicae medium albo intextum erat: pallam 18
auro diſtinctam aurei accipitres, velut roſtris inter ſe conruerent, adornabant, et zona aurea muliebriter cinctus acinacem ſuspenderat, cui ex gemma erat vagina. *Cidarim* Perſae regium capitis voca- 19
bant inſigne; hoc coerulea faſcia albo diſtincta circumibat. Currum decem millia haſtatorum ſeque- 20
bantur: haſtas argento exornatas, ſpicula auro praefixa geſtabant. Dextra laeuaque regem du- 21
centi ferme nobiliſſimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi regis quadringenti ſequebantur. Interuallo deinde vnius ſtadii matrem Darii 22
Syſigambim currus vehebat: et in alio erat coniunx: turba feminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas *armamaxas* 23
adpellant, ſequebantur. in his erant liberi regis et qui educabant eos, ſpadonumque grex, haud

24 ſane illis gentibus vilis. Tum regiae pellices tre-
centae ſexaginta vehebantur, et ipſae regali cultu
ornatuque. Poſt quas pecuniam regis ſexcenti
muli et trecenti cameli vehebant; praeſidio ſagit-
25 tariorum proſequente. Propinquorum amicorum-
que coniuges huic agmini proximae; lixarumque
et calonum greges vehebantur. Vltimi erant cum
ſuis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leuiter
26 armati. Contra ſi quis aciem Macedonum intue-
retur, dispar facies erat: equis viriſque non auro,
non discolori veſte, ſed ferro atque aere fulgen-
27 tibus. Agmen et ſtare paratum et ſequi: nec
turba, nec ſarcinis praegraue: intentum ad ducis
non ſignum modo, ſed etiam nutum; et caſtris
28 locus, et exercitui commeatus ſubpetebant. Ergo
Alexandro in acie miles non defuit. Darius, tantae
multitudinis rex, loci, in quo pugnauit, angu-
ſtiis redactus eſt ad paucitatem, quam in hoſte
contemſerat.

1 IV. Interea Alexander, Abiſtamene Cappadociae
praepoſito, Ciliciam petens cum omnibus copiis,
regionem, quae *caſtra Cyri* adpellatur, peruenerat;
ſtatiua ibi habuerat Cyrus, quum aduerſum Croe-
2 ſum in Lydiam duceret. Aberat ea regio *quinqua-
ginta* ſtadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: *Py-
las* incolae dicunt arctiſſimas fauces, munimenta,
3 quae manu ponimus, naturali ſitu imitante. Igitur
Arſanes, qui Ciliciae praeerat, reputans quid initio
belli Memnon ſuaſiſſet, quondam ſalubre conſi-
lium ſero exſequi ſtatuit: igni ferroque Ciliciam
vaſtat, vt hoſti ſolitudinem faciat: quidquid vſui
eſſe poteſt, conrumpit; ſterile ac nudum ſolum,
4 quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe vtilius
fuit, anguſtias aditus, qui Ciliciam aperit, valido
occupare praeſidio, iugumque obportune itineri
inminens obtinere; vnde inultus ſubeuntem aut

prohibere aut obprimere hoſtem potuiſſet. Nunc 5
paucis, qui callibus praeſiderent, relictis, retro
ipſe conceſſit, populator terrae, quam a populatio-
nibus vindicare debuerat. Ergo, qui relicti erant,
proditos ſe rati, ne conſpectum quidem hoſtis ſu-
ſtinere valuerunt; quum vel pauciores locum ob-
tinere potuiſſent. Namque perpetuo iugo montis 6
aſperi ac praerupti Cilicia includitur: quod quum
a mari ſurgat, veluti ſinu quodam flexuque cur-
vatum, rurſus altero cornu in diuerſum litus ex-
currit. Per hoc dorſum, qua maxime introrſum 7
mari cedit, aſperi tres aditus et perangusti ſunt:
quorum vno Cilicia intranda eſt, campeſtris eadem,
qua vergit ad mare, planitiem eius crebris diſtin-
guentibus riuis: Pyramus et Cydnus incluti amnes
fluunt. Cydnus non ſpatio aquarum, ſed liquore 8
memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens,
puro ſolo excipitur, nec torrentes incurrunt, qui
placide manantis alueum turbent. Itaque incon- 9
ruptus idemque frigidiſſimus, quippe multa ripa-
rum amoenitate inumbratus, vbique fontibus ſuis
ſimilis in mare euadit. Multa in ea regione mo- 10
nimenta, vulgata carminibus, vetuſtas exederat.
Monſtrabantur vrbium ſedes, Lyrneſſi et Thebes;
Typhonis quoque ſpecus et Corycium nemus,
vbi crocum gignitur; ceteraque, in quibus nihil
praeter famam durauerat. Alexander fauces iugi, 11
quae *Pylae* adpellantur, intrauit. Contemplatus
locorum ſitus, non alias magis dicitur admiratus
eſſe *felicitatem ſuam*, *obrui potuiſſe vel ſaxis* confi-
tebatur, *ſi fuiſſent*, *qui in ſubeuntes propellerent.*
Iter vix quaternos capiebat armatos: dorſum mon- 12
tis inminebat viae, non anguſtae modo, ſed ple-
rumque praeruptae, crebris oberrantibus riuis,
qui ex radicibus montium manant. Thracas ta- 13
men leuiter armatos *praecedere* iuſſerat, *ſcrutarique*

calles, ne obcultus hoſtis in ſubeuntes erumperet;
ſagittariorum quoque manus occupauerat iugum;
intentos arcus habebant, moniti, *non iter ipſos*
14 *inire, ſed praelium.* Hoc modo agmen peruenit
ad vrbem Tarſon, cui tum maxime Perſae ſubii-
ciebant ignem: ne opulentum oppidum hoſtis in-
15 vaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum in-
cendium cum expedita manu praemiſſo, poſtquam
barbaros aduentu ſuorum fugatos eſſe cognouit,
vrbem a ſe conſeruatam intrat.

1 V. Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante
dictum eſt, interfluit, et tunc aeſtas erat, cuius
calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore
ſolis adcendit: et diei feruidiſſimum tempus coe-
2 perat; puluere ac ſudore ſimul perfuſum regem
inuitauit liquor fluminis, vt calidum adhuc corpus
ablueret. Itaque veſte depoſita in conſpectu agmi-
nis; decorum quoque futurum ratus, ſi oſtendiſſet
ſuis leui ac parabili cultu corporis ſe eſſe conten-
3 tum; deſcendit in flumen: vixque ingreſſi ſubito
horrore artus rigere coeperunt: pallor deinde ſub-
fuſus eſt, et totum propemodum corpus vitalis
4 calor reliquit. Exſpiranti ſimilem miniſtri manu
excipiunt, nec ſatis compotem mentis in taberna-
culum deferunt. Ingens ſolicitudo et paene iam
5 luctus in caſtris erat. Flentes querebantur, *in
tanto impetu curſuque rerum, omnis aetatis ac me-
moriae clariſſimum regem, non in acie ſaltem,
non ab hoſte deiectum; ſed abluentem aqua corpus,
6 ereptum eſſe et extinctum. Inſtare Darium, victo-
rem, antequam vidiſſet hoſtem; ſibi easdem terras,
quas victores peragraſſent, repetendas: omnia aut
ipſos aut hoſtes populatos per vaſtas ſolitudines,
etiamſi nemo inſequi velit, euntes fame atque
7 inopia debellari poſſe. Quem ſignum daturum fugien-
tibus? quem auſurum Alexandro ſuccedere? Iam*

vt ad Hellespontum fuga penetrarent, claſſem, qua
transeant, quem praeparaturum? Rurſus in ipſum 8
regem miſericordia verſa; *illum florem iuuentae,*
illam vim animi, eumdem regem et commilitonem,
diuelli a ſe et abrumpi, inmemores ſui quereban-
tur. Inter haec liberius meare ſpiritus coeperat: 9
adleuabat rex oculos, et paulatim redeunte animo
circumſtantes amicos adnouerat. laxataque vis morbi
ob hoc ſolum videbatur, quia magnitudinem mali
ſentiebat. Animum autem aegritudo corporis 10
vrgebat; quippe *Darium quinto die in Ciliciam fore*
nunciabatur, *vinctum ergo ſe tradi, et tantam*
victoriam eripi ſibi e manibus, obſcuraque et igno-
bili morte in tabernaculo ſuo extingui ſe querebatur.
Admiſſisque amicis pariter et medicis, *in quo me,* 11
inquit, *articulo rerum mearum fortuna deprehen-*
derit, cernitis. Strepitum hoſtilium armorum ex-
audire mihi videor, et qui vltro intuli bellum, iam
prouocor. Darius ergo quum tam ſuperbas literas 12
ſcriberet, fortunam meam in conſilio habuit? ſed
nequidquam, ſi mihi arbitrio meo curari licet. Lenta 13
remedia et ſegnes medicos non expetunt tempora
mea. vel mori ſtrenue, quam tarde conualeſcere
mihi melius eſt. Proinde, ſi quid opis, ſi quid artis
in medicis eſt; ſciant, me non tam mortis, quam
belli remedium quaerere. Ingentem omnibus in- 14
cuſſerat curam tam praeceps temeritas eius. ergo
pro ſe quisque precari coepere; *ne feſtinatione pe-*
riculum augeret, ſed eſſet in poteſtate medentium.
inexperta remedia haud iniuria ipſis eſſe ſuſpecta, 15
quum ad perniciem eius etiam a latere ipſius pecunia
ſolicitaret hoſtis: (quippe Darius *mille talenta inter-* 16
fectori Alexandri daturum ſe pronunciari iuſſerat)
itaque ne auſurum quidem quemquam [arbitrabantur]
experiri remedium, quod propter nouitatem poſſet
eſſe ſuſpectum.

1 VI. Erat inter nobiles medicos e Macedonia re-
gem ſequutus Philippus, natione Acarnan, fidus
admodum regi: puero comes et cuſtos ſalutis datus,
non vt regem modo, ſed etiam vt alumnum,
2 eximia caritate diligebat. Is *non praeceps ſe, ſed*
ſtrenuum remedium adferre, tantamque vim morbi
potione medicata leuaturum eſſe promiſit. Nulli
promiſſum eius placebat, praeter ipſum, cuius pe-
3 riculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quam
moram, perpeti poterat: arma et acies in oculis
erant; et victoriam in eo poſitam [eſſe] arbitraba-
tur, ſi tantum ante ſigna ſtare potuiſſet: id ipſum,
quod poſt diem tertium medicamentum ſumpturus
eſſet, (ita enim medicus praedixerat) aegre ferens.
4 Inter haec a Parmenione, fidiſſimo purpuratorum,
literas adcipit, quibus ei denunciabat, *ne ſalutem*
ſuam Philippo committeret: mille talentis a Dario
5 *et ſpe nuptiarum ſororis eius eſſe conruptum.* In-
gentem animo ſolicitudinem literae incuſſerant;
et, quidquid in vtramque partem aut metus aut
ſpes ſubiecerat, ſecreta aeſtimatione penſabat.
6 *Bibere perſeuerem? vt, ſi venenum datum fuerit,*
ne inmerito quidem, quidquid adciderit, eueniſſe
videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo
ergo me obprimi patiar? At ſatius eſt, alieno me
7 *mori ſcelere, quam metu meo.* Diu animo in di-
verſa verſato, nulli, quid ſcriptum eſſet, enunciat:
epiſtolamque, ſigillo annuli ſui inpreſſam, pul-
8 vino, cui incumbebat, ſubiecit. Inter has cogi-
tationes biduo abſumpto, inluxit a medico deſti-
natus dies, et ille cum poculo, in quo medica-
9 mentum diluerat, intrauit. Quo viſo Alexander
leuato corpore in cubitum, epiſtolam, a Parme-
nione miſſam, ſiniſtra manu tenens, adcipit po-
culum et haurit interritus; tum *epiſtolam* Philip-
pum *legere* iubet: nec a vultu legentis mouit ocu-

los, ratus, aliquas conſcientiae notas in ipſo ore
poſſe deprehendere. Ille, epiſtola perlecta, plus 10
indignationis quam pauoris oſtendit: proiectisque
amiculo et literis ante lectum; *Rex*, inquit, *ſemper
quidem ſpiritus meus ex te pependit, ſed nunc vere,
arbitror, ſacro et venerabili ore trahitur. Crimen* 11
*parricidii, quod mihi obiectum eſt, tua ſalus diluet.
ſeruatus a me vitam mihi dederis. Oro quaeſoque,
amiſſo metu patere medicamentum concipi venis;
laxa pauliſper animum, quem intempeſtiua ſolicitu-
dine amici ſane fideles, ſed moleſte ſeduli turbant.*
Non ſecurum modo haec vox, ſed etiam laetum
regem ac plenum bonae ſpei fecit. Itaque, *ſi dii,* 12
inquit, *Philippe, tibi permiſiſſent, quo maxime
modo animum velles experiri meum; alio profecto
voluiſſes: ſed certiore, quam expertus es, ne optaſſes
quidem. hac epiſtola adcepta, tamen, quod dilueras,
bibi: et nunc crede, me non minus pro tua fide, quam
pro mea ſalute eſſe ſolicitum.* Haec eloquutus 13
dextram Philippo obfert. Ceterum tanta vis me-
dicaminis fuit, vt, quae ſequuta ſunt, criminatio-
nem Parmenionis adiuuerint. Interclufus ſpiritus 14
arcte meabat. Nec Philippus quidquam inexper-
tum omiſit. ille fomenta corpori admouit; ille
torpentem nunc cibi nunc vini odore excitauit.
Atque, vt primum mentis compotem eſſe ſenſit, 15
modo *matris ſororumque*, modo *tantae victoriae
adpropinquantis* admonere non deſtitit. Vt vero 16
medicamentum ſe diffudit in venas, et ſenſim toto
corpore ſalubritas percipi potuit; primo animus
vigorem ſuum, deinde corpus quoque exſpecta-
tione maturius recuperauit: quippe poſt tertium
diem, quam in hoc ſtatu fuerat, in conſpectum
militum venit. Nec auidius ipſum regem, quam 17
Philippum intuebatur exercitus: pro ſe quisque
dextram eius amplexi grates habebant velut prae-

ſenti deo. Namque haud facile dictu eſt, praeter
ingenitam illi genti erga reges ſuos venerationem,
quantum huius vtique regis vel admirationi dediti
18 fuerint, vel caritate flagrauerint. Iam pridem
nihil ſine diuina ope adgredi videbatur. nam,
quum praeſto eſſet vbique fortuna, temeritas in
19 gloriam ceſſerat. Aetas quoque, vix tantis matura
rebus, ſed abunde ſubficiens, omnia eius opera
honeſtabat. Et quae leuiora haberi ſolent plerum-
que in re militari, grauiora vulgo ſunt: exerci-
tatio corporis inter ipſos; cultus habitusque paulu-
20 olum a priuato abhorrens; militaris vigor: queis
ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, vt pa-
riter carus ac venerandus eſſet, effecerat.

1 VII. At Darius, nuncio de aduerſa valetudine
adcepto, celeritate, quantam capere tam graue
agmen poterat, ad Euphratem contendit: iuncto-
que eo pontibus, quinque tamen diebus traiecit
2 exercitum, Ciliciam occupare feſtinans. Iamque
Alexander, viribus corporis receptis, ad vrbem So-
los peruenerat: cuius potitus, ducentis talentis
nomine mulctae exactis, arci praeſidium militum
3 inpoſuit. Vota deinde pro ſalute ſuſcepta per lu-
dum atque otium reddens, oſtendit, quanta fidu-
cia Barbaros ſperneret. Aeſculapio et Mineruae
4 ludos celebrauit. Spectanti nuncius laetus adfer-
tur ex Halicarnaſſo, *Perſas acie a ſuis eſſe ſupera-
tos; Myndios quoque et Caunios et pleraque tractus
5 eius ſuae facta ditionis.* Igitur edito ſpectaculo lu-
dicro caſtrisque motis et Pyramo amne ponte
iuncto, ad vrbem Mallon peruenit: inde alteris
6 caſtris ad oppidum Caſtabalum. Ibi Parmenio regi
obcurrit, quem praemiſerat ad explorandum iter
ſaltus, per quem ad vrbem *Iſſon* nomine penetran-
7 dum erat. Atque ille, anguſtiis eius occupatis et
praeſidio modico relicto, Iſſon quoque deſertam

a Barbaris ceperat. Inde progreſſus, deturbatis, qui interiora montium obſidebant, praeſidiis cuncta ſirmauit: occupatoque itinere, ſicut paulo ante dictum eſt, idem et auctor et nuncius venit. Iſſon inde rex copias admouit: vbi conſilio habito, 8
vtrumne vltra progrediendum foret, an ibi opperiendi eſſent milites noui, quos ex Macedonia aduentare conſtabat? Parmenio *non alium locum praelio aptiorem eſſe* cenſebat. *quippe illic vtriusque regis* 9
copias numero futuras pares, quum anguſtiae multitudinem non caperent. planitiem ipſis camposque eſſe vitandos, vbi circumiri, vbi ancipiti acie obprimi poſſent. Timere, ne non virtute hoſtium, ſed laſſitudine ſua vincerentur. Perſas recentes ſubinde ſucceſſuros, ſi laxius ſtare potuiſſent. Facile ratio tam 10
ſalubris conſilii adcepta eſt. itaque *inter anguſtias ſaltus hoſtem opperiri* ſtatuit. Erat in exercitu regis 11
Siſines Perſes. quondam a praetore Aegypti miſſus ad Philippum, donisque et omni honore cultus, exſilium patria ſede mutauerat: ſequutus deinde in Aſiam Alexandrum, inter fideles ſocios habebatur. Huic epiſtolam Cretenſis miles, obſignatam annulo, 12
cuius ſignum haud ſane notum erat, tradidit. Nabarzanes praetor Darii miſerat eam, hortabaturque Siſinem, *vt dignum aliquid nobilitate ac moribus ſuis ederet: magno id ei apud regem honori fore.* Has literas Siſines, vtpote innoxius, ad Alexan- 13
drum ſaepe deferre tentauit: ſed quum tot curis adparatuque belli regem videret vrgeri; aptius ſubinde tempus exſpectans, ſuſpicionem initi ſceleſti conſilii praebuit. Namque epiſtola, priusquam ei 14
redderetur, in manus Alexandri peruenerat, lectamque eam, ignoti annuli ſigillo inpreſſo, *Siſini dari* iuſſerat, ad aeſtimandam fidem Barbari. Qui 15
quia per complures dies non adierat regem, ſceleſto

conſilio eam viſus eſt ſubpreſſiſſe, et in agmine a
Cretenſibus, haud dubie iuſſu regis, occiſus eſt.
1 VIII. Iam Graeci milites, quos Thymodes a
Pharnabazo adceperat, praecipua ſpes et propemo-
dum vnica, ad Darium peruenerant. Hi magno-
2 pere ſuadebant, *vt retro abiret, ſpatioſosque Me-
ſopotamiae campos repeteret. Si id conſilium dam-
naret; at ille diuideret ſaltem copias innumerabiles,
neu ſub vnum fortunae ictum totas vires regni cadere
3 pateretur.* Minus hoc [conſilium] regi, quam pur-
puratis eius diſplicebat: *ancipitem fidem et mercede
venalem proditionem imminere; et diuidi non ob
aliud copias velle, quam vt ipſi in diuerſa digreſſi,
4 ſi quid commiſſum eſſet, traderent Alexandro. Nihil
tutius eſſe, quam circumdatos eos exercitu toto obrui
telis, documentum non inultae perfidiae futuros.*
5 At Darius, vt erat ſanctus et mitis, *ſe vero tantum
facinus* negat *eſſe facturum, vt ſuam ſequutos fidem,
ſuos milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius
nationum exterarum ſalutem ſuam crediturum ſibi,
6 ſi tot militum ſanguine inbuiſſet manus? Neminem
ſtolidum conſilium capite luere debere; defuturos
enim, qui ſuaderent, ſi ſuaſiſſe periculum eſſet. De-
nique ipſos quotidie ad ſe vocari in conſilium, varias-
que ſententias dicere; nec tamen melioris fidei haberi,
7 qui prudentius ſuaſerint.* Itaque *Graecis nunciari*
iubet, *ipſum quidem beneuolentiae illorum gratias
agere; ceterum, ſi retro ire pergat, haud dubie
regnum hoſtibus traditurum. fama bella ſtare, et
8 eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli
vix vllam eſſe rationem. tantae enim multitudini,
vtique quum iam hyems inſtaret, in regione vaſta
et in vicem a ſuis atque hoſte vexata, non ſubfectura
9 alimenta. Ne diuidi quidem copias poſſe ſeruato
more maiorum, qui vniuerſas vires ſemper diſcrimini*

bellorum obtulerint. Et hercule terribilem antea re- 10
gem, et abſentia ſua ad vanam fiduciam elatum, poſt-
eaquam aduentare ſe ſenſerit, cautum pro temerario
factum, delituiſſe inter anguſtias ſaltus ritu ignobi-
lium ferarum, quae, ſtrepitu praetereuntium audito,
ſyluarum latebris ſe obculerent. Iam etiam valetu- 11
dinis ſimilatione fruſtrari ſuos milites. ſed non am-
plius ipſum eſſe paſſurum detrectare certamen: in
illo ſpecu, in quem pauidi receſſiſſent, obpreſſurum
eſſe cunctantes. Haec magnificentius iactata quam 12
verius. Ceterum, pecunia omni rebusque pretio-
ſiſſimis Damascum Syriae cum modico praeſidio
militum miſſis, reliquas copias in Ciliciam duxit,
inſequentibus more patrio agmen coniuge et matre.
virgines quoque cum paruo filio comitabantur pa-
trem. Forte eadem nocte et Alexander ad fauces, 13
quibus Syria aditur, et Darius ad eum locum,
quem *Amanicas Pylas* vocant, peruenit. Nec du- 14
bitauere Perſae, quin, Iſſo relicta, quam ceperant,
Macedones fugerent. Nam etiam ſaucii quidam
et inualidi, qui agmen non poterant perſequi,
excepti erant. Quos omnes, inſtinctu purpurato- 15
rum, barbara feritate ſaeuientium, *praeciſis aduſtis-*
que manibus circumduci, vt copias ſuas noſcerent,
ſatisque omnibus ſpectatis, nunciare, quae vidiſſent,
regi ſuo iuſſit. Motis ergo caſtris, ſuperat Pina- 16
rum amnem, in tergis, vt credebat, fugientium
haeſurus. At illi, quorum amputauerat manus,
ad caſtra Macedonum penetrant, *Darium quam*
maximo curſu poſſet, ſequi nunciantes. Vix fides 17
habebatur. itaque ſpeculatores in maritimas regio-
nes praemiſſos *explorare* iubet, *ipſene adeſſet, an*
praefectorum aliquis ſpeciem praebuiſſet vniuerſi ve-
nientis exercitus? Sed quum ſpeculatores reuerte- 18
rentur, procul ingens multitudo conſpecta eſt.
ignes deinde totis campis collucere coeperunt,

omniaque velut continenti incendio ardere viſa:
quum incondita multitudo, maxime propter iu-
19 menta, laxius tenderet. Itaque *eo ipſo loco metari*
ſuos caſtra iuſſerat; laetus, quod omni expetiuerat
voto, in illis potiſſimum anguſtiis decernendum
20 fore. Ceterum, vt ſolet fieri, quum vltimi discri-
minis tempus aduentat, in ſolicitudinem verſa
fiducia eſt. Illam ipſam fortunam, qua adſpirante
res tam proſpere geſſerat, verebatur, nec iniuria
ex his, quae tribuiſſet ſibi; quamque mutabilis
eſſet, reputabat. *vnam ſupereſſe noctem, quae tanti*
21 *discriminis moraretur euentum.* rurſus obcurrebat,
maiora periculis praemia: et ſicut dubium eſſet, an
vinceret; ita illud vtique certum eſſe, honeſte et
22 *cum magna laude moriturum.* Itaque *corpora mi-*
lites curare iuſſit, *ac deinde tertia vigilia inſtructos*
et armatos eſſe. ipſe in iugum editi montis ad-
ſcendit, multisque conlucentibus facibus patrio
23 more ſacrificium diis praeſidibus loci fecit. Iam-
que tertium, ſicut praeceptum erat, ſignum tuba
miles adceperat, itineri ſimul paratus et praelio:
ſtrenueque iuſſi *procedere*, oriente luce peruenerunt
24 ad anguſtias, quas occupare decreuerant. *Darium*
triginta inde ſtadia abeſſe praemiſſi indicabant.
tunc *conſiſtere agmen* iubet; armisque ipſe ſumptis
aciem ordinabat. Dario aduentum hoſtium pa-
vidi agreſtes nunciauerunt, vix credenti obcurrere
25 etiam, quos vt fugientes ſequebatur. Ergo non
mediocris omnium animos formido inceſſerat:
quippe itineri quam praelio aptiores erant, raptim-
que arma capiebant. ſed ipſa feſtinatio discurren-
tium, ſuosque ad arma vocantium, maiorem me-
26 tum incuſſit. Alii in iugum montis euaſerant,
vt hoſtium agmen inde proſpicerent: equos ple-
rique fraenabant. discors exercitus, nec ad vnum
intentus imperium, vario tumultu cuncta turba-

verat. Darius initio montis iugum cum parte 27
copiarum occupare ſtatuit, et a fronte et a tergo
circumiturus hoſtem: a mari quoque, quo dextrum
eius cornu tegebatur, alios obiecturus, vt vndi-
que vrgeret. Praeter haec viginti millia praemiſſa 28
cum ſagittariorum manu, *Pinarum amnem*, qui
duo agmina interfluebat, *tranſire et obiicere ſeſe
Macedonum copiis* iuſſerat; *ſi id praeſtare non
poſſent, retrocedere in montes, et obculte circumire
vltimos hoſtium.* Ceterum, deſtinata ſalubriter 29
omni ratione potentior fortuna diſcuſſit: quippe
alii prae metu imperium exſequi non audebant;
alii fruſtra exſequebantur: quia, vbi partes la- 30
bant, ſumma turbatur.

IX. Acies autem hoc modo ſtetit. Nabarzanes 1
equitatu dextrum cornu tuebatur, additis fundito-
rum ſagittariorumque viginti fere millibus. In 2
eodem Thymodes erat, Graecis peditibus mercede
conductis, triginta millibus, praepoſitus. hoc erat
haud dubium robur exercitus, par Macedonicae
phalangi acies. In laeuo cornu Ariſtomedes Thes- 3
ſalus viginti millia barbarorum peditum habebat.
In ſubſidiis pugnaciſſimas locauerat gentes. Ipſum 4
regem in eodem cornu dimicaturum tria millia
delectorum equitum, adſueta corporis cuſtodiae,
et pedeſtris acies quadraginta millia ſequebantur.
Hyrcani deinde Medique equites: his proximi 5
caeterarum gentium, dextra laeuaque diſpoſiti.
Hoc agmen, ſicut dictum eſt, inſtructum ſex
millia iaculatorum funditorumque antecedebant.
Quidquid in illis anguſtiis adiri poterat, inpleue- 6
rant copiae, cornuaque hinc a iugo, illinc a mari
ſtabant: vxorem matremque regis et alium femi-
narum gregem in medium agmen adceperant.
Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas 7
validius erat, in fronte conſtituit. dextrum cornu

Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi
ſtabant Coenos et Perdiccas et Meleager et Pto-
lemaeus et Amyntas, ſui quisque agminis duces.
8 in laeuo, quod ad mare pertinebat, Craterus et
Parmenio erant; ſed Craterus Parmenioni parere
iuſſus. Equites ab vtroque cornu locati: dextrum
Macedones, Theſſalis adiunctis, laeuum Pelopon-
9 nenſes tuebantur. Ante hanc aciem poſuerat fun-
ditorum manum, ſagittariis admixtis. Thraces
quoque et Cretenſes ante agmen ibant, et ipſi le-
10 viter armati. At iis, qui praemiſſi a Dario iugum
montis inſederant, Agrianos obpoſuit ex Graecia
nuper aduectos. Parmenioni autem praeceperat,
vt, quantum poſſet, agmen ad mare extenderet;
quo longius abeſſet montibus, quos occupauerant
11 *barbari.* At illi neque obſtare venientibus, nec
circumire praetergreſſos auſi; funditorum maxime
adſpectu profugerant territi: eaque res tutum
Alexandro agminis latus, quod ne ſuperne inces-
12 ſeretur timuerat, praeſtitit. Triginta et duo ar-
matorum ordines ibant; neque enim latius extendi
aciem patiebantur anguſtiae. paulatim deinde ſe
laxare ſinus montium, et maius ſpatium aperire
coeperant; ita vt non pedes ſolum pluribus or-
dine incedere, ſed etiam lateribus circumfundi
poſſet equitatus.

1 X. Iam in conſpectu, ſed extra teli iactum,
vtraque acies erat; quum priores Perſae incondi-
2 tum et trucem ſuſtulere clamorem. Redditur et
a Macedonibus, maior [exercitus inpar numero,
ſed] iugis montium vaſtisque ſaltibus repercuſſus:
quippe ſemper circumiecta nemora petraeque,
quantamcumque adcepere vocem, multiplicato
3 ſono referunt. Alexander ante prima ſigna ibat,
identidem manu ſuos inhibens; ne ſuspenſi,
acrius ob nimiam feſtinationem concitato ſpiritu,

capesserent praelium. Quumque agmini obequitaret, 4
varia oratione, vt cuiusque animis aptum erat,
milites adloquebatur. Macedones, *tot bellorum
in Europa victores, ad subigendam Asiam atque
vltima Orientis, non ipsius magis quam suo ductu,
profecti, inveteratae virtutis* admonebantur. *Illos* 5
*terrarum orbis liberatores, emensosque olim Her-
culis et Liberi patris terminos, non Persis modo,
sed etiam omnibus gentibus inposituros iugum; Ma-
cedonum Bactra et Indos fore; minima esse, quae
nunc intuerentur; sed omnia victoria parari. Non* 6
*in praeruptis petris Illyriorum et Thraciae saxis ste-
rilem laborem fore; spolia totius Orientis obferri.
Vix gladio futurum opus; totam aciem suo pauore
fluctuantem vmbonibus posse propelli. Victor ad* 7
haec Atheniensium Philippus pater inuocabatur: *do-
mitaeque nuper Boeotiae, et vrbis in ea nobilissimae
ad solum dirutae*, species repraesentabatur animis.
*iam Granicum amnem, iam tot vrbes, aut expugna-
tas, aut in fidem adceptas; omniaque, quae post
tergum erant, strata et pedibus ipsorum subiecta*
memorabat. Quum adierat Graecos, admonebat, 8
*ab iis gentibus inlata Graeciae bella, Darii prius,
deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam terramque
postulantium: vt neque fontium haustum, nec soli-
tos cibos relinquerent.* Dein *deum templa ruinis* 9
*et ignibus esse deleta: vrbes eorum expugnatas:
foedera humani diuinique iuris violata* referebat.
Illyrios vero et Thracas, rapto viuere adsuetos,
aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri
iubebat, *praedam, non arma gestantem. Irent, et* 10
*inbellibus feminis aurum viri eriperent, aspera mon-
tium suorum iuga, nudosque colles et perpetuo
rigentes gelu, ditibus Persarum campis agrisque
mutarent.*

1 XI. Iam ad teli iactum peruenerant; quum Perſarum equites ferociter in laeuum cornu hoſtium inuecti ſunt. Quippe Darius equeſtri praelio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur eſſe coniectans. iamque etiam dextrum
2 Alexandri cornu circumibatur. Quod vbi Macedo conſpexit, duabus alis equitum *ad iugum montis* iuſſis *ſubſiſtere*, ceteros in medium belli discri-
3 men ſtrenue transfert. Subductis deinde ex acie Theſſalis equitibus, praefectum eorum *obculte circumire tergum ſuorum* iubet, *Parmenionique con-*
4 *iungi et, quod is imperaſſet, inpigre exſequi.* Iamque ipſi, in medium [Perſarum] vndique circumfuſi, egregie ſe tuebantur; ſed conferti et quaſi cohaerentes tela vibrare non poterant: ſimul erant emiſſa, in eosdem concurrentia inplicabantur, leuique et vano ictu pauca in hoſtem, plura in humum innoxia cadebant. ergo cominus pugnam
5 coacti conſerere, gladios inpigre ſtringunt. Tum vero multum ſanguinis fuſum eſt. duae quippe acies ita cohaerebant, vt armis arma pulſarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignauo ceſſare tum licuit: conlato pede, quaſi ſinguli inter ſe dimicarent, in eodem veſtigio
6 ſtabant, donec vincendo locum ſibi facerent. Tum demum ergo promouebant gradum, quum hoſtem proſtrauerant. At illos nouus excipiebat aduerſarius fatigatos: nec vulnerati, vt alias ſolent, acie poterant excedere, quum hoſtis inſtaret a fronte,
7 a tergo ſui vrgerent. Alexander non ducis magis quam militis munera exſequebatur, opimum decus caeſo rege expetens. quippe Darius curru ſublimis eminebat; et ſuis ad ſe tuendum, et hoſtibus
8 ad inceſſendum, ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxathres, quum Alexandrum inſtare ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipſum

currum regis obiecit: armis et robore corporis
multum ſuper ceteros eminens; animo vero et
pietate in pauciſſimis, illo vtique praelio, clarus,
alios inprouide inſtantes proſtrauit, alios in fu-
gam auertit. At Macedones, vt circa regem erant, 9
mutua adhortatione firmati, cum ipſo in equitum
agmen inrumpunt. Tum vero ſimilis ruinae ſtra-
ges erat. Circa currum Darii iacebant nobiliſſimi
duces, ante oculos regis egregia morte defuncti,
omnes in ora proni, ſicut dimicantes procubue-
rant, aduerſo corpore vulneribus adceptis. Inter 10
hos Atizyes et Rheomithres et Sabaces praetor
Aegypti, magnorum exercituum praefecti, noſci-
tabantur: circa eos cumulata erat peditum equi-
tumque obſcurior turba. Macedonum quoque
non quidem multi, ſed promptiſſimi tamen caeſi
ſunt: inter quos Alexandri dextrum femur leni-
ter mucrone perſtrictum eſt. Iamque qui Darium 11
vehebant equi, confoſſi haſtis et dolore efferati,
iugum quatere, et regem curru excutere coepe-
rant; quum ille, veritus ne vivus veniret in ho-
ſtium poteſtatem, deſilit, et in equum, qui ad
hoc ſequebatur, inponitur; inſignibus quoque im-
perii, ne fugam proderent, indecore abiectis. Tum 12
vero ceteri diſſipantur metu, et, qua cuique pa-
tebat ad fugam via, erumpunt, arma iacientes,
quae paulo ante ad tutelam corporum ſumpſerant:
adeo pauor etiam auxilia formidat. Inſtabat fu- 13
gientibus eques a Parmenione miſſus, et forte in
id cornu omnes fuga abſtulerat. At in dextro
Perſae Theſſalos equites vehementer vrgebant.
Iamque vna ala ipſo impetu proculcata erat, 14
quum Theſſali ſtrenue, circumactis equis dilapſi,
rurſus in praelium redeunt, ſparſosque et incom-
poſitos victoriae fiducia barbaros ingenti caede
proſternunt. Equi pariter equitesque Perſarum 15

ſeric laminarum graues, agmen, quod celeritate
maxime conſtat, aegre moliebantur. quippe in
circumagendis equis ſuis Theſſali multos occu-
16 pauerant. Hac tam proſpera pugna nunciata,
Alexander non ante auſus perſequi barbaros, vtrim-
17 que iam victor inſtare fugientibus coepit. Haud
amplius regem, quam mille equites ſequebantur,
quum ingens multitudo hoſtium caderet. ſed quis
aut in victoria, aut in fuga copias numerat?
Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo; et
idem metus, qui cogebat fugere, fugientes mo-
18 rabatur. At Graeci, qui in Darii partibus ſtete-
rant, Amynta duce (praetor hic Alexandri fuerat,
tunc transfuga) abrupti a ceteris, haud ſane fu-
19 gientibus ſimiles euaſerant. Barbari longe diuer-
ſam fugam intenderunt: alii, qua rectum iter in
Perſidem ducebat; quidam circumitu rupes ſaltus-
que montium obcultos petiuere; pauci caſtra Darii.
20 Sed iam illa quoque [hoſtis] victor intrauerat,
omni quidem opulentia ditia. Ingens auri argen-
tique pondus, non belli, ſed luxuriae adparatum,
diripuerant milites. quumque plus raperent, paſ-
ſim ſtrata erant itinera vilioribus ſarcinis, quas
in comparatione meliorum auaritia contempſerat.
21 Iamque ad feminas peruentum erat; quibus, quo
cariora ornamenta ſunt, violentius detrahebantur:
nec corporibus quidem vis ac libido parcebat.
22 Omnia planctu tumultuque, prout cuique fortuna
erat, [caſtra] repleuerant, nec vlla facies mali
deerat, quum per omnes ordines aetatesque victo-
23 ris crudelitas ac licentia vagaretur. Tunc vero
inpotentis fortunae ſpecies conſpici potuit, quum
ii, qui tum Dario tabernaculum exornauerant,
omni luxu et opulentia inſtructum, eadem illa
Alexandro, quaſi veteri domino, reſeruabant. nam-
que id ſolum intactum omiſerant milites, ita tra-

dito more, vt victorem victi regis tabernaculo ex-
ciperent. Sed omnium oculos animosque in ſemet 24
conuerterant captiuae, mater coniunxque Darii:
illa non maieſtate ſolum, ſed etiam aetate venera-
bilis: haec formae pulchritudine, nec illa quidem
ſorte corrupta. Adceperat in ſinum filium nondum
ſextum aetatis annum egreſſum, in ſpem tantae
fortunae, quantam paulo ante pater eius amiſerat,
genitum. At in gremio anus auiae iacebant adultae 25
virgines duae, non ſuo tantum, ſed etiam illius
moerore confectae. ingens circa [eam] nobilium
feminarum turba conſtiterat, laceratis crinibus
abſciſſaque veſte, priſtini decoris inmemores, *re-
ginas dominasque*, veris quondam, tunc alienis
nominibus inuocantes. Illae ſuae calamitatis obli- 26
tae, *vtro cornu Darius ſtetiſſet; quae fortuna discri-
minis fuiſſet?* requirebant. negabant *ſe captas, ſi
viueret rex.* ſed illum equos ſubinde mutantem lon-
gius fuga abstulerat. In acie autem caeſa ſunt Per- 27
ſarum peditum centum millia, decem vero millia
interfecta equitum. At ex parte Alexandri qua-
tuor et quingenti ſaucii fuere; triginta omnino
et duo ex peditibus deſiderati ſunt: equitum cen-
tum quinquaginta interfecti. tantulo inpendio in-
gens victoria ſtetit.

XII. Rex, diu Darium perſequendo fatigatus, 1
poſteaquam et nox adpetebat, et eum adſequendi
ſpes non erat, in caſtra paulo ante a ſuis capta
peruenit. *Inuitari deinde amicos*, quibus maxime 2
adſueuerat, iuſſit: quippe ſumma dumtaxat cutis
in femore perſtricta non prohibebat intereſſe con-
viuio: quum repente e proximo tabernaculo lugu- 3
bris clamor, barbaro vlulatu planctuque permiſtus,
epulantes conterruit. Cohors quoque, quae excu-
babat ad tabernaculum regis, verita ne maioris
motus principium eſſet, armare ſe coeperat. Cauſſa 4

pauoris ſubiti fuit, quod mater vxorque Darii cum captiuis [mulieribus] nobilibus, regem, quem interſectum eſſe credebant, ingenti gemitu eiulatu-
5que deflebant. Vnus namque e captiuis ſpadonibus, qui forte ante ipſarum tabernaculum ſteterat, amiculum, quod Darius, ſicut paulo ante dictum eſt, ne cultu proderetur, abiecerat, in manibus eius, qui repertum ferebat, adnouit; ratusque interfecto detractum eſſe, falſum nuncium mortis
6eius adtulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunae Darii et pietati earum inlacrumaſſe fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardes tradiderat, peritum Perſicae linguae, *ire ad con-*
7*ſolandas eas* iuſſerat. veritus deinde, ne proditor captiuarum iram doloremque renouaret; Leonnatum ex purpuratis ſuis miſit, iuſſum indicare, *falſo lamentari eas [Darium] viuum.* Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captiuae erant,
8peruenit, *miſſumque a rege ſe* nunciari iubet. At ii, qui in veſtibulo erant, vt armatos conſpexere, rati actum eſſe de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, *adeſſe ſupremam horam, miſſosque*
9*qui occiderent captas.* Itaque, vt quae nec prohibere poſſent, nec admittere auderent, nullo reſponſo
10dato, tacitae opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus, exſpectato diu qui ſe intromitteret, poſteaquam nemo procedere audebat, relictis in veſtibulo ſatellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipſa res turbauerat feminas, quod inrupiſſe, non ad-
11miſſus, videbatur. Itaque mater et coniunx, prouolutae ad pedes, orare coeperunt *vt, priusquam interficerentur, Darii corpus ipſis patrio more ſepelire permitteret: functas ſupremo in regem officio*
12*ſe inpigre morituras.* Leonnatus, *et viuere Darium, et ipſas non incolumes modo, ſed etiam adparatu priſtinae fortunae reginas fore.* Tum mater Darii ad-

leuari ſe paſſa eſt. Alexander poſtera die cum cura 13
ſepultis militibus, quorum corpora inuenerat;
Perſarum quoque nobiliſſimis eundem honorem ha-
beri iubet, matrique Darii permittit, *quos vellet,*
patrio more ſepelire. Illa paucos arcta propinqui- 14
tate coniunctos *pro habitu praeſentis fortunae hu-*
mari iuſſit; *adparatum funerum, quo Perſae ſu-*
prema officia celebrarent, inuidioſum fore exiſti-
mans, *quum victores haud pretioſe cremarentur.*
Iamque iuſtis defunctorum corporibus ſolutis, 15
praemittit ad captiuas, qui nunciarent, *ipſum ve-*
nire: inhibitaque comitantium turba, tabernacu-
lum cum Hephaeſtione intrat. Is longe omnium 16
amicorum cariſſimus erat regi, cum ipſo pariter
educatus; ſecretorum omnium arbiter: libertatis
quoque in admonendo eo non alius ius habebat;
quod tamen ita vſurpabat, vt magis a rege per-
miſſum, quam vindicatum ab eo videretur: et
ſicut aetate par erat regi; ita corporis habitu prae-
ſtabat. Ergo reginae illum regem eſſe ratae, ſuo 17
more veneratae ſunt. inde [ex] ſpadonibus capti-
vis, quis Alexander eſſet, monſtrantibus, Syſi-
gambis aduoluta eſt pedibus eius, *ignorationem*
numquam antea viſi regis excuſans. quam manu
adleuans rex, *non errasti*, inquit, *mater; nam et*
hic Alexander eſt. Equidem, ſi hac continentia 18
animi ad vltimum vitae perſeuerare potuiſſet; fe-
liciorem fuiſſe crederem, quam viſus eſt eſſe, quum
Liberi patris imitaretur triumphum, ab Helles-
ponto vsque ad Oceanum omnes gentes victoria
emenſus. Viciſſet profecto ſuperbiam atque iram, 19
mala inuicta: abſtinuiſſet inter epulas caedibus
amicorum; egregiosque bello viros et tot gentium
ſecum domitores indicta cauſa veritus eſſet occi-
dere. Sed nondum fortuna ſe animo eius infu- 20
derat. itaque orientem eam moderate et prudenter

tulit; ad vltimum magnitudinem eius non cepit.
21 Tum quidem ita ſe geſſit, vt omnes ante eum
reges et continentia et clementia vincerentur. Vir-
gines enim regias excellentis formae tam ſancte
habuit, quam ſi eodem, quo ipſe, parente ge-
22 nitae forent: Coniugem eiusdem, quam nulla
aetatis ſuae pulchritudine corporis vicit, adeo ipſe
non violauit, vt ſummam adhibuerit curam, ne
23 quis captiuo corpori inluderet: *Omnem cultum reddi*
feminis iuſſit, nec quidquam ex priſtinae fortunae
magnificentia captiuis, praeter fiduciam, defuit.
24 Itaque Syſigambis, *rex,* inquit, *mereris, vt ea*
precemur tibi, quae Dario noſtro quondam precatae
ſumus. et, vt video, dignus es, qui tantum regem
non felicitate ſolum, ſed etiam aequitate ſuperaue-
25 *ris. Tu quidem* matrem *me et* reginam *vocas:*
ſed ego me tuam famulam eſſe confiteor. et prae-
teritae fortunae faſtigium capio, et praeſentis iu-
gum pati poſſum: tua intereſt, quantum in nos li-
cuerit, ſi id potius clementia, quam ſaeuitia, vis
26 *eſſe teſtatum.* Rex *bonum animum habere* eas iuſſit.
Darii deinde filium collo ſuo admouit. atque
nihil ille conſpectu tunc primum a ſe viſi con-
territus, ceruicem eius manibus amplectitur: motus
ergo rex conſtantia pueri. Hephaeſtionem intuens,
quam vellem, inquit, *Darius aliquid ex hac indole*
27 *hauſiſſet!* Tum tabernaculo egreſſus, tribus aris
in ripa Pinari amnis, Ioui atque Herculi Miner-
vaeque ſacratis, Syriam petit; Damaſcum, vbi
regis gaza erat, Parmenione praemiſſo.

1 XIII. Atque is, quum praeceſſiſſe Darii ſatra-
pam comperiſſet: veritus ne paucitas ſuorum ſper-
2 neretur, arceſſere maiorem manum ſtatuit. Sed
forte in exploratores ab eo praemiſſos incidit na-
tione Mardus, qui ad Parmenionem perductus,
literas ad Alexandrum a praefecto Damaſci miſſas

tradit ei; *nec dubitare eum, quin omnem regiam supellectilem cum pecunia traderet*, adiecit. Parme- 3
nio *adseruari eo* iusso; literas aperit: in queis erat scriptum; *vt mature Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua.* Itaque re cognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille e manibus custodientium labsus, Damascum 4
ante lucem intrat. Turbauerat ea res Parmenionis animum, insidias timentis; et ignotum iter sine duce non audebat ingredi: felicitati tamen regis sui confisus, *agrestes, qui duces itineris essent, excipi* iussit. quibus celeriter repertis, quarto die ad vrbem peruenit: iam metuente praefecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur, quasi parum 5
munimentis oppidi fidens, ante solis ortum *pecuniam regiam* ([quam] *gazam* Persae vocant,) *cum pretiosissimis rerum efferri* iubet, fugam similans; re vera, vt praedam hosti obferret. Multa millia 6
virorum feminarumque excedentem oppido sequebantur; omnibus miserabilis turba, praeter eum, cuius fidei commissa fuerat. quippe quo maior proditoris merces foret, obiicere hosti parabat gratiorem omni pecunia praedam, nobiles viros, praetorum Darii coniuges liberosque; praeter hos vrbium Graecarum legatos: quos Darius, velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. *Gangabas* Persae vocant humeris onera portantes: 7
hi quum frigus tolerare non possent, (quippe et procella subito niuem effuderat; et humus rigebat gelu) tum adstrictas vestes, quas cum pecunia portabant auro et purpura insignes, induunt, nullo prohibere auso; quum fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Praebuere 8
ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem: qui intentiore cura suos, quasi ad iustum praelium, paucis adhortatus, *equis calcaria subdere*

9 iubet, *et acri impetu in hoſtem inuehi.* At illi,
qui ſub oneribus erant, omiſſis per metum, capeſ-
ſunt fugam: armati, qui eos proſequebantur,
eodem metu arma iactare ac nota deuerticula
10 petere coeperunt. Praefectus, quaſi et ipſe con-
territus [ſimilans], cuncta pauore compleuerat.
Iacebant totis campis opes regiae: illa pecunia
ſtipendio ingenti militum praeparata: ille cultus
tot nobilium virorum, tot inluſtrium feminarum:
aurea vaſa: aurei fraeni: tabernacula regali magni-
11 ficentia ornata: vehicula quoque a ſuis deſtituta,
ingentis opulentiae plena. facies etiam praedanti-
bus triſtis, ſi qua re auaritia moueretur. Quippe
tot annorum incredibili et fidem excedente for-
tuna cumulata, tunc alia ſtirpibus lacerata, alia
in coenum demerſa eruebantur: non ſubſiciebant
12 praedantium manus praedae. Iamque etiam ad eos,
qui primi fugerant, ventum erat: feminae plerae-
que paruos trahentes liberos ibant; inter quas
tres fuere virgines, Ochi, qui ante Darium regna-
verat, filiae, olim quidem ex faſtigio paterno
rerum mutatione detractae; ſed tum ſortem earum
13 crudelius adgrauante fortuna. In eodem grege
vxor quoque eiusdem Ochi fuit, Oxathrisque (fra-
ter hic erat Darii) filia, et coniux Artabazi prin-
cipis purpuratorum, et filius, cui *Ilioneo* fuit no-
14 men. Pharnabazi quoque, cui ſummum impe-
rium maritimae orae rex dederat, vxor cum filio
excepta eſt: Mentoris filiae tres: ac nobiliſſimi
ducis Memnonis coniux et filius. vixque vlla do-
15 mus purpurati fuit tantae cladis expers. Lacedae-
monii quoque et Athenienſes ſocietatis fide violata
Perſas ſequuti; Ariſtogiton, Dropides et Iphicrates,
inter Athenienſes genere famaque longe clariſſimi:
Lacedaemonii, Pauſippus et Onomaſtorides, cum
Monimo et Callicratide, ii quoque domi nobiles.

Summa pecuniae ſignatae fuit talentorum duo 16
millia et ſexcenta; facti argenti pondus quingenta aequabat. Praeterea triginta millia hominum cum ſeptem millibus iumentorum, dorſo onera portantium, capta ſunt. Ceterum dii tantae fortunae 17
proditorem [ſepulturae] celeriter debita poena perſequuti ſunt. namque vnus e conſciis eius, credo, regis vicem etiam in illa ſorte reueritus, interfecti [proditoris] caput ad Darium tulit, opportunum ſolatium prodito: quippe et vltus inimicum erat; et nondum in omnium animis memoriam maieſtatis ſuae exoleuiſſe cernebat.

Q. CVRTII RVFI,

DE

REBVS GESTIS ALEXANDRI REGIS MACEDONVM,

Liber IV.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Darius ad Euphraten contendit. Alexander literis a Dario ſuperbe ſcriptis ſuperbius reſpondet, atque Phoeniciae oppidis occupatis Abdalonymum Sidoniis regem praeficit. Amyntas transfuga a Perſis in Aegypto occiditur. Variae variis locis praefectorum Darii clades. Agis Lacedaemoniorum rex Antipatro bellum molitur. II. III. Tyrii, Alexandrum recipere recuſantes, obſidentur. quae obſidio diuturnitate cladibusque nobilitatur variis. IV. Tandem Tyrus vi capta, maximaque hominum ſtrage facta, luctuoſo deformatur incendio. V. Darii iterata de pace ad Alexandrum legatio, ſubmiſſior quidem, ſed repudiata tamen. Graeci Alexandrum corona aurea donant: ille per praefectos multas prouincias in poteſtatem ſuam redigit VI. Ad bellum ſeſe adcingit Darius. Alexander, Gaza expugnata, eius praefectum Betim crudeli adficit ſupplicio. VII. Aegypto in poteſtatem redacta, Alexander ad Iouis Hammonis oraculum proficiſcitur. Varia quaerit. VIII. Alexandria in Aegypto condita, Aegyptum et Africam Aegypto iunctam praefectis tradit regendas, atque in Syriam redit. Hectoris mors. Samaritae deficientes puniti. Variis rebus in Syria peractis Alexander ad Euphraten contendit. IX. Darius copiis Babylone contractis Tigrique ſuperato per Aſſyriam progreſſus ad Bumadum caſtra locat; Alexander Euphraten et Tigrim ſuperat. Praemiſſi quidam equites Perſarum fugantur. X. Milites, ob lunae defectum turbatos, per Aegyptios vates confirmat Alexander. Perſas vaſtatores coniicit in fugam. Darii vxor captiua, moerore confecta, ſupremum diem obit. Vnde Alexandri lacrumae, Darii ſuſpiciones,

luctus et ira. XI. Pacem Darius tertio quaerens ad deditionem bellumue ab Alexandro prouocatur. XII. Ad praelium dum Perſarum ingens exercitus paratur, Macedones, Panico quodam terrore defuncti, arma alacriter capeſſunt. XIII. Conſilia de nocturno praelio Parmenionis et Polyperchontis Alexander damnat; ſomnoque refectus interrito vultu ſuos ad pugnam adcendit. Acies Macedonica. XIV. Alexandri ad Graecorum, Dariique ad Perſarum exercitus ante pugnam orationes. XV. Cruenti ad Arbela praelii deſcriptio. Victor Alexander Darium victum perſequitur. XVI. Parmenio in discrimine conſtitutus, Alexandrum retrahit. Tandem integra victoria potiti Macedones, reliquos Perſas fuga ſibi quaerere ſalutem cogunt.

I. Darius tanti modo exercitus rex, qui, trium- 1
phantis magis quam dimicantis more, curru
ſublimis inierat praelium, per loca, quae prope
inmenſis agminibus compleuerat, iam inania et
ingenti ſolitudine vaſta fugiebat. Pauci regem 2
ſequebantur: nam nec eodem omnes fugam intenderant; et, deficientibus equis, curſum eorum,
quos rex ſubinde mutabat, aequare non poterant.
Vnchas deinde peruenit, vbi excepere eum Grae- 3
corum quatuor millia: cum quibus ad Euphraten
contendit; id demum credens fore ipſius, quod
celeritate praecipere potuiſſet. At Alexander Par 4
menionem, per quem apud Damascum recepta
erat praeda, iuſſum *eam ipſam et captiuos diligenti adſeruare cuſtodia*, Syriae, quam *Coelen*
vocant, praefecit. Nouum imperium Syri, non- 5
dum belli cladibus ſatis domiti, adſpernabantur:
ſed celeriter ſubacti obedienter imperata fecerunt.
Aradus quoque inſula deditur regi. Maritimam 6
tum oram et pleraque, longius etiam a mari recedentia, rex eius inſulae Strato poſſidebat: quo
in fidem adcepto, caſtra mouit ad vrbem Marathon. Ibi illi literae a Dario redduntur: quibus 7
vt ſuperbe ſcriptis vehementer obfenſus eſt. prae-

cipue eum mouit, quod Darius ſibi *regis* titulum,
8 nec eundem Alexandri nomini adſcripſerat. Po-
ſtulabat autem magis quam petebat; *vt adcepta
pecunia, quantamcumque tota Macedonia caperet,
matrem ſibi ac coniugem liberosque reſtitueret: de
9 regno aequo, ſi vellet, Marte contenderet. Si ſa-
niora conſilia tandem pati potuiſſet; contentus pa-
trio, cederet alieni imperii ſinibus: ſocius amicusque
eſſet. in ea ſe fidem et dare paratum et adcipere.*
10 Contra Alexander in hunc maxime modum re-
ſcripſit: *Rex Alexander Dario. Ille, cuius nomen
ſumpſiſti, Darius, Graecos, qui oram Helleſponti
tenent coloniasque Graecorum Ionias omni clade
vaſtauit: cum magno deinde exercitu mare traiecit,
11 inlato Macedoniae et Graeciae bello. Rurſus* [*rex*]
Xerxes [*gentis eiusdem*] *ad obpugnandos nos cum
inmanium barbarorum copiis venit: qui nauali
praelio victus, Mardonium tamen reliquit in Graecia;
vt abſens quoque popularetur vrbes, agros vreret.
12 Philippum vero parentem meum quis ignorat ab iis
interfectum eſſe, quos ingentis pecuniae ſpe ſolici-
tauerant veſtri? impia enim bella ſuscipitis, et quum
habeatis arma, licemini hoſtium capita. ſicut tu
proxime talentis mille, tanti exercitus rex, percuſſo-
13 rem in me emere voluiſti. Repello igitur bellum,
non infero: et diis quoque pro meliore ſtantibus
cauſſa, magnam partem Aſiae in ditionem redegi
meam: te ipſum acie vici. Quem etſi nihil a me
inpetrare oportebat; vtpote qui ne belli quidem in
me iura ſeruaueris: tamen, ſi veneris ſupplex, et
matrem, et coniugem, et liberos ſine pretio receptu-
rum te eſſe promitto. et vincere et conſulere victis
14 ſcio. Quod ſi te nobis committere times, dabimus
fidem inpune venturum. De cetero quum mihi
ſcribes, memento non ſolum regi te, ſed etiam tuo
15 ſcribere.* Ad hanc perferendam Therſippus miſſus.

Ipſe in Phoenicen deinde deſcendit: et oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum eſt, vrbem vetuſtate famaque conditorum inclutam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adiu- 16
tus; ſed, quia deditionem magis popularium, quam ſua ſponte fecerat, regno viſus indignus, Hephaeſtionique permiſſum, *vt, quem eo faſtigio e Sidoniis digniſſimum arbitraretur, conſtitueret regem.* Erant Hephaeſtioni hoſpites, clari inter ſuos iu- 17
venes, qui, facta ipſis poteſtate regnandi, negauerunt, *quemquam patrio more in id faſtigium recipi, niſi regia ſtirpe ortum.* Admiratus Hephaeſtio 18
magnitudinem animi, ſpernentis, quod alii per ignes ferrumque peterent; *Vos quidem macti virtute*, inquit, *eſtote, qui primi intellexiſtis, quanto maius eſſet, regnum faſtidire quam adcipere. Ceterum date aliquem regiae ſtirpis, qui meminerit, a vobis adceptum habere ſe regnum.* At illi, quum 19
multos inminere tantae ſpei cernerent, ſingulis amicorum Alexandri, ob nimiam regni cupiditatem, adulantes; ſtatuunt, *neminem eſſe potiorem, quam Abdalonymum quemdam, longa quidem cognatione ſtirpi regiae adnexum, ſed ob inopiam ſuburbanum hortum exigua colentem ſtipe.* Cauſſa 20
ei paupertatis, ſicut plerisque, probitas erat: intentusque operi diurno, ſtrepitum armorum, qui totam Aſiam concuſſerat, non exaudiebat. Subito 21
deinde, de quibus ante dictum eſt, cum regiae veſtis inſignibus hortum intrant, quem forte ſteriles herbas eligens Abdalonymus repurgabat. Tunc *rege* eo ſalutato, alter ex his; *habitus*, in- 22
quit, *hic, quem cernis in meis manibus, cum iſto ſqualore permutandus tibi eſt. Ablue corpus inluuie aeternisque ſordibus ſqualidum: cape regis animum, et in eam fortunam, qua dignus es, iſtam continentiam profer. Et quum in regali ſolio reſidebis,*

vitae necisque omnium ciuium dominus, caue obli-
viscaris huius ſtatus, in quo adcipis regnum; immo
23*hercule, propter quem.* Somnio ſimilis res Abda-
lonymo videbatur: interdum, *ſatisne ſani eſſent,*
qui tam proterue ſibi inluderent, percontabatur.
Sed vt cunctanti ſqualor ablutus eſt, et iniecta
veſtis purpura auroque diſtincta, et fides a iuran-
tibus facta; ſerio iam rex, iisdem comitantibus,
24in regiam peruenit. Fama, vt ſolet, ſtrenue tota
vrbe diſcurrit: aliorum ſtudium, aliorum indigna-
tio eminebat: ditiſſimus quisque *humilitatem in-*
opiamque eius apud amicos Alexandri crimina-
25batur. *Admitti eum* rex *protinus* iuſſit; diuque
contemplatus, *corporis*, inquit, *habitus famae ge-*
neris non repugnat: ſed libet ſcire, inopiam qua
patientia tuleris? Tum ille, *vtinam*, inquit, *eodem*
animo regnum pati poſſim! hae manus ſubſecere
26*deſiderio meo: nihil habenti nihil deſuit.* Magnae
indolis ſpecimen ex hoc ſermone Abdalonymi
cepit. Itaque non *Stratonis* modo *regiam ſupel-*
lectilem adtribui ei iuſſit; *ſed pleraque etiam ex*
Perſica praeda: regionem quoque vrbi adpoſitam
27ditioni eius adiecit. Interea Amyntas, quem ad
Perſas ab Alexandro transfugiſſe diximus, cum
quatuor millibus Graecorum, ipſum ex acie per-
ſequutis, fuga Tripolin peruenit, inde in naues
militibus inpoſitis Cyprum transmiſit: et quum
in illo ſtatu rerum id quemque, quod occupaſſet,
habiturum arbitraretur, velut certo iure poſſeſſum;
Aegyptum petere decreuit: vtrique regi hoſtis, et
ſemper ex ancipiti mutatione temporum pendens,
hortatusque milites ad ſpem tantae rei, docet,
28*Sabacem praetorem Aegypti cecidiſſe in acie: Per-*
ſarum praeſidium et ſine duce eſſe et inualidum:
Aegyptios, ſemper praetoribus eorum infenſos, pro
29*ſociis ipſos, non pro hoſtibus aeſtimaturos.* Omnia

experiri neceſſitas cogebat: quippe quum primas
ſpes fortuna deſtituit, futura praeſentibus viden-
tur eſſe potiora. igitur conclamant, *duceret quo
videretur.* Atque ille, vtendum animis, dum ſpe
calerent, ratus, ad Peluſii oſtium penetrat; ſimi-
lans *a Dario ſe eſſe praemiſſum.* Potitus ergo 30
Peluſii Memphin copias promouit: ad cuius fa-
mam Aegyptii, vana gens et nouandis, quam
gerendis, aptior rebus, ex ſuis quisque vicis vrbi-
busque, ad hoc ipſum concurrunt, ad delenda
praeſidia Perſarum. qui territi, tamen ſpem re-
tinendi Aegyptum non amiſerunt. Sed eos 31
Amyntas praelio ſuperatos in vrbem compellit;
caſtrisque poſitis, victores ad populandos agros
eduxit: ac, velut in medio poſitis omnibus ho-
ſtium, cuncta agebantur. Itaque Mazaces, quam- 32
quam infelici praelio ſuorum animos territos eſſe
cognouerat, tamen *palantes et victoriae ſiducia
incautos* oſtentans, perpulit *ne dubitarent ex vrbe
erumpere et res amiſſas recuperare.* Id conſilium 33
non ratione prudentius, quam euentu felicius
fuit: ad vnum omnes cum ipſo duce occiſi ſunt.
Has poenas Amyntas vtrique regi dedit; nihilo
magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi,
quem deſeruerat. Darii praetores, qui praelio 34
apud Iſſon ſuperfuerant, cum omni manu, quae
fugientes ſequuta erat, adſumpta etiam Cappado-
cum et Paphlagonum iuuentute, Lydiam recu-
perare tentabant. Antigonus, praetor Alexandri, 35
Lydiae praeerat: qui, quamquam pleroſque mili-
tum ex praeſidiis ad regem dimiſerat, tamen, bar-
baris ſpretis, in aciem ſuos eduxit. Eadem illic
quoque fortuna partium fuit: tribus praeliis alia
atque alia regione commiſſis, Perſae funduntur.
Eodem tempore claſſis Macedonum ex Graecia ad- 36
cita Ariſtomenem, qui ad Helleſponti oram recu-

perandam a Dario erat miſſus, captis eius aut
37 merſis nauibus ſuperat. A Mileſiis deinde Phar-
nabazus praefectus Perſicae claſſis pecunia exacta,
et praeſidio in vrbem Chium introducto, centum
nauibus Andrum et inde Syphnum petiit. eas
quoque inſulas praeſidiis occupat; pecunia multat.
38 Magnitudo belli, quod ab opulentiſſimis Europae
Aſiaeque regibus, in ſpem totius orbis occupandi,
gerebatur, Graeciae quoque et Cretae arma com-
39 mouerat. Agis, Lacedaemoniorum rex, octo mil-
libus Graecorum, qui ex Cilicia profugi domos
repetierant, contractis, bellum Antipatro Mace-
40 doniae praefecto moliebatur. Cretenſes, has aut
illas partes ſequuti, nunc Spartanorum, nunc
Macedonum praeſidiis occupabantur. Sed leuiora
inter illos fuere discrimina; vnum certamen, ex
quo cetera pendebant, intuente fortuna.

1 II. Iam tota Syria, iam Phoenice quoque, ex-
cepta Tyro, Macedonum erant; habebatque rex
caſtra in continenti, a quo vrbem anguſtum fre-
2 tum diuimit. Tyrus, et claritate et magnitudine
ante omnes vrbes Syriae Phoenicesque memora-
bilis, facilius ſocietatem Alexandri adceptura vide-
batur, quam imperium. Coronam igitur auream
legati donum adferebant; commeatusque large et
3 hoſpitaliter ex oppido aduexerant. Ille *dona vt
ab amicis adcipi* iuſſit; benigneque legatos adlo-
quutus, *Herculi, quem praecipue Tyrii colerent,
ſacrificare velle ſe* dixit. *Macedonum reges cre-
dere, ab illo deo ipſos genus ducere: ſe vero vt id
4 faceret etiam oraculo monitum.* Legati reſpondent:
*eſſe templum Herculis extra vrbem in ea ſede,
quam Palaetyron ipſi vocent: ibi regem deo ſacrum
5 rite facturum.* Non tenuit iram Alexander, cuius
alioquin potens non erat. Itaque *vos quidem*, in-
quit, *fiducia loci, quod inſulam incolitis, pedeſtrem*

hunc exercitum ſpernitis, ſed breui oſtendam, in con-
tinenti vos eſſe. proinde ſciatis licet, aut intraturum
me vrbem, aut obpugnaturum. Cum hoc reſponſo 6
demiſſos monere amici coeperunt, *vt regem, quem*
Syria, quem Phoenice recepiſſet; ipſi quoque vrbem
intrare paterentur. At illi, loco ſatis fiſi, obſidio- 7
nem ferre decreuerunt. Namque vrbem a conti-
nenti quatuor ſtadiorum fretum diuidit, Africo
maxime obiectum; crebros ex alto fluctus in litus
euoluit; nec adcipiendo operi, quo Macedones 8
continenti inſulam iungere parabant, quidquam
magis, quam ille ventus obſtabat, quippe vix leni
et tranquillo mari moles agi poſſunt; Africus vero
prima quaeque congeſta pulſu inliſa maris ſubruit:
nec vlla tam firma moles eſt, quam non exedant
vndae per nexus operum manantes; et vbi acrior
flatus exſiliit, ſummi operis faſtigio ſuperfuſae.
Praeter hanc difficultatem haud minor alia erat; 9
muros turresque vrbis praealtum mare ambiebat:
non tormenta, niſi e nauibus procul excuſſa, mitti;
non ſcalae moenibus adplicari poterant: praeceps
in ſalum murus pedeſtre intercepeiat iter: naues
nec habebat rex; et, ſi admouiſſet, pendentes et
inſtabiles miſſilibus arceri poterant. Inter quae 10
parua dictu res Tyriorum fiduciam adcendit. Car-
thaginenſium legati ad celebrandum anniuerſarium
ſacrum more patrio tunc venerant: quippe Cartha-
ginem Tyrii condiderunt, ſemper parentum loco
culti. Hortari ergo Poeni coeperunt, *vt obſidio-* 11
nem forti animo paterentur; breui Carthagine auxilia
ventura. namque ea tempeſtate magna ex parte
Punicis claſſibus maria obſidebantur. Igitur bello 12
decreto, per muros turresque tormenta diſponunt:
arma iunioribus diuidunt: opifices [que], quorum
copia vrbs abundabat, in officinas diſtribuunt.
Omnia belli adparatu ſtrepunt: ferreae quoque ma-

nus, (*Harpagonas* vocant) quas operibus hoſtium iniicerent, coruique et alia, tuendis vrbibus exco-
13 gitata, praeparabantur. Sed quum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, inpoſitum eſſet, admotisque follibus ignem flatu adcenderent; *ſanguinis riui ſub ipſis flammis exſtitiſſe* dicuntur, idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii.
14 Apud Macedonas quoque, quum forte panem quidam militum frangerent, manantis ſanguinis guttas notauerunt. territoque rege, Ariſtander periſſimus vatum, *ſi extrinſecus cruor fluxiſſet, Macedonibus id triſte futurum* ait: *contra, quum ab interiore parte manauerit, vrbi, quam obſidere de-*
15 *ſtinaſſent, exitium portendere.* Alexander, quum et claſſem procul haberet, et longam obſidionem magno ſibi ad cetera inpedimento videret fore; caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, miſit: quos Tyrii contra ius gentium occiſos praecipitaverunt in altum. atque ille, ſuorum tam indigna
16 nece commotus, vrbem obſidere ſtatuit. Sed ante iacienda moles erat, quae vrbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum deſperatio inceſſit, [cernentium] *profundum mare, quod vix diuina ope poſſet inpleri: quae ſaxa tam vaſta, quas tam proceras arbores poſſe reperiri? exhauriendas eſſe regiones, vt illud ſpatium aggeraretur. et exaeſtuare ſemper fretum, quoque arctius volutetur inter*
17 *inſulam et continentem, hoc acrius furere.* At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, *ſpeciem ſibi Herculis in ſomno oblatam eſſe* pronunciat, *dextram porrigentis: illo duce, illo aperiente, in vrbem intrare ſe viſum.* Inter haec, *caduceatores interfectos, gentium iura violata,* referebat: *vnam eſſe vrbem, quae curſum victoris morari auſa eſſet.*
18 Ducibus deinde negotium datur, *vt ſuos quisque caſtiget:* ſatisque omnibus ſtimulatis, opus orſus

eſt. Magna vis ſaxorum ad manum erat, Tyro
vetere praebente: materies ex Libano monte rati-
bus et turribus faciendis vehebatur. Iamque a 19
fundo maris in altitudinem modicam opus ex-
creuerat, nondum tamen aquae faſtigium aequabat;
et, quo longius moles agebatur a litore, hoc magis,
quidquid ingerebatur, praealtum abſorbebat mare:
quum Tyrii paruis nauigiis admotis, per ludibrium 20
exprobrabant, *illos armis inclutos dorſo, ſicut iu-
menta, onera geſtare:* interrogabant etiam, *num
maior Neptuno eſſet Alexander?* haec ipſa inſectatio
alacritatem militum adcendit. Iamque paululum 21
moles aquam eminebat, et ſimul aggeris latitudo
creſcebat vrbique admouebatur, quum Tyrii
magnitudine molis, cuius incrementum eos ante
fefellerat, conſpecta, leuibus nauigiis nondum
commiſſum opus circumire coeperunt: miſſilibus
eos quoque, qui pro opere ſtabant, inceſſere. Mul- 22
tis ergo inpune vulneratis, quum et remouere et
adpellere ſcaphas in expedito eſſet; ad curam ſemet
ipſos tuendi ab opere conuerterant. Igitur rex *mu-* 23
nientibus coria velaque iuſſit *obtendi; vt extra teli
ictum eſſent:* duasque turres ex capite molis erexit,
e quibus in ſubeuntes ſcaphas tela ingeri poſſent.
Contra Tyrii nauigia procul a conſpectu hoſtium 24
litori adpellunt, expoſitisque militibus, eos, qui
ſaxa geſtabant, obtruncant. In Libano quoque
Arabum agreſtes, incompoſitos Macedonas adgreſſi,
triginta fere interficiunt, paucioribus captis.

III. Ea res Alexandrum diuidere copias coëgit: 1
et, ne ſegniter adſidere vni vrbi videretur, operi
Perdiccam Craterumque praefecit; ipſe cum ex-
pedita manu Arabiam petiit. Inter haec Tyrii 2
nauem magnitudine eximia, ſaxis arenaque a puppi
oneratam, ita vt multum prora emineret, bitu-
mine ac ſulphure illitam remis concitauerunt; et

quum magnam vim venti vela quoque concepiſſent,
3 celeriter ad molem ſubceſſit: tunc prora eius adcenſa, remiges deſiliere in ſcaphas, quae ad hoc ipſum praeparatae ſequebantur. nauis autem igne concepto latius fundere incendium coepit: quod priusquam poſſet obcurri, turres et caetera opera
4 in capite molis poſita comprehendit. At, qui deſilierant in parua nauigia, faces et quidquid alendo igni aptum erat in eadem opera ingerunt. Iamque non modo Macedonum turres, ſed etiam ſumma tabulata conceperant ignem: quum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim armis omiſſis, in mare ſemet ipſi inmitterent.
5 At Tyrii, qui capere eos, quam interficere mallent, natantium manus ſtipitibus ſaxisque lacerabant, donec debilitati inpune nauigiis excipi
6 poſſent. Nec incendio ſolum opera conſumpta; ſed forte eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare inliſit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatae ſe laxauere, ſaxa-
7 que interluens vnda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra ſuſtinebatur; praeceps in profundum ruit: tantaeque molis vix vlla veſtigia inuenit Arabia rediens Alexander. Hic, quod in aduerſis rebus ſolet fieri, alius in alium culpam referebat; quum omnes
8 verius de ſaeuitia maris queri poſſent. Rex noui operis molem orſus, in aduerſum ventum non latere, ſed recta fronte direxit; ea cetera opera, velut ſub ipſa latentia, tuebatur: latitudinem quoque aggeri adiecit, vt turres in medio erectae procul teli iactu abeſſent. Totas autem arbores cum
9 ingentibus ramis in altum iaciebant; deinde ſaxis onerabant; rurſus cumulo eorum alias arbores iniiciebant: tum humus adgerebatur; ſuperque alia ſtrue ſaxorum arborumque cumulata, velut quodam

nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrii, quid-
quid ad inpediendam molem excogitari poterat,
ſegniter exſequebantur. Praecipuum auxilium erat, 10
qui procul hoſtium conſpectu ſubibant aquam, ob-
cultoque lapſu ad molem vsque penetrabant; fal-
cibus palmites arborum eminentium ad ſe trahentes:
quae vbi ſequutae erant, pleraque ſecum in pro-
fundum dabant; tum leuatos onere ſtipites trun- 11
cosque arborum haud aegre moliebantur: deinde
totum opus, quod ſtipitibus fuerat innixum, fun-
damento lapſo ſequebatur. Aegro animi Alexandro,
et vtrum perſeueraret, an abiret, ſatis incerto,
claſſis Cypro aduenit: eodemque tempore Cleander
cum Graecis militibus in Aſiam nuper aduectus.
Centum et octoginta nauium claſſem in duo diuidit
cornua; laeuum Pnytagoras, rex Cypriorum, cum
Cratero tuebatur; Alexandrum in dextro quinque-
remis regia vehebat. Nec Tyrii, quamquam claſ- 12
ſem habebant, auſi nauale inire certamen, tres
omnino naues ante ipſa moenia obpoſuerunt: qui-
bus rex inuectus ipſas demerſit. Poſtera die claſſe 13
ad moenia admota; vndique tormentis, et maxime
arietum pulſu, muros quatit: quos Tyrii raptim
obſtructis ſaxis refecerunt; interiorem quoque mu-
rum, vt ſi prior fefelliſſet, illo ſe tuerentur, vndi-
que orſi. Sed vndique vis mali vrgebat; moles 14
intra teli iactum erat; claſſis moenia circumibat:
terreſtri ſimul naualique clade obruebantur. Quippe
binas quadriremes Macedones inter ſe ita iunxe-
rant, vt prorae cohaererent; puppes interuallo,
quantum capere poſſent, diſtarent: hoc puppium 15
interuallum antennis aſſeribusque validis deligatis,
ſuperque eos pontibus ſtratis, qui militem ſuſti-
nerent, impleuerant: ſic inſtructas quadriremes ad
vrbem agebant: inde miſſilia in propugnantes in-
gerebantur tuto, quia proris miles tegebatur. Me- 16

dia nox erat, quum claſſem, ſicuti dictum eſt, pa-
ratam, *circumire muros* iubet: iamque naues vrbi
vndique admouebantur, et Tyrii deſperatione tor-
pebant; quum ſubito ſpiſſae nubes intendere ſe
coelo, et quidquid lucis internitebat, effuſa cali-
17 gine exſtinctum eſt. Tum inhorreſcens mare pau-
latim leuari, deinde acriori vento concitatum,
fluctus ciere, et inter ſe nauigia collidere. Iam-
que ſcindi coeperant vincula, quibus connexae
quadriremes erant, ruere tabulata, et cum ingenti
18 fragore in profundum ſecum milites trahere: neque
enim conſerta nauigia vlla ope in turbido regi po-
terant: miles miniſteria nautarum; remex militis
officia turbabat: et, quod in huiusmodi caſu ad-
cidit, periti ignaris parebant. quippe gubernatores,
alias imperare ſoliti, tum metu mortis iuſſa exſe-
quebantur. Tandem remis pertinacius euerbera-
tum mare, veluti eripientibus nauigia claſſicis ceſ-
19 ſit: adpulſaque ſunt litori, lacerata pleraque. Iis-
dem diebus forte Carthaginenſium legati triginta
ſuperueniunt, maius obſeſſis ſolatium, quam auxi-
lium: quippe *domeſtico bello Poenos inpediri; nec
de imperio, ſed pro ſalute dimicare* nunciabant.
20 Syracuſani tunc Africam vrebant; et haud procul
Carthaginis muris locauerant caſtra. Non tamen
defecere animis Tyrii, quamquam ab ingenti ſpe
deſtituti erant; ſed coniuges liberosque deuehendos
Carthaginem tradiderunt: fortius quidquid adcide-
ret laturi, ſi cariſſimam ſui partem extra commu-
21 nis periculi ſortem habuiſſent. Quumque vnus e
ciuibus concioni indicaſſet; *oblatam eſſe per ſomnum
ſibi ſpeciem Apollinis*, quem eximia religione co-
lerent, *vrbem deſerentis, molemque a Macedonibus
iactam in ſalo, in ſylveſtrem ſaltum eſſe mutatam:*
22 quamquam auctor leuis erat, tamen ad deteriora
credenda proni metu, aurea catena deuinxere ſi-

mulacrum, araeque Herculis, cuius numini vrbem
dicauerant, inſeruere vinculum; quaſi illo deo
Apollinem retenturi. Syracuſis id ſimulacrum de-
vexerant Poeni, et in maiore locauerant patria:
multisque aliis ſpoliis vrbium, a ſemet captarum,
non Carthaginem magis, quam Tyrum ornauerant.
Sacrum quoque, quod quidem diis minime cordi 23
eſſe crediderim, multis ſeculis intermiſſum repe-
tendi auctores quidam erant, *vt ingenuus puer Sa-
turno immolaretur:* quod ſacrilegium verius, quam
ſacrum, Carthaginenſes a conditoribus traditum,
vsque ad excidium vrbis ſuae feciſſe dicuntur. ac
niſi Seniores obſtitiſſent, quorum conſilio cuncta
agebantur, humanitatem dira ſuperſtitio viciſſet.
Ceterum, efficacior omni arte [imminens neceſſitas 24
non vſitata modo praeſidia, ſed quaedam etiam
noua admouit. Namque ad implicanda nauigia,
quae muros ſubibant, validis aſſeribus coruos et
ferreas manus [cum vncis ac falcibus] inligauerant;
vt, quum tormento aſſeres promouiſſent, ſubito
laxatis funibus iniicerent. Vnci quoque et falces 25
ex iisdem aſſeribus dependentes, aut propugnato-
res, aut ipſa nauigia lacerabant. Clypeos vero
aereos multo igne torrebant, quos repletos feruida
arena, coenoque decocto, e muris ſubito deuolue-
bant. nec vlla peſtis magis timebatur; quippe vbi 26
loricam corpusque feruens arena penetrauerat, nec
vlla vi excuti poterat, et quidquid adtigerat, per-
urebat: iacientesque arma, laceratis omnibus
quis protegi poterant, vulneribus inulti patebant:
corui vero et ferreae manus tormentis emiſſae ple-
rosque rapiebant.

IV. Hic rex fatigatus, ſtatuerat ſoluta obſidione 1
Aegyptum petere. quippe quum Aſiam ingenti ve-
locitate percurriſſet, circa muros vnius vrbis hae-
rebat, tot maximarum rerum opportunitate dimiſſa.

2 Ceterum, tam diſcedere inritum, quam morari pu-
debat. Famam quoque, qua plura, quam armis,
euerterat, ratus leniorem fore, ſi Tyrum, quaſi
teſtem ſe poſſe vinci, reliquiſſet. Igitur ne quid
inexpertum omitteret; *plures naues admoueri* iubet,
3 *delectosque militum imponi.* Et forte bellua inuſi-
tatae magnitudinis, ſuper ipſos fluctus dorſo emi-
nens, ad molem, quam Macedones iecerant, in-
gens corpus adplicuit; diuerberatisque fluctibus ad-
4 leuans ſemet, vtrimque conſpecta eſt: deinde a ca-
pite molis rurſus alto ſe immerſit; ac modo ſuper
vndas eminens magna ſui parte, modo ſuperfuſis
fluctibus condita, haud procul munimentis vrbis
5 emerſit. Vtrisque laetus fuit belluae adſpectus:
Macedones *iter iaciendo operi monſtraſſe eam* au-
gurabantur; Tyrii, *Neptunum, occupati maris vin-
dicem, abripuiſſe belluam, ac molem breui profecto
ruituram.* laetique omine eo ad epulas dilapſi one-
rauere ſe vino; quo graues, orto ſole nauigia con-
ſcendunt, redimita coronis floribusque: adeo victo-
riae non omen modo, ſed etiam gratulationem prae-
6 ceperant. Forte rex *claſſem in diuerſam partem agi*
iuſſerat, *triginta minoribus nauigiis relictis in litore;*
e quibus Tyrii duobus captis, cetera ingenti ter-
ruerant metu: donec ſuorum clamore audito
Alexander, claſſem litori, e quo fremitus acciderat,
7 admouit. Prima e Macedonum nauibus quinque-
remis velocitate inter ceteras eminens obcurrit:
quam vt conſpexere Tyrii, duae e diuerſo in latera
eius inuectae ſunt; in quarum alteram quinque-
remis eadem concitata, et ipſa roſtro icta eſt, et
8 illam inuicem tenuit. Iamque ea, quae non co-
haerebat, libero impetu euecta, in aliud quinque-
remis latus inuehebatur; quum obportunitate mira
triremis e claſſe Alexandri in eam ipſam, quae
quinqueremi imminebat, tanta vi inpulſa eſt, vt

Tyrius gubernator in mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedonum naues ſuperueniunt, et 9
rex quoque aderat; quum Tyrii inhibentes remis, aegre euellere nauem quae haerebat, portumque omnia ſimul nauigia repetunt. Confeſtim rex inſequutus, portum quidem intrare non potuit, quum procul e muris miſſilibus ſubmoueretur; naues autem omnes fere aut demerſit, aut cepit. Biduo deinde ad quietem dato militibus, iuſſisque 10
et claſſem et machinas pariter admouere, vt vndique territis inſtaret; ipſe in altiſſimam turrem adſcendit, ingenti animo, periculo maiore. quippe regio in- 11
ſigni et armis fulgentibus conſpicuus, vnus praecipue telis petebatur. et digna prorſus ſpectaculo edidit: multos e muris propugnantes haſta transfixit; quosdam etiam cominus gladio clypeoque inpulſos praecipitauit: quippe turris, ex qua dimicabat, muris hoſtium propemodum cohaerebat. Iamque crebris arietibus ſaxorum compage laxata, 12
munimenta defecerant; et claſſis intrauerat portum, et quidam Macedonum in turres hoſtium deſertas euaſerant: quum Tyrii, tot ſimul malis victi, alii ſupplices in templa confugiunt, alii foribus aedium obſeratis occupant liberum mortis arbitrium: nonnulli ruunt in hoſtem, haud inulti tamen perituri. magna pars ſumma tectorum obtinebat, ſaxa, et quidquid manibus fors dederat, ingerentes ſubeuntibus. Alexander, *exceptis qui* 13
in templa confugerant, omnes interſici, ignemque tectis iniici iubet. His per praecones pronun- 14
ciatis, nemo tamen armatus opem a diis petere ſuſtinuit: pueri virginesque templa conpleuerant; viri in veſtibulo ſuarum quisque aedium ſtabant, parata ſaeuientibus turba. Multis tamen ſaluti 15
fuere Sidonii, qui intra Macedonum praeſidia erant. hi vrbem quidem inter victores intrauerant,

ſed cognationis cum Tyriis memores (quippe
vtramque vrbem Agenorem condidiſſe credebant)
multos Tyriorum etiam protegentes, ad ſua per-
duxere nauigia: quibus occultatis, Sidona deuecti
ſunt. quindecim millia hoc furto ſubducta ſaeui-
16 tiae ſunt. quantumque ſanguinis fuſum ſit, vel ex
hoc exiſtimari poteſt, quod intra munimenta vrbis
17 ſex millia armatorum trucidata ſunt. Triſte deinde
ſpectaculum victoribus ira praebuit regis. duo mil-
lia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus
18 adfixi per ingens litoris ſpatium pependerunt. Car-
thaginenſium legatis pepercit; addita denunciatione
belli, quod praeſentium rerum neceſſitas moraretur.
19 Tyrus ſeptimo menſe, quam obpugnari coepta
erat, capta eſt; vrbs et vetuſtate originis, et cre-
bra fortunae varietate ad memoriam poſteritatis
inſignis. Condita ab Agenore, diu mare, non vi-
cinum modo, ſed quodcumque claſſes eius adie-
runt, ditionis ſuae fecit. et, ſi famae libet credere,
haec gens literas prima aut docuit, aut didicit.
20 Coloniae certe eius pene orbe toto diffuſae ſunt:
Carthago in Africa, in Boeotia Thebae, Gades ad
Oceanum. Credo libero commeantes mari, ſae-
piusque adeundo ceteris incognitas terras; elegiſſe
ſedes iuuentuti qua tunc abundabant: ſeu quia
crebris motibus terrae, nam hoc quoque traditur,
cultores eius fatigati, noua et externa domicilia
21 armis ſibimet quaerere cogebantur. Multis ergo
caſibus defuncta, et poſt excidium renata, nunc
tamen longa pace cuncta refouente, ſub tutela Ro-
manae manſuetudinis adquieſcit.

1 V. Iisdem ferme diebus Darii literae adlatae
ſunt, tandem vt regi ſcriptae. Petebat *vti filiam
ſuam*, Statirae erat nomen, *nuptiis Alexander ſibi
adiungeret. Dotem fore omnem regionem inter Hel-
leſpontum et Halyn amnem ſitam; inde Orientem*

ſpectantibus terris contentum ſe fore. Si forte dubi- 2
taret, quod offerretur, adcipere: nunquam diu eo-
dem veſtigio ſtare fortunam; ſemperque homines,
quantamcumque felicitatem habeant, inuidiam tamen
ſentire maiorem. Vereri, ne ſe auium modo, quas 3
naturalis leuitas ageret ad ſidera, inani ac puerili
mentis adfectu efferret. Nihil difficilius eſſe, quam
in illa aetate tantam capere fortunam. Multas ſe 4
adhuc reliquias habere; nec ſemper in anguſtiis poſſe
deprehendi: transeundum eſſe Alexandro Euphraten,
Tigrinque et Araxen, et Hydaſpen, magna muni-
menta regni ſui. veniendum in campos, vbi paucitate
ſuorum erubeſcendum ſit. Mediam, Hyrcaniam, 5
Bactra, et Indos Oceani adcolas quando aditurum?
vel Sogdianos et Arachoſios, nomine tantum notos,
ceterasque gentes ad Caucaſum et Tanaim pertinen-
tes? Seneſcendum fore tantum terrarum vel ſine 6
praelio obeunti. Se vero ad ipſum vocare deſineret:
namque illius exitio eſſe venturum. Alexander iis 7
[illis], qui literas adtulerant, reſpondit, *Darium*
ſibi aliena promittere: quod totum amiſerit, velle
partiri. Doti ſibi dari Lydiam, Ioniam, Aeolidem,
Helleſponti oram, victoriae ſuae praemia. leges au-
tem a victoribus dici, adcipi a victis. In vtro ſtatu
ambo eſſent, ſi ſolus ignoraret, quamprimum Marte
decerneret. Se quoque quum transiſſet mare, non 8
Ciliciam, aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam
hanc eſſe mercedem), ſed Perſepolim caput regni
eius, Bactra deinde, et Ecbatana, vltimaque Orientis
oram imperio ſuo deſtinaſſe. Quocumque ille fugere
potuiſſet, ipſum ſequi poſſe: deſineret terrere flumi-
nibus, quem ſciret maria transiſſe. Reges quidem
inuicem haec ſcripſerant. Sed Rhodii vrbem ſuam 9
portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam So-
crati tradiderat: Philota *regioni circa Tyrum* iuſſo
praeſidere. Syriam quae *Coele* adpellatur, Andro-

macho Parmenio tradiderat, bello, quod ſupererat,
10 interfuturus. Rex Hephaeſtione *Phoenices oram
claſſe praeteruehi* iuſſo, ad vrbem Gazan cum omni-
11 bus copiis venit. Iisdem fere diebus ſolenne erat
Iudicrum Iſthmiorum, quod conuentu totius Grae-
ciae celebratur. In eo concilio, vt ſunt Graecorum
temporaria ingenia, decernunt, *vt quindecim lega-
rentur ad regem, qui ob res pro ſalute Graeciae ac
libertate geſtas, coronam auream donum victoriae
12 ferrent.* Iidem paulo ante incertae famae capta-
verant auram, vt, quocumque pendentes animos
13 tuliſſet fortuna, ſequerentur. Ceterum, non ipſe
modo rex obibat vrbes, imperii iugum adhuc re-
cuſantes; ſed praetores quoque ipſius, egregii du-
ces, pleraque inuaſerant. Calas Paphlagoniam,
Antigonus Lycaoniam: Balacrus Idarne praetore
14 Darii ſuperato Miletum cepit: Amphoterus et He-
gelochus centum ſexaginta nauium claſſe inſulas
inter Achaiam atque Aſiam in ditionem Alexandri
15 redegerunt. Tenedo quoque recepto, Chium, in-
colis vltro vocantibus, ſtatuerant obcupare: ſed
Pharnabazus Darii praetor, comprehenſis qui res
ad Macedonas trahebant; rurſus Apollonidi et
Athanagorae ſuarum partium viris, vrbem cum
16 modico praeſidio militum tradit. Praefecti Alexan-
dri in obſidione vrbis perſeuerabant; non tam ſuis
viribus, quam ipſorum, qui obſidebantur, volun-
tate. Nec fefellit opinio. namque inter Apolloni-
dem et duces militum orta ſeditio, inrumpendi in
17 vrbem occaſionem dedit. Quumque porta effracta
cohors Macedonum intraſſet; oppidani, olim con-
ſilio proditionis agitato, adgregant ſe Amphotero
et Hegelocho, Perſarumque praeſidio caeſo, Phar-
nabazus cum Apollonide et Athanagora vincti tra-
18 duntur; duodecim triremes cum ſuo milite ac
remige; praeter eas triginta inanes et piratici lembi,

Graecorumque tria milia a Perſis mercede con-
ducta. his in ſubplementum copiarum ſuarum di-
ſtributis; piratisque ſupplicio adfectis: captiuos
remiges adiecere claſſi ſuae. Forte Ariſtonicus, Me- 19
thymnaeorum tyrannus, cum piraticis nauibus,
ignarus omnium, quae ad Chium acta erant, prima
vigilia ad portus clauſtra ſucceſſit: interrogatusque
a cuſtodibus *quis eſſet? Ariſtonicum ad Pharnaba-
zum venire* reſpondit. Illi *Pharnabazum quidem* 20
*iam quieſcere, et non poſſe tum adiri; ceterum pa-
tere ſocio atque hoſpiti portum, et poſtero die Phar-
nabazi copiam ſore* adfirmant. Nec dubitauit Ari- 21
ſtonicus primus intrare: ſequuti ſunt ducem pira-
tici lembi. ac dum adplicant nauigia crepidini por-
tus, obiicitur a vigilibus clauſtrum; et qui proximi
excubabant, ab iisdem excitantur: nulloque ex his
auſo repugnare, omnibus catenae iniectae ſunt.
Amphotero deinde Hegelochoque traduntur. Hinc 22
Macedones transiere Mitylenen, quam Chares
Athenienſis nuper occupatam, duorum millium
Perſarum praeſidio tenebat: ſed quum obſidionem
tolerare non poſſet; vrbe tradita pactus *vt inco-
lumi abire liceret*, Imbrum petit, deditis Mace-
dones pepercerunt.

VI. Darius deſperata pace, quam per literas le- 1
gatosque impetrari poſſe crediderat; ad reparan-
das vires bellumque impigre renouandum intendit
animum. *Duces* ergo *copiarum Babyloniam con-* 2
*venire; Beſſum quoque, Bactrianorum ducem, quam
maximo poſſet exercitu coacto, deſcendere ad ſe*
iubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes 3
promptiſſimi; horridis ingeniis, multumque a Per-
ſarum luxu abhorrentibus; ſiti haud procul Scy-
tharum bellicoſiſſima gente, et rapto viuere ad-
ſueti: ſemperque in armis errant. Sed Beſſus 4
ſuſpecta perfidia, haud ſane aequo animo in ſecundo

ſe continens gradu, regem terrebat. nam quum
regnum adfectaret; proditio, qua ſola id adſequi
5 poterat, timebatur. Ceterum Alexander, quam
regionem Darius petiſſet, omni cura veſtigans, ta-
men explorare non poterat: more quodam Perſa-
6 rum, arcana regum mira celantium fide. non me-
tus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur obculta.
vetus diſciplina regum ſilentium vitae periculo
ſanxerat. lingua grauius caſtigatur, quam vllum
probrum: nec magnam rem ſuſtineri poſſe credunt
ab eo, cui tacere graue ſit; quod homini facilli-
7 mum voluerit eſſe natura. Ob hanc cauſam Alexan-
der omnium, quae apud hoſtem gererentur, igna-
rus, vrbem Gazan obſidebat. Praeerat ei Betis,
eximiae in regem ſuum fidei; modicoque praeſidio
8 muros ingentis operis tuebatur. Alexander aeſti-
mato locorum ſitu, *agi cuniculos* iuſſit; facili ac
leui humo adceptante obcultum opus: quippe mul-
tam arenam vicinum mare euomit: nec ſaxa co-
9 teſque, quae interpellent ſpecus, obſtabant. Igitur
ab ea parte, quam oppidani conſpicere non poſſent,
opus orſus; vt a ſenſu eius auerteret, *turres muris
admoueri* iubet. Sed eadem humus (ad) mouendis
inutilis turribus, deſidente ſabulo, agilitatem rota-
rum morabatur, et tabulata turrium perfringebat;
multique vulnerabantur inpune, quum idem re-
cipiendis, qui admouendis turribus labor eos fati-
10 garet. Ergo receptui ſigno dato, *poſtero die muros
corona circumdari* iuſſit. Ortoque ſole, priusquam
admoueret exercitum; opem deum expoſcens, ſa-
11 crum patrio more faciebat. Forte praeteruolans
coruus glebam, quam vnguibus ferebat, ſubito
omiſit; quae quum regis capiti incidiſſet, reſoluta
defluxit: ipſa autem auis in proxima turre conſedit.
Inlita erat turris bitumine ac ſulphure: in qua alis
haerentibus, fruſtra ſe adleuare conatus a circum-

ſtantibus capitur. Digna res viſa, de qua vates 12
conſulerentur. et erat non intactus ea ſuperſtitione
mentis. Ergo Ariſtander, cui maxima fides habe-
batur, *vrbis quidem excidium augurio illo portendi,
ceterum, periculum eſſe* [inquit], *ne rex vulnus ad-
ciperet.* itaque monuit, *ne quid eo die inciperet.*
Ille quamquam vnam vrbem ſibi, quo minus ſecu- 13
rus Aegyptum intraret, obſtare aegre ferebat; ta-
men paruit vati, ſignumque receptui dedit. Hinc
animus creuit obſeſſis: egreſſique porta recedentibus
inferunt ſigna; cunctationem hoſtium fore ſuam
occaſionem rati. Sed acrius, quam conſtantius 14
praelium inierunt: quippe vt Macedonum ſigna
circumagi videre, repente ſiſtunt gradum. Iamque
ad regem praeliantium clamor peruenerat; quum
denunciati periculi haud ſane memor, loricam ta-
men, quam raro induebat, amicis orantibus
ſumpſit; et ad prima ſigna peruenit. Quo con- 15
ſpecto Arabs quidam Darii miles, maius fortuna
ſua facinus auſus; clypeo gladium tegens, quaſi
transfuga genibus regis aduoluitur. *ille adſurgere
ſupplicem, recipique inter ſuos* iuſſit. At gladio bar- 16
barus ſtrenue in dextram translato, ceruicem adpe-
tit regis: qui exigua corporis declinatione euitato
ictu, in vanum manum barbari lapſam amputat
gladio, denunciato in illum diem periculo, vt ar-
bitrabatur ipſe, defunctus. Sed vt opinor, ineui- 17
tabile eſt fatum. quippe dum inter primores
promptius dimicat, ſagitta ictus eſt: quam per lo- 18
ricam adactam, ſtantem in humero medicus eius
Philippus euellit. Plurimus deinde ſanguis manare
coepit; omnibus territis, quia nunquam tam alte
penetraſſe telum, lorica obſtante, cognouerant.
ipſe ne oris quidem colore mutato, *ſubprimi ſan-
guinem, et vulnus obligari* iuſſit. Diu ante ipſa 19
ſigna vel diſſimilato, vel victo dolore perſtiterat;

quum ſubpreſſus paulo ante ſanguis medicamento
manare latius coepit: et vulnus quod recens adhuc
dolorem non mouerat, frigente ſanguine intumuit.
20 Linqui deinde animo, et ſubmitti genu coepit;
quem proximi exceptum in caſtra receperunt. et
Betis interfectum ratus vrbem ouans victoria re-
21 petit. At Alexander nondum percurato vulnere,
aggerem, quo moenium altitudinem aequaret, ex-
ſtruxit; et *pluribus cuniculis muros ſubrui* iuſſit.
22 Oppidani ad priſtinum faſtigium moenium nouum
exſtruxere munimentum: ſed ne id quidem turres
aggeri inpoſitas aequare poterat. itaque interiora
23 quoque vrbis infeſta telis erant. Vltima peſtis vrbis
fuit cuniculo ſubrutus murus; per cuius ruinas
hoſtis intrauit. Ducebat ipſe rex anteſignanos; et
24 dum incautius ſubit, ſaxo crus eius adfligitur. in-
nixus tamen telo, nondum prioris vulneris ob-
ducta cicatrice, inter primores dimicat: ira quoque
adcenſus, quod duo in obſidione vrbis eius adce-
25 perat vulnera. Betim, egregia edita pugna, mul-
tisque vulneribus confectum deſeruerant ſui: nec
tamen ſegnius praelium capeſſebat, lubricis armis
ſuo pariter atque hoſtium ſanguine. Sed quum
26 vndique *) adducto, inſolenti gaudio iuuenis elatus

[*) vnus omnium telis peteretur, ad poſtremum, ex-
hauſtis viribus, viuus in poteſtatem hoſtium perue-
nit. quo ad regem]

alias virtutis etiam in hoſte mirator, *non vt vo-
luiſti*, inquit, *orieris*, *Beti: ſed quidquid* [*tormen-
torum*] *in captiuum inueniri poteſt*, *paſſurum eſſe te*
27 *cogita.* Ille non interrito modo, ſed contumaci
quoque vultu intuens regem, nullam ad minas
28 eius reddit vocem. Tum Alexander; *videtisne ob-
ſtinatum ad tacendum?* inquit. *num genu poſuit?
num ſupplicem vocem miſit? Vincam tamen ſilentium,*
29 *et ſi nihil aliud, certe gemitu interpellabo.* Iram

deinde vertit in rabiem: iam tum peregrinos ritus
noua ſubeunte fortuna. Per talos enim ſpirantis
lora traiecta ſunt; religatumque ad currum traxere
circa vrbem equi: gloriante rege *Achillem, a quo
genus ipſe deduceret, imitatum ſe eſſe poena in ho-
ſtem capienda.* Cecidere Perſarum Arabumque circa 30
decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria
fuit. Obſidio certe non tam claritate vrbis nobili-
tata eſt, quam geminato periculo regis. qui
Aegyptum adire feſtinans, Amyntam cum decem
triremibus in Macedoniam ad inquiſitionem nouo-
rum militum miſit. Namque praeliis etiam ſecun- 31
dis adterebantur copiae: deuictarumque gentium
militi minor quam domeſtico fides habebatur.

VII. Aegyptii olim Perſarum opibus infenſi, 1
quippe auare et ſuperbe imperitatum ſibi eſſe cre-
debant; ad ſpem aduentus eius erexerant animos:
vtpote qui Amyntam quoque transfugam, et cum
precario imperio venientem, laeti recepiſſent. Igi- 2
tur ingens multitudo Peluſium, qua intraturus
[rex] videbatur, conuenerat. Atque ille ſeptimo
die, poſteaquam a Gaza copias mouerat, in regio-
nem Aegypti, quam nunc *Caſtra Alexandri* vocant,
peruenit. Deinde, pedeſtribus copiis *Peluſium pe-* 3
tere iuſſis, ipſe cum expedita delectorum manu
Nilo amne vectus eſt: nec ſuſtinuere aduentum
eius Perſae; defectione quoque perterriti. Iamque 4
haud procul Memphi erat: in cuius praeſidio Ma-
zaces praetor Darii relictus, Orio amne ſuperato,
octingenta talenta Alexandro, omnemque regiam
ſuppellectilem tradidit. A Memphi eodem flumine 5
vectus, ad interiora Aegypti penetrat, compoſi-
tisque rebus ita, vt nihil ex patrio Aegyptiorum
more mutaret; adire Iouis Hammonis oraculum
ſtatuit. Iter expeditis quoque et paucis vix tole- 6
rabile ingrediendum erat: terra coeloque aquarum

penuria eſt: ſteriles arenae iacent; quas vbi vapor
ſolis accendit, feruido ſolo exurente veſtigia, in-
7tolerabilis aeſtus exiſtit. luctandumque eſt, non
tantum cum ardore et ſiccitate regionis; ſed etiam
cum tenaciſſimo ſabulo, quod praealtum, et veſti-
8gio cedens, aegre moliuntur pedes. Haec Aegyptii
vero maiora iactabant. Sed ingens cupido animum
ſtimulabat adeundi Iouem, quem generis ſui aucto-
rem, haud contentus mortali faſtigio, aut credebat
9eſſe, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos du-
cere ſecum ſtatuerat, ſecundo amne deſcendit ad
Mareotim paludem. eo legati Cyrenenſium dona
ádtulere; *pacem, et vt adiret vrbes ſuas*, petentes.
Ille, donis adceptis, amicitiaque coniuncta, deſti-
10nata exſequi pergit. Ac primo quidem et ſequenti
die tolerabilis labor viſus: nondum tam vaſtis nu-
disque ſolitudinibus aditis; iam tamen ſterili et
11emoriente terra. Sed vt aperuere ſe campi alto
obruti ſabulo; haud ſecus quam profundum aequor
12ingreſſi, terram oculis requirebant. Nulla arbor,
nullum culti ſoli obcurrebat veſtigium. aqua etiam
defecerat, quam vtribus cameli [de] vexerant: et
13in arido ſolo ac feruido ſabulo nulla erat. Ad
haec ſol omnia incenderat, ſiccaque et aduſta erat
ora; quum repente, ſiue illud deorum munus,
ſiue caſus fuit: obductae coelo nubes condidere
ſolem: ingens aeſtu fatigatis, etiamſi aqua defice-
14ret, auxilium. Enimuero, vt largum quoque im-
brem excuſſerunt procellae; pro ſe quisque exci-
pere eum, quidam ob ſitim inpotentes ſui, ore
15quoque hianti captare coeperunt. Quatriduum per
vaſtas ſolitudines abſumptum eſt. Iamque haud
procul oraculi ſede aberant; quum complures corui
agmini occurrunt, modico volatu prima ſigna an-
tecedentes: et modo humi reſidebant, quum len-
tius agmen incederet; modo ſe pennis leuabant,

antecedentium iterque monſtrantium ritu. Tan- 16
dem ad ſedem conſecratam deo ventum eſt. In-
credibile dictu, inter vaſtas ſolitudines ſita, vndi-
que ambientibus ramis, vix in denſam vmbram
cadente ſole contecta eſt: multique fontes dulcibus
aquis paſſim manantibus alunt ſyluas. Coeli quo- 17
que mira temperies, verno tempore maxime ſimi-
lis, omnes anni partes pari ſalubritate percurrit.
Adcolae ſedis ſunt ab Oriente proximi Aethiopum: 18
in Meridiem verſus Arabes ſpectant, *Troglodytis*
cognomen eſt: quorum regio vsque ad rubrum
mare excurrit. at qua vergit ad Occidentem, alii 19
Aethiopes colunt, quos *Scenitas* vocant: a Septen-
trione Naſamones ſunt, gens Syrtica, nauigiorum
ſpoliis quaeſtuoſa. quippe obſident litora, et aeſtu 20
deſtituta nauigia notis ſibi vadis occupant. Incolae
nemoris, quos *Hammonios* vocant, diſperſis tuguriis
habitant: medium nemus pro arce habent, triplici
muro circumdatum. Prima munitio tyrannorum 21
veterum regiam clauſit: in proxima coniuges eo-
rum cum liberis et pellicibus habitant; hic quoque
dei oraculum eſt: vltima munimenta ſatellitum
armigerorumque ſedes erant. Eſt etiam aliud Ham-
monis nemus: in medio habet fontem, *aquam So-* 22
lis vocant: ſub lucis ortum tepida manat; medio
die, quum vehementiſſimus eſt calor, frigida eadem
fluit; inclinato in veſperam caleſcit; media nocte
feruida exaeſtuat; quoque propius nox vergit ad
lucem, multum ex nocturno calore decreſcit; do-
nec ſub ipſum diei ortum adſueto tepore langueſcat.
Id quod pro deo colitur, non eamdem effigiem 23
habet, quam vulgo diis artifices adcommodauerunt:
vmbilico maxime ſimilis eſt habitus, ſmaragdo et
gemmis coagmentatus. Hunc, quum reſponſum 24
petitur, nauigio aurato geſtant ſacerdotes; multis
argenteis pateris ab vtroque nauigii latere penden-

tibus. ſequuntur matronae virgineſque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo *pro-*
25*pitiari Iouem* credunt; *vt certum edat oraculum.* At tum quidem regem propius adeuntem maximus natu e ſacerdotibus *filium* adpellat; *hoc nomen illi parentem Iouem reddere* adfirmans. Ille *ſe vero* ait, *et adcipere, et adgnoſcere;* humanae ſortis oblitus.
26Conſuluit deinde, *an totius orbis imperium fatis ſibi deſtinaret pater?* vates, aeque in adulationem compoſitus, *terrarum omnium rectorem fore oſtendit.*
27Poſt haec inſtitit quaerere, *an omnes parentis ſui interfectores poenas dediſſent?* Sacerdos *parentem eius*
28negat *vllius ſcelere poſſe violari: Philippi autem omnes interfectores luiſſe ſupplicia.* adiecit; *inuictum fore, donec excederet ad deos.* Sacrificio deinde facto, dona et ſacerdotibus et deo data ſunt; permiſſumque amicis, *vt ipſi quoque conſulerent Iouem.* Nihil amplius quaeſiuerunt, quam, *an auctor eſſet ſibi diuinis honoribus colendi ſuum regem? Hoc quoque adceptum fore Ioui* vates reſpondit; [*vt ipſi*
29*victorem regem diuino honore colerent.*] Vere et ſalubriter aeſtimanti fidem oraculi vana profecto reſponſa videri potuiſſent: ſed fortuna, quos vni ſibi credere coegit, magna ex parte auidos gloriae ma-
30gis, quam capaces facit. *Iouis* igitur *filium* ſe non ſolum adpellari paſſus eſt; ſed etiam iuſſit: rerumque geſtarum famam, dum augere vult tali adpel-
31latione, conrumpit. Et Macedones, adſueti quidem regio imperio, ſed maiore libertatis vmbra, quam ceterae gentes; inmortalitatem adfectantem contumacius, quam aut ipſis expediebat, aut regi,
32auerſati ſunt. Sed haec ſuo quaeque tempori reſeruentur. Nunc cetera exſequi pergam.

1 VIII. Alexander ab Hammone rediens', vt [a mari] ad Mareotim paludem, haud procul inſula Pharo ſitam, venit; contemplatus loci naturam,

primum in ipſa inſula ſtatuerat vrbem nouam con-
dere. Inde, vt adparuit, magnae ſedis inſulam 2
haud capacem; elegit vrbi locum, vbi nunc eſt
Alexandria, adpellationem trahens ex nomine
auctoris. Complexus quidquid loci eſt inter palu-
dem et mare, octoginta ſtadiorum muris ambitum
deſtinat; et, qui exaedificandae vrbi praeeſſent,
relictis, Memphim petit. Cupido, haud iniuſta 3
quidem, ceterum intempeſtiua, inceſſerat, non in-
teriora modo Aegypti, ſed etiam Aethiopiam in-
viſere. Memnonis Tithonique celebrata regia cogno-
ſcendae vetuſtatis auidum trahebat pene extra ter-
minos ſolis. Sed imminens bellum, cuius multo 4
maior ſupererat moles, otioſae peregrinationi tem-
pora exemerat. Itaque Aegypto praefecit Aeſchy-
lum Rhodium et Peuceſten Macedonem; quatuor
millibus militum in praeſidium regionis eius datis.
clauſtra Nili fluminis Polemonem tueri iubet: triginta
ad hoc triremes datae. Africae deinde, quae 5
Aegypto iuncta eſt, praepoſitus Apollonius: vecti-
galibus eiusdem [Africae] Aegyptique Cleomenes.
Ex finitimis vrbibus commigrare Alexandriam
iuſſis, nouam vrbem magna multitudine impleuit.
Fama eſt, *quum rex vrbis futurae muros polenta,* 6
vt Macedonum mos eſt, deſtinaſſet, auium greges
aduolaſſe, et polenta eſſe paſtas; quumque id omen
pro triſti a plerisque eſſet acceptum, reſpondiſſe va-
tes, magnam illam vrbem aduenarum frequentiam
culturam, multisque eam terris alimenta praebituram.
Regem, quum ſecundo amne deflueret, adſequi 7
cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio aetatis
flore, in paucis Alexandro carus, paruum naui-
gium conſcendit, pluribus, quam capere poſſet,
impoſitis. itaque merſa nauis omnes deſtituit:
Hector, diu flumini obluctatus, quum madens ve- 8
ſtis et adſtricti crepidis pedes natare prohiberent,

in ripam tamen femianimis euafit; et vt primum fatigatus fpiritum laxauit, quem metus et periculum intenderant, nullo adiuuante (quippe in di-
9verfum euaferant alii) exanimatus eft. Rex amiffi eius defiderio vehementer adflictus eft: repertumque corpus magnifico extulit funere. Onerauit hunc dolorem nuncius mortis Andromachi, quem praefecerat Syriae: viuum Samaritae cremauerant.
10Ad cuius interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit. aduenientique funt
11traditi tanti fceleris auctores. Andromacho deinde Memnona fubftituit: adfectis fupplicio, qui praetorem interemerant. Tyrannos, inter eos Methymnaeorum Ariftonicum et Chryfolaum, popularibus fuis tradidit: quos illi [e muris], ob in-
12iurias tortos, necauerunt. Athenienfium deinde Rhodiorum [que] et Chiorum legatos audit. Athenienfes *victoriam* gratulabantur; et, *vt captiui Graecorum fuis reftituerentur*, orabant: Rhodii et Chii *de praefidio* querebantur. omnes ea, quae defiderare
13vifi, inpetrauerunt. Mithylaenis quoque, ob egregiam in partes fuas fidem, et pecuniam, quam in bellum inpenderant, [obfides] reddidit, et
14magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoque regibus, qui a Dario defecerant ad ipfum et obpugnanti Tyrum miferant claffem, pro
15merito honos habitus eft. Amphoterus deinde, claffis praefectus, ad liberandam Cretam miffus, (namque et Perfarum et Spartanorum armis pleraque eius infulae obfidebantur) *ante omnia mare a piraticis claffibus vindicare* iuffus: quippe obnoxium praedonibus erat, in bellum vtroque rege conuerfo.
16His compofitis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicauit: imminensque Dario *iter ad Euphraten pronunciari* iuffit.

IX. At Darius, quum ab Aegypto diuertiſſe in
Africam hoſtem comperiſſet, dubitauerat, vtrumne
circa Meſopotamiam ſubſiſteret, an interiora regni
ſui peteret: haud dubie potentior auctor praeſens
futurus vltimis gentibus inpigre bellum capeſſendi,
quas aegre per praefectos ſuos moliebatur. Sed vt 2
idoneis auctoribus fama vulgauit, *Alexandrum cum
omnibus copiis, quamcumque ipſe adiſſet regionem,
petiturum:* haud ignarus, quam cum ſtrenuo res
eſſet, *omnia longinquarum gentium auxilia Babylo-
niam contrahi* iuſſit. Bactriani Scythaeque et
Indi conuenerant: nam et ceterarum gentium co-
piae partibus ſimul adfuerunt. Ceterum, quum 3
dimidio ferme maior eſſet exercitus, quam in Ci-
licia fuerat; multis arma deerant: quae ſumma
cura comparabantur. Equitibus equisque tegu-
menta erant ex ferreis laminis ſerie inter ſe con-
nexis: queis antea praeter iacula nihil dederat,
ſcuta gladiique adiiciebantur: equorumque domandi 4
greges peditibus diſtributi ſunt, vt maior priſtino
eſſet equitatus: ingensque, vt crediderat, terror
hoſtium, ducentae falcatae quadrigae, vnicum illa-
rum gentium auxilium, ſequutae ſunt. Ex ſummo 5
temone haſtae praefixae ferro eminebant: vtrimque
a iugo ternos direxerant gladios: et inter gladios
[rotarum] plura ſpicula eminebant in aduerſum:
aliae deinde falces ſummis rotarum orbibus haere-
bant, et aliae in terram dimiſſae; quidquid obuium
concitatis equis fuiſſet, amputaturae. Hoc modo 6
inſtructo exercitu ac perarmato, Babylone copias
mouit. A parte dextra erat Tigris, nobilis fluuius;
laeuam tegebat Euphrates: agmen Meſopotamiae
campos inpleuerat. Tigri deinde ſuperato, quum 7
audiſſet, *haud procul abeſſe hoſtem;* Satropatem
equitum praefectum cum mille delectis praemiſit.
Mazaeo praetori ſex millia data, quibus hoſtem

8 transitu amnis arceret. eidem mandatum, *vt regio-*
nem, quam Alexander eſſet aditurus, popularetur
atque vreret. quippe credebat, inopia debellari poſſe
nihil habentem, niſi quod rapiendo obcupaſſet:
ipſi autem commeatus alii terra, alii Tigri amne
9 ſubuehebantur. Iam peruenerat ad Arbela vicum,
nobilem ſua clade facturus. hic commeatuum ſar-
cinarumque maiore parte depoſita, Lycum amnem
ponte iunxit, et per dies quinque, ſicut ante Eu-
10 phraten, traiecit exercitum. Inde octoginta fere
ſtadia progreſſus, ad alterum amnem, *Bumado* no-
men eſt, caſtra poſuit. Obportuna explicandis co-
piis regio erat, equitabilis et vaſta planicies. ne
ſtirpes quidem et breuia virgulta operiunt ſolum:
liberque proſpectus oculorum et ad ea, quae pro-
cul receſſere, permittitur. Itaque ſi qua campi
eminebant, iuſſit *aequari totumque faſtigium ex-*
11 *tendi.* Alexandro, qui numerum copiarum eius,
quantum [procul] coniectari poterant, aeſtimabant,
vix fecerunt fidem, tot millibus caeſis, maiores
12 copias eſſe reparatas. Ceterum omnis periculi et
maxime multitudinis contemptor vndecimis caſtris
peruenit ad Euphraten: quo pontibus iuncto *equites*
primos ire, phalangem ſequi iubet; Mazaeo, qui, ad
inhibendum tranſitum eius, cum ſex millibus
equitum obcurrerat, non auſo periculum ſui fa-
13 cere. Paucis deinde, non ad quietem, ſed ad re-
parandos animos, diebus datis militi, ſtrenue ho-
ſtem inſequi coepit: metuens, ne interiora regni
ſui peteret, ſequendusque eſſet per loca omni ſoli-
14 tudine atque inopia vaſta. Igitur quarto die prae-
ter Arbela penetrat ad Tigrim. Tota regio vltra
amnem recenti fumabat incendio; quippe Mazaeus,
quaecumque adierat, haud ſecus quam hoſtis vre-
15 bat. Ac primo, caligine, quam fumus effuderat,
obſcurante lucem, inſidiarum metu ſubſtitit:

deinde vt speculatores praemissi *tuta omnia* nuncia-
verunt, paucos equitum ad tentandum vadum flu-
minis praemisit: cuius altitudo primo summa equo-
rum pectora, mox, vt in medium alueum ventum
est, ceruices quoque aequabat. Nec sane alius ad 16
Orientis plagam tam violentus inuehitur; multo-
rum torrentium non aquas solum, sed etiam saxa
secum trahens. itaque a celeritate, qua defluit,
Tigri nomen est inditum: quia Persica lingua *Ti-*
grim sagittam adpellant. Igitur pedes, velut diui- 17
sus in cornua, circumdato equitatu, leuatis super
capita armis, haud aegre ad ipsum alueum pene-
trat. Primus inter pedites rex egressus in ripam, 18
vadum militibus manu, quando vox exaudiri non
poterat, ostendit. sed gradum firmare vix poterant,
quum modo saxa lubrica vestigium fallerent, modo
rapidior vnda subduceret. Praecipuus erat labor 19
eorum, qui humeris onera portabant: quippe
quum semetipsos regere non possent, in rapidos
gurgites incommodo onere auferebantur. et dum
sua quisque spolia consequi studet; maior inter
ipsos, quam cum amne orta luctatio est: cumuli-
que sarcinarum passim fluitantes plerosque percule-
rant. Rex monere, *vt satis haberent, arma reti-* 20
nere; cetera se redditurum. Sed neque consilium,
neque imperium adcipi poterat: obstrepebat hinc
metus; praeter hunc inuicem nutantium mutuus
clamor. Tandem, qua leniore tractu amnis aperit 21
vadum, emersere: nec quidquam praeter paucas
sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus,
si quis ausus esset vincere: sed perpetua fortuna
regis auertit inde hostem. Sic Granicum, tot mil- 22
libus equitum peditumque in vlteriore stantibus,
ripa superauit: sic angustis in Ciliciae callibus tan-
tam multitudinem hostium. Audaciae quoque, 23
qua maxime viguit, ratio minui potest; quia num-

quam in diſcrimen venit, an temere feciſſet. Mazaeus, qui, ſi tranſeuntibus flumen ſuperueniſſet, haud dubie obpreſſurus fuit incompoſitos, in ripa demum, et iam perarmatos, adequitare coepit.
24 Mille admodum equites praemiſerat. quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, praefectum Paeonum equitum Ariſtona *laxatis habenis*
25 *inuehi* iuſſit. Inſignis eo die pugna equitum, et praecipue Ariſtonis fuit: praefectum equitatus Perſarum Satropatem, directa in gutture haſta, transfixit; fugientemque per medios hoſtes conſequutus, ex equo praecipitauit, et obluctanti caput gladio dempſit: quod relatum magnâ cum laude ante regis pedes poſuit.

1 X. Biduo ibi rex ſtatiua habuit: in proximum deinde iter pronunciari iuſſit. Sed prima fere vigilia luna deficiens primum nitorem ſideris ſui condidit; deinde ſanguinis colore ſubfuſo lumen
2 omne foedauit: ſolicitisque ſub ipſum tanti diſcriminis caſum ingens religio et ex ea formido quae-
3 dam incuſſa eſt. *Diis inuitis in vltimas terras trahi ſe* querebantur. *iam nec flumina poſſe adiri; nec ſidera priſtinum praeſtare fulgorem: vaſtas terras, deſerta omnia obcurrere: in vnius hominis iactationem tot millium ſanguinem inpendi. faſtidio eſſe patriam; abdicari Philippum patrem; coelum vanis co-*
4 *gitationibus peti.* Iam pro ſeditione res erat, quum ad omnia interritus, *duces principesque militum frequentes adeſſe praetorio*, *Aegyptiosque vates*, quos coeli ac ſiderum peritiſſimos [eſſe] credebat, *quid*
5 *ſentirent, expromere* iubet. At illi, qui ſatis ſcirent, temporum orbes inplere deſtinatas vices, lunamque deficere, quum aut terram ſubiret, aut ſole premeretùr, rationem quidem ipſis perceptam non
6 edocent vulgus; ceterum adfirmant, *ſolem Graecorum lunam eſſe Perſarum: quoties illa deficiat, rui-*

nam ſtragemque illis gentibus portendi. veteraque
exempla percenſent *Perſidis regum, quos aduerſis
diis pugnaſſe, lunae oſtendiſſet defectio.* Nulla res 7
efficacius multitudinem regit, quam ſuperſtitio:
alioquin inpotens, ſaeua, mutabilis, vbi vana re-
ligione capta eſt, melius vatibus quam ducibus
ſuis paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum re-
ſponſa rurſus ad ſpem et fiduciam crexere torpentes.
Rex, impetu animorum vtendum ratus, ſecunda vi- 8
gilia caſtra mouit: dextra Tigrim habebat; a laeua
montes, quos *Gordaeos* vocant. Hoc ingreſſo iter 9
ſpeculatores, qui praemiſſi erant, ſub lucis ortum,
Darium aduentare nunciauerunt. Inſtructo igitur
milite, et compoſito agmine, antecedebat. Sed 10
Perſarum exploratores erant mille ferme, qui ſpe-
ciem agminis magni fecerant. quippe vbi explorari
vera non poſſunt, falſa per metum augurantur.
His cognitis, rex, cum paucis ſuorum adſequutus 11
agmen refugientium ad ſuos, alios cecidit, alios
cepit: equitesque praemiſit ſimul ſpeculatum, ſi-
mul vt ignem, quo barbari cremauerant vicos,
exſtinguerent. quippe fugientes raptim tectis acer- 12
visque frumenti iniecerant flammas: quae quum in
ſummo haeſiſſent, ad inferiora nondum penetraue-
rant. Exſtincto igitur igne, plurimum frumenti 13
repertum eſt: copia aliarum quoque rerum abun-
dare coeperunt. Ea res ipſa militi ad perſequen-
dum hoſtem animum incendit. quippe vrente et
populante eo terram, feſtinandum erat, ne incen-
dio cuncta praeriperet. In rationem ergo neceſſitas 14
verſa; quippe Mazaeus, qui antea per otium vicos
incenderat, iam fugere contentus, pleraque inuio-
lata hoſti reliquit. Alexander, *haud longius cen-* 15
tum quinquaginta ſtadiis Darium abeſſe compererat.
itaque ad ſatietatem quoque copia commeatuum in-
ſtructus, quatriduo in eodem loco ſubſtitit. Inter- 16

ceptae deinde Darii literae ſunt; quibus Graeci mi-
lites ſolicitabantur, *vt regem aut interficerent, aut
proderent:* dubitauitque, *an eas pro concione reci-
taret*, ſatis confiſus Graecorum quoque erga ſe be-
17 neuolentiae ac fidei. Sed Parmenio deterruit; *non
eſſe talibus promiſſis inbuendas aures militum: pa-
tere vel vnius inſidiis regem: nihil nefas eſſe auaritiae.*
18 Sequutus conſilii auctorem, caſtra mouit. Iter fa-
cienti ſpado vnus ex captiuis, qui Darii vxorem
comitabantur, *deficere eam* nunciat, *et vix ſpiritum*
19 *ducere.* Itineris continui labore animique aegri-
tudine fatigata, inter ſocrus et virginum filiarum
manus conlabſa erat, deinde et extincta. id ipſum
20 nuncians alius ſuperuenit. Et rex haud ſecus,
quam ſi parentis [ſuae] mors nunciata eſſet, crebros
edidit gemitus: lacrumisque obortis, quales Darius
profudiſſet, in tabernaculum, in quo mater erat
21 Darii, defuncto adſidens corpori, venit. Hic vero
renouatus eſt moeror, vt proſtratam humi vidit.
recenti malo priorum quoque admonita, receperat
in gremium adultas virgines, magna quidem mutui
doloris ſolatia; ſed quibus ipſa deberet eſſe ſolatio.
22 In conſpectu erat nepos paruulus, ob id ipſum
miſerabilis, quod nondum ſentiebat calamitatem,
23 maxima ex parte ad ipſum redundantem. Crederes,
Alexandrum inter ſuas neceſſitudines flere, et ſo-
latia non adhibere, ſed quaerere. cibo certe abſti-
nuit: omnemque honorem funeri, patrio Perſarum
more, ſeruauit: dignus hercule, qui nunc quoque
tantae manſuetudinis et continentiae ferat fructum.
24 Semel omnino eam viderat, quo die capta eſt; nec
vt ipſam, ſed vt Darii matrem videret: eximiam-
que pulcritudinem formae eius non libidinis ha-
25 buerat incitamentum, ſed gloriae. E ſpadonibus,
qui circa reginam erant, Tyriotes, inter trepidatio-
nem lugentium elabſus per eam portam, quae,

quia ab hoſte auerſa erat, leuius cuſtodiebatur, ad Darii caſtra peruenit: exceptusque a vigilibus, in tabernáculum regis perducitur, gemens et veſte lacerata. Quem vt conſpexit Darius, multiplici 26
exſpectatione commotus, et quid potiſſimum timeret, incertus; *Vultus tuus*, inquit, *neſcio quod ingens malum praefert: ſed caue miſeri hominis auribus parcas. didici [enim] eſſe infelix: et ſaepe calamitatis ſolatium eſt, noſſe ſortem ſuam. Num, quod* 27
maxime ſuſpicor, et loqui timeo, ludibria meorum nunciaturus es, mihi, et, vt credo, ipſis quoque, omni grauiora ſupplicio? Ad haec Tyriotes, *iſtud* 28
quidem procul abeſt, inquit: *quantuscunque enim reginis honor ab iis, qui parent, haberi poteſt, tuis a victore ſeruatus eſt: ſed uxor tua paulo ante exceſſit e vita.* Tum vero non gemitus modo, ſed 29
etiam eiulatus totis caſtris exaudiebantur: nec dubitauit Darius, quin interfecta eſſet, quia nequiſſet contumeliam pati. exclamatque amens dolore: *quod ego tantum nefas commiſi, Alexander? quem tuorum propinquorum necaui, vt hanc vicem ſaeuitiae meae reddas? Odiſti me, non quidem prouocatus: ſed finge, iuſtum intuliſſe te bellum; cum feminis ergo agere debueras?* Tyriotes adfirmare *per deos* 30
patrios, nihil in eam grauius eſſe conſúltum: ingemuiſſe etiam Alexandrum morti, et non parcius fleviſſe, quam ipſe lacrumaretur. Ob haec ipſa aman- 31
tis animus in ſolicitudinem ſuſpicionemque reuolutus eſt, deſiderium captiuae profecto a conſuetudine ſtupri ortum eſſe coniectans. Submotis 32
igitur arbitris, vno dumtaxat Tyriote retento, iam non flens, ſed ſuſpirans; *videsne in te, Tyriote, locum mendacio non eſſe? tormenta iam hic erunt: ſed ne exſpectaueris per deos, ſi quid tui tibi regis reuerentiae eſt: num, quod et ſcire expeto, et quaerere pudet, auſus eſt et dominus, et iuuenis?* Ille 33

quaeſtioni corpus obferre, *deos teſtes* innocare, *caſte*
34*ſancteque habitam eſſe reginam.* Tandem, vt fides
facta eſt, vera eſſe, quae adfirmaret ſpado; capite
velato diu fleuit: manantibusque adhuc lacrumis,
veſte ab ore reiecta, ad coelum manus tendens;
dii patrii, inquit, *primum mihi ſtabilite regnum:
deinde, ſi de me iam transactum eſt, precor, ne
quis Aſiae rex ſit, quam iſte tam iuſtus hoſtis, tam
miſericors victor.*

1 XI. Itaque quamquam, pace fruſtra bis petita,
omnia in bellum conſilia conuerterat, victus tamen
continentia hoſtis, ad nouas pacis conditiones fe-
rendas decem legatos, cognatorum principes, mi-
ſit: quos Alexander, conſilio aduocato, *introduci*
2iuſſit. E quibus maximus natu; *Darium*, inquit,
vt pacem a te iam hoc tertio peteret, nulla vis ſub-
3*egit; ſed iuſtitia et continentia* [*tua*] *expreſſit. Ma-
trem, coniugem, liberosque eius, niſi quod ſine illo
ſunt, captos eſſe non ſenſit: pudicitiae earum, quae
ſuperſunt, curam haud ſecus quam parens agens,*
reginas *adpellas; ſpeciem priſtinae fortunae retinere*
4*pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit,
quum dimitteremur ab eo: et ille tamen vxorem, tu
hoſtem luges. Iam in acie ſtares, niſi cura te ſe-
pulturae eius moraretur. Et quid mirum eſt, ſi tam
ab amico animo pacem petit? quid opus eſt armis,*
5*inter quos odia ſublata ſunt? Antea imperio tuo de-
ſtinabat Halyn amnem, qui Lydiam terminat. Nunc,
quidquid inter Helleſpontum et Euphraten eſt, in do-*
6*tem filiae obfert, quam tibi tradit: Ochum filium,
quem habes, pacis et fidei obſidem retine: matrem
et duas virgines filias redde: pro tribus corporibus*
7*triginta millia talentum auri precatur adcipias. Niſi
moderationem animi tui notam haberem; non dice-
rem hoc eſſe tempus, quo pacem non dare ſolum, ſed
etiam occupare deberes. Reſpice, quantum poſt te*

reliqueris: intuere, quantum petas! periculoſum eſt 8
praegraue imperium: difficile eſt continere, quod
capere non poſſis. Videsne, vt nauigia, quae mo-
dum excedunt, regi nequeant? Neſcio, an Darius
ideo tam multa amiſerit quia nimiae opes magnae
iacturae locum faciunt. Facilius eſt quaedam vincere, 9
quam tueri: quam hercule expeditius manus noſtrae
rapiunt, quam continent. Ipſa mors vxoris Darii te
admonere poteſt, minus iam miſericordiae tuae licere,
quam licuit. Alexander, legatis *excedere taberna-* 10
culo iuſſis, *quid placeret*, ad conſilium refert. Diu
nemo quid ſentiret auſus eſt dicere, incerta regis
voluntate. Tandem Parmenio, *ante ſuaſiſſe*, ait, 11
vt captiuos apud Damaſcum redimentibus redderet;
ingentem pecuniam potuiſſe redigi ex iis, qui multi
vincti virorum fortium occuparent manus. Et nunc 12
magnopere cenſere, vt vnam anum et duas puellas,
itinerum agminumque impedimenta, triginta millibus
talentis auri permutet. Opimum regnum occupari 13
poſſe conditione, non bello: nec quemquam alium
inter Iſtrum et Euphraten poſſediſſe terras ingenti
ſpatio interualloque diſcretas. Macedoniam quoque
reſpiceret potius, quam Bactra et Indos intueretur.
Ingrata oratio regi fuit. Itaque, vt finem dicendi 14
fecit, *et ego*, inquit, *pecuniam quam gloriam mal-*
lem, ſi Parmenio eſſem. [Nunc Alexander, de pau-
pertate ſecurus ſum: et me non mercatorem memini
eſſe, ſed regem.] Nihil quidem habeo venale; ſed 15
fortunam meam vtique non vendo. Captiuos ſi placet
reddi; honeſtius dono dabimus, quam pretio remitte-
mus. Introductis deinde legatis ad hunc modum 16
reſpondit: *Nunciate Dario, [gratiarum actionem*
apud hoſtem ſuperuacaneam eſſe, et] me, quae fece-
rim clementer et liberaliter, non amicitiae eius tri-
buiſſe, ſed naturae meae: [nec aduerſus calamitates, 17
ſed aduerſus hoſtium vires contendere.] Bellum cum

captiuis et feminis gerere non ſoleo. armatus ſit opor-
18 tet, quem oderim. Quod ſi ſaltem pacem bona ſide
peteret; deliberarem forſitan, an darem: verumenim-
vero, quum modo milites meos literis ad proditionem,
modo amicos ad perniciem meam pecunia ſolicitet;
ad internecionem mihi perſequendus eſt, non vt iuſtus
19 hoſtis, ſed vt percuſſor (et) veneficus. Conditiones
vero pacis, quas fertis, ſi adcepero; victorem eum
faciunt. Quae poſt Euphraten ſunt, liberaliter do-
nat: vbi igitur me adfamini? nempe vltra Euphraten
ſum. ſummum ergo dotis, quam promittit, terminum
caſtra mea tranſeunt. Hinc me depellite, vt ſciam
20 veſtrum eſſe, quod ceditis. Eadem liberalitate dat
mihi filiam ſuam: nempe quam ſcio alicui ſeruorum
ſuorum nubturam. multum vero mihi praeſtat, ſi
21 me Mazaeo generum praeponit! Ite, nunciate regi
veſtro, et quae amiſit, et quae adhuc habet, prae-
mia eſſe belli: hoc regente vtriusque terminos regni,
id quemque habiturum, quod proximae lucis adſigna-
22 tura fortuna eſt. [Et me in Aſiam non veniſſe, vt
ab aliis adciperem, ſed vt aliis darem. Si ſecundus,
et non par mihi vellet haberi; facerem forſitan,
quae petit. ceterum, nec mundus duobus ſolibus
poteſt regi, nec duo ſumma regna ſaluo ſtatu terra-
23 rum poteſt habere. Proinde aut deditionem hodie,
aut in craſtinum bellum paret: nec aliam ſibi, quam
24 expertus eſt, polliceatur fortunam.] Legati reſpon-
dent; quum bellum in animo ſit, facere eum ſimpli-
citer, quod ſpe pacis non fruſtraretur. ipſos petere,
quamprimum dimittantur ad regem: eum quoque
bellum parare debere. Dimiſſi nunciant, adeſſe
certamen.

1 XII. Ille quidem confeſtim Mazaeum cum tribus
millibus equitum ad itinera, quae hoſtis petitu-
2 rus erat, occupanda praemiſit. Alexander, corpori
vxoris eius iuſtis perſolutis, omnique grauiore

comitatu intra eadem munimenta cum modico
praeſidio relicto, ad hoſtem contendit. In duos 3
cornua diuiſerat peditem, in vtrumque latus equite
circumdato: inpedimenta ſequebantur agmen. Prae- 4
miſſum deinde concitis equis Menidan iubet *explo-
rare, vbi Darius eſſet.* At ille, quum Mazaeus
haud procul conſediſſet, non auſus vltra procedere;
nihil aliud, quam *fremitum hominum hinnitumque
equorum exaudiſſe* nunciat. Mazaeus quoque, con- 5
ſpectis procul exploratoribus, in caſtra ſe recipit;
aduentus hoſtium nuncius. Igitur Darius, qui in
patentibus campis decernere optabat, *armari mili-
tem* iubet, aciemque diſponit. In laeuo cornu 6
Bactriani ibant equites, mille admodum; Dahae
totidem: et Arachoſii Suſiique quatuor millia exple-
bant. Hos quinquaginta falcati currus ſequeban-
tur. proximus quadrigis erat Beſſus cum octo
millibus equitum, item Bactrianis. Maſſagetae
duobus millibus agmen eius claudebant. Pedites 7
his plurium gentium non mixtas, ſed ſuae quisque
nationis iunxerant copias. Perſas deinde cum Mar-
dis Sogdianisque Ariobarzanes et Orobates duce-
bant. Illi partibus copiarum, ſummae Orſines 8
praeerat; a ſeptem Perſis oriundus, ad Cyrum quo-
que nobiliſſimum regem originem ſui referens.
Hos aliae gentes, ne ſociis quidem ſatis notae, ſe- 9
quebantur. Poſt quas quinquaginta quadrigas
Phradates magno Caſpianorum agmine antecedebat.
Indi ceterique rubri maris adcolae, nomina ve-
rius quam auxilia, poſt currus erant. Claudeba- 10
tur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta:
quis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Ar-
menii, quos minores vocant; Armenios Babylonii;
vtrosque Belitae, et qui montes Coſſaeorum inco-
lebant, ſequebantur. Poſt hos ibant Gortuae, gen- 11
tes quidem Euboicae, Medos quondam ſequuti;

ſed iam degeneres, et patrii moris ignari. Adplicuerat his Phrygas et Cataonas. Parthorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi, Scythia profecti, tenent, claudebant agmen. Haec ſi-
12 niſtri cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio maioris Armeniae, Caduſiique, Cappadoces, et Syri et Medi. his quoque falcati currus erant
13 quinquaginta. Summa totius exercitus, equites quadraginta quinque millia: pedeſtris acies ducenta millia expleuerat. Hoc modo inſtructi decem ſtadia procedunt: iuſſique *ſubſiſtere*, armati hoſtem ex-
14 ſpectabant. Alexandri exercitum pauor, cuius cauſſa non ſuberat, inuaſit: quippe lymphati trepidare coeperunt, omnium pectora obculto metu percurrente. Coeli fulgor, tempore aeſtiuo ardenti ſimilis internitens, ignis praebuit ſpeciem; flammasque ex Darii caſtris ſplendere, velut inlati te-
15 mere praeſidiis, credebant. Quod ſi perculſis Mazaeus, qui praeſidebat itineri, ſuperueniſſet; ingens clades adcipi potuit. nunc dum ille ſegnis in eo, quem occupauerat, tumulo ſedet, contentus
16 non laceſſi; Alexander, cognito pauore exercitus, *ſignum vt conſiſterent dari*, *ipſos arma deponere ac leuare corpora* iubet: admonens, *nullam ſubiti cauſ-*
17 *ſam eſſe timoris*, *hoſtem procul ſtare*. Tandem compotes ſui pariter arma et animos recepere: nec quidquam ex praeſentibus tutius viſum eſt,
18 quam eodem loco caſtra munire. Poſtero die Mazaeus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum proſpiciebantur caſtra, conſederat, ſiue metu, ſiue quia *ſpeculari modo* iuſſus
19 erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipſum collem, quem deſeruerat, occupauerunt: nam et tutior planitie erat, et inde acies hoſtium, quae
20 in campo explicabatur, conſpici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, vni-

verſam quidem rei faciem non abſtulit: ceterum
agminum diſcrimina atque ordinem prohibuit per-
ſpici. Multitudo inundauerat campos; fremitus-
que tot millium etiam procul ſtantium aures in-
pleuerat. Fluctuari animo rex, et modo ſuum, 21
modo Parmenionis conſilium ſera aeſtimatione per-
pendere. quippe eo ventum erat, vnde recipi exer-
citus, niſi victor, [aut] ſine clade non poſſet.
[Mouebat etiam eum multitudo hoſtium, reſpectu 22
paucitatis ſuae gentis: ſed interdum reputabat,
quantas res cum hac gente geſſiſſet, quantosque
populos fudiſſet. Itaque quum ſpes metum vin-
ceret, periculoſius bellum differre ratus, ne de-
ſperatio ſuis creſceret; diſſimilato eo, *mercena-
rium equitem ex Paeonia praecedere* iubet. Ipſe 23
phalangem, ſicut antea dictum eſt, in duo cornua
extenderat: vtrumque cornu equites tegebant.
Iamque nitidior lux, diſcuſſa caligine, aciem ho-
ſtium oſtenderat: et Macedones, ſiue alacritate,
ſiue taedio exſpectationis, ingentem, pugnantium
more, edidere clamorem. redditus et a Perſis
nemora valleſque circumiectas terribili ſono in-
pleuerat. Nec iam contineri Macedones poterant, 24
quin curſu quoque ad hoſtem contenderent.] Me-
lius adhuc ratus in eodem tumulo caſtra munire;
vallum iaci iuſſit: ſtrenueque opere perfecto, in
tabernaculum, ex quo tota acies hoſtium conſpi-
ciebatur, ſeceſſit.

XIII. Tum vero vniuerſa futuri diſcriminis fa- 1
cies in oculis erat: armis inſignibus equi virique
ſplendebant; et, omnia intentiore cura praeparari
apud hoſtem, ſolicitudo praetorum agmina ſua in-
terequitantium oſtendebat. ac pleraque inania, ſi- 2
cut fremitus hominum, equorum hinnitus, armo-
rum internitentium fulgor, ſolicitam exſpecta-
tione mentem turbauerant. Igitur ſiue dubius 3

animi, ſiue vt ſuos experiretur, conſilium adhi-
4 bet, *quid optimum factu eſſet*, exquirens. Parme-
nio, peritiſſimus inter duces artium belli, *furto,
non praelio opus eſſe* cenſebat: *intempeſta nocte
obprimi poſſe hoſtes. discordes moribus, linguis,
adhaec ſomno et inprouiſo periculo territos, quando
5 in nocturna trepidatione coituros? At interdiu pri-
mum terribiles obcurſuras facies Scytharum Bactria-
norumque: hirta illis ora et intonſas comas eſſe;
praeterea eximiam vaſtorum magnitudinem corpo-
rum. vanis et inanibus militem magis, quam iuſtis
formidinis cauſſis moueri. Deinde tantam multitu-
6 dinem circumfundi paucioribus poſſe. non in Ciliciae
anguſtiis et inuiis callibus, ſed in aperta et lata
7 planitie dimicandum fore.* Omnes ferme Parme-
nioni adſentiebant: Polypercon *haud dubie in eo
8 conſilio poſitam victoriam* arbitrabatur. quem in-
tuens rex; (namque Parmenionem nuper acrius,
quam vellet, increpitum, rurſus caſtigare non ſus-
tinebat) *latrunculorum*, inquit, *et furum iſta ſo-
lertia eſt, quam praecipis mihi: quippe illorum vo-
9 tum vnicum eſt fallere. Meae vero gloriae ſemper
aut abſentiam Darii, aut anguſtias locorum, aut
furtum noctis obſtare non patiar: palam luce ad-
gredi certum eſt. malo me fortunae poeniteat, quam
10 victoriae pudeat. Ad haec illud quoque adcedit,
vigilias agere barbaros, et in armis ſtare, vt ne
decipi quidem poſſint, compertum habeo. itaque ad
11 praelium vos parate.* Sic incitatos ad corpora cu-
randa dimiſit. Darius illud, quod Parmenio ſua-
ſerat, hoſtem facturum eſſe coniectans, *frenatos
equos ſtare, magnamque exercitus partem in armis
eſſe, ac vigilias intentiore cura ſeruari* iuſſerat.
12 ergo ignibus tota eius caſtra fulgebant. Ipſe cum
ducibus propinquisque agmina in armis ſtantium
circumibat, *Solem Mithren, ſacrumque et aeternum*

inuocans *ignem, vt illis dignam vetere gloria ma-*
iorumque monimentis fortitudinem inſpirarent. Et 13
profecto, ſi qua diuinae opis auguria humana mente
concipi poſſent, deos ſtare ſecum. illos nuper Mace-
donum animis ſubitam incuſſiſſe formidinem: adhuc
lymphatos ferri agique, arma iacientes: expetere
praeſides Perſarum imperii deos debitas e vecordibus
poenas. Nec ipſum ducem ſaniorem eſſe. quippe ritu 14
ferarum praedam modo, quam expeteret, intuen-
tem, in perniciem, quae ante praedam poſita eſſet,
incurrere. Similis apud Macedones quoque ſolli-
citudo erat: noctemque, velut in eam certamine
edicto, metu egerunt. Alexander, non alias ma 15
gis territus, *ad vota et preces Ariſtandrum vocari*
iubet. ille in candida veſte, verbenas manu prae-
ferens, capite velato praeibat preces regi, Iouem,
Mineruam Victoriamque propitianti. Tunc qui- 16
dem ſacrificio rite perpetrato, reliquum noctis ad-
quieturus in tabernaculum rediit. Sed nec ſomnum
capere, nec quietem pati poterat. modo e iugo
montis aciem in dextrum Perſarum cornu demit-
tere agitabat; modo recta fronte concurrere hoſti:
interdum haeſitare, an potius in laeuum torque-
ret agmen? tandem grauatum animi anxietate cor-
pus altior ſomnus oppreſſit. Iamque luce orta 17
duces ad accipienda imperia conuenerant, inſolito
circa praetorium ſilentio adtoniti. quippe alias ar- 18
ceſſere ipſos, et interdum morantes caſtigare ad-
ſueuerat: tunc ne vltimo quidem rerum diſcri-
mine excitatum eſſe mirabantur; et non ſomno
quieſcere, ſed pauore marcere credebant. Non 19
tamen quiſquam e cuſtodibus corporis intrare ta-
bernaculum audebat: et iam tempus inſtabat; nec
miles iniuſſu ducis aut arma capere poterat, aut
in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, *cibum* 20
vt caperent, ipſe pronunciat. Iamque exire ne-

ceſſe erat. Tunc demum intrat tabernaculum; ſae-
piusque nomine compellatum, quum voce non
21 poſſet, tactu excitauit. *Multa lux,* inquit, *eſt;*
inſtructam aciem hoſtis admouit: tuus miles adhuc
inermis exſpectat imperium. Vbi eſt vigor ille ani-
22 *mi tui? nempe excitare vigiles ſoles.* Ad haec Alexan-
der; *credisne, me prius ſomnum capere potuiſſe,*
quam exonerarem animum ſolicitudine, quae quie-
tem morabatur? ſignumque [*pugnae*] *tuba dari*
23 iuſſit. Et quum in eadem admiratione Parmenio
perſeueraret [quod ſecurus ſomnum cepiſſet]; *mi-*
nime, inquit, *mirum eſt. ego enim, quum Darius*
terras vreret, vicos excideret, alimenta corrumperet,
potens mei non eram: nunc vero quid metuam,
24 *quum acie decernere paret? Hercule votum meum*
impleuit. Sed huius quoque conſilii ratio poſtea red-
detur: vos ite ad copias, quibus quisque praeeſt.
ego iam adero et, quid fieri velim, exponam.
25 Raro admodum admonitu amicorum, quum me-
tus diſcriminis adeſſet, vti ſolebat. Tunc quoque,
munimento corporis ſumpto, proceſſit ad milites.
Haud alias tam alacrem viderant regem: et vultu
eius interrito, certam ſpem victoriae auguraban-
26 tur. Atque ille *proruto vallo exire copias* iubet
aciemque diſponit. In dextro cornu locati ſunt
equites, quos *agema* adpellant. praeerat his Clitus:
cui iunxit Philotae turmas, ceterosque praefectos
27 equitum lateri eius adplicuit. Vltima Meleagri
ala ſtabat: quam phalanx ſequebatur. Poſt pha-
langem Argyraſpides erant. his Nicanor Parmenio-
28 nis filius praeerat. In ſubſidiis cum manu ſua
Coenos: poſt eum Oreſtes Lynceſtesque. Poſt illos,
Polypercon, dux peregrini militis. huius agminis
Amyntas princeps erat. Philagus Balacros rege-
bat, in ſocietatem nuper adſcitos. Haec dextri
29 cornu facies erat. In laeuo, Craterus Peloponnen-

ſium equites habebat Achaeorumque: et Locren-
ſium et Maleon turmis ſibi adiunctis. hos Theſ-
ſali equites claudebant, Philippo duce. Peditum
acies equitatu tegebatur. frons laeui cornu haec
erat. Sed ne circumiri poſſet a multitudine, vlti 30
mum agmen valida manu cinxerat. cornua quo-
que ſubſidiis firmauit, non recta fronte, ſed a
latere poſitis; vt, ſi hoſtis circumuenire aciem
tentaſſet, parata pugnae forent. Hic Agriani 31
erant, quibus Attalus praeerat; adiunctis ſagitta-
riis Cretenſibus. Vltimos ordines auertit a fronte,
vt totam aciem orbe muniret. Illyrii hic erant:
adiuncto milite mercede conducto. Thracas quo-
que ſimul obiecerat leuiter armatos. adeoque aciem 32
verſatilem poſuit, vt, qui vltimi ſtabant, ne cir-
cumirentur, verti tamen et in frontem circum-
agi poſſent. Itaque non prima quam latera, non 33
latera munitiora fuere, quam terga. His ita or-
dinatis, praecipit, *vt, ſi falcatos currus cum fre-*
mitu barbari emitterent, ipſi laxatis ordinibus im-
petum incurrentium ſilentio exciperent: haud dubius
ſine noxa tranſcurſuros, ſi nemo ſe opponeret.
ſin autem ſine fremitu inmiſiſſent, eos ipſi clamore
terrerent, pauidosque equos telis vtrimque ſubfode-
rent. Qui cornibus praeerant, *extendere ea* iuſſi, 34
ita vt nec circumuenirentur, ſi arctius ſtarent, nec
tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta 35
cum captiuis, inter quos mater liberique Darii
cuſtodiebantur, haud procul acie in edito colle
conſtituit, modico praeſidio relicto. Laeuum
cornu, ſicut aliàs, Parmenioni tuendum datum:
ipſe in dextro ſtabat. Nondum ad teli iactum 36
peruenerant, quum Bion quidam tranſfuga,
quanto maximo curſu potuerat, ad regem perue-
nit, nuncians, *murices ferreos in terram defodiſſe*
Darium, qua hoſtem equites emiſſurum eſſe crede-

bat: notatumque certo ſigno locum, vt fraus
37 *euitari a ſuis poſſet. Adſeruari* transfuga iuſſo,
duces conuocat: expoſitoque quod nunciatum
erat, monet, *vt regionem monſtratam declinent,*
38 *equitemque periculum edoceant.* Ceterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat, vſum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: ſed in conſpectu omnium duces et proximum quemque interequitans adloquebatur.

1 XIV. *Emenſis tot terras in ſpem victoriae, de qua dimicandum foret, hoc vnum ſupereſſe discrimen.* *Granicum* hic *amnem Ciliciaeque montes, et Syriam Aegyptumque praeeuntibus raptas,* in-
2 gentia ſpei gloriaeque incitamenta, referebat. *Reprehenſos ex fuga Perſas pugnaturos, quia fugere non poſſent. tertium diem iam metu exſangues, armis ſuis oneratos, in eodem veſtigio haerere. nullum deſperationis illorum maius indicium eſſe, quam quod vrbes, quod agros ſuos vrerent; quidquid non*
3 *corrupiſſent, hoſtium eſſe confeſſi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimeſcerent. neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scy-*
4 *thae, quiue Caduſii adpellentur. Ob id ipſum, quod ignoti eſſent, ignobiles eſſe. numquam ignorari viros fortes: at inbelles, ex latebris ſuis erutos, nihil praeter nomina adferre; Macedones virtute adſequutos, ne quis toto orbe locus eſſet, qui tales*
5 *viros ignoraret. Intuerentur barbarorum inconditum agmen: alium nihil praeter iaculum habere; alium funda ſaxa librare: paucis iuſta arma eſſe. Itaque illinc plures ſtare: hinc plures dimicaturos.*
6 *Nec poſtulare ſe, vt fortiter capeſſerent proelium, ni ipſe ceteris fortitudinis fuiſſet exemplum. ſe ante prima ſigna dimicaturum. ſpondere pro ſe, quot cicatrices, totidem corporis decora: ſcire ipſos, vnum paene ſe praedae communis exſortem in illis*

colendis ornandisque vſurpare victoriae praemia.
Haec ſe fortibus viris dicere. ſi qui disſimiles eorum 7
eſſent; illa fuiſſe dicturum: perueniſſe eo, vnde fu-
gere non poſſent. tot terrarum ſpatia emenſis, tot
amnibus montibusque poſt tergum obiectis, iter in
patriam et penates manu eſſe faciendum. Sic du- 8
ces, ſic proximi militum inſtincti ſunt. Darius
in laeuo cornu erat, magno ſuorum agmine, de-
lectis equitum peditumque ſtipatus: contempſerat-
que paucitatem hoſtis; vanam aciem eſſe exten-
tis cornibus ratus. Ceterum, ſicut curru emine- 9
bat, dextra laeuaque ad circumſtantium agmina
oculos manusque circumferens; *Terrarum,* inquit,
quas Oceanus hinc adluit, illinc claudit Hellespon-
tus, paulo ante domini, iam non de gloria, ſed de
ſalute, et quod ſaluti praeponitis, de libertate
pugnandum eſt. Hic dies imperium, quo nulla am- 10
plius vidit aetas, aut conſtituet, aut finiet. Apud
Granicum minima virium parte cum hoſte certaui-
mus: in Cilicia victos Syria poterat excipere: magna
munimenta regni Tigris atque Euphrates erant.
Ventum eſt eo, vnde pulſis ne fugae quidem locus 11
eſt. omnia tam diutino bello exhauſta poſt tergum
ſunt: non incolas ſuos vrbes, non cultores habent
terrae. Coniuges quoque et liberi ſequuntur hanc
aciem: parata hoſtibus praeda, niſi pro cariſſimis
pigneribus corpora obponimus. Quod mearum fuit 12
partium, exercitum, quem paene immenſa planicies
vix caperet, comparaui: equos, arma distribui:
commeatus, ne tantae multitudini deeſſent, prouidi:
locum, in quo acies explicari poſſet, elegi. Cetera 13
in veſtra poteſtate ſunt: audete modo vincere; fa-
mamque, infirmiſſimum aduerſus fortes viros telum,
contemnite. Temeritas eſt, quam adhuc pro vir-
tute timuiſtis: quae vbi primum impetum effudit,
velut quaedam animalia amiſſo aculeo torpet. Hi 14

vero campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciae
montes abſconderant videtis ordines raros, cornua
extenta, mediam aciem vanam et exhauſtam nam
vltimi, quos locauit auerſos, terga iam praebent.
Obteri mehercule equorum vngulis poſſunt, etiamſi
15 nil praeter falcatos currus emiſero. Et bello vice-
rimus, ſi vincimus praelio: nam ne illis quidem ad
fugam locus eſt. hinc Euphrates, illinc Tigris pro-
16 hibet incluſos. Et quae antea pro illis erant, in
contrarium [con] verſa ſunt. Noſtrum mobile et
expeditum agmen eſt; illud praeda graue. implicatos
ergo ſpoliis noſtris trucidabimus: eademque res et
17 cauſſa victoriae erit et fructus. Quod ſi quem e
vobis nomen gentis mouet; cogitet, Macedonum
illic arma eſſe, non corpora. multum enim ſangui-
nis inuicem hauſimus; et ſemper grauior in paucitate
18 iactura eſt. Nam Alexander, quantuscumque igna-
vis et timidis videri poteſt, vnum animal eſt, et, ſi
quid mihi creditis, temerarium et vecors; adhuc
19 noſtro pauore, quam ſua virtute felicius. Nihil au-
tem poteſt eſſe diuturnum, cui non ſubeſt ratio.
licet felicitas adſpirare videatur; tamen ad vltimum
temeritati non ſufficit. Praeterea breues et mutabi-
les vices rerum ſunt: et fortuna numquam ſimpliciter
20 indulget. Forſitan ita dii fata ordinauerunt, vt
Perſarum imperium, quod ſecundo curſu per ducen-
tos triginta annos ad ſummum faſtigium euexerant;
magno motu concuterent magis, quam adfligerent;
admonerentque nos fragilitatis humanae, cuius ni-
21 mia in proſperis rebus obliuio eſt. Modo Graecis
vltro bellum inferebamus: nunc in ſedibus noſtris
propulſamus illatum. iactamur inuicem varietate
fortunae. Videlicet imperium, quod mutuo ad-
22 fectamus, vna gens non capit. Ceterum, etiamſi
ſpes non ſubeſſet, neceſſitas tamen ſtimulare debe-
ret: ad extrema peruentum eſt. matrem meam, duas

filias, Ochum in ſpem huius imperii genitum, illos principes, illam ſubolem regiae ſtirpis, duces veſtros regum inſtar, vinctos habet: niſi quod in vobis eſt, ipſe ego maiore parte [mei] captiuus ſum. Eripite viſcera mea ex vinculis: reſtituite mihi pignera, pro quibus ipſe mori non recuſo, parentem, liberos; nam coniugem in illo carcere amiſi. Credite, nunc omnes tendere ad vos manus, implo- 23
rare patrios deos, opem veſtram, miſericordiam, fidem expoſcere, vt ſeruitute, vt compedibus, vt precario victu ipſos liberetis. An creditis, aequo animo iis ſeruire, quorum reges eſſe faſtidiunt? Video admoueri hoſtium aciem: ſed quo propius 24
discrimen adcedo, hoc minus iis, quae dixi, poſſum eſſe contentus. Per ego vos deos patrios, aeternumque ignem, qui praefertur altaribus, fulgoremque Solis intra fines regni mei orientis, per aeternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisque imperium primus in Perſidem intulit: vindicate ab vltimo dedecore nomen gentemque Perſarum. Ite alacres et ſpe pleni, vt, quam gloriam 25
adcepiſtis a maioribus veſtris, poſteris relinquatis. In dextris veſtris iam libertatem, opem, ſpem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempſerit: timidiſſimum quemque conſequitur. Ipſe 26
non patrio more ſolum, ſed etiam vt conſpici poſſim, curru vehor: nec recuſo, quo minus imitemini me, ſiue fortitudinis exemplum, ſiue ignauiae fuero.

XV. Interim Alexander, vt et demonſtratum a 1
transfuga inſidiarum locum circumiret, et Dario, qui laeuum cornu tuebatur, occurreret, agmen *obliquum incedere* iubet. Darius quoque eodem 2
ſuum obuertit; Beſſo admonito, *vt Maſſagetas equites in laeuum Alexandri cornu a latere inuehi iuberet.* Ipſe ante ſe falcatos currus habebat: quos 3
ſigno dato vniuerſos in hoſtem effudit. ruebant

laxatis habenis aurigae, quo plures nondum ſatis
4prouiſo impetu obtererent. Alios ergo haſtae mul-
tum vltra temones eminentes, alios ab vtroque
latere dimiſſae falces lacerauere. nec ſenſim Mace-
dones cedebant, ſed effuſa fuga turbauerant ordi-
5nes. Mazaeus quoque perculſis metum incuſſit,
mille equitibus *ad diripienda hoſtis inpedimenta cir-*
cumuehi iuſſis: ratus, captiuos quoque, qui ſimul
adſeruabantur, rupturos vincula, quum ſuos ad-
6propinquantes vidiſſent. Non feſellerat Parmenio-
nem, qui in laeuo cornu erat: propere igitur Po-
lydamanta mittit ad regem, qui et periculum oſten-
7deret, et, *quid fieri iuberet*, conſuleret. Ille au-
dito Polydamante, *abi*, *nuncia*, inquit, *Parme-*
nioni, *ſi acie vicerimus*, *non noſtra ſolum nos recu-*
peraturos, *ſed etiam*, *quae hoſtium ſunt*, *occupatu-*
8*ros*. *Proinde non eſt quod quidquam virium ſubdu-*
cat ex acie, *ſed*, *vt me*, *vt Philippo patre dignum*
eſt, *contempto ſarcinarum damno fortiter dimicet.*
9Interim barbari inpedimenta turbauerant: caeſis-
que pleriſque cuſtodum, captiui, vinculis ruptis,
quidquid obuium erat, quo armari poſſent, ra-
piunt; et adgregati ſuorum equitibus Macedonas,
10ancipiti circumuentos malo, inuadunt. laetique
circa Syſigambim, *viciſſe Darium; ingenti caede*
proſtratos hoſtes; ad vltimum etiam inpedimentis
exſutos eſſe, nunciant. quippe eandem fortunam
vbique eſſe credebant, et victores Perſas ad praedam
11diſcurriſſe. Syſigambis, hortantibus captiuis, *vt*
animum a moerore adleuaret, in eodem, quo antea
fuit, perſeuerauit. non vox vlla excidit ei: non
oris color, vultusue mutatus eſt: [ſed] ſedit inmo-
bilis, (credo, praecoce gaudio verita initare fortu-
nam) adeo vt, quid mallet, intuentibus fuerit in-
12certum. Inter haec Menidas, praefectus equitum
Alexandri, cum paucis turmis opem inpedimentis

laturus aduenerat; incertum ſuone conſilio, an
regis imperio. ſed non ſustinuit Caduſiorum Scy-
tharumque impetum: quippe vix tentato certamine
refugit ad regem, amiſſorum inpedimentorum te-
ſtis magis, quam vindex. Iam conſilium Alexan- 13
dri dolor vicerat; et, ne cura recuperandi ſua mi-
litem a proelio auerteret, non inmerito verebatur.
Itaque Areten, ducem haſtatorum ([quos] *ſariſſo-
phoros* vocabant), aduerſus Scythas mittit. Inter 14
haec currus, qui circa prima ſigna turbauerant
aciem, in phalangem inuecti erant. Macedones
confirmatis animis in medium agmen adcipiunt.
Vallo ſimilis acies erat: iunxerant haſtas; et ab 15
vtroque latere temere incurrentium ilia ſubfodie-
bant. circumire deinde currus, et propugnatores
praecipitare coeperunt. Ingens ruina equorum au- 16
rigarumque aciem compleuerat. hi territos regere
non poterant: equi crebra iactatione ceruicum non
iugum modo excuſſerant, ſed etiam currus euer-
terant. vulnerati interfectos trahebant: nec conſi-
ſtere territi, nec progredi debiles poterant. Paucae 17
tamen euaſere quadrigae in vltimam aciem, iis,
quibus inciderunt, miſerabili morte conſumptis.
quippe amputata virorum membra humi iacebant:
et quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor,
trunci quoque et debiles arma non omittebant; do-
nec, multo ſanguine effuſo, exanimati procumbe-
rent. Interim Aretes, Scytharum, qui inpedi- 18
menta diripiebant, duce occiſo, grauius territis
inſtabat. Superuenere deinde miſſi a Dario Bactriani,
pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedo-
num primo impetu obtriti ſunt: plures ad Alexan-
drum refugerunt. Tum Perſae, clamore ſublato, 19
qualem victores ſolent edere, ferociter in hoſtem,
quaſi vbique profligatum, incurrunt. Alexander
territos caſtigare; adhortari; proelium, quod iam

elanguerat, ſolus adcendere; confirmatiſque tan-
20dem animis, *ire in hoſtem* iubet. Rarior acies erat
in dextro cornu Perſarum; namque inde Bactriani
deceſſerant ad obprimenda inpedimenta. itaque
Alexander laxatos ordines inuadit, et multa caede
21hoſtium inuehitur. At qui in laeuo cornu erant
Perſae, ſpe poſſe eum includi, agmen ſuum a ter-
go dimicantis obponunt: ingensque periculum in
medio haerens adiſſet, ni equites Agriani calcari-
bus ſubditis circumfuſos regi barbaros adorti eſſent,
22auerſosque caedendo in ſe obuerti coegiſſent. Tur-
bata erat vtraque acies. Alexander et a fronte, et
a tergo, hoſtem habebat. qui auerſo ei inſtabant,
ab Agrianis equitibus premebantur: Bactriani, in-
pedimentis hoſtium direptis reuerſi, ordines ſuos
recuperare non poterant: plura ſimul abrupta a
ceteris agmina, vbicumque alium alii fors miſcue-
23rat, dimicabant. Duo reges iunctis prope agmi-
nibus proelium adcendebant. plures Perſae cade-
bant; par ferme vtrimque numerus vulnerabatur.
curru Darius, Alexander equo vehebatur: vtrum-
que delecti tuebantur, ſui inmemores. quippe
24amiſſo rege nec volebant ſalui eſſe, nec poterant.
ante oculos ſui quisque regis mortem obcumbere
25ducebant egregium. Maximum tamen periculum
adibant, qui maxime tuebantur; quippe ſibi quis-
26que caeſi regis expetebat decus. Ceterum, ſiue lu-
dibrium oculorum, ſiue vera ſpecies fuit, qui circa
Alexandrum erant, vidiſſe ſe crediderunt paulu-
lum ſuper caput regis placide volantem aquilam,
non ſonitu armorum, non gemitu morientium ter-
ritam: diuque circa equum Alexandri pendenti
27magis, quam volanti, ſimilis adparuit. Certe va-
tes Ariſtander, alba veſte indutus et dextra prae-
ferens lauream, militibus in pugnam intentis auem
28monſtrauit, *haud dubium victoriae auſpicium.* In-

gens ergo alacritas ac fiducia paulo ante territos
accendit ad pugnam; vtique poſtquam auriga Darii,
qui ante ipſum ſedens equos regebat, haſta trans-
fixus eſt. nec aut Perſae aut Macedones dubita-
vere, quin ipſe rex eſſet occiſus. Lugubri ergo 29
vlulatu et incondito clamore gemituque totam fere
aciem adhuc aequo Marte pugnantium turbauere
cognati Darii et armigeri; laeuoque cornu in fu-
gam effuſo, deſtituerant currum; quem a dextra
parte ſtipati in medium agmen receperunt. Dici- 30
tur acinace ſtricto Darius dubitaſſe, an fugae dede-
cus honeſta morte vitaret. Sed eminens curru non-
dum omnem ſuorum aciem proelio excedentem
deſtituere erubeſcebat. Dum inter ſpem et deſpe- 31
rationem haeſitat, ſenſim Perſae cedebant, et laxa-
verant ordines. Alexander mutato equo, quippe
plures fatigauerat, reſiſtentium aduerſa ora fodie-
bat, fugientium terga. Iamque non pugna, ſed 32
caedes erat; quum Darius quoque currum ſuum in
fugam vertit. Haerebat in tergis fugientium
victor: ſed proſpectum oculorum nubes pulueris,
quae ad coelum ferebatur, abſtulerat. ergo haud
ſecus quam in tenebris errabant; ad ſonitum notae
vocis, vt ſignum, ſubinde coeuntes. Exaudie- 33
bantur tantum ſtrepitus habenarum, quibus equi
currum trahentes identidem verberabantur: haec
ſola fugientis veſtigia excepta ſunt.

XVI. At in laeuo Macedonum cornu, quod Par- 1
menio, ſicut ante dictum [eſt], tuebatur, longe
alia fortuna vtriusque partis res gerebatur. Ma- 2
zaeus, cum omni ſuorum equitatu vehementer
inuectus, vrgebat Macedonum alas: iamque abun-
dans multitudine aciem circumuehi coeperat; quum
Parmenio equites *nunciare* iubet *Alexandro, in*
quo discrimine ipſi eſſent: niſi mature ſubueniretur,
non poſſe ſiſti fugam. Iam multum viae praece- 3

perat Rex, imminens fugientium tergis, quum a
Parmenione triſtis nuncius venit. *refrenare equos*
iuſſi, qui vehebantur, agmenque conſtitit; fren-
dente Alexandro, *eripi ſibi victoriam e manibus, et*
4 *Darium felicius fugere, quam ſe ſequi.* Interim ad
Mazaeum ſuperati regis fama peruenerat. Itaque,
quamquam validior erat, fortuna tamen partium
territus, perculſis languidius inſtabat. Parmenio
ignorabat quidem cauſam ſua ſponte pugnae remiſ-
ſae: ſed occaſione vincendi ſtrenue eſt vſus. Theſ-
5 ſalos equites ad ſe vocari iubet. *Ecquid*, inquit,
videtis iſtos, qui ferociter modo inſtabant, pedem
referre, ſubito pauore perterritos? Nimirum nobis
quoque regis noſtri fortuna vicit. omnia Perſarum
caede ſtrata ſunt. quid ceſſatis? an ne fugientibus
6 *quidem pares eſtis?* Vera dicere videbatur, et ſpes
languentes quoque erexerat. ſubditis calcaribus
proruere in hoſtem. et illi iam non ſenſim, ſed
citato gradu recedebant, nec quidquam fugae, niſi
7 quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio
tamen ignarus, quaenam in dextro cornu fortuna
regis eſſet, repreſſit ſuos: Mazaeus, dato fugae
ſpatio, non recto itinere, ſed maiore et ob id tu-
tiore circumitu, Tigrin ſuperat, et Babylonem cum
8 reliquiis deuicti exercitus intrat. Darius paucis
fugae comitibus ad Lycum amnem contenderat,
quo traiecto dubitauit an ſolueret pontem, quippe
hoſtem iam adfore nunciabatur. Sed tot millia
ſuorum, quae nondum ad amnem peruenerant,
9 ponte reciſo, praedam hoſtis fore videbat. Ab-
euntem, quum intactum ſineret pontem, dixiſſe
conſtat, *Malle inſequentibus iter dare, quam auferre*
fugientibus. Ipſe ingens ſpatium fuga emenſus,
10 media fere nocte Arbela peruenit. Quis tot ludi-
bria fortunae, ducum agminumque caedem multi-
plicem, deuictorum fugam, clades nunc ſingulo-

rum, nunc vniuerſorum, aut animo adſequi queat, aut oratione complecti? Propemodum ſaeculi res in vnum illum diem fortuna cumulauit. Alii, qua 11
breuiſſimum patebat iter, alii diuerſos ſaltus, et ignotos ſequentibus calles petebant. Eques pedesque confuſi ſine duce, armatis inermes, integris debiles inplicabantur. Deinde, miſericordia in 12
metum verſa, qui ſequi non poterant, inter mutuos gemitus deſerebantur. Sitis praecipue fatigatos et ſaucios perurebat, paſſimque omnibus riuis proſtrauerant corpora, praeterfluentem aquam hianti ore captantes. quam quum auide turbidam 13
hauſiſſent, tendebantur extemplo praecordia premente limo; reſolutisque et torpentibus membris, quum ſuperueniſſet hoſtis, nouis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis riuis, 14
diuerterant longius, vt, quidquid obculti humoris vsquam manaret, exciperent. nec vlla adeo auia et ſicca lacuna erat, quae veſtigantium ſitim falleret. E proximis vero itineri vicis ſenum vlulatus 15
feminarumque exaudiebantur, barbaro ritu *Darium* adhuc *regem* clamantium. Alexander, vt 16
ſupra dictum eſt, inhibito ſuorum curſu, ad Lycum amnem peruenerat; vbi ingens multitudo fugientium onerauerat pontem, et plerique, quum hoſtis vrgeret, in flumen ſe praecipitauerant, grauesque armis et proelio ac fuga defatigati gurgitibus hauriebantur. Iamque non pons modo fugientes, 17
ſed ne amnis quidem capiebat, agmina ſua inprouide ſubinde cumulantes. quippe, vbi intrauit animos pauor, id ſolum metuunt, quod primum formidare coeperunt. Alexander inſtantibus ſuis, 18
inpune abeuntem hoſtem ſequi permitteret, hebetia tela eſſe et manus fatigatas; tantoque curſu corpora exhauſta, et praeceps in noctem diei tempus cauſſatus eſt. Re vera de laeuo cornu, quod ad 19

hunc in acie ſtare credebat, ſolicitus, reuerti ad
ferendam opem ſuis ſtatuit. Iamque ſigna con-
verterat, quum equites, a Parmenione miſſi, il-
20 lius quoque partis victoriam nunciant. Sed nul-
lum eo die maius periculum adiit, quam dum
copias reducit in caſtra. Pauci eum et incompo-
ſiti ſequebantur ouantes victoria. quippe omnes
hoſtes aut in fugam effuſos, aut in acie crede-
21 bant cecidiſſe; quum repente ex aduerſo adparuit
agmen equitum, qui primo inhibuere curſum,
deinde, Macedonum paucitate conſpecta, turmas
22 in obuios concitauerunt. Ante ſigna rex ibat diſ-
ſimilato magis periculo, quam ſpreto: nec defuit
23 ei perpetua in dubiis rebus felicitas. namque
praefectum equitatus auidum certaminis, et ob id
ipſum incautius in ſe ruentem, haſta transfixit.
quo ex equo labſo, proximum ac deinde plures
24 eodem telo confodit. Inuaſere turbatos amici
quoque; nec Perſae inulti cadebant: quippe non
vniuerſae acies, quam hae tumultuariae manus,
25 vehementius iniere certamen. Tandem barbari,
quum obſcura luce fuga tutior videretur eſſe quam
pugna, diuerſis agminibus abiere. Rex, extraor-
dinario periculo defunctus, incolumes ſuos re-
26 duxit in caſtra. Cecidere Perſarum, quorum nu-
merum victores finire potuerunt, millia XL; Ma-
27 cedonum minus quam CCC. deſiderati ſunt. Ce-
terum hanc victoriam rex maiore ex parte vir-
tuti quam fortunae ſuae debuit; animo, non vt
28 antea loco, vicit. Nam et aciem peritiſſime in-
ſtruxit; et promptiſſime ipſe pugnauit; et magno
conſilio iacturam ſarcinarum impedimentorumque
contempſit, quum in ipſa acie ſummum rei vi-
deret eſſe diſcrimen: dubioque adhuc pugnae
euentu pro victore ſe geſſit: perculſos inde ho-
29 ſtes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi

vix credi poteſt, prudentius, quam auidius per-
ſequutus eſt. Nam ſi, parte exercitus adhuc in 30
acie ſtante, inſtare cedentibus perſeueraſſet; aut
ſua culpa victus eſſet, aut aliena virtute viciſſet.
iam ſi multitudinem equitum obcurrentium ex-
timuiſſet; victori aut foede fugiendum, aut mi-
ſerabiliter cadendum fuit. Ne duces quidem co- 31
piarum ſua laude fraudandi ſunt; quippe vulnera,
quae quisque excepit, indicia virtutis ſunt. He- 32
phaeſtionis brachium haſta ictum eſt: Perdiccas
ac Coenus et Menidas ſagittis prope occiſi. Et, 33
ſi vere aeſtimare Macedonas, qui tunc erant, vo-
lumus, fatebimur, et regem talibus miniſtris, et
illos tanto rege fuiſſe digniſſimos.

Q. CVRTII RVFI,

DE

REBVS GESTIS

ALEXANDRI REGIS MACEDONVM,

LIBER V.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Dario Mediae fines ingresso, Arbelis potitur Alexander et Babylone, cuius situs, amplitudo et corrupti mores describuntur. Exercitus suppletur augeturque. Praesides aliquarum regionum constituuntur. II. De virtute militari certantibus praemia proponit Alexander et in disciplina militari non pauca mutat. Tum Susis et magnis thesauris potitus Sisygambin, cui inprudens aegre fecerat, solatur. III. Vxiorum regione superata, Madatem praefectum, ac deditos et captiuos, Sisygambe deprecante, tum libertate tum inmunitate donat: Persidemque intrare cogitans ab Ariobarzane retrocedere cogitur. IV. Captiuo quodam iter paucis cognitum aperiente, Persarum exercitum, ipso Ariobarzane occiso, delet Alexander. V. Ad Persepolim properans, captiuorum Graecorum IV M liberat. VI. Persepoli opulentissima direpta et Parsagadis captis cum thesauris in vrbe vtraque, interiorem Persidis regionem petit ac Mardorum domat gentem. VII. Alexander, in conuiuio a Thaide inpulsus, Persarum regiam incendit; deinde nouis militibus auctus Darium persequi statuit. VIII. Darii, suos ad vltimum praelium hortantis, oratio. IX. Variae praefectorum Darii sententiae ac tumultus, ob Nabarzanis, qui cum Besso proditionis societatem inierat, consilium. X. Bessi et Nabarzanis de Dario prodendo aut custodiendo nefaria deliberatio; quam miris artibus obcultant. XI. Insidiae proditorum Dario aperiuntur. Qui Graecorum respuit auxilium, paratus perire, si saluum esse nollent sui milites. XII, Bessus Darium fictis verbis et lacrumis delusum

comprehendit, aureisque vinctum compedibus in sordido vehiculo ad Alexandrum deducendum curat. XIII. Alexander, audito Darii periculo, ad Persarum exercitum contendit. Bessus autem, cum parricidis aliis arma vultumque metuens victoris, Darium, multis confossum vulneribus, relinquit, fugaque sibi consulere conatur.

I. Quae interim ductu imperioque Alexandri vel 1
in Graecia vel in Illyriis ac Thracia gesta sunt,
si suis quaeque temporibus reddere voluero; inter-
rumpendae sunt res Asiae. Quas vtique ad fugam 2
mortemque Darii vniuersas in conspectu dari, et,
sicut inter se cohaerent tempore, ita opere ipso
coniungi, haud paulo aptius videri potest. Igitur
ante, quae praelio apud Arbela coniuncta sunt,
ordiar dicere. Darius media fere nocte Arbela per- 3
venit: eodemque magnae partis amicorum eius ac
militum fugam fortuna compulerat. quibus con- 4
vocatis exponit, *haud dubitare se, quin Alexander
celeberrimas vrbes, agrosque, omni copia rerum ab-
undantes, petiturus esset: praedam opimam para-
tamque ipsum et milites eius spectare. Id suis rebus* 5
*tali in statu saluti fore, quippe se deserta cum ex-
pedita manu petiturum. Vltima regni adhuc intacta
esse; inde bello vires haud aegre reparaturum. Oc-* 6
*cuparet sane gazam auidissima gens, et ex longa
fame satiaret se auro, mox futura praedae sibi:
didicisse vsu pretiosam supellectilem, pellicesque et
spadonum agmina nihil aliud fuisse, quam onera et
inpedimenta. eadem trahentem Alexandrum, quibus
antea vicisset, inferiorem fore.* Plena omnibus de- 7
sperationis videbatur oratio; quippe Babylonem
vrbem opulentissimam dedi [cernentibus]. iam
Susa, iam cetera ornamenta regni causamque belli
victorem occupaturum. At ille docere pergit, *non* 8
*speciosa dictu, sed vsu necessaria in rebus aduersis
sequenda esse. Ferro geri bella, non auro: viris, non
vrbium tectis. omnia sequi armatos. Sic maiores*

ſuos, perculſos in principio rerum, celeriter priſtinam
9 *reparaſſe fortunam.* Igitur, ſiue confirmati eorum
animis, ſiue imperium magis quam conſilium ſe-
10 quentibus, Mediae fines ingreſſus eſt. Paulo poſt
Alexandro traduntur Arbela, regia ſupellectili
ditique gaza repleta. quatuor millia talentum fuere:
praeterea pretioſae veſtes: totius, vt ſupra dictum
eſt, exercitus opibus in illam ſedem congeſtis.
11 Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadauerum
totis iacentium campis vulgauerat, maturius caſtra
mouit. Euntibus a parte laeua, Arabia, odorum
12 fertilitate nobilis regio; campeſtre iter eſt. Inter
Tigrin et Euphraten iacentia tam vberi et pingui
ſolo ſunt, vt a paſtu repelli pecora dicantur, ne
ſatietas perimat. Cauſſa fertilitatis eſt humor, qui
ex vtroque amne manat, toto fere ſolo propter
13 venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniae
montibus profluunt, ac magno deinde aquarum
diuortio iter, quod cepere, percurrunt. duo millia
et D ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum interual-
14 lum circa Armeniae montes notauerunt. Iidem
quum Mediae et Gordiaeorum terras ſecare coepe-
runt, paulatim in arctius coeunt, et quo longius
manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terrae relin-
15 quunt. Vicini maxime ſunt his campis, quos in-
colae *Meſopotamiam* adpellant; mediam namque
ab vtroque latere concludunt. Iidem per Babylo-
16 niorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexan-
der quarti- caſtris ad Mennin vrbem peruenit.
Cauerna ibi eſt, ex qua fons ingentem vim bitu-
minis effundit, adeo vt ſatis conſtet, Babylonios
muros ingentis operis huius fontis bitumine inter-
17 litos eſſe. Ceterum Babylonem procedenti Alexan-
dro Mazaeus, qui ex acie in vrbem eam confu-
gerat, cum adultis liberis ſupplex obcurrit, vrbem
ſeque dedens. Gratus aduentus eius fuit regi.

quippe magni operis futura erat obſidio tam muni-
tae vrbis. Ad hoc vir inluſtris et manu promptus, 18
famaque etiam proximo praelio celebris, et cete-
ros ad deditionem ſui incitaturus exemplo vide-
batur. Igitur hunc quidem benigne cum liberis
excipit: ceterum *quadrato agmine*, quod ipſe du- 19
cebat, *velut in aciem irent*, *ingredi* ſuos iubet.
Magna pars Babyloniorum conſtiterat in muris,
auida cognoſcendi nouum regem: plures obuiam
egreſſi ſunt. Inter quos Bagophanes arcis et regiae 20
pecuniae cuſtos, ne ſtudio a Mazaeo vinceretur,
totum iter floribus coronisque conſtrauerat; argen-
teis altaribus vtroque latere diſpoſitis, quae non
thure modo, ſed omnibus odoribus cumulauerat.
Eum dona ſequebantur, greges pecorum equorum- 21
que, leones quoque et pardales caueis praefereban-
tur. Magi deinde ſuo more [patrium] carmen ca- 22
nentes. Poſt hos Chaldaei, Babyloniorumque non
vates modo, ſed etiam artifices cum fidibus ſui
generis ibant. Laudes ii regum canere ſoliti:
Chaldaei ſiderum motus et ſtatas temporum vices
oſtendere. Equites deinde Babylonii, ſuo atque 23
equorum cultu ad luxuriam magis, quam ad magni-
ficentiam exacto, vltimi ibant. Rex, armatis ſti-
patus, *oppidanorum turbam poſt vltimos pedites ire*
iuſſit: ipſe cum curru vrbem, ac deinde regiam
intrauit. Poſtero die ſupellectilem Darii et
omnem pecuniam recognouit. Ceterum ipſius 24
vrbis pulchritudo ac vetuſtas non regis modo,
ſed etiam omnium oculos in ſemet haud inmerito
conuertit. Semiramis eam condiderat; vel, vt ple-
rique credidere, Belus, cuius regia oſtenditur.
Murus inſtructus laterculo coctili, bitumine inter- 25
litus, ſpatium xxx et duorum pedum latitudinem
amplectitur: quadrigae inter ſe occurrentes ſine
periculo commeare dicuntur. Altitudo muri c cu- 26

bitorum eminet ſpatio: turres denis pedibus quam
murus altiores ſunt. Totius operis ambitus
CCCLXVIII ſtadia complectitur: ſingulorum ſtadio-
rum ſtructuram ſingulis diebus perfectam eſſe me-
moriae proditum eſt. Aedificia non ſunt admota
27 muris, ſed fere ſpatium vnius iugeris abſunt. Ac
ne totam quidem vrbem tectis occupauerunt; per
XC ſtadia habitatur; nec omnia continua ſunt:
credo, quia tutius viſum eſt, pluribus locis ſpargi.
cetera ſerunt coluntque, vt, ſi externa vis ingruat,
obſeſſis alimenta ex ipſius vrbis ſolo ſubminiſtren-
28 tur. Euphrates interfluit, magnaeque molis cre-
pidinibus coercetur. Sed omnium operum magni-
tudinem circumueniunt cauernae ingentes, in alti-
tudinem preſſae ad adcipiendum impetum fluminis;
quod vbi adpoſitae crepidinis faſtigium exceſſit,
vrbis tecta conriperet, niſi eſſent ſpecus lacusque,
29 qui exciperent. Coctili latercalo ſtructi ſunt; to-
tum opus bitumine adſtringitur. Pons lapideus,
flumini inpoſitus, iungit vrbem. hic quoque inter
mirabilia Orientis opera numeratus eſt: quippe
Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad
fundamenta iacienda egeſto, vix ſubſiciendo opere
30 firmum reperiunt ſolum. arenae autem ſubinde
cumulatae et ſaxis, quibus pons ſuſtinetur, ad-
nexae morantur amnem; qui retentus acrius,
31 quam ſi libero curſu mearet, inliditur. Arcem
quoque ambitu XX ſtadia complexam habet. XXX
pedes in turrium fundamenta demiſſa ſunt: ad
LXXX ſummum munimenti faſtigium peruenit.
32 Super arce vulgatum Graecorum fabulis miracu-
lum, penſiles horti ſunt, ſummam murorum al-
titudinem aequantes, multarumque arborum vm-
33 bra et proceritate amoeni. Saxo pilae, quae to-
tum onus ſuſtinent, inſtructae ſunt: ſuper pilas la-
pide quadrato ſolum ſtratum eſt, patiens terrae,

quam altam iniiciunt, et humoris, quo rigant
terras: adeoque validas arbores ſuſtinent moles,
vt ſtipites earum VIII cubitorum ſpatium craſſitu-
dine aequent, in L pedum altitudinem emineant,
et frugiferae aeque ſint, ac ſi terra ſua alerentur.
Et quum vetuſtas non opera ſolum manu facta, 34
ſed etiam ipſam naturam paulatim exedendo per-
imat: haec moles, quae tot arborum radicibus pre-
mitur, tantique nemoris pondere onerata eſt, in-
violata durat. quippe XX lati parietes ſuſtinent,
vndecim pedum interuallo diſtantes, vt procul
viſentibus ſyluae montibus ſuis inminere videan-
tur. Syriae regem, Babylone regnantem, hoc 35
opus eſſe molitum, memoriae proditum eſt, amore
coniugis victum, quae, deſiderio nemorum ſylua-
rumque in campeſtris locis, virum compulit amoe-
nitatem naturae genere huius operis imitari. Diu- 36
tius in hac vrbe quam vsquam conſtitit rex: nec
vllus locus disciplinae militari magis nocuit.
Nihil vrbis eius conruptius moribus; nihil ad in-
ritandas inliciendasque inmodicas voluptates in-
ſtructius. Liberos coniugesque cum hoſpitibus 37
ſtupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes
maritique patiuntur. Conuiuales ludi tota Perſide
regibus purpuratisque cordi ſunt: Babylonii
maxime in vinum, et quae ebrietatem ſequuntur,
effuſi ſunt. Feminarum, conuiuia ineuntium, in 38
principio modeſtus eſt habitus; dein ſumma quae-
que amicula exuunt, paulatimque pudorem pro-
fanant: ad vltimum (honos auribus ſit) ima corpo-
rum velamenta proiiciunt. nec meretricum hoc
dedecus eſt, ſed matronarum virginumque, apud
quas comitas habetur vulgati corporis vilitas. In- 39
ter haec flagitia exercitus ille domitor Aſiae, per
XXXIV dies ſaginatus, ad ea quae ſequebantur dis-
crimina haud dubie debilior futurus fuit, ſi hoſtem

habuiſſet. Ceterum, quo minus damnum ſentiret,
40 identidem incremento nouabatur. Namque Amyn-
tas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum
ſex millia adduxit; D praeterea eiusdem generis
41 equites. cum his DC Thracas, adiunctis peditibus
ſuae gentis III millibus et D. et ex Peloponneſo
mercenarius miles ad IV millia aduenerat, cum
42 CCCLXXX equitibus. Idem Amyntas adduxerat L
principum Macedoniae liberos adultos ad cuſtodiam
corporis. quippe inter epulas hi ſunt regis miniſtri:
iidemque equos ineunti praelium admonent venan-
temque comitantur, et vigiliarum vices ante cu-
biculi fores ſeruant: magnorumque praefectorum
et ducum haec incrementa ſunt et rudimenta.
43 Igitur arci Babyloniae rex Agathone praeſidere
iuſſo, cum DCC Macedonum trecentisque mercede
conductis; praetores, qui regioni Babyloniae et
Ciliciae praeeſſent, Menetem et Apollodorum reli-
quit. His duo millia peditum dat cum mille ta-
lentis: vtrique praeceptum, *vt in ſubplementum*
44 *milites legerent.* Mazaeum transfugam Satrapea
Babyloniae donat; Bagophanem, qui arcem tradi-
derat, ſe ſequi iuſſit: Armenia Mithreni Sardium
45 proditori data eſt. Ex pecunia deinde, Babyloniae
tradita, Macedonum equitibus ſexceni denarii tri-
buti; peregrinus eques quingenos adcepit: ducenis
pedeſtrium XX ſtipendium menſum eſt.

1 II. His ita compoſitis, in regionem, quae *Satra-
pene* vocatur, peruenit. fertilis terra, copia rerum
2 et omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi
ſubſtitit; ac ne deſides otio demitterent animos,
iudices dedit, praemiaque propoſuit de virtute
3 militari certantibus. Nouem, qui fortiſſimi indi-
cati eſſent, ſingulis militum millibus praefuturi
erant; *Chiliarchas* vocabant; tum primum in hunc
numerum copiis distributis: namque antea quin-

genariae cohortes fuerant, nec fortitudinis prae-
mia cesserant. Ingens militum turba conuenerat, 4
egregio interfutura certamini, testis eadem cuius-
que factorum, et de iudicibus latura sententiam.
quippe verone an falso honos cuique haberetur,
ignorari non poterat. Primus omnium virtutis 5
caussa donatus est Adarchias senior, qui omissum
apud Halicarnasson a iunioribus praelium vnus
maxime accenderat. proximus ei Antigenes visus
est: tertium locum Philotas Augeus obtinuit: quar-
tus Amyntae datus est: post hos Antigonus, et ab
eo Lyncestes Amyntas fuit: septimum locum Theo-
dotus; vltimum obtinuit Hellanicus. In disci- 6
plina quoque militaris rei pleraque a maioribus
tradita vtiliter mutauit. Nam quum ante equites
in suam quisque gentem describerentur seorsum a
ceteris; exempto nationum discrimine, praefectis,
non vtique suarum gentium, sed delectis, adtri-
buit. Tuba, quum castra mouere vellet, signum 7
dabat, cuius sonus plerumque, tumultuantium
fremitu exoriente, haud satis exaudiebatur: ergo
perticam, quae vndique conspici posset, supra
praetorium statuit, ex qua signum eminebat pariter
omnibus conspicuum, [obseruabatur] ignis noctu,
fumus interdiu. Iamque Susa adituro Abulites, 8
regionis eius praefectus, siue Darii iussu, vt
Alexandrum praeda retineret, siue sponte, filium
obuiam misit, *traditurum se vrbem* promittens.
Benigne iuuenem excepit rex, et eo duce ad Choa- 9
spen amnem peruenit, delicatam, vt fama est, ve-
hementem aquam. Hic Abulites cum donis regalis 10
opulentiae obuiam it. Dromades cameli inter dona
erant velocitatis eximiae; xii elephanti a Dario ex
India acciti, non iam terror, vt sperauerant, Ma-
cedonum, sed auxilium; opes victi ad victorem
transferente fortuna. Vt vero vrbem intrauit, in- 11

credibilem ex theſauris ſummam pecuniae egeſſit.
L millia talentum argenti, non ſignati forma, ſed
12 rudi pondere. Multi reges tantas opes longa
aetate cumulauerant liberis poſteriſque, vt arbitra-
bantur, quas vna hora in externi regis manus in-
13 tulit. Conſedit deinde in regia ſella multo excel-
ſiore, quam pro habitu corporis. Itaque pedes
quum imum gradum non contingerent, vnus ex re-
14 giis pueris menſam ſubdidit pedibus. et quum ſpa-
donem, qui Darii fuerat, ingemiſcentem con-
ſpexiſſet rex; *cauſſam moeſtitiae* requiſiuit. Ille
indicat, *Darium veſci in ea ſolitum, ſeque ſacram
eius menſam ad ludibrium recidentem ſine lacrumis
15 conſpicere non poſſe.* Subiit ergo regem verecundia
violandi hoſpitales Deos. Iamque *ſubduci* iubebat,
quum Philotas: *minime vero haec feceris rex, ſed
omen quoque adcipe, menſam, ex qua libauit hoſtis
16 epulas, tuis pedibus eſſe ſubiectam.* Rex, Perſidis
fines aditurus, Suſa vrbem Archelao et praeſidium
III millium tradidit: Xenophilo arcis cura mandata
eſt: Macedonum aetate graues praeſidere arcis
17 cuſtodiae iuſſi. Theſaurorum Callicrati tutela per-
miſſa: Satrapea regionis Suſiae reſtituta Abuliti.
18 Matrem quoque Darii et liberos in eadem vrbe de-
ponit. Ac forte Macedonicas veſtes multamque
purpuram, dono ex Macedonia ſibi miſſam, cum
his, quae eam confecerant, *tradi Siſygambi* iuſſit.
Omni namque honore eam, et filii quoque pietate
19 proſequebatur. *Admonerique* iuſſit, *vt, ſi cordi
quoque veſtis eſſet, conficere eam neptes ſuas adſue-
faceret, donoque doceret dare.* ad hanc vocem lacru-
mae obortae prodidere animum adſpernantis id mu-
nus: quippe non aliud magis in contumeliam Per-
ſarum feminae adcipiunt, quam admouere lanae
20 manus. Nunciant, qui dona tulerant, *triſtem eſſe
Siſygambim;* dignaque res excuſatione et ſolatio

viſa. Ipſe ergo peruenit ad eam, et, *mater*, in-
quit, *hanc veſtem, qua indutus ſum, ſororum non
ſolum donum, ſed etiam opus vides. noſtri decepere
me mores. Caue, obſecro, in contumeliam adcipias* 21
*ignorationem meam. Quae tui moris eſſe cognoui,
vt ſpero, abunde ſeruata ſunt. Scio, apud vos ſi-* 22
*lium in conſpectu matris nefas eſſe conſiderc, niſi
quum illa permiſit: quotiescumque ad te veni, donec,
vt conſiderem, adnueres, reſtiti. Procumbens vene-
rari me ſaepe voluiſti; inhibui. Dulciſſimae matri
Olympiadi nomen debitum tibi reddo.*

III. Mitigato animo eius, rex quartis caſtris per- 1
venit ad fluuium: Paſitigrim incolae vocant: ori-
tur in montibus Vxiorum, et per L ſtadia ſylue-
ſtribus ripis praeceps inter ſaxa deuoluitur. Ad- 2
cipiunt deinde eum campi, quos clementiore al-
veo praeterit, iam nauium patiens. DC ſtadia ſunt
mollioris ſoli, per quod leni tractu aquarum Per-
ſico mari ſe inſinuat. Alexander, amne ſuperato, 3
cum IX millibus peditum, et Agrianis atque Grae-
corum mercenariis millibus III additis millibus
Thracum, in regionem Vxiorum peruenit. Fini-
tima Suſis eſt, et in primam Perſidem excurrit,
arctum inter ſe et Suſianos aditum relinquens.
Madates erat huius regionis praefectus, haud ſane 4
temporum [multorum] homo. quippe vltima pro
fide experiri decreuerat. Sed periti locorum Alexan- 5
drum docent, *obcultum iter eſſe per calles et auer-
ſum ab vrbe, ſi paucos miſiſſet leuiter armatos,
ſuper capita hoſtium euaſuros.* Quum conſilium pla- 6
cuiſſet, iidem itinerum fuerunt duces. M et D
mercede conducti et Agriani fere M Tauroni
praefecto dati, ac poſt *ſolis obcaſum iter ingredi*
iuſſi. Ipſe tertia vigilia caſtris motis circa lucis 7
ortum ſuperauerat anguſtias, caeſaque materia
cratibus et pluteis faciendis, vt qui turres admo-

verent, extra teli ictum eſſent, vrbem obſidere coe-
8 pit. Praerupta erant omnia, ſaxis et cotibus in-
pedita. multis ergo vulneribus depulſi, vt quibus
non cum hoſte ſolum, ſed etiam cum loco dimican-
9 dum eſſet, ſubibant tamen; quia rex inter primos
conſtiterat, interrogans: *tot vrbium victores an
(non) erubeſcerent haerere in obſidione caſtelli exigui
et ignobilis?* ſimul iam inter haec eminus peteba-
tur; quum teſtudine obiecta milites, qui, vt inde
diſcederet, perpellere nequiuerant, tuebantur.
10 Tandem Tauron ſuper arcem vrbis ſe cum ſuo
agmine oſtendit: ad cuius conſpectum et animi
hoſtium labare, et Macedones acrius praelium inire
11 coeperunt. Anceps oppidanos malum vrgebat; nec
ſiſti vis hoſtium poterat. paucis ad moriendum,
pluribus ad fugam animus fuit: magna pars in ar-
cem conceſſit. Inde xxx oratoribus miſſis ad de-
precandum, triſte reſponſum a rege redditur: *non
12 eſſe veniae locum.* Itaque ſuppliciorum metu per-
culſi ad Siſygambim, Darii matrem, occulto iti-
nere ignotoque hoſtibus, mittunt, qui peterent,
vt ipſa regem mitigaret: haud ignari, parentis eam
loco diligi colique. et Madates ſororis eius filiam
13 ſecum matrimonio iunxerat, Darium propinqua
cognatione contingens. Diu Siſygambis ſupplicum
precibus repugnauit, abnuens, *deprecationem pro
illis conuenire fortunae, in qua eſſet:* adiecitque, *me-
tuere ſeſe, ne victoris indulgentiam fatigaret: ſae-
pius cogitare, captiuam eſſe ſe, quam reginam fuiſſe.*
14 Ad vltimum victa literis Alexandrum ita depre-
cata eſt; *vt ipſum excuſaret quod deprecaretur. pe-
tere ſe, vt illis quoque; ſi minus, ſibi ignoſceret.
pro neceſſario ac propinquo ſuo, iam non hoſte, ſed
15 ſupplice, tantum vitam precari.* Moderationem cle-
mentiamque regis, quae tunc fuit, vel vna haec
res poſſit oſtendere; non Madati modo ignouit, ſed

omnes, et deditos et captiuos, libertate atque inmunitate donauit: vrbem reliquit intactam: agros ſine tributo colere permiſit. A victore Dario plura mater non inpetraſſet. Vxiorum deinde gentem 16
ſubactam Suſianorum Satrapiae contribuit: diuiſisque cum Parmenione copiis, illum *campeſtri itinere procedere* iubet; ipſe cum expedito agmine iugum montium cepit, quorum perpetuum dorſum in Perſidem excurrit. Omni hac regione vaſtata, 17
tertio die Perſidem, quinto anguſtias, quas illi *Suſidas Pylas* vocant, intrat. Ariobarzanes has cum xxv millibus peditum occupauerat rupes, abſciſſas et vndique praeruptas, in quarum cacuminibus extra teli iactum barbari ſtabant, de induſtria quieti et pauentibus ſimiles, donec in arctisſimas fauces penetraret agmen. Quod vbi con- 18
temptu ſui pergere vident; tum vero ingentis magnitudinis ſaxa per montium prona deuoluunt: quae incuſſa ſaepius ſubiacentibus petris maiore vi incidebant, nec ſingulos modo, ſed agmina proterebant. Fundis quoque excuſſi lapides et ſagittae 19
ingerebantur vndique. nec id miſerrimum fortibus viris erat, ſed quod inulti ferarum ritu velut in fouea deprehenſi caederentur. Ira igitur in rabiem 20
verſa, eminentia ſaxa complexi, vt ad hoſtem perueniant, alius alium leuantes, conabantur adſcendere: ea ipſa multorum ſimul manibus conrepta et conuulſa, in eos, qui commouerant, recidebant. Nec ſtare ergo, nec niti, nec teſtudine 21
quidem protegi poterant, quum tantae molis onera propellerent barbari. Regem non dolor modo, ſed etiam pudor temere in illas anguſtias coniecti exercitus angebat. Inuictus ad eam diem fuerat, nihil 22
fruſtra auſus: inpune Ciliciae fauces intrauerat: mari quoque nouum iter in Pamphyliam aperuerat. tunc haeſitabat deprehenſa felicitas; nec aliud re-

23medium erat, quam reuerti qua venerat. Itaque signo receptui dato, *densatis agminibus, scutisque super capita consertis, retro euadere ex angustiis* iubet. xxx fuere stadia, quae remensi sunt.

1 IV. Tum castris vndique aperto loco positis, non consultare modo *quid agendum esset*, sed vates
2quoque adhibere coepit a superstitione animi. Sed quid tunc praedicere Aristander, cui tum plurimum credebat ex vatibus, poterat? Itaque damnatis intempestiuis sacrificiis, *peritos locorum conuocari* iubet. *Per Mediam iter* ostendebant *tutum*
3*apertumque;* sed rex dimittere milites insepultos erubescebat: ita tradito more, vt vix vllum militiae tam solenne esset munus, quam humandi suos.
4*Captiuos* ergo, *quos nuper exceperat*, *vocari* iubet; inter quos erat quidam Graecae Persicaeque linguae peritus, qui *frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere* adfirmat; *syluestres esse calles*, *vix singulis peruios: omnia contegi frondibus*, *inplexos-*
5*que arborum ramos syluas committere.* Namque Persis ab altero latere perpetuis montium iugis clauditur, quod in longitudinem MDC stadia, in latitudinem CLXX procurrit. Hoc dorsum a Caucaso monte ad rubrum mare pertinet; quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum obiectum
6est. Planicies deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit, fertilis terra, multisque vicis
7atque vrbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium euoluit in Medum: Medus a mari, et ad Meridiem versus, minor amnis eo, quem adcepit, euehitur; gignendaeque herbae non alius est aptior, quidquid adluit
8floribus vestiens. Platani quoque et populi contegunt ripas; ita vt procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum. quippe obumbratus amnis presso in solum dilabitur alueo,

inminentque colles, ipſi quoque frondibus laeti;
radices eorum humore ſubeunte. Regio non alia 9
tota Aſia ſalubrior habetur: temperatum coelum:
hinc perpetuum iugum opacum et vmbroſum, quod
aeſtus leuat; illinc mare adiunctum, quod modico
tepore terras fouet. His expoſitis captiuus inter- 10
rogatus a rege, *auditu ne, an oculis comperta ha-
beret, quae diceret? paſtorem ſe fuiſſe, et omnes
eos calles percurriſſe*, reſpondit: *bis captum, ſemel
a Perſis in Lycia, iterum ab ipſo.* Subit animum 11
memoria regis oraculo editae ſortis; quippe conſu-
lenti reſponſum erat, *ducem in Perſidem ferentis
viae Lycium ciuem fore.* Igitur promiſſis, quanta 12
et praeſens neceſſitas exigebat, et ipſius fortuna
capiebat, oneratum *armari* iubet *Macedonum
more, et, quod bene verteret, monſtraret iter;
quamuis arduum et praeceps, euaſurum ſe eſſe cum
paucis: niſi forte crederet, quo ipſe pecoris cauſa
iſſet, Alexandrum pro gloria et perpetua laude ire
non poſſe.* Etiam atque etiam docere captiuus, 13
quam difficile iter eſſet, maxime armatis. tum rex,
praedem me, inquit, *adcipe, neminem eorum, qui
ſequuntur, recuſaturum ire qua duces.* Cratero igi- 14
tur, ad cuſtodiam caſtrorum relicto cum peditibus,
quis adſueuerat, et iis copiis, quas Meleager duce-
bat, et ſagittariis ducentis et equitibus M, praecepit,
*vt, caſtrorum ſpecie manente, plures de induſtria ignes
fieri imperet; quo magis barbari crederent, ipſum re-
gem in caſtris eſſe. Ceterum, ſi forte Ariobarzanes 15
cognouiſſet, per callium anfractus eum intrare, et
ad occupandum iter ſuum partem copiarum tentaſſet
obponere; Craterus in eum inlato terrore retineret 16
ad propius periculum conuerſum agmen. ſin autem
ipſe hoſtem fefelliſſet, et ſaltum occupaſſet: quum
trepidantium barbarorum tumultum exaudiſſet* [*per-
ſequentium regem*], *id ipſum iter, quo pridie pulſi*

fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore,
17 *hoſtibus in ſemet auerſis.* Ipſe tertia vigilia ſilenti
agmine, ac ne tuba quidem dato ſigno, pergit ad
demonſtratum iter callium. *tridui alimenta portare*
18 militem iuſſerat leuiter armatum. Sed praeter in-
vias rupes ac praerupta ſaxa, veſtigium ſubinde
fallentia. nix cumulata vento ingredientes fatiga-
bat: quippe velut in foueas delati hauriebantur;
et quum a commilitonibus leuarentur, trahebant
19 magis adiuuantes, quam ſequebantur. Nox quo-
que et ignota regio, ac dux, incertum an ſatis
fidus, multiplicabant metum: *ſi cuſtodes fefelliſſet;*
quaſi feras beſtias ipſos poſſe deprehendi. ex vnius
captiui vel fide vel anima pendere et regis ſalutem
20 *et ſuam.* Tandem venere in iugum. a dextera iter
ad ipſum Ariobarzanem erat: hic Philotam et Coe-
non cum Amynta et Polyperconte, expeditam ha-
bentes manum, reliquit, monitos: *vt, quia eques*
pediti erat mixtus, qua pinguiſſimum eſſet ſolum
et pabuli fertile, ſenſim procederent: duces itineris
21 de captiuis dati. Ipſe cum armigeris et ala, quam
Agema adpellant, ardua ſemita, ſed longius a ſta-
tionibus hoſtium remota, multa cum vexatione
22 proceſſit. Medius erat dies, et fatigatis neceſſaria
quies: quippe tantumdem itineris ſupererat, quan-
tum emenſi erant; ſed minus praecipitis atque
23 ardui. Itaque refectis cibo ſomnoque militibus,
ſecunda vigilia ſurgit. et cetera quidem haud aegre
praeteriit. ceterum, qua ſe iugum montium pau-
latim ad planiora demittit, ingens vorago concurſu
24 cauata torrentium iter ruperat. ad haec arborum
rami, alius alio implicati et coeuntes, vt perpetuam
obiecerant ſepem. Deſperatio igitur ingens, adeo
25 vt vix lacrumis abſtinerent, inceſſerat. Praecipue
obſcuritas terrori erat: nam etiam ſi qua ſidera
internitebant, continenti fronde tectae arbores

conſpicere prohibebant. ne aurium quidem vſus ſu-
pererat, ſyluas quatiente vento; quae concurren-
tibus ramis maiorem quam pro flatu ſonum redde-
bant. Tandem exſpectata lux omnia, quae terri- 26
biliora nox fecerat, minuit: circumiri breui ſpatio
poterat eluuies; et ſibi quisque dux itineris coe-
perat fieri. Euadunt ergo in editum verticem: ex 27
quo hoſtium ſtatione conſpecta, ſtrenue armati a
tergo ſe oſtendunt nihil tale metuentibus; quorum
pauci, qui congredi auſi erant, caeſi ſunt. Itaque 28
hinc morientium gemitus, hinc ad ſuos recurren-
tium miſerabilis facies, integros quoque, antea
quam diſcrimen experirentur, in fugam auertit.
Fremitu deinde in caſtra, quis Craterus praeerat, 29
inlato; ad occupandas anguſtias, in quibus pridie
haeſitarat, miles educitur. ſimul et Philotas, cum 30
Polyperconte Amyntaque et Coeno diuerſum iter
ingredi iuſſus, alium terrorem intulit barbaris.
Ergo vndique Macedonum armis fulgentibus an- 31
cipiti malo obpreſſi, memorabile tamen praelium
edunt. vt opinor, ignauiam quoque neceſſitas acuit;
et ſaepe deſperatio ſpei cauſſa eſt. Nudi complecte- 32
bantur armatos, et ingenti corporum mole ſecum
ad terram detrahentes, ipſorum telis pleroſque fo-
diebant. Ariobarzanes tamen, XL ferme equitibus 33
et quinque millibus peditum ſtipatus, per mediam
aciem Macedonum cum multo ſuorum atque ho-
ſtium ſanguine erupit; Perſepolim vrbem caput
regionis occupare feſtinans. Sed a cuſtodibus vrbis 34
excluſus, conſequutis ſtrenue hoſtibus, cum omni-
bus fugae comitibus renouato praelio cecidit. Cra-
terus quoque raptim agmine acto ſuperuenit.

V. Rex eodem loco, quo hoſtium copias fu- 1
derat, caſtra communiit. Quamquam enim vndi-
que fugati hoſtes victoriam conceſſerant; tamen
praealtae praecipitesque foſſae, pluribus locis ob-

iectae, abruperant iter; fenfimque et caute progrediendum erat, iam non hoftium, fed locorum
2fraude fufpecta. Procedenti ei literae redduntur a Tyridate, cuftode regiae pecuniae, indicantes, *eos, qui in vrbe effent, audito eius aduentu, diripere velle thefauros; properaret occupare: expeditum*
3*iter effe, quamquam Araxes amnis interfluat.* Nullam virtutem regis iftius magis, quam celeritatem laudauerim. relictis enim pedeftribus copiis, tota nocte cum equitibus, itineris tanto fpatio fatiga-
4tis, ad Araxen prima luce peruenit. Vici erant in propinquo; quibus dirutis, pontem ex materia eo-
5rum, fubditis faxis, ftrenue induxit. Iamque haud procul vrbe erant, quum miferabile agmen, inter pauca fortunae exempla memorandum, regi obcurrit. Captiui erant Graeci ad quatuor millia fere, quos Perfae vario fuppliciorum modo adfecerant.
6alios pedibus, quosdam manibus auribusque amputatis, inuftisque barbararum literarum notis, in longum fui ludibrium referuauerant; et quum fe quoque alienae ditionis effe cernerent, volentes
7regi obcurrere non prohibuerant. Inufitata fimulacra, non homines videbantur; nec quidquam in illis praeter vocem poterat adnofci. plures igitur lacrumas commouere, quam profuderant ipfi. quippe in tam multiplici variaque fortuna fingulorum, intuentibus fimiles quidem, fed tamen dispares poenas, quis maxime miferabilis effet, li-
8quere non poterat. Vt vero *Iouem* illi *tandem Graeciae vltorem aperuiffe oculos* conclamauere; omnes pari fupplicio adfecti fibi videbantur. Rex abfterfis, quas profuderat, lacrumis, *bonum habere animum* iubet; *vifuros vrbes fuas coniugesque:* et caftra inde duo ab vrbe ftadia communit.
9Graeci excefferant vallo, deliberaturi, quid potisfimum a rege peterent: quumque aliis *fedes in Afia*

rogare, aliis *reuerti domos* placeret; Euthymon 10
Cymaeus ita locutus ad eos fertur: *Hi qui modo
ad opem petendam ex tenebris et carcere procedere
erubuimus, vt nunc eſt, ſupplicia, (quorum nos
pudeat magis an poeniteat, incertum eſt) oſtentare
Graeciae velut laetum ſpectaculum cupimus? At ii* 11
*optime miſerias ferunt, qui abscondunt: nec vlla
eſt tam familiaris infelicibus patria, quam ſolitudo,
et ſtatus prioris obliuio. Nam qui multum in ſuo-
rum miſericordia ponunt, ignorant, quam celeriter
lacrumae inareſcant. Nemo fideliter diligit, quem* 12
*faſtidit; nam et calamitas querula eſt, et ſuperba
felicitas. Ita ſuam quisque fortunam in conſilio
habet, quum de aliena deliberat. Niſi mutuo eſſe-
mus miſeri, olim alius alii potuiſſemus eſſe faſtidio.
Quid mirum eſt, fortunatos ſemper parem quaerere?
Obſecro vos, olim vita defuncti, quaeramus locum,* 13
*in quo haec ſemeſa membra obruamus: vbi horribiles
cicatrices celet exſilium. Grati prorſus coniugibus,
quas iuuenes duximus, reuertemur! Liberi in flore
et aetatis et rerum adnoſcent, et fratres ergaſtuli
detrimenta? Et quota pars noſtri tot obire terras* 14
*poteſt? procul Europa in vltima Orientis relegati,
ſenes, debiles, maiore membrorum parte mulctati,
tolerabimus ſcilicet, quae armatos et victores fatiga-
verunt. Coniuges deinde, quas captis ſors et neceſſi-* 15
*tas vnicum ſolatium adplicuit, paruosque liberos
trahimus nobiscum, an relinquimus? cum his venien-
tes nemo adnoſcere volet. relinquemus ergo extemplo* 16
*praeſentia pignera, quum incertum ſit, an viſuri
ſimus ea quae petimus? Inter hos latendum eſt, qui
nos miſeros noſſe coeperunt.* Haec Euthymon. Con- 17
tra Theaetetus Athenienſis orſus eſt dicere: *Nemi-
nem pium habitu corporis ſuos aeſtimaturum, vtique
ſaeuitia hoſtis, non natura calamitoſos. Dignum eſſe
omni malo, qui erubeſceret fortuita: triſtem enim de*

mortalitate ſerre ſententiam, et deſperare miſericor-
18*diam, quia ipſe alteri denegaturus ſit. Deos, quod*
ipſi numquam auſi optare ſorent, obſerre patriam,
coniuges, liberos, et quidquid homines vel vita aeſti-
19*mant, vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere*
erumperent, alium domi eſſe coeli hauſtum, alium
lucis adſpectum: mores, ſacra, linguae commercium
etiam a barbaris expeti; quae ingenita ipſi omiſſuri
ſint ſua ſponte; non ob aliud tam calamitoſi, quam
20*quod illis carere coacti eſſent. Se certe rediturum*
ad penates et in patriam, tantoque beneficio regis
vſurum: ſi quos contubernii liberorumque, quos ſer-
vitus coegiſſet adnoſcere, amor detineret; relinque-
21*rent, quibus nil patria carius eſt.* Pauci huius ſen-
tentiae fuere: ceteros conſuetudo, natura poten-
tior, vicit. Conſenſerunt, *petendum eſſe a rege,*
22*vt aliquam ipſis adtribueret ſedem.* Centum ad hoc
electi ſunt: quos Alexander ratus, quod ipſe prae-
ſtare cogitabat, petituros, *iumenta,* inquit, *ad-*
ſignari quae vos veherent, et ſingulis veſtrum mille
denarium dari iuſſi. Quum redieritis in Graeciam,
praeſtabo, ne quis ſtatum ſuum, ſi haec calamitas
23*abſit, veſtro credat eſſe meliorem.* Illi obortis la-
crumis terram intuebantur, nec aut erigere vul-
tus aut loqui audebant: tandem rege triſtitiae
cauſſam exigente, Euthymon ſimilia iis, quae in
24conſilio dixerat, reſpondit. Atque ille, non for-
tunae ſolum eorum, ſed etiam poenitentiae miſer-
tus, *terna millia denarium ſingulis dari* iuſſit: denae
veſtes adiectae ſunt, et armenta cum pecoribus ac
frumento data, vt coli ſerique adtributus iis ager
poſſet.

1 VI. Poſtero die conuocatos duces copiarum do-
cet, *nullam infeſtiorem vrbem Graecis eſſe quam*
regiam veterum Perſidis regum. hinc illa immenſa
agmina infuſa: hinc Darium prius, deinde Xerxem

*Europae inpium intuliſſe bellum. excidio illius paren-
tandum eſſe maioribus.* Iamque barbari, deſerto 2
oppido, qua quemque metus agebat, diffugerant:
quum rex phalangem nil cunctatus inducit. Mul-
tas vrbes, refertas opulentia regia, partim ex-
pugnauerat, partim in fidem adceperat: ſed vrbis
huius diuitiae vicere praeterita. In hanc totius 3
Perſidis opes congeſſerant barbari. aurum argen-
tumque cumulatum erat: veſtis ingens modus:
ſupellex non ad vſum modo, ſed ad oſtentationem
luxus comparata. Itaque inter ipſos victores ferro 4
dimicabatur: pro hoſte erat, qui pretioſiorem occu-
pauerat praedam: et quum omnia, quae reperie-
bantur, capere non poſſent; iam res non occupa-
bantur, ſed aeſtimabantur. Lacerabant regias ve- 5
ſtes, ad ſe quisque partem trahentes: dolabris pre-
tioſae artis vaſa caedebant: nihil neque intactum
erat, neque integrum ferebatur: abrupta ſimula-
crorum membra, vt quisque auelleràt, trahebat.
Neque auaritia ſolum, ſed etiam crudelitas in capta 6
vrbe graſſata eſt: auro argentoque onuſti vilia capti-
uorum corpora trucidabant; paſſimque obuii caede-
bantur, quos antea pretium ſui miſerabiles fecerat.
Multi ergo hoſtium manus voluntaria morte occu- 7
pauerunt; pretioſiſſima veſtium induti, e muris
ſemet ipſos cum coniugibus ac liberis in praeceps
iactantes. Quidam ignes, quod paulo poſt factu-
rus hoſtis videbatur, ſubiecerant aedibus, vt cum
ſuis viui cremarentur. Tandem *ſuis* rex *corporibus* 8
et cultu feminarum abstinere iuſſit. Ingens pe-
cuniae captiuae modus traditur, prope vt fidem
excedat. ceterum aut de aliis quoque dubitamus, 9
aut credimus, in huius vrbis gaza fuiſſe c et xx
millia talenta. ad quae vehenda (namque ad vſus
belli ſecum portare decreuerat) *iumenta et camelos
a Suſis et Babylone contrahi* iuſſit. Adceſſere ad 10

hanc pecuniae ſummam captis Perſagadis ſex millia
talentorum. Cyrus Perſagadum vrbem condiderat,
quam Alexandro praefectus eius Gobares tradidit.
11 Rex arcem Perſepolis, III millibus Macedonum
praeſidio relictis, *Nicarchidem tueri* iubet: Tyridati
quoque, qui gazam tradiderat, ſeruatus eſt honos,
quem apud Darium habuerat: magnaque exercitus
parte et inpedimentis ibi relictis, Parmenionem
12 Craterumque praefecit. Ipſe cum mille equitibus
peditumque expedita manu interiorem Perſidis
regionem, ſub ipſum Vergiliarum ſidus, petiit:
multisque imbribus et prope intolerabili tempeſtate
vexatus, procedere tamen, quo intenderat, per-
13 ſeuerauit. Ventum erat ad iter perpetuis obſitum
niuibus, quas frigoris vis gelu adſtrinxerat. Lo-
corum ſqualor et ſolitudines inuiae fatigatum mi-
litem terrebant, *humanarum rerum terminos ſe vi-
dere* credentem. Omnia vaſta, atque ſine vllo hu-
mani cultus veſtigio adtoniti intuebantur; et *ante-
quam lux quoque et coelum ipſos deſicerent*, reuerti
14 iubebant. Rex caſtigare territos ſuperſedit: cete-
rum ipſe equo deſiliit, pedesque per niuem et con-
cretam glaciem ingredi coepit. erubuerunt non
ſequi, primum amici, deinde copiarum duces, ad
vltimum milites. Primusque rex, dolabra glaciem
perfringens, iter ſibi fecit: exemplum regis ceteri
15 imitati ſunt. Tandem propemodum inuias ſyluas
emenſi, humani cultus rara veſtigia et paſſim erran-
tes pecorum greges reperere: et incolae, qui ſparſis
tuguriis habitabant, quum ſe callibus inuiis ſeptos
eſſe crediſſent, vt conſpexere hoſtium agmen,
interfectis, qui comitari fugientes non poterant,
16 deuios montes, et obſitos niuibus petiuerunt. Inde
per conloquia captiuorum paulatim feritate mitigata,
tradidere ſe regi. nec in deditos grauius conſultum.
17 Vaſtatis deinde agris Perſidis, vicisque compluri-

bus redactis in poteſtatem, ventum eſt in Mardorum gentem bellicoſiſſimam, et multum a ceteris Perſis cultu vitae abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos ſeque ac coniuges et liberos condunt: pecorum aut ferarum carne veſcuntur. Ne feminis quidem pro naturae habitu molliora 18
ingenia ſunt: comae prominent hirtae: veſtis ſuper genua eſt: funda vinciunt frontem; hoc et ornamentum capitis et telum eſt. Sed hanc quoque 19
gentem idem fortunae impetus domuit. Itaque trigeſimo die, poſteaquam a Perſepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis ceterisque 20
pro cuiusque merito dedit. propemodum omnia, quae in ea vrbe ceperat, diſtributa.

VII. Ceterum ingentia animi bona, illam indo- 1
lem, qua omnes reges anteceſſit, illam in ſubeundis periculis conſtantiam, in rebus moliendis efficiendisque velocitatem, in deditis fidem, in captivis clementiam, in voluptatibus permiſſis quoque et vſitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate foedauit. Hoſte et aemulo regni reparante 2
tum quum maxime bellum, nuper ſubactis, [quos vicerat], nouum [que] imperium adſpernantibus, de die inibat conuiuia, quibus feminae intererant: non quidem quas violari nefas eſſet; quippe pellices licentius, quam decebat, cum armato viuere adſuetae. Ex his vna Thais et ipſa temulenta, 3
maximam apud omnem Graecorum initurum gratiam, adfirmat, *ſi regiam Perſarum iuſſiſſet incendi. exſpectare hoc eos, quorum vrbes barbari deleſſent.* Ebrio ſcorto de tanta re ferenti ſententiam vnus 4
et alter, et ipſi mero onerati, adſentiunt. rex quoque [fuit] auidior, quam patientior: *quin igitur vlciſcimur Graeciam, et vrbi faces ſubdimus?* Omnes 5
incaluerant mero: itaque ſurgunt temulenti ad incendendam vrbem, cui armati pepercerant. Pri-

mus rex ignem regiae iniecit; tum coniuiuae et
miniſtri pellicesque. Multa cedro aedificata erat
regia: quae celeriter, igne concepto, late fudit in-
6 cendium. Quod vbi exercitus, qui haud procul
ab vrbe tendebat, conſpexit; fortuitum ratus, ad
7 opem ferendam concurrit. Sed vt ad veſtibulum
regiae ventum eſt; vident regem ipſum adhuc ad-
gerentem faces. Omiſſa igitur, quam portauerant,
aqua, aridam materiam in incendium iacere coe-
8 perunt. Hunc exitum habuit regia totius Orientis,
vnde tot gentes ante iura petebant; patria tot re-
gum; vnicus quondam Graeciae terror; molita
mille nauium claſſem et exercitus, quibus Europa
inundata eſt, contabulato mari molibus perfoſſis-
que montibus, in quorum ſpecus fretum immiſſum
9 eſt. Ac ne longa quidem aetate, quae excidium
eius ſequuta eſt, reſurrexit. Alias vrbes habuere
Macedonum reges, quas nunc habent Parthi: huius
veſtigium non inueniretur, niſi Araxes amnis oſten-
deret. haud procul moenibus fluxerat. inde vrbem
fuiſſe xx ſtadiis diſtantem, credunt magis quam
10 ſciunt adcolae. Pudebat Macedones, tam praecla-
ram vrbem a comeſſabundo rege deletam eſſe. Ita-
que res in ſerium verſa eſt; et imperauerunt ſibi,
vt crederent, *illo potiſſimum modo fuiſſe delendam.*
11 Ipſum, vt primum grauatam ebrietate mentem
quies reddidit, poenituiſſe conſtat et dixiſſe, *ma-
iores poenas Perſas Graecis daturos fuiſſe, ſi ipſum
12 in ſolio regiaque Xerxis reſpicere coacti eſſent.* Po-
ſtero die Lycio, itineris, quo Perſidem intrauerat,
duci, xxx talenta dono dedit. Hinc in regionem
Mediae transiit, vbi ſubplementum nouorum mi-
litum a Cilicia obcurrit. peditum erant quinque
millia, equites mille: vtrisque Plato Athenienſis
praeerat. his copiis auctus Darium perſequi ſtatuit.

VIII. Ille iam Ecbatana peruenerat, caput Me- 1
diae. [vrbem hanc] nunc tenent Parthi, eaque
aeſtiua agentibus ſedes eſt. Adire deinde Bactra
decreuerat: ſed veritus, ne celeritati Alexandri oc-
cuparetur, conſilium iterque mutauit. Aberat ab 2
eo Alexander ſtadia MD, ſed iam nullum interual-
lum aduerſus celeritatem eius ſatis longum vide-
batur. Itaque proelio magis, quam fugae ſe prae-
parabat. XXX millia peditum ſequebantur, in qui- 3
bus Graecorum erant quatuor millia, fide erga
regem ad vltimum inuicta. funditorum quoque 4
et ſagittariorum manus quatuor millia expleuerat.
praeter hos III millia et CCC equites erant, maxime
Bactrianorum. Beſſus praeerat, Bactrianae [vrbis]
regionis [que] praefectus. Cum hoc agmine Da- 5
rius paulum declinauit via militari, iuſſis praece-
dere lixis inpedimentorumque cuſtodibus. Con- 6
ſilio deinde aduocato: *ſi me cum ignauis*, inquit,
*et pluris qualemcumque vitam honeſta morte aeſti-
mantibus, fortuna iunxiſſet: tacerem potius, quam
fruſtra verba conſumerem. Sed maiore, quam vel- 7
lem, documento et virtutem veſtram, et fidem ex-
pertus, magis etiam coniti debeo. vt dignus tali-
bus amicis ſim, quam dubitare, an veſtri ſimiles ad-
huc ſitis. Ex tot millibus, quae ſub imperio fuerunt 8
meo, bis me victum, bis fugientem perſequuti eſtis.
Fides veſtra et conſtantia, vt regem me eſſe credam, 9
facit. Proditores et transfugae in vrbibus meis
regnant: non hercule qui tanto honore digni habean-
tur, ſed vt praemiis eorum veſtri ſolicitentur animi.
meam tamen fortunam quam victoris maluiſtis ſequi;
digniſſimi, quibus, ſi ego non poſſim, dii pro me
gratiam referant. et me hercule referent. Nulla 10
erit tam ſurda poſteritas, nulla tam ingrata fama,
quae non in coelum vos debitis laudibus ferat. Ita-
que etiam ſi conſilium fugae, a qua multum abhor-*

ret animus, agitaſſem; veſtra tamen virtute fretus
11 *obuiam iſſem hoſti. Quousque enim in regno exſu-*
labo, et per fines imperii mei fugiam externum et
aduenam regem, quum liceat experto belli fortunam
aut reparare quae amiſi, aut honeſta morte defungi?
12 *niſi forte ſatius eſt exſpectare victoris arbitrium, et*
Mazaei et Mithrenis exemplo precarium adcipere
regnum nationis vnius, vt iam malit ille gloriae
13 *ſuae, quam irae obſequi. Nec dii ſiuerint, vt hoc*
decus mei capitis aut demere mihi quisquam aut con-
donare poſſit: nec hoc imperium viuus amittam;
14 *idemque erit regni mei, qui et ſpiritus, finis. Si hic*
animus, ſi haec lex, nulli non parta libertas eſt:
nemo e vobis faſtidium Macedonum, nemo vultum
ſuperbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut vl-
15 *tionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem*
quam verſabilis fortuna ſit, documentum ipſe ſum.
nec immerito mitiores vices eius exſpecto. Sed ſi
iuſta ac pia bella dii auerſantur; fortibus tamen
16 *viris licebit honeſte mori. Per ego vos decora ma-*
iorum, qui totius Orientis regna cum memorabili
laude tenuerunt, per illos viros, quibus ſtipendium
Macedonia quondam tulit, per tot nauium claſſes in
Graeciam miſſas, per tot tropaea regum oro et obte-
ſtor, vt nobilitate veſtra gentisque dignos ſpiritus
17 *capiatis; vt eadem conſtantia animorum, qua prae-*
terita toleraſtis, experiamini, quidquid deinde fors
tulerit. Me certe in perpetuum aut victoria egregia
nobilitabit aut pugna.

1 IX. Haec dicente Dario, praeſentis periculi ſpecies omnium ſimul corda animosque horrore perſtrinxerat, nec aut conſilium ſubpetebat aut vox; quum Artabazus, vetuſtiſſimus amicorum, quem hoſpitem fuiſſe Philippi ſaepe diximus, *Nos vero,* inquit, *pretioſiſſima veſtium induti, armisque quanto maximo cultu poſſumus adornati, regem in aciem*

sequemur; ea quidem mente, victoriam vt speremus, mortem non recusemus. Adsensu excepere ceteris hanc vocem. sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris societate inita, regem suum per milites, quibus ambo praeerant, comprehendere et vincire decreuerant: ea mente, vt si Alexander ipsos insequutus foret, tradito rege viuo, inirent gratiam victoris, magni profecto cepisse Darium aestimaturi, sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, regnum sibi occuparent bellumque renouarent. Hoc parri- 3
cidium quum diu volutassent, Nabarzanes, aditum nefariae spei praeparans, *Scio, me*, inquit, *sententiam esse dicturum, prima specie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed medici quoque grauiores morbos asperis remediis curant; et gubernator, vbi naufragium timet, iactura, quidquid seruari potest, redimit. Ego tamen, non vt damnum quidem facias,* 4
suadeo, sed vt te ac regnum tuum salubri ratione conserues. Diis aduersis bellum inimus, et pertinax fortuna Persas vrgere non desinit. nouis initiis et ominibus opus est. Auspicium et imperium alii trade interim, qui tam diu rex adpelletur, donec Asia decedat hostis; victor deinde regnum tibi reddat. Hoc autem breui futurum ratio promittit. Bactra intacta 5
sunt: Indi et Sacae in tua potestate: tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumque millia ad renouandum bellum vires paratas habent, vt maior belli moles supersit, quam exhausta sit. Quid ruimus 6
belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Saepe taedio laboris ad vilitatem sui 7
compelluntur ignaui: at virtus nihil inexpertum omittit. itaque vltimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissi- 8
mum receptaculum est, petimus; praefectum regio-

nis eius, Bessum, regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus iusto regi tibi fiduciarium restituet
9*imperium.* Haud mirum est, Darium non temperasse animo, quamquam, tam inpiae voci quantum nefas subesset, latebat. itaque, *pessimum*, inquit, *mancipium*, *reperisti exoptatum tibi tempus, quo parricidium aperires!* strictoque acinace inter-
10fecturus videbatur, ni propere Bessus Bactrianique tristium specie, ceterum, si perseueraret, vincturi,
11circumstetissent. Nabarzanes interim elabsus, mox et Bessus sequutus, copias, quibus praeerant, *a cetero exercitu secedere* iubent, secretum inituri
12consilium. Artabazus, conuenientem praesenti fortunae sententiam orsus, mitigare Darium, temporum idemtidem admonens, coepit. *Ferret aequo animo qualiumcumque, suorum tamen, vel stultitiam vel errorem. Instare Alexandrum grauem, etiam si omnes praesto essent: quid futurum, si persequuti*
13*fugam ipsius alienentur [a rege]?* Ea re paruit Artabazo; et quamquam mouere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. sed adtonitus moestitia simul et desperatione,
14tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quae nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant; nec in commune, vt antea, consulebatur.
15Dux Graecorum militum Patron *arma capere* suos iubet, *paratosque esse ad exsequendum imperium.*
16Persae secesserant: Bessus cum Bactrianis erat; tentabatque Persas abducere, *Bactra*, *et intactae regionis opulentiam*, *simulque quae manentibus instarent pericula*, ostentans. Persarum omnium eadem fere
17fuit vox, *nefas esse deseri regem.* Inter haec Artabazus omnibus imperatoriis fungebatur officiis. ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc vniuersos, non ante destitit, quam satis constaret, imperata facturos. Idem

aegre a Dario inpetrauit, *vt cibum caperet ani-
mumque regis.*
X. At Beſſus et Nabarzanes olim agitatum ſcelus 1
exſequi ſtatuunt, regni cupiditate adcenſi: Dario
autem incolumi tantas opes ſperare non poterant.
Quippe in illis gentibus regum eximia maieſtas eſt. 2
ad nomen quoque barbari conueniunt; et priſtinae
veneratio fortunae ſequitur aduerſam. Inflabat 3
inpios animos regio, cui praeerant, armis viris-
que et ſpatio locorum nulli earum gentium ſe-
cunda. tertiam partem Aſiae tenet: multitudo iu-
niorum exercitus, quos amiſerat Darius, aequabat.
Itaque non illum modo, ſed etiam Alexandrum 4
ſpernebant; inde vires imperii repetituri, ſi regio-
nis potiri contigiſſet. Diu omnibus cogitatis, pla- 5
cuit per milites Bactrianos, ad omne obſequium
deſtinatos, regem comprehendere; mittique nun-
cium ad Alexandrum, qui indicaret, *viuum adſer-
vari eum.* ſi, id quod timebant, proditionem adſper- 6
natus eſſet; occiſuri Darium, et Bactra cum ſua-
rum gentium manu petituri. Ceterum propalam 7
comprehendi Darius non poterat, tot Perſarum
millibus laturis opem regi: Graecorum quoque
fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, 8
fraude adſequi tentant: poenitentiam ſeceſſionis
ſimilare decreuerant, et excuſare apud regem con-
ſternationem ſuam. Interim qui Perſas ſolicitarent 9
mittuntur: hinc ſpe, hinc metu militares animos
verſant; *ruinae rerum illos ſubdere capita; in per-
niciem trahi; quum Bactra pateant, exceptura eos
donis et opulentia, quantam animis concipere non
poſſint.* Haec agitantibus Artabazus ſuperuenit, 10
ſiue regis iuſſu, ſiue ſua ſponte; adfirmans, *mitiga-
tum eſſe Darium, et eumdem illis amicitiae gradum
patere apud regem.* Illi lacrumantes nunc pur- 11
gare ſe, nunc Artabazum orare, *vt cauſam ipſorum*

12 *tueretur precesque perſerret.* Sic peracta nocte,
ſub lucis ortum Beſſus et Nabarzanes cum Bactria-
nis militibus in veſtibulo praetorii aderant, titu-
lum ſolennis officii obculto ſceleri praeferentes.
Darius, ſigno ad eundum dato, currum priſtino
13 more conſcendit. Nabarzanes ceterique parricidae
procumbentes humi, quem paulo poſt in vinculis
habituri erant, ſuſtinuere venerari; lacrumas etiam
poenitentiae indices profuderunt: adeo humanis
14 ingeniis parata ſimilatio eſt. Preces deinde ſuppli-
citer admotae Darium, natura ſimplicem et mi-
tem, non credere modo, quae adfirmabant, ſed
15 etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogi-
tati ſceleris poenituit, quum intuerentur, qualem
et regem et virum fallerent. Ille quidem ſecurus
periculi, quod inſtabat, Alexandri manus, quas
ſolas timebat, effugere properabat.

1 XI. Patron autem, Graecorum dux, praecepit
ſuis, *vt arma, quae in ſarcinis antea ferebantur,
induerent, ad omne imperium ſuum parati et intenti.*
2 Ipſe currum regis ſequebatur, occaſioni inminens
adloquendi eum: quippe Beſſi facinus praeſenſerat.
ſed Beſſus, id ipſum metuens, cuſtos verius, quam
3 comes, a curru non recedebat. Diu ergo Patron
cunctatus, ac ſaepius ſermone reuocato, inter fi-
4 dem timoremque haeſitans, regem intuebatur. qui
vt tandem aduertit oculos; Bubacen ſpadonem in-
ter proximos currum ſequentem *percontari* iubet,
numquid ipſi velit dicere. Patron, *ſe vero, ſed re-
motis arbitris, loqui velle cum eo* reſpondit. Iuſſus-
que *propius adcedere*, ſine interprete, (nam haud
5 rudis Graecae linguae Darius erat) *Rex*, inquit,
*ex L millibus Graecorum ſuperſumus pauci, omnis
fortunae tuae comites; et in hoc tuo ſtatu iidem,
qui florente te fuimus: quascumque ſedes elegeris,
pro patria et domeſticis rebus petituri. Secundae ad-*

verſaeque res tuae copulauere nos tecum. Per hanc 6
fidem inuictam oro et obteſtor, in noſtris caſtris tibi
tabernaculum ſtatue, nos corporis tui cuſtodes eſſe
patiaris. Amiſimus Graeciam; nulla Bactra ſunt
nobis; ſpes omnis in te, vtinam et in ceteris eſſet.
Plura dici non adtinet. cuſtodiam corporis tui exter-
nus et alienigena non depoſcerem, ſi crederem,
alium poſſe praeſtare. Beſſus, quamquam erat 7
Graeci ſermonis ignarus, tamen ſtimulante con-
ſcientia indicium profecto Patronem detuliſſe cre-
debat: et interpretis Graeci relato ſermone exempta
dubitatio. Darius autem, quantum ex vultu con-
cipi poterat, haud ſane territus, percontari Patrona
cauſam conſilii, quod adferret, coepit. Ille non 8
vltra differendum ratus, *Beſſus*, inquit, *et Nabar-*
zanes inſidiantur tibi in vltimo discrimine et fortunae
tuae et vitae. Hic dies aut parricidis aut tibi futu-
rus vltimus. Et Patron quidem egregiam conſer- 9
vati regis gloriam tulerat. Eludant licet, quibus 10
forte [ac] temere humana negotia volui agique per-
ſuaſum eſt. Equidem aeterna conſtitutione credi-
derim, nexuque cauſarum latentium et multo
ante deſtinatarum, ſuum quemque ordinem inmu-
tabili lege percurrere. Darius certe reſpondit, 11
quamquam ſibi Graecorum militum fides nota ſit;
numquam tamen a popularibus ſuis receſſurum. diffi-
cilius ſibi eſſe damnare, quam decipi. quidquid ſors
tuliſſet, inter ſuos perpeti malle, quam transfugam
fieri. Sero ſe perire, ſi ſaluum eſſe ſui milites nol-
lent. Patron, deſperata ſalute regis, ad eos, qui- 12
bus praeerat, rediit; omnia pro fide experiri pa-
ratus.

XII. At Beſſus occidendi protinus regis impetum 1
conceperat. ſed veritus, ne gratiam Alexandri, ni
viuum eum tradidiſſet, inire non poſſet, dilato
in proximam noctem ſceleris conſilio, agere gra-

tias incipit, *quod perſidi hominis inſidias, iam*
Alexandri opes ſpectantis, prudenter cauteque vitaſ-
2*ſet. donum eum hoſti laturum fuiſſe regis caput. nec*
mirari, hominem mercede conductum omnia habere
venalia, ſine pignere, ſine lare, terrarum orbis ex-
ſulem; ancipitem hoſtem, ad nutum licentium cir-
3*cumferri.* Purganti deinde ſe, *deosque patrios teſtes*
fidei ſuae inuocanti, Darius vultu adſentiebat; haud
dubius quin vera deferrentur a Graecis: ſed eo re-
rum ventum erat, vt tam periculoſum eſſet non
4credere ſuis, quam decipi. XXX millia erant, quo-
rum inclinata in ſcelus leuitas timebatur; IV millia
Patron habebat: quibus ſi crediďiſſet ſalutem ſuam,
damnata popularium fide, parricidio excuſationem
5videbat offerri. Itaque praeoptabat inmerito, quam
iure violari. Beſſo tamen inſidiarum conſilium
purganti reſpondit: *Alexandri ſibi non minus iuſti-*
tiam, quam virtutem eſſe perſpectam. Falli eos, qui
proditionis ab eo praemium exſpectent; violatae fidei
6*neminem acriorem fore vindicem vltoremque.* Iam-
que nox adpetebat, quum Perſae more ſolito armis
poſitis ad neceſſaria ex proximo vico ferenda diſ-
currunt. At Bactriani, vt imperatum erat a Beſſo,
7armati ſtabant. Inter haec Darius *Artabazum adciri*
iubet; expoſitisque, quae Patron detulerat, *haud*
dubitare Artabazus, *quin transeundum eſſet in caſtra*
Graecorum. Perſas quoque periculo vulgato ſequu-
8*turos.* Deſtinatus ſorti ſuae, et iam nullius ſalu-
bris conſilii patiens, vnicam in illa fortuna opem,
Artabazum, vltimum illum viſurus, amplectitur;
perfuſusque mutuis lacrumis, *inhaerentem ſibi auelli,*
iubet: *capite deinde velato*, ne inter gemitus di-
gredientem velut a rogo intueretur, in humum
9pronum corpus abiecit. Tum vero cuſtodiae eius
adſueti, quos regis ſalutem vel periculo vitae tueri
oportebat, dilabli ſunt, [cum] armatis, quos iam

aduentare credebant, haud rati ſe futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo ſolitudo erat, paucis ſpadonibus, quia, quo diſcederent, non habebant, circumſtantibus regem. At ille, remotis arbitris, 10
diu aliud atque aliud conſilium animo volutabat. Iamque ſolitudinem, quam paulo ante pro ſolatio petiuerat, peroſus, *Bubacem vocari* iubet. quem 11
intuens, *Ite*, inquit, *conſulite vobis, ad vltimum regi veſtro, vt decebat, ſide exhibita. ego hic legem fati mei exſpecto. forſitan mireris, quod vitam non ſiniam? alieno ſcelere, quam meo mori malo.* Poſt 12
hanc vocem ſpado gemitu non modo tabernaculum, ſed etiam caſtra compleuit. Inrupere deinde alii, laceratisque veſtibus lugubri et barbaro vlulatu regem deplorare coeperunt. Perſae, ad illos cla- 13
more perlato, adtoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent, nec quieſcere audebant, ne inpie deſerere regem viderentur. Varius ac dis- 14
ſonus clamor ſine duce ac ſine imperio totis caſtris referebatur. Beſſo et Nabarzani nunciauerant ſui, *regem a ſemet ipſo interemptum eſſe.* planctus eos deceperat. Itaque citatis equis aduolant, ſequenti- 15
bus, quos ad miniſterium ſceleris delegerant: et quum tabernaculum intraſſent, quia *regem viuere* ſpadones indicabant, *comprehendi vincirique* iuſſerunt. Rex curru paulo ante vectus, et deorum a 16
ſuis honoribus cultus, nulla externa ope admota captiuus ſeruorum ſuorum, in ſordidum vehiculum [pellibus vndique contectum] inponitur. Pe- 17
cunia regis et ſupellex, quaſi iure belli, diripitur, onuſtique praeda, per ſcelus vltimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio pare- 18
bant, Graecisque militibus Parthienen petebat, omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Perſae, 19
promiſſis Beſſi onerati, maxime quia nemo alius erat, quem ſequerentur, coniunxere ſe Bactrianis,

20 agmen eorum tertio adſequuti die. Ne tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, noua ludibria ſubinde excogitante fortuna. Et ne forte cultu regio poſſet adnoſci, ſordidis pellibus vehiculum intexerant: ignoti iumenta agebant, ne percontantibus in agmine monſtrari poſſet: cuſtodes procul ſequebantur.

1 XIII. Alexander, audito Darium mouiſſe ab Ecbatanis, omiſſo itinere, quod patebat in Me-
2 diam, fugientem inſequi pergit ſtrenue. Tabas oppidum eſt in Paraetacene vltima: ibi transfugae nunciant, *praecipitem fuga Bactra petere Darium.*
3 Certiora deinde cognoſcit ex Bagiſtane Babylonio, *non equidem vinctum regem, ſed in periculo eſſe*
4 *aut mortis aut vinculorum.* Rex, ducibus conuocatis, *maximum*, inquit, *opus, ſed labor breuiſſimus ſupereſt; Darius haud procul deſtitutus a ſuis aut obpreſſus. In illo corpore poſita eſt victoria*
5 *noſtra: et tanta res celeritatis praemium.* Omnes pariter conclamant, *paratos ipſos ſequi; nec labori, nec periculo parceret.* Igitur raptim agmen curſus magis quam itineris modo ducit, ne nocturna
6 quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta ſtadia proceſſit: peruentumque erat in vicum, in quo Darium Beſſus comprehenderat.
7 Ibi Melon Darii interpres excipitur. corpore aeger non potuerat agmen ſequi, et, deprehenſus celeritate regis, transfugam ſe eſſe ſimilabat. Ex hoc acta cognoſcit. ſed fatigatis neceſſaria quies erat.
8 Itaque delectis equitum ſex millibus, trecentos, quos *Dimachas* adpellabant, adiungit: dorſo hi grauiora arma portabant, ceterum equis vehebantur; quum res locusque poſceret, pedeſtris acies
9 erat. Haec agentem Alexandrum adeunt Orſillos et Mithracenes, qui Beſſi parricidium exoſi transfugerant: nunciabantque, *ſtadia D abeſſe Perſas;*

ipſos breuius iter monſtraturos. Gratus regi aduen- 10
tus transfugarum fuit. Itaque prima veſpera duci-
bus iisdem cum expedita equitum manu monſtra-
tam viam ingreditur, phalange, *quantum ſeſtinare
poſſet, ſequi* iuſſa. Ipſe quadrato agmine incedens
ita curſum regebat, vt primi coniungi vltimis poſ-
ſent. ccc ſtadia proceſſerant, quum obcurrit Bro- 11
cubelus Mazaei filius, Syriae quondam praetor. is
quoque transfuga nunciabat, *Beſſum haud amplius
quam cc ſtadia abeſſe. Exercitum, vtpote qui nihil
praecaueret, incompoſitum inordinatumque proce-
dere. Hyrcaniam videri petituros. ſi feſtinaret ſequi,
palantibus ſuperuenturum. Darium adhuc viuere.* 12
Strenuo alioqui cupiditatem conſequendi transfuga
iniecerat. itaque calcaribus ſubditis effuſo curſu
eunt. Iamque fremitus hoſtium iter ingredien-
tium exaudiebatur; ſed proſpectum ademerat pul-
veris nubes. paulisper ergo inhibuit curſum, donec
conſideret puluis. Iamque conſpecti a barbaris 13
erant, et abeuntium agmen conſpexerant; nequa-
quam futuri pares, ſi Beſſo tantum animi fuiſſet
ad praelium, quantum ad parricidium fuerat.
Namque et numero barbari praeſtabant et ro-
bore: ad hoc refecti cum fatigatis certamen in-
ituri erant. Sed nomen Alexandri et fama, maxi- 14
mum in bello vtique momentum, pauidos in fu-
gam conuertit. Beſſus et ceteri facinoris eius 15
participes, vehiculum Darii adſequuti, coeperunt
hortari eum, *vt conſcenderet equum et ſe hoſti
fuga eriperet.* Ille *deos vltores adeſſe* teſtatur, et 16
Alexandri fidem inplorans negat, *ſe parricidas
velle comitari.* Tum vero ira quoque accenſi
tela iniiciunt in regem, multisque confoſſum vul-
neribus relinquunt. Iumenta quoque, ne longius 17
proſequi poſſent, conuulnerantur; duobus ſeruis,
qui regem comitabantur, occiſis. Hoc edito fa- 18

cinore, vt veſtigia fugae ſpargerent, Nabarzanes
Hyrcaniam, Beſſus Bactra, paucis equitum comi-
tantibus, petebant: barbari ducibus deſtituti, qua
quemque aut ſpes ducebat aut pauor, diſſipaban-
tur; D tantum equites congregauerant ſe, incerti
19 adhuc, reſiſtere ne melius eſſet an fugere. Alexan-
der, hoſtium trepidatione comperta, Nicanorem
cum equitum parte ad inhibendam fugam prae-
mittit: ipſe cum ceteris ſequitur. III ferme millia
reſiſtentium occiſa ſunt; reliquum agmen intactum
more pecudum agebatur, iubente rege, *vt caedi-*
20 *bus abstineretur.* Nemo captiuorum erat, qui
monſtrare Darii vehiculum poſſet: ſinguli, vt quae-
que prehenderant, ſcrutabantur; nec tamen vllum
21 veſtigium fugae regis exſtabat. Feſtinantem Ale-
xandrum vix tria millia equitum perſequuta ſunt.
at in eos, qui lentius ſequebantur, incidebant
22 vniuerſa fugientium agmina. Vix credibile dictu,
plures captiui, quam qui caperent, erant: adeo
omnem ſenſum territis fortuna penitus excuſſerat,
vt nec hoſtium paucitatem nec multitudinem
23 ſuam ſatis cernerent. Interim iumenta, quae Da-
rium vehebant, nullo regente, deceſſerant militari
via, et errore delata per IV ſtadia in quadam
valle conſtiterant, aeſtu ſimulque vulneribus fa-
24 tigata. Haud procul erat fons, ad quem monſtra-
tum a peritis Polyſtratus Macedo ſiti maceratus
adceſſit: ac dum galea hauſtam aquam ſorbet, tela
iumentorum deficientium corporibus infixa con-
25 ſpexit. Miratusque confoſſa potius quam abacta
eſſe, ſemiuiui.....

Q. CVRTII RVFI

DE

REBVS GESTIS

ALEXANDRI REGIS MACEDONVM

Liber VI.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Praelii inter Lacedaemonios atque Macedones descriptio. Agidis mors. Superati ad Alexandrum legatos, veniam defectionis oraturos, mittunt; quam inpetrant. II. Alexander bello inuictus otio et deliciis frangitur. Rumor in castris de reditu in Macedoniam. III. Hortatoria Alexandri ad milites oratio, vt bellum, in Asia inchoatum, persequantur et absoluant. IV. Ziobertis, miri fluminis, descriptio. Alexander Nabarzani, per literas salutem quaerenti, veniam pollicetur. Deinde, Hyrcaniam ingressus, quosdam Darii praefectos in fidem recipit. V. Artabazo summa cum animi beneuolentia excepto, Graecis, qui Darium adiuuerant, parcit Alexander, et, Mardorum gente debellata, Amazonicae cuiusdam reginae petitioni satis facit. VI. Macedones Alexandri offenduntur moribus. qui, vt seditionem auerteret, ad bellum Besso inferendum mentem conuertit. Quod et stratagemate inchoat; ac Satibarzanem, Ariorum satrapam, quod defecisset, primum persequitur, barbaros a montibus dispellit, Artacacnam expugnat atque in Drangianam mouet. VII. Coniurationem in Alexandrum Dymnus Nicomacho, his per Cebalinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors Dymni, qui ipse sibi manus infert. VIII. Amicorum regiorum consilio Philotas, Parmenionis filius, coniurationis auctor et particeps creditus, capitur, ac velato capite in regiam abducitur.

IX. De coniuratione aduerſus Philotan expoſtulatoria Alexandri ad milites oratio. Coram quibus Philotas adductus defenſionem parat. X. Apologetica Philotae oratio, qua coniurationis adcuſationem pro concione refellit. XI. Concio a quodam Belone adcenſa in Philotan ſurgit; qui paulo poſt, quum torqueretur, ſcelus fatetur cumque reliquis ſontium ſaxis obruitur.

1 I. ....pugnae diſcrimen inmiſit, obtruncatisque,
qui promptius reſiſtebant, magnam partem hoſtium
2 propulit. Coeperant fugere victores: [et] donec
auidius ſequentes in planum deduxere, multi ca-
debant; ſed vt primum locus, in quo ſtare poſſent,
3 fuit, aequis viribus dimicatum eſt. Inter omnes
tamen Lacedaemonios rex eminebat, non armorum
modo et corporis ſpecie, ſed etiam magnitudine
4 animi, quo vno vinci non potuit. Vndique nunc
cominus, nunc eminus petebatur, diuque arma
circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore
alia vitabat; donec haſta femora perfoſſa plurimo
5 ſanguine effuſo deſtituere pugnantem. Ergo clypeo
ſuo exceptum armigeri raptim in caſtra referebant,
6 iactationem vulnerum haud facile tolerantem. Non
tamen omiſere Lacedaemonii pugnam, et, vt pri-
mum ſibi quam hoſti aequiorem locum capere
potuerunt, denſatis ordinibus effuſe fluentem in ſe
7 aciem excepere. Non aliud diſcrimen vehementius
fuiſſe memoriae proditum eſt. Duarum nobiliſſi-
marum bello gentium exercitus pari Marte pugna-
8 bant. Lacedaemonii vetera, Macedones praeſentia
decora intuebantur: illi pro libertate, hi pro do-
minatione pugnabant: Lacedaemoniis dux, Mace-
9 donibus locus deerat. Diei quoque vnius tam
multiplex caſus modo ſpem, modo metum vtrius-
que partis augebat, velut de induſtria inter fortiſſi-
10 mos viros certamen aequante fortuna. Ceterum
anguſtiae loci, in quo haeſerat pugna, non patie-

bantur totis congredi viribus. ſpectabant ergo plu-
res, quam inierant praelium, et, qui extra teli
iactum erant, clamore inuicem ſuos adcendebant.
Tandem Laconum acies langueſcere, lubrica arma 11
ſudore vix ſuſtinens; pedem deinde referre coepit
vrgente hoſte, ac apertius fugere. Inſequebatur 12
disſipatos victor, et emenſus curſu omne ſpatium,
quod acies Laconum obtinuerat, ipſum Agim per-
ſequebatur. Ille, vt fugam ſuorum et proximos 13
hoſtium conſpexit, *deponi* ſe iuſſit: expertusque, 14
membra an impetum animi ſequi poſſent, poſt-
quam deficere [ſe] ſenſit, poplitibus ſemet excepit;
galeaque ſtrenue ſumpta, clypeo protegens cor-
pus, haſtam dextra vibrabat, vltro vocans hoſtem,
ſi quis iacenti ſpolia demere auderet. Nec quisquam 15
fuit, qui ſuſtineret comminus congredi: procul mis-
ſilibus adpetebatur, ea ipſa in hoſtem retorquens;
donec lancea nudo pectori infixa eſt: qua ex vul-
nere euulſa inclinatum ac deficiens caput clypeo
paulisper excepit; deinde, linquente ſpiritu pariter
ac ſanguine, moribundus in arma procubuit. Ce- 16
cidere Lacedaemoniorum v millia et CCCLX, ex
Macedonibus haud amplius CCC. ceterum vix quis-
quam niſi ſaucius reuertit in caſtra. Haec victoria
non Spartam modo ſociosque eius, ſed etiam
omnes, qui fortunam belli ſpectauerant, fregit.
Nec fallebat Antipatrum, disſentire ab animis gra- 17
tulantium vultus; ſed bellum finire cupienti opus
erat decipi: et quamquam fortuna rerum placebat,
inuidiam tamen, quia maiores res erant, quam
quas praefecti modus caperet, metuebat. quippe 18
Alexander hoſtes vinci voluerat; Antipatrum vi-
ciſſe, ne tacitus quidem indignabatur: ſuae
demptum gloriae exiſtimans, quidquid ceſſiſſet
alienae. Itaque Antipater, qui probe noſſet ſpiri- 19
tus eius, non eſt auſus ipſe agere arbitria victoriae;

ſed concilium Graecorum, *quid ſieri placeret*, con-
ſuluit. A quo Lacedaemonii, *nihil aliud quam vt
oratores mittere ad regem liceret* precati, veniam
defectionis praeter auctores inpetrauerunt. Mega-
lopolitani, quorum vrbs erat obſeſſa a defectione,
21 Achaeis et Aetolis cxx talenta dare iuſſi ſunt. Hic
fuit exitus belli, quod repente ortum, prius ta-
men finitum eſt, quam Darium Alexander apud
Arbela ſuperaret.

1 II. Sed vt primum inſtantibus curis laxatus
eſt animus, militarium rerum quam quietis otii-
que patientior; excepere eum voluptates: et quem
arma Perſarum non fregerant, vitia vicerunt;
2 intempeſtiua conuiuia, et perpotandi peruigilan-
dique inſana dulcedo, ludique, et greges pellicum,
omnia in externum labſa [ſunt] morem. quem
aemulatus quaſi potiorem ſuo, ita popularium
animos oculosque pariter obſendit, vt a plerisque
3 amicorum pro hoſte haberetur. Tenaces quippe
diſciplinae ſuae, ſolitosque parco ac parabili victu
ad inplenda naturae deſideria defungi, in per-
egrina et deuictarum gentium mala inpulerat.
4 Hinc ſaepius comparatae in caput eius inſidiae:
ſeceſſio militum, et liberior inter mutuas querelas
dolor: ipſius deinde nunc ſuſpiciones, quas ex-
citabat inconſultus pauor: ceteraque his ſimilia,
5 quae deinde dicentur. Igitur quum intempeſti-
vis conuiuiis dies pariter noctesque conſumeret;
ſatietatem epularum ludis interpolabat, non con-
tentus artificum, quos e Graecia exciuerat, turba.
quippe captiuae [feminarum] iubebantur *ſuo ritu
canere* inconditum et abhorrens peregrinis auri-
6 bus carmen. Inter quas vnam rex ipſe conſpexit
moeſtiorem quam ceteras, et producentibus eam
verecunde reluctantem. excellens erat forma, et
formam pudor honeſtabat; deiectis in terram ocu-

lis et, quantum licebat, ore velato, ſuſpicionem
praebuit regi, nobiliorem eſſe, quam vt inter con-
uiuales ludos deberet oſtendi. Ergo interrogata 7
*quaenam eſſet? neptem ſe Ochi, qui nuper regnaſ-
ſet in Perſis, filio eius genitam eſſe*, reſpondit;
vxorem Hiſtaspis fuiſſe. propinquus hic Darii fue-
rat, magni et ipſe exercitus praetor. Adhuc in 8
animo regis tenues reliquiae priſtini moris hae-
rebant. itaque fortunam regia ſtirpe genitae et
tam celebre nomen reueritus, *non dimitti modo
captiuam, ſed etiam reſtitui ei ſuas opes* iuſſit: *vi-
rum quoque requiri, vt reperto coniugem redderet.*
Poſtero autem die praecipit Hephaeſtioni, *vt omnes* 9
captiuos in regiam iuberet adduci. vbi ſingulorum
nobilitate ſpectata, ſecreuit a vulgo, quorum emi-
nebat genus. Decem hi fuerunt; inter quos re-
pertus eſt Oxathres Darii frater, non illius for-
tuna, quam indole animi ſui clarior. Sex et vi- 10
ginti millia talentum proxima praeda redacta
erant: e quis duodecim millia in congiarium mi-
litum abſumpta ſunt. par huic pecuniae ſumma
cuſtodum fraude ſubtracta eſt. Oxydates erat no- 11
bilis Perſes, qui a Dario capitali ſupplicio deſti-
natus cohibebatur in vinculis; huic liberato ſa-
trapeam Mediae adtribuit: fratremque Darii rece-
pit in cohortem amicorum, omni vetuſtae clari-
tatis honore ſeruato. Hinc in Parthienen peruen- 12
tum eſt, tunc ignobilem gentem, nunc caput
omnium, qui poſt Euphraten et Tigrim amnes
ſiti rubro mari terminantur. Scythae regionem 13
campeſtrem ac fertilem occupauerunt; graues ad-
huc adcolae. ſedes habent et in Europa, et in
Aſia. qui ſuper Boſporum colunt, adſcribuntur
Aſiae; at qui in Europa ſunt, a laeuo Thraciae
latere ad Boryſthenem, atque inde ad Tanain
alium amnem, recta plaga adtinent. Tanais Eu- 14

ropam et Aſiam medius interfluit. nec dubitatur,
quin Scythae, qui Parthos condidere, non a Bos-
15 poro, ſed ex regione Europae penetrauerint. Vrbs
erat ea tempeſtate clara Hecatompylos, condita
a Graecis; ibi ſtatiua rex habuit, commeatibus
vndique aduectis. Itaque rumor, otioſi militis
vitium, ſine auctore percrebruit, *regem contentum
rebus, quas geſſiſſet, in Macedoniam protenus re-*
16 *dire ſtatuiſſe.* Diſcurrunt lymphatis ſimiles in
tabernacula, et itineri ſarcinas aptant: ſignum da-
tum crederes, vt vaſa conligerent. Totis caſtris
tumultus hinc contubernales ſuos requirentium,
hinc onerantium plauſtra, perfertur ad regem.
17 Fecerant fidem rumori temere vulgato Graeci mi-
lites, *redire* iuſſi *domos*, quorum equitibus ſin-
gulis denariorum ſena millia dono dederat. Ipſis
18 quoque finem militiae adeſſe credebant. Haud
ſecus, quam par erat, territus Alexander, qui In-
dos atque vltima Orientis peragrare ſtatuiſſet,
praefectos copiarum in praetorium contrahit: obor-
tisque lacrumis, *ex medio gloriae ſpatio reuocari ſe,
victi magis, quam victoris fortunam in patriam re-*
19 *laturum* conqueſtus eſt: *nec ſibi ignauiam militum
obſtare, ſed deorum inuidiam, qui fortiſſimis viris
ſubitum patriae deſiderium admouiſſent, paulo poſt
in eamdem cum maiore laude famaque redituris.*
20 Tum vero pro ſe quisque *operam ſuam* obferre;
difficillima quaeque poſcere; polliceri *militum quo-
que obſequium, ſi animos eorum leni et apta ora-*
21 *tione permulcere voluiſſet. Nunquam infractos et
abiectos receſſiſſe, quoties ipſius alacritatem et tanti
animi ſpiritus haurire potuiſſent. Ita ſe facturum
eſſe* reſpondit. *Illi vulgi aures praeparent ſibi,*
ſatisque omnibus, quae in rem videbantur eſſe,
compoſitis; *vocari ad concionem exercitum* iuſſit,
apud quem talem orationem habuit.

III. *Magnitudinem rerum, quas geſſimus, mili-* 1
tes, intuentibus vobis, minime mirum eſt, et deſide-
rium quietis, et ſatietatem gloriae obcurrere. Vt 2
omittam Illyrios, Triballos, Boeotiam, Thraciam,
Spartam, Achaeos, Peloponneſum, quorum alia
ductu meo, alia imperio auſpicioque perdomui:
ecce orſi bellum ab Helleſponto, Ionas, Aeolidem 3
ſeruitio barbariae inpotentis exemimus: Cariam,
Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam,
Pamphyliam, Piſidas, Ciliciam, Syriam, Phoenicen,
Armeniam, Perſidem, Medos, Parthienen habemus
in poteſtate. plures prouincias complexus ſum, quam 4
alii vrbes ceperunt: et neſcio, an enumeranti mihi
quaedam ipſarum rerum multitudo ſubduxerit. Ita- 5
que ſi crederem, ſatis certam eſſe poſſeſſionem ter-
rarum, quas tanta velocitate domuimus; ego vero,
milites, ad penates meos, ad parentem ſororesque
et ceteros ciues vel renitentibus vobis erumperem,
vt ibi potiſſimum parta vobiscum laude et gloria
fruerer, vbi nos vberrima victoriae praemia ex-
ſpectant, liberorum, coniugum parentumque lae-
titia, pax, quies, rerum per virtutem partarum
ſecura poſſeſſio. Sed in nouo, et (ſi verum fateri 6
volumus) precario imperio, adhuc iugum eius rigida
ceruice ſubeuntibus barbaris, tempore, milites, opus
eſt, dum mitioribus ingeniis inbuantur, et efferatos
mollior conſuetudo permulceat. Fruges quoque 7
maturitatem ſtatuto tempore exſpectant: adeo etiam
illa ſenſus omnis expertia tamen ſua lege mite-
ſcunt. Quid? creditis tot gentes alterius imperio 8
ac nomine adſuetas, non ſacris, non moribus, non
commercio linguae nobiscum cohaerentes, eodem
praelio domitas eſſe, quo victae ſunt? Veſtris ar-
mis continentur, non ſuis moribus; et, qui praeſen-
tes metuunt, in abſentia hoſtes erunt. Cum feris
beſtiis res eſt, quas captas et incluſas, quia ipſarum

9 natura non poteſt, longior dies mitigat. Et ad-
huc ſic ago, tamquam omnia ſubacta ſint armis,
quae fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabar-
zanes occupauit; Bactra non poſſidet ſolum parri-
cida Beſſus, ſed etiam minatur: Sogdiani, Dahae,
Maſſagetae, Sacae, Indi ſui iuris ſunt. Omnes hi,
10 ſimul terga noſtra viderint, ſequentur. Illi enim
eiusdem nationis ſunt; nos alienigenae et externi.
ſuis autem quique parent placidius; etiam quum is
11 praeeſt, qui magis timeri poteſt. Proinde aut,
quae cepimus, omittenda ſunt, aut, quae non habe-
mus, occupanda. Sicut in corporibus aegris, mili-
tes, nihil quod nociturum eſt, medici relinquunt;
ſic nos, quidquid obſtat imperio, recidamus. Parua
ſaepe ſcintilla contempta magnum excitauit incen-
dium. Nihil tuto in hoſte deſpicitur: quem ſpre-
12 veris, valentiorem negligentia facies. Ne Darius
quidem hereditarium Perſarum adcepit imperium;
ſed in ſedem Cyri, beneficio Bagoae caſtrati ho-
minis, admiſſus: ne vos magno labore credatis Beſ-
13 ſum vacuum regnum occupaturum. Nos vero pec-
cauimus, milites, ſi Darium ob hoc vicimus, vt
ſeruo eius traderemus imperium, qui vltimum auſus
ſcelus, regem ſuum, etiam externae opis egentem,
certe, cui nos victores peperciſſemus, quaſi capti-
vum in vinculis habuit, ad vltimum, ne a nobis
14 conſeruari poſſet, occidit. Hunc vos regnare pa-
tiemini? quem equidem cruci adfixum videre feſtino,
omnibus regibus gentibusque fidei, quam violauit,
15 meritas poenas ſoluentem. At hercule, ſi mox
eundem Graecorum vrbes aut Hellespontum vaſtare
nunciatum erit vobis; quo dolore adficiemini, Beſ-
ſum praemia veſtrae occupaſſe victoriae? Tunc ad
repetendas res feſtinabitis: tunc arma capietis.
16 Quanto autem praeſtat territum adhuc et vix men-
tis ſuae compotem opprimere? Quatridui nobis iter

ſupereſt, qui tot proculcauimus niues, tot amnes ſuperauimus, tot montium iuga transcurrimus. Non mare illud, quod exaeſtuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur; non Ciliciae fauces et anguſtiae includunt: plana omnia et prona ſunt. In ipſo li- 17
mine victoriae ſtamus. pauci nobis fugitiui et domini ſui interſectores ſuperſunt. Egregium me hercule opus, et inter prima gloriae veſtrae numerandum poſteritati famaeque tradetis, Darii quoque hoſtis, finito poſt mortem eius odio, parricidas eſſe vos vltos, neminem inpium effugiſſe manus veſtras. Hoc 18
perpetrato, quanto creditis Perſas obſequentiores fore, quum intellexerint, vos pia bella ſuſcipere, et Beſſi ſceleri, non nomini ſuo, iraſci?

IV. Summa militum alacritate, iubentium, *quo-* 1
cumque vellet, duceret, oratio excepta eſt. nec rex 2
moratus impetum, tertioque per Parthienen die ad fines Hyrcaniae penetrat; Cratero relicto cum iis copiis, quibus praeerat, et ea manu, quam Amyntas ducebat, additis ſexcentis equitibus et totidem ſagittariis, vt ab incurſione barbarorum Parthienen tueretur. Erygyium *inpedimenta*, mo- 3
dico praeſidio dato, *campeſtri itinere ducere* iubet. Ipſe cum phalange et equitatu CL ſtadia emenſus, caſtra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus praealtis denſisque arboribus vmbroſum eſt, pingue vallis ſolum rigantibus aquis, quae ex petris inminentibus manant. Ex ipſis 4
radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria fere ſtadia in longitudinem vniuerſus fluit; deinde ſaxo, quod alueolum interpellat, repercuſſus, duo itinera velut diſpenſatis aquis aperit. Inde torrens et ſaxorum, per quae incurrit, aſpe- 5
ritate violentior terram praeceps ſubit. Per CCC ſtadia conditus labitur; rurſusque velut ex alio fonte conceptus editur, et nouum alueum inten-

6dit, priore ſui parte ſpatioſior. quippe in latitu-
dinem XIII ſtadiorum diffunditur; rurſusque an-
guſtioribus coercitus ripis iter cogit: tandem in
alterum amnem cadit, cui *Rhidago* nomen eſt.
7Incolae adfirmabant, *quaecumque dimiſſa eſſent in*
cauernam, quae propior eſt fonti, rurſus, vbi aliud
os amnis aperit, exſiſtere. Itaque Alexander *duos*
tauros, qua ſubeunt aquae terram, praecipitari iu-
bet, quorum corpora, vbi rurſus erumpit, expulſa
8videre, qui miſſi erant, vt exciperent. Quartum
iam diem eodem loco quietem militi dederat,
quum literas Nabarzanis, qui Darium cum Beſſo
interceperat, adcipit; quarum ſententia haec erat:
Se Dario non fuiſſe inimicum; immo etiam, quae
credidiſſet vtilia eſſe, ſuaſiſſe: et quia fidele conſi-
9*lium regi dediſſet, prope occiſum ab eo. Agitaſſe*
Darium, cuſtodiam corporis ſui contra ius faſque
peregrino militi tradere, damnata popularium fide,
quam per ducentos et triginta annos inuiolatam re-
10*gibus ſuis praeſtitiſſent. Se in praecipiti et lubrico*
ſtantem conſilium a praeſenti neceſſitate repetiſſe.
Darium quoque, quum occidiſſet Bagoan, hac excu-
ſatione ſatis feciſſe popularibus, quod inſidiantem
11[ſibi] interemiſſet. *Nihil eſſe miſeris mortalibus*
ſpiritu carius. amore eius ad vltima eſſe propulſum.
ſed ea magis eſſe ſequutum, quae coegiſſet neceſſi-
12*tas, quam quae optaſſet. In communi calamitate*
ſuam quemque habere fortunam. Si venire ſe iube-
ret, ſine metu eſſe venturum. Non timere, ne fi-
dem datam tantus rex violaret: deos a deo falli
13*non ſolere. Ceterum ſi, cui fidem daret, videretur*
indignus, multa exſilia patere fugienti; patriam eſſe,
14*vbicumque vir fortis ſedem elegerit.* Nec dubita-
vit Alexander, fidem, quo Perſae modo adcipie-
bant, dare, *inuiolatum, ſi veniſſet, fore.* Qua-
drato tamen agmine et compoſito ibat; ſpecula-

tores ſubinde praemittens, qui explorarent loca.
leuis armatura ducebat agmen; phalanx eam ſeque- 15
batur; poſt pedites erant inpedimenta. et gens 16
bellicoſa et natura ſitus difficilis aditu curam
regis intenderant. Namque perpetua vallis iacet,
vsque ad mare Caſpium patens. Duo terrae eius
velut brachia excurrunt: media flexu modico ſi-
num faciunt, lunae maxime ſimilem, quum emi-
nent cornua nondum totum orbem ſidere inplente.
Cercetae, Moſyni et Chalybes a laeua ſunt: ab 17
altera parte Leucoſyri et Amazonum campi; et
illos, qua vergit ad ſeptemtrionem, hos ad obcaſum
conuerſa proſpectat. Mare Caſpium, dulcius ceteris, 18
ingentis magnitudinis ſerpentes alit: piſces longe
diuerſi ab aliis coloris. quidam *Caſpium*, quidam
Hyrcanum adpellant: alii ſunt, qui *Maeotim palu-
dem in id cadere* putent: et argumentum adferunt
*aquam, quod dulcior ſit quam cetera maria; inſuſo
paludis humore miteſcere.* A ſeptemtrione ingens 19
in litus mare incumbit, longeque agit fluctus et
magna parte exaeſtuans ſtagnat. idem alio coeli ſtatu
recipit in ſe fretum, eodemque impetu, quo effu-
ſum eſt, relabens terram naturae ſuae reddit. et
quidam credidere, non Caſpium mare eſſe, ſed ex
India in Hyrcaniam cadere, cuius faſtigium, vt
ſupra dictum eſt, perpetua valle ſubmittitur. Hinc 20
rex xx ſtadia proceſſit ſemita propemodum inuia,
cui ſylua imminebat, torrentesque et eluuies iter
morabantur. nullo tamen hoſte obuio, penetrauit;
tandemque ad vlteriora peruentum eſt. Praeter 21
alios commeatus, quorum tum copia regio abunda-
bat, pomorum quoque ingens modus naſcitur, et
vberrimum gignendis vuis ſolum eſt. Frequens 22
arbor faciem quercus habet, cuius folia multo
melle tinguntur: ſed, niſi ſolis ortum incolae obcu-
pauerint, vel modico tepore ſucus exſtinguitur.

23 xxx hinc ſtadia proceſſerat, quum Phrataphernes ei obcurrit, ſeque et eos, qui poſt Darii mortem profugerant, dedens: quibus benigne excepti ad oppidum Arnas peruenit. hic ei Craterus et Eri-
24 gyius obcurrunt. Praefectum Tapurorum gentis Phradaten adduxerant. hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clemen-
25 tiam regis. Satrapem deinde Hyrcaniae dedit Menapim. exſul hic regnante Ocho ad Philippum peruenerat: Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit.

1 V. Iamque rex vltima Hyrcaniae intrauerat, quum Artabazus (quem Dario fidiſſimum fuiſſe ſupra diximus) cum propinquis Darii ac ſuis liberis modicaque Graecorum militum manu obcurrit.
2 Dextram venienti obtulit rex; quippe et hoſpes Philippi fuerat, quum Ocho regnante exſularet, et hoſpitii pignora in regem ſuum ad vltimum fides
3 conſeruata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem*, inquit, *rex perpetua felicitate floreas. ego, ceteris laetus, hoc vno torqueor, quod, praecipiti ſenectute, diu frui tua bonitate non poſſum.* nonage-
4 ſimum et quintum annum agebat. Nouem iuuenes, eadem matre geniti, patrem comitabantur: hos Artabazus dextrae regis admouit, precatus *vt tam diu viuerent, donec vtiles Alexandro eſſent.*
5 Rex pedibus iter plerumque faciebat: tunc *admoveri ſibi et Artabazo equos* iuſſit, ne, ipſo ingrediente pedibus, ſenex equo vehi erubeſceret.
6 Deinde, vt caſtra ſunt poſita, *Graecos*, quos Artabazus adduxerat, *conuocari* iubet: at illi, *niſi Lacedaemoniis* (et Sinopenſibus) *fides daretur*, reſpondent, *ſe, quid agendum ipſis foret, deliberaturos.*
7 Legati erant Lacedaemoniorum miſſi ad Darium, quo victo adplicauerant ſe Graecis mercede apud
8 Perſas militantibus. Rex, *omiſſis ſponſionum fidei-*

que pigneribus, *venire eos* iuſſit, *fortunam quam ipſe dediſſet habituros*. Diu cunctantes, pleri-que conſilia variantibus, tandem *venturos ſe* pollicentur. At Democrates Athenienſis, qui maxime Ma- 9
cedonum opibus ſemper obſtiterat, venia deſperata, gladio ſe transfigit. ceteri, ſicut conſtituerant, ditioni Alexandri ſe ipſos permittunt. mille et D 10
milites erant. praeter hos legati ad Darium miſſi xc. In ſubplementum distributus miles; ceteri remiſſi domum, praeter Lacedaemonios, quos *tradi in cuſtodiam* iuſſit. Mardorum erat gens confinis Hyr- 11
caniae, cultu vitae aſpera et latrociniis adſueta. haec ſola nec legatos miſerat, nec videbatur imperata factura. Itaque rex indignatus, ſi vna gens poſſet efficere, ne inuictus eſſet, inpedimentis cum praeſidio relictis, inuicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, et prima luce hoſtis in con- 12
ſpectu erat: tumultus magis quam praelium fuit. Deturbati ex collibus, quos obcupauerant, barbari profugiunt; proximique vici ab incolis deſerti capiuntur. Interiora regionis eius haud ſane adiri 13
ſine magna vexatione exercitus poterant. Iuga montium praealtae ſyluae rupesque inuiae ſepiunt; ea, quae plana ſunt, nouo munimenti genere inpedierant barbari. Arbores denſae ſunt ex indu- 14
ſtria conſitae, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rurſus inſerunt terrae; inde velut ex alia radice laetiores virent trunci. hos, 15
qua natura fert, adoleſcere non ſinunt: quippe alium alii quaſi nexu conſerunt; qui vbi multa fronde veſtiti ſunt, operiunt terram. itaque obculti nexus ramorum velut laquei perpetua ſepe iter claudunt. Vna ratio erat caedendo aperire ſaltum: 16
ſed hoc quoque magni operis. crebri namque nodi durauerant ſtipites, et in ſe inplicati arborum rami, ſuspenſis circulis ſimiles, lento vimine fruſtraban-

17tur ictus. Incolae autem, ritu ferarum virgulta
ſubire ſoliti, tum quoque intrauerant ſaltum, ob-
18cultisquè telis hoſtem laceſſebant. Ille, venantium
modo latibula ſcrutatus, pleroſque confodit: ad
vltimum *circumire ſaltum milites* iubet, *vt, ſi qua
pateret, irrumperent.* Sed ignotis locis plerique
oberrabant. excepti ſunt quidam; inter quos equus
regis, *Bucephalam* vocabant; quem Alexander non
eodem, quo ceteras pecudes, animo aeſtimabat.
nam ille nec in dorſo inſidere ſuo patiebatur alium,
et regem, quum vellet adſcendere, ſponte ſua
genua ſubmittens excipiebat, credebaturque ſentire
19quem veheret. Maiore ergo, quam decebat, ira
ſimul ac dolore ſtimulatus, *equum veſtigari* iubet,
*et per interpretem pronunciari, ni reddidiſſent, nemi-
nem eſſe victurum.* Hac denunciatione territi cum
20ceteris donis equum adducunt. Sed ne hic quidem
mitigatus, *caedi ſyluas* iubet, *adgeſtaque humo e
montibus planiciem ramis impeditam exaggerari.*
21Iam aliquantulum altitudinis opus creuerat, quum
barbari, deſperato regionem, quam obcupauerant,
poſſe retineri, gentem ſuam dedidere. rex, obſidibus
adceptis, *Phradati tradere eos* iuſſit. Inde quinto
22die in ſtatiua reuertitur. Artabazum deinde ge-
minato honore, quem Darius habuerat ei, remit-
tit domum. Iam ad vrbem Hyrcaniae, in qua
regia Darii fuit, ventum erat. ibi Nabarzanes ad-
23cepta fide obcurrit, dona ingentia ferens. inter
quae Bagoas erat ſpecie ſingulari ſpado atque in
ipſo flore pueritiae; cui et Darius fuerat adſuetus,
et mox Alexander adſueuit: eiusque maxime pre-
24cibus motus Nabarzani ignouit. Erat, vt ſupra
dictum eſt, Hyrcaniae finitima gens Amazonum,
circa Thermodoonta amnem Themiſcyrae incolen-
25tium campos. Reginam habebant Thaleſtrin,
omnibus inter Caucaſum montem et Phaſin amnem

imperitantem. Haec cupidine viſendi regis adcenſa finibus regni ſui exceſſit; et quum haud procul abeſſet, praemiſit indicantes, *veniſſe reginam ad-eundi eius cognoſcendique auidam.* Protenus facta 26
poteſtate veniendi, ceteris iuſſis ſubſiſtere, ccc feminarum comitatu proceſſit. Atque vt primum rex in conſpectu fuit, equo ipſa deſiliit duas lanceas dextra praeferens. Veſtis non toto Amazo- 27
num corpore obducitur; nam laeua pars ad pectus eſt nuda, cetera deinde velantur. nec tamen ſinus veſtis, quem nodo conligunt, infra genua deſcendit. Altera papilla intacta ſeruatur, qua muliebris 28
ſexus liberos alant; aduritur dextra, vt arcus facilius intendant et tela vibrent. Interrito vultu 29
regem Thaleſtris intuebatur, habitum eius haudquaquam rerum famae parem oculis perluſtrans. quippe hominibus barbaris in corporum maieſtate veneratio eſt; magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia ſpecie donare natura dignata eſt. Ceterum interrogata, *num ali-* 30
quid petere vellet, haud dubitauit fateri, *ad communicandos cum rege liberos ſe veniſſe: dignam, ex qua ipſe regni generaret heredes. feminini ſexus ſe retenturam; marem reddituram patri.* Alexander, 31
an cum ipſo militare vellet? interrogat: et illa, cauſſata, *ſine cuſtode regnum reliquiſſe*, petere perſeuerabat, *ne ſe irritam ſpei pateretur abire.* Acrior 32
ad Venerem feminae cupido quam regis, vt paucos dies ſubſiſteret, perpulit. XIII dies in obſequium deſiderii eius abſumpti ſunt. Tum illa regnum ſuum, rex Parthienen petiuerunt.

VI. Hic vero palam cupiditates ſuas ſoluit; con- 1
tinentiamque et moderationem, in altiſſima quaque fortuna eminentia bona, in ſuperbiam ac laſciuiam vertit. Patrios mores diſciplinamque Ma- 2
cedonum regum ſalubriter temperatam, et ciuilem

habitum, velut leniora magnitudine ſua ducens,
Perſicae regiae, par deorum potentiae, faſtigium
3 aemulabatur. Iacere humi venerabundos pati coe-
pit: paulatimque ſeruilibus miniſteriis tot victores
gentium inbuere, et captiuis pares facere expete-
4 bat. Itaque purpureum diadema diſtinctum albo,
quale Darius habuerat, capiti circumdedit, ve-
ſtemque Perſicam ſumpſit; ne omen quidem ve-
ritus, quod a victoris inſignibus in deuicti transiret
5 habitum. et ille ſe quidem Perſarum ſpolia geſtare
dicebat: ſed cum illis quoque mores induerat; ſu-
perbiamque habitus animi inſolentia ſequebatur.
6 Literas quoque, quas in Europam mitteret, vete-
ris annuli gemma obſignabat: iis, quas in Aſiam
ſcriberet, Darii annulus inprimebatur; vt adpare-
ret, vnum animum duorum non capere fortunam.
7 Amicos vero et equites, cumque his principes
militum, adſpernantes quidem, ſed recuſare non
8 auſos, Perſicis ornauerat veſtibus. Pellices CCC
et LX, totidem quot Darii fuerant, regiam inple-
bant; quas ſpadonum greges, et ipſi muliebria pati
9 adſueti, ſequebantur. Haec luxu et peregrinis
infecta moribus veteres Philippi milites, rudis
natio ad voluptates, palam auerſabantur; totisque
caſtris, vnus omnium ſenſus ac ſermo erat, *plus*
10 *amiſſum victoria, quam bello quaeſitum eſſe. tum*
maxime vinci ipſos, dedique alienis moribus et exter-
nis: tantae morae pretium, domos quaſi in captiuo
habitu reuerſuros. pudere iam ſui, regem victis quam
victoribus ſimiliorem, ex Macedoniae imperatore
11 *Darii Satrapen factum.* Ille non ignarus, et prin-
cipes amicorum et exercitum grauiter obſendi,
gratiam liberalitate donisque recuperare tentabat.
ſed, opinor, liberis pretium ſeruitutis ingratum
12 eſt. Igitur ne in ſeditionem res verteretur, otium
interpellandum erat bello; cuius materia obpor-

tune alebatur. Namque Beſſus, veſte regia ſumpta, 13
Artaxerxen adpellari ſe iuſſerat; Scythasque et ce-
teros Tanais adcolas contrahebat. Haec Satibar-
zanes nunciabat: quem receptum in fidem, regioni,
quam antea obtinuerat, praefecit. Et quum graue 14
ſpoliis adparatuque luxuriae agmen vix moueretur;
*ſuas primum, deinde totius exercitus ſarcinas, ex-
ceptis admodum neceſſariis, conferri* iuſſit *in medium.*
Planities ſpatioſa erat, in quam vehicula onuſta 15
perduxerant. Exſpectantibus cunctis, quid deinde
eſſet imperaturus, *iumenta* iuſſit *abduci; ſuisque
primum ſarcinis face ſubdita, ceteras incendi* prae-
cepit. Flagrabant exurentibus dominis, quae vti 16
intacta ex vrbibus hoſtium raperent, ſaepe flammas
reſtinxerant; nullo ſanguinis pretium audente de-
flere, quum regias opes idem ignis exureret. Bre- 17
vis deinde oratio mitigauit dolorem; habilesque
militiae et ad omnia parati laetabantur, *ſarcina-
rum potius, quam diſciplinae feciſſe iacturam.* Igi-
tur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor, 18
Parmenionis filius, ſubita morte conreptus, magno
deſiderio ſui adfecerat cunctos. Rex ante omnes 19
moeſtus cupiebat quidem ſubſiſtere funeri adfu-
turus; ſed penuria commeatuum feſtinare cogebat.
Itaque Philotas cum II millibus et DC relictus, vt
iuſta fratri perſolueret: ipſe contendit ad Beſſum.
Iter facienti literae ei adferuntur a finitimis Satra- 20
parum; e quibus cognoſcit, *Beſſum quidem hoſtili
animo obcurrere cum exercitu: ceterum Satibarza-
nem, quem Satrapen Ariorum ipſe praefeciſſet, de-
feciſſe ab eo.* Itaque quamquam Beſſo imminebat, 21
tamen ad Satibarzanem obprimendum praeuerti
optimum ratus, leuem armaturam et equeſtres co-
pias educit, totaque nocte ſtrenue facto itinere, in-
prouiſus hoſti superuenit. Cuius cognito aduentu 22
Satibarzanes cum II millibus equitum (nec enim

plures ſubito contrahi poterant) Bactra perfugit,
23 ceteri proximos montes obcupauerunt. Praerupta
rupes eſt, qua ſpectat Occidentem: eadem, qua
vergit ad Orientem, leniore ſubmiſſa faſtigio, multis
arboribus obſita, perennem habet fontem, ex quo
24 largae aquae manant. Circumitus eius XXX et II
ſtadia comprehendit. in vertice herbidus campus.
In hoc multitudinem inbellem conſidere iubent: ipſi,
qua rupes erat, arborum truncos et ſaxa obmoliun-
25 tur. XIII millia armata erant. In horum obſidione
Cratero relicto, ipſe Satibarzanem ſequi feſtinat.
et quia longius eum abeſſe cognouerat; ad ex-
pugnandos eos, qui edita montium obcupauerant,
26 redit. Ac primo *repurgari* iubet, *quidquid ingredi
poſſent:* deinde, vt obcurrebant inuiae cotes prae-
ruptaeque rupes, inritus labor videbatur obſtante
27 natura. Ille, vt erat animi ſemper obluctantis dif-
ficultatibus, quum et progredi arduum, et reuerti
periculoſum eſſet, verſabat ſe ad omnes cogitatio-
nes, aliud adque aliud, ita vt fieri ſolet, vbi
prima quaeque damnamus, ſubiiciente animo. hae-
ſitanti, quod ratio non potuit, fortuna conſilium
28 ſubminiſtrauit. Vehemens Fauonius erat, et mul-
tam materiam ceciderat miles, aditum per ſaxa
29 molitus. haec vapore torrida inaruerat. Ergo *ad-
geri alias arbores* iubet, *et igni dari alimenta:* cele-
riterque ſtipitibus cumulatis faſtigium montis
30 aequatum eſt. tunc vndique ignis iniectus cuncta
comprehendit. flammam in ora hoſtium ventus fe-
rebat; fumus ingens velut quadam nube abscon-
31 derat coelum. ſonabant incendio ſyluae; atque ea
quoque, quae non incenderat miles, concepto
igne proxima quaeque adurebant. Barbari ſuppli-
ciorum vltimum, ſi qua intermoreretur ignis, ef-
fugere tentabant; ſed, qua flamma dederat locum,
32 hoſtis obſtabat. Varia igitur caede conſumpti ſunt.

alii in medios ignes, alii in petras praecipitauere ſe; quidam manibus hoſtium ſe obtulerunt: pauci ſemiuſtulati venere in poteſtatem. Hinc ad Cra- 33
terum, qui Artacacnam obſidebat, redit. Ille, omnibus praeparatis, regis exſpectabat aduentum, captae vrbis titulo, ſicut par erat, cedens. Igitur 34
Alexander *turres admoueri* iubet; ipſoque adſpectu territi barbari: e muris ſupinas manus tendentes, orare coeperunt, *iram in Satibarzanem defectionis auctorem reſeruaret; ſupplicibus ſemet dedentibus parceret.* Rex, data venia, non obſidionem modo ſoluit, ſed omnia ſua incolis reddidit. Ab hac 35
vrbe digreſſo ſubplementum nouorum militum obcurrit. Zoilus D equites ex Graecia adduxerat: III millia ex Illyrico Antipater miſerat. Theſſali equites C et XXX cum Philippo erant: ex Lydia II millia et DC, peregrinus miles, aduenerant: CCC equites gentis eiusdem ſequebantur. Hac manu 36
adiecta Drangas peruenit. bellicoſa natio eſt. Satrapes erat Barzaentes, ſceleris in regem ſuum particeps Beſſo. Is ſuppliciorum, quae meruerat, metu profugit in Indiam.

VII. Iam nonum diem ſtatiua erant, quum ex- 1
terna vi non interritus modo rex, ſed invictus, inteſtino facinore petebatur. Dymnus, modicae 2
apud regem auctoritatis et gratiae, exoleti, cui *Nicomacho* erat nomen, amore flagrabat; obſequio vni ſibi dediti corporis vinctus. Is, quod ex vultu 3
quoque perſpici poterat, ſimilis adtonito, remotis arbitris cum iuuene ſeceſſit in templum, *arcana ſe et ſilenda adferre praeſatus:* ſuspenſumque exſpecta- 4
tione *per mutuam caritatem et pignera vtriusque animi* rogat, *vt adfirmet iureiurando, quae commiſiſſet, ſilentio eſſe tecturum.* Et ille ratus, nihil, 5
quod etiam cum periurio detegendum foret, indicaturum, *per praeſentes deos* iurat. Tum Dymnus 6

aperit, *in tertium diem inſidias regi comparatas,*
ſeque eius conſilii fortibus viris et inluſtribus eſſe par-
7 *ticipem.* Quibus iuuenis auditis, *ſe vero fidem in*
parricidio dediſſe, conſtanter abnuit, *nec vlla reli-*
8 *gione, vt ſcelus tegat, poſſe conſtringi.* Dymnus,
et amore et metu amens, dextram exoleti com-
plexus et lacrumans, orare primum, *vt particeps*
9 *conſilii operisque fieret. ſi id ſuſtinere non poſſet;*
attamen ne proderet ſe, cuius erga ipſum beneuo-
lentiae praeter alia hoc quoque haberet fortiſſimum
pignus, quod caput ſuum permiſiſſet fidei adhuc in-
10 *expertae.* Ad vltimum auerſari ſcelus perſeueran-
tem metu mortis terret: *ab illo capite coniuratos*
11 *pulcherrimum facinus inchoaturos.* Alias deinde *ef-*
feminatum et muliebriter timidum, alias *proditorem*
amatoris adpellans, nunc ingentia promittens, in-
terdumque regnum quoque, verſabat animum tanto
12 facinore procul abhorrentem. Strictum deinde
gladium modo illius, modo ſuo admouens iugulo,
ſupplex idem et infeſtus, expreſſit tandem, *vt non*
13 *ſolum ſilentium, ſed etiam operam* polliceretur. nam-
que abunde conſtantis animi, et dignus, qui pudi-
cus eſſet, nihil ex priſtina voluntate mutauerat.
ſed, *ſe captum Dymni amore,* ſimulabat *nihil recu-*
14 *ſare.* Sciſcitari inde pergit, *cum quibus tantae rei*
ſocietatem iniſſet. plurimum referre, quales viri tam
15 *memorabili operi admoturi manus eſſent.* Ille, et
amore et ſcelere male ſanus, ſimul gratias agit, ſi-
mul gratulatur, *quod fortiſſimis iuuenum non dubi-*
taſſet ſe iungere, Demetrio corporis cuſtodi, Peu-
colao, Nicanori. adiicit his Aphoebetum, Loceum,
16 *Dioxenum, Archepolim et Amyntam.* Ab hoc ſer-
mone dimiſſus Nicomachus, ad fratrem, (*Cebalino*
erat nomen) quae adceperat, defert. Placet *ipſum*
ſubſiſtere in tabernaculo, ne, ſi regiam intraſſet, non
adſuetus adire regem, coniurati proditos ſe eſſe re-

ſciſcerent. Ipſe Cebalinus ante veſtibulum regiae, 17
neque enim propius aditus ei patebat, conſiſtit;
operiens aliquem ex prima cohorte amicorum, quo
introduceretur ad regem. Forte ceteris dimiſſis, 18
vnus Philotas, Parmenionis filius, incertum quam
ob cauſſam, ſubſtiterat in regia. huic Cebalinus,
ore confuſo magnae perturbationis notas prae ſe
ferens, aperit, quae ex fratre compererat; et *ſine
cunctatione nunciari regi* iubet. Philotas, laudato 19
eo, protenus intrat ad Alexandrum; multoque in-
vicem de aliis rebus conſumpto ſermone, nihil
eorum, quae ex Cebalino cognouerat, nunciat.
Sub veſperam eum prodeuntem in veſtibulo regiae 20
excipit iuuenis, *an mandatum exſequutus foret* re-
quirens. Ille, *non vacaſſe ſermoni ſuo regem,* 21
cauſſatus, disceſſit. Poſtero die Cebalinus venienti
in regiam praeſto eſt: intrantemque admonet *pridie
communicatae cum ipſo rei.* Ille *curae ſibi eſſe* re-
ſpondit: ac ne tum quidem regi, quae audierat,
aperit. Coeperat Cebalino eſſe ſuſpectus. Itaque 22
non vltra interpellandum ratus, nobili iuueni,
Metron erat ei nomen, ſuper armamentarium po-
ſito, *quod ſcelus pararetur*, indicat. Ille, Cebalino 23
in armamentario abſcondito, protenus regi, corpus
forte curanti, *quid ei index detuliſſet*, oſtendit. 24
Rex, ad comprehendendum Dymnum miſſis ſatelli-
tibus, armamentarium intrat. ibi Cebalinus gaudio
elatus, *habeo, te,* inquit, *incolumem ex impiorum
manibus ereptum.* Percontatus deinde Alexander, 25
quae noſcenda erant, ordine cuncta cognoſcit.
Rurſusque inſtitit quaerere, *quotus dies eſſet, ex
quo Nicomachus ad eum detuliſſet indicium?* Atque 26
illo fatente, *iam tertium eſſe*, exiſtimans, haud in-
corrupta fide tanto poſt deferre quae audierat, *vin-
ciri eum* iuſſit. Ille clamitare coepit, *eodem tem-* 27
poris momento, quo audiſſet, ad Philotan decurriſſe:

28 *ab eo percontaretur.* Rex item quaerens, *an Philo-
tan adiſſet? an inſtitiſſet ei, vt perueniret ad ſe?*
perſeuerante eo adfirmare, quae dixerat, manus ad
coelum tendens, manantibus lacrumis, *hanc ſibi
a cariſſimo quondam amicorum relatam gratiam*
29 querebatur. Inter haec Dymnus, haud ignarus,
quam ob cauſſam adcerſeretur a rege, gladio, quo
forte erat cinctus, grauiter ſe vulnerat, obcurſuque
30 ſatellitum inhibitus, perfertur in regiam. Quem
intuens rex, *quod*, inquit, *in te, Dymne, tan-
tum cogitaui nefas, vt tibi Macedonum regno dignior
Philotas me quoque ipſo videretur?* Illum iam de-
fecerat vox. itaque edito gemitu, vultuque a con-
ſpectu regis auerſo, ſubinde conlabſus exſtinguitur.
31 Rex, Philota *venire in regiam* iuſſo, *Cebalinus*, in-
quit, *vltimum ſupplicium meritus, ſi in caput meum
praeparatas inſidias biduo texit, huius criminis reum
Philotan ſubſtituit; ad quem protenus indicium de-*
32 *tuliſſe ſe adfirmat quo propiore gradu amicitiae me
contingis, hoc maius eſt disſimilationis tuae facinus;
et ego Cebalino magis, quam Philotae id conuenire
fateor. Fauentem habes iudicem, ſi, quod admitti*
33 *non oportuit, ſaltem negari poteſt.* Ad hoc Philo-
tas haud ſane trepidus, ſi animus vultu aeſtimare-
tur, *Cebalinum quidem ſcorti ſermonem ad ſe detu-
liſſe; ſed ipſum tam leui auctori nihil crediſiſſe*
reſpondit, *veritum, ne iurgium inter amorem et exo-*
34 *letum,* non ſine riſu aliorum, *detuliſſet. Quum
Dymnus interemerit ſe ipſum, qualiacumque erant,
non fuiſſe reticenda.* complexusque regem, orare
coepit, *vt praeteritam vitam potius quam culpam,*
35 *ſilentii tamen, non facti vllius, intueretur.* Haud
facile dixerim, credideritne ei rex, an altius iram
ſubpreſſerit. dextram reconciliatae gratiae pignus
obtulit, et *contemptum magis, quam celatum indi-
cium eſſe videri ſibi* dixit.

VIII. Aduocato tamen conſilio amicorum, cui 1
tum Philotas adhibitus non eſt, *Nicomachum intro-
duci* iubet. Is eadem, quae detulerat ad regem,
ordine expoſuit. Erat Craterus regi carus in pau- 2
cis, et eo Philotae ob aemulationem dignitatis ad-
verſus. neque ignorabat, ſaepe Alexandri auribus 3
nimia iactatione virtutis atque operae grauem
fuiſſe, et ob ea non quidem ſceleris, ſed contu-
maciae tamen eſſe ſuſpectum. Non aliam premendi 4
inimici occaſionem aptiorem futuram ratus, odio
ſuo pietatis praeferens ſpeciem, *Vtinam*, inquit,
*in principio quoque huius rei nobiscum deliberaſſes.
Suaſiſſemus, ſi Philotae velles ignoſcere, patereris* 5
*potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quam
vsque ad mortis metum adductum cogeres, potius
de periculo ſuo, quam de tuo cogitare beneficio.
Ille enim ſemper inſidiári tibi poterit: tu non ſemper
Philotae poteris ignoſcere. Nec eſt quod exiſtimes,* 6
*eum, qui tantum facinus auſus eſt, venia poſſe mu-
tari. ſcit eos, qui miſericordiam conſumpſerunt, am-
plius ſperare non poſſe. At ego, etiam ſi ipſe vel* 7
*poenitentia vel beneficio tuo victus quieſcere volet,
patrem eius Parmenionem, tanti ducem exercitus
et inueterata apud milites tuos auctoritate, haud mul-
tum infra magnitudinis tuae faſtigium poſitum, ſcio
non aequo animo ſalutem filii ſui debiturum tibi.
Quaedam beneficia odimus. meruiſſe mortem conſi-* 8
*teri pudet. Supereſt, vt malit videri iniuriam adce-
piſſe, quam vitam. proinde ſcio, tibi cum illis de
ſalute eſſe pugnandum. Satis hoſtium ſupereſt, ad* 9
*quos perſequendos ituri ſumus: latus a domeſticis
hoſtibus muni. hos ſi ſubmoues, nihil metuo ab ex-
terno.* Haec Craterus. Nec ceteri dubitabant, 10
*quin coniurationis indicium ſubpreſſurus non fuiſſet,
niſi auctor aut particeps. Quem enim pium et bonae
mentis, non amicum modo, ſed ex vltima plebe,*

auditis quae ad eum delata erant, non protenus ad
11 *regem fuiſſe curſurum? Ne Cebalini quidem exemplo,*
qui ex fratre comperta ipſi nunciaſſet, Parmenionis
filium, praefectum equitatus, omnium arcanorum
regis arbitrum? ſimulaſſe etiam non vacaſſe ſermoni
ſuo regem, ne index alium internuncium quaereret.
12 *Nicomachum, religione quoque deum adſtrictum,*
conſcientiam ſuam exonerare properaſſe: Philotan,
conſumpto per ludum iocumque paene toto die, gra-
vatum eſſe pauca verba, ad caput regis pertinentia,
tam longo et forſitan ſuperuacuo inſerere ſermoni.
13 *At enim non crediſſe talia deferentibus pueris! cur*
igitur extraxiſſet biduum, tamquam indicio haberet
fidem. dimittendum fuiſſe Cebalinum, ſi delationem
14 *eius damnabat. In ſuo quemque periculo magnum*
animum habere: quum de ſalute regis timeretur,
credulos eſſe debere; vana quoque deferentes admit-
15 *tere.* Omnes igitur *quaeſtionem de eo, vt participes*
ſceleris indicare cogeretur, habendam [*eſſe*] decer-
nunt. Rex admonitos, *vt conſilium ſilentio pre-*
merent, dimittit. *Pronunciari* deinde *iter in poſte-*
rum diem iubet, ne qua noui initi conſilii daretur
16 nota. Inuitatus eſt etiam Philotas ad vltimas ipſi
epulas, et non coenare modo, ſed etiam familia-
riter conloqui cum eo, quem damnauerat, ſuſti-
17 nuit. Secunda deinde vigilia, luminibus exſtinctis,
cum paucis in regiam coeunt Hephaeſtion et Cra-
terus et Coenus et Erigyius: hi ex amicis; ex
armigeris autem Perdiccas et Leonnatus. Per hos
imperatum, *vt, qui ad praetorium excubabant, ar-*
18 *mati vigilarent.* Iam ad omnes aditus diſpoſiti
milites; *equites quoque itinera obſidere* iuſſi, ne
quis ad Parmenionem, qui tum Mediae magniſque
19 copiis praeerat, obcultus euaderet. Attarras autem
cum trecentis armatis intrauerat regiam: huic de-
cem ſatellites traduntur, quorum ſingulos deni ar-

migeri ſequebantur. Ii ad alios coniuratos com- 20
prehendendos distributi ſunt: Attarras, cum trecen-
tis ad Philotan miſſus, clauſum[1] aditum domus
moliebatur, quinquaginta iuuenum promptiſſimis
ſtipatus. nam ceteros cingere vndique domum
iuſſerat, ne obculto aditu Philotas poſſet elabi.
Illum, ſiue ſecuritate animi, ſiue fatigatione reſo- 21
lutum, ſomnus obpreſſerat; quem Attarras torpen-
tem adhuc obcupat. Tandem ei ſopore discuſſo 22
quum iniicerentur catenae; *vicit*, inquit, *bonita-
tem tuam, rex, inimicorum meorum acerbitas.* nec
plura eloquutum capite velato in regiam adducunt.
Poſtero die rex edixit, *omnes armati coirent.* Sex 23
millia fere militum venerant: praeterea turba lixa-
rum calonumque inpleuerant regiam. Philotan 24
armigeri agmine ſuo tegebant, ne ante conſpici
poſſet a vulgo, quam rex adloquutus milites eſſet.
De capitalibus rebus vetuſto Macedonum modo in- 25
quirebat exercitus: in pace, erat vulgi. nihil po-
teſtas regum valebat, niſi prius valuiſſet auctori-
tas. Igitur primum Dymni cadauer infertur, ple- 26
risque, quid patraſſet, quoue caſu exſtinctus eſſet,
ignaris.

IX. Rex deinde in concionem procedit, vultu 1
praeferens dolorem animi. Amicorum quoque
moeſtitia exſpectationem haud paruam rei fecerat. 2
Diu rex demiſſo in terram vultu adtonito ſtupen-
tique ſimilis ſtetit. tandem recepto animo; *Paene,
inquit, milites, paucorum hominum ſcelere vobis
ereptus ſum. Deum prouidentia et miſericordia viuo.
Conſpectusque veſtri venerabilis cogit, vt vehemen-
tius parricidis iraſcerer, quoniam ſpiritus, immo
vnus vitae meae fructus eſt, tot fortiſſimis viris, et
de me optime meritis, referre adhuc gratiam poſſe.*
Interrupit orationem militum gemitus, obortaeque 3
ſunt omnibus lacrumae. Tum rex, *quanto*, in-

quit, *maiorem in animis veſtris motum excitabo,*
quum tanti ſceleris auctores oſtendero. quorum men-
tionem adhuc reformido, et, tamquam ſalui eſſe
4 *poſſint, nominibus abstineo. Sed vincenda eſt me-*
moria priſtinae caritatis, et coniuratio inpiorum ci-
uium detegenda. Quomodo autem tantum nefas
ſileam? Parmenio, illa aetate, tot meis, tot paren-
tis mei meritis deuinctus, omnium nobis amicorum
5 *vetuſtiſſimus, ducem tanto ſceleri ſe praebuit. Mi-*
niſter eius Philotas Peucolaum et Demetrium et
hunc Dymnum, cuius corpus adſpicitis, caeterosque
6 *eiusdem amentiae in caput meum ſubornauit.* Fre-
mitus vndique indignantium querentiumque tota
concione obſtrepebat; qualis ſolet eſſe multitudinis,
et maxime militaris, vbi aut ſtudio agitur, aut
7 ira. Nicomachus deinde et Metron et Cebalinus
producti, quae quisque detulerat, exponunt. Nul-
lius eorum indicio Philotas particeps ſceleris deſti-
nabatur. itaque, indignatione preſſa, vox indicum
8 ſilentio excepta eſt. Tum rex, *qualis*, inquit,
ergo animi vobis videtur, qui huius rei delatum in-
dicium ad ipſum ſubpreſſit? Quod non fuiſſe vanum,
9 *Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tor-*
menta non timuit Cebalinus: Metron ne momentum
quidem temporis distulit exonerare ſe, vt eo, vbi
10 *lauabar, inrumperet. Philotas ſolus nihil timuit,*
nihil credidit. o magni animi virum! Iſte, ſi regis
periculo commoueretur, vultum non mutaret? in-
dicem tantae rei ſolicitus non audiret? Subeſt nimi-
rum ſilentio facinus, et auida ſpes regni praecipitem
11 *animum ad vltimum nefas inpulit. Pater Mediae*
praeeſt. ipſe, apud multos copiarum duces meis prae-
12 *potens viribus, maiora, quam capit, ſpirat. Orbitas*
quoque mea, quod ſine liberis ſum, ſpernitur. Sed
errat Philotas. in vobis liberos, parentes, conſan-
guineos habeo: vobis ſaluis, orbus eſſe non poſſum.

Epiſtolam deinde Parmenionis interceptam, quam 13
ad filios Nicanorem et Philotan ſcripſerat, recitat,
haud ſane indicium grauioris conſilii praeferentem.
Namque ſumma eius haec erat: *primum veſtri curam* 14
agite; deinde veſtrorum: ſic enim, quae deſtinaui-
mus, efficiemus. Adiecitque rex: *ſic eſſe ſcriptam,* 15
vt, ſiue ad filios perueniſſet, a conſciis poſſet intelligi;
ſiue intercepta eſſet, falleret ignaros. At enim 16
Dymnus, quum ceteros participes ſceleris indicaret,
Philotan non nominauit. hoc quidem illius non inno-
centiae, ſed potentiae indicium eſt, quod ſic ab iis
timetur etiam, a quibus prodi poteſt, vt, quum de ſe
ſateantur, illum tamen celent. Ceterum Philotan
ipſius indicat vita. Hic Amyntae, qui mihi conſo- 17
brinus ſuit, et in Macedonia capiti meo inpias com-
parauit inſidias, ſocium ſe et conſcium adiunxit. Hic
Attalo, quo grauiorem inimicum non habui, ſororem
ſuam in matrimonium dedit. Hic, quum ſcripſiſſem 18
ei, pro iure tam familiaris vſus atque amicitiae, qua-
lis ſors edita eſſet Iouis Hammonis oraculo, ſuſti-
nuit reſcribere mihi: ſe quidem gratulari, quod in
numerum deorum receptus eſſem; ceterum miſe-
reri eorum, quibus viuendum eſſet ſub eo, qui
modum hominis excederet. *Haec ſunt etiam animi* 19
pridem alienati a me et inuidentis gloriae meae in-
dicia; quae quidem, milites, quam diu licuit, in
animo meo preſſi. Videbar enim mihi partem viſce-
rum meorum abrumpere, ſi, in quos tam magna
contuleram, viliores mihi facerem. Sed iam non 20
verba punienda ſunt; linguae temeritas peruenit ad
gladios. Hos, ſi mihi creditis, Philotas in me acuit.
Id ſi ipſe admiſit, quo me conferam, milites? cui 21
caput meum credam? Equitatui, optimae exercitus
parti, principibus nobiliſſimae iuuentutis vnum prae-
feci: ſalutem, ſpem, victoriam meam fidei eius tu-
telaeque commiſi. Patrem in idem faſtigium, in 22

quo me ipſi poſuiſtis, admoui: Mediam, qua nulla opulentior regio eſt, tot ciuium ſociorumque millia imperio eius ditionique ſubieci. Vnde praeſidium
23 *petieram, periculum exſtitit. Quam feliciter in acie occidiſſem, potius hoſtis praeda, quam ciuis victima? nunc ſeruatus ex periculis, quae ſola timui, in haec*
24 *incidi, quae timere non debui. Soletis identidem a me, milites, petere, vt ſaluti meae parcam. Ipſi mihi praeſtare poteſtis, quod ſuadetis, vt faciam. ad veſtras manus, ad veſtra arma confugio: inuitis vobis ſaluus eſſe nolo; volentibus, non poſſum,*
25 *niſi vindicor.* Tum *Philotan*, religatis poſt tergum manibus, obſoleto amiculo velatum, iuſſit *induci.* facile adparebat, motos eſſe tam miſerabili habitu,
26 non ſine inuidia paulo ante conſpecti. Ducem equitatus pridie viderant; ſciebant, regis interfuiſſe conuiuio. repente non reum modo, ſed etiam
27 damnatum, immo vinctum, intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque, tanti ducis, tam clari ciuis, fortuna: qui modo duobus filiis, Hectore et Nicanore, orbatus, cum eo, quem reliquum
28 calamitas fecerat, abſens diceret cauſſam. Itaque Amyntas, regis praetor, inclinatam ad miſericordiam concionem rurſus aſpera in Philotan oratione commouit. *Proditos eos eſſe barbaris: neminem ad coniugem ſuam, neminem in patriam et ad parentes fuiſſe rediturum. velut truncum corpus dempto capite, ſine ſpiritu, ſine nomine, aliena terra ludi-*
29 *brium hoſtis futuros.* Haudquaquam pro ſpe ipſius, Amyntae oratio grata regi fuit, quod coniugum, quod patriae admonitos, pigriores ad ce-
30 tera munia exſequenda feciſſet. Tunc Coenus, quamquam Philotae ſororem matrimonio ſecum coniunxerat; tamen acrius quam quisquam in Philotan inuectus eſt: *parricidam eſſe regis, patriae,*
31 *exercitus* clamitans: ſaxumque, quod forte ante

pedes iacebat, eripuit, emiſſurus in eum; vt pleri-
que credidere, tormentis ſubtrahere cupiens. ſed
rex manum eius inhibuit, *dicendi prius cauſſam
debere fieri poteſtatem reo, nec aliter iudicari paſ-
ſurum ſe* adfirmans. Tum dicere iuſſus Philotas, 32
ſiue conſcientia ſceleris, ſiue periculi magnitudine
amens et adtonitus, non adtollere oculos, non
hiſcere audebat. Lacrumis deinde manantibus, 33
linquente animo, in eum, a quo tenebatur, incu-
buit: abſterſiſque amiculo eius oculis, paulatim
recipiens ſpiritum ac vocem, dicturus videbatur.
Iamque rex, intuens eum, *Macedones*, inquit, 34
*de te iudicaturi ſunt: quaero, an patrio ſermone ſis
apud eos vſurus.* Tum Philotas, *praeter Macedo-* 35
nas, inquit, *plerique adſunt, quos facilius, quae
dicam, percepturos arbitror, ſi eadem lingua fuero
vſus, qua tu egiſti. non ob aliud, credo, quam vt
oratio tua intelligi poſſet a pluribus.* Tum rex, *ec-* 36
*quid videtis, adeo etiam ſermonis patrii Philotan tae-
dere? ſolus quippe faſtidit eum dicere. Sed dicat
ſane vtcumque cordi eſt; dum memineritis, aeque
illum a noſtro more atque ſermone abhorrere.* At-
que ita concione exceſſit.

X. Tum Philotas, *verba*, inquit, *innocenti re-* 1
*perire facile eſt; modum verborum miſero tenere dif-
ficile. Itaque inter optimam conſcientiam et iniquiſ-* 2
*ſimam fortunam deſtitutus, ignoro, quomodo et
animo meo et tempori paream. Abeſt quidem* 3
*optimus cauſae meae iudex: qui cur me ipſe audire
noluerit, non me hercule excogito, quum illi, vtrim-
que cognita cauſſa, tam damnare me liceat quam
abſoluere; non cognita vero liberari ab abſente non
poſſum, qui a praeſente damnatus ſum. Sed quam-* 4
*quam vincti hominis non ſuperuacua ſolum, ſed
etiam inuiſa defenſio eſt, quae iudicem non docere vi-
detur ſed arguere; tamen, vtcumque licet dicere, me-*

5 *met ipſe non deſeram, nec committam, vt damnatus*
etiam mea ſententia videar. Equidem cuius criminis
reus ſim, non video. Inter coniuratos nemo me no-
minat: de me Nicomachus nihil dixit: Cebalinus plus,
6 *quam audierat, ſcire non potuit. Atqui coniurationis*
caput me fuiſſe credit rex! potuit ergo Dymnus eum
praeterire, quem ſequebatur? praeſertim quum quae-
renti ſocios vel falſo fuerim nominandus, quo faci-
7 *lius, qui verebatur, poſſet inpelli. Non enim de-*
tecto facinore nomen meum praeteriit, vt poſſet vi-
deri ſocio peperciſſe; ſed Nicomacho, quem taciturum
arcana de ſemet ipſo credebat, confeſſus, aliis nomi-
8 *natis, me vnum ſubtrahebat. Quaeſo, commilitones,*
ſi Cebalinus me non adiſſet, nihil me de coniuratis
ſcire voluiſſet, num hodie dicerem cauſſam nullo me
9 *nominante? Dymnus ſane et viuat adhuc, et velit*
mihi parcere. quid caeteri? qui de ſe confitebuntur,
me videlicet ſubtrahent! Maligna eſt calamitas; et
fere noxius, quum ſuo ſupplicio crucietur, adquieſcit
10 *alieno. Tot conſcii, ne in equuleum quidem inpoſiti,*
verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro; nec
11 *cuiquam moriturus, vt opinor. Ad verum crimen*
et ad vnum reuertendum mihi eſt. Cur rem delatam
ad te tacuiſti? cur tam ſecurus audiſti? hoc quale-
cumque eſt, confeſſo mihi vbicumque es, Alexander,
remiſiſti: dextram tuam amplexus reconciliati pignus
12 *animi, conuiuio quoque interfui. Si credidiſti mihi,*
abſolutus ſum: ſi peperciſti, dimiſſus. vel iudicium
tuum ſerua. Quid hac proxima nocte, qua digreſſus
ſum a menſa tua, feci? quod nouum facinus delatum
ad te mutauit animum tuum? graui ſopore adquie-
ſcebam, quum me malis indormientem meis inimici
13 *vinciendo excitarunt. Vnde et parricidae et prodi-*
14 *tori tam alta quies ſomni, ſcelerati conſcientia ob-*
ſtrepente quum dormire non poſſint? Agitant eos
furiae, non conſummato modo, ſed et cogitato par-

*ricidio. At mihi ſecuritatem primum innocentia mea,
deinde dextra tua obtulerant: non timui, ne plus
alienae crudelitati apud te liceret, quam clementiae
tuae. Sed ne te mihi credidiſſe poeniteat, res ad me* 15
*deferebatur a puero, qui non teſtem, non pignus
indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, ſi
coepiſſet audiri. Amatoris et ſcorti iurgio interponi* 16
*aures meas credidi infelix, et fidem eius ſuſpectam
habui, quod non ipſe deferret, ſed fratrem potius
ſubornaret. timui, ne negaret mandaſſe ſe Cebalino,
et ego viderer multis amicorum regis fuiſſe periculi
cauſſa. Sic quoque, quum laeſerim neminem, in-* 17
*veni, qui mallet perire me, quam incolumem eſſe.
quid inimicitiarum creditis excepturum fuiſſe, ſi in-* 18
*ſontes laceſſiſſem? At enim Dymnus ſe occidit? num
igitur facturum eum diuinare potui? minime. Ita,* 19
*quod ſolum indicio fidem fecit, id me, quum a Ceba
lino interpellatus ſum, mouere non poterat. At* 20
*hercule, ſi conſcius Dymno tanti ſceleris fuiſſem,
biduo illo proditos eſſe nos, disſimulare non debui,
Cebalinus ipſe tolli de medio nullo negotio potuit.
Deinde poſt delatum indicium, quo periturus eram,* 21
*cubiculum regis ſolus intraui, ferro quidem cinctus.
Cur distuli facinus? an ſine Dymno non ſum auſus?* 22
*ille igitur princeps coniurationis fuit. ſub illius umbra
Philotas latebam, qui regnum Macedonicum adfecto.
Et quis e vobis corruptus eſt donis? quem ducem,
quem praefectum impenſius colui? Mihi quidem ob-* 23
*iicitur, quod ſocietatem patrii ſermonis adſperner;
quod Macedonum mores faſtidiam. ſic ergo imperio,
quod dedignor, inmineo. Iam pridem natiuus ille
ſermo commercio aliarum gentium exoleuit; tam
victoribus, quam victis peregrina lingua diſcenda
eſt. Non me hercule iſta me magis laedunt, quam* 24
*quod Amyntas, Perdiccae filius, inſidiatus eſt regi;
cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuſo de-*

25 *fendere, si fratrem regis non oportuit diligi a nobis.
sin autem in illo fortunae gradu positum etiam vene-
rari necesse erat; vtrum, quaeso, quod non diuinaui,
reus sum? an impiorum amicis insontibus quoque
moriendum est? Quod si aequum est, cur tamdiu*
26 *viuo? si iniustum, cur nunc demum obcidor? At
enim scripsi, misereri me eorum, quibus viuendum
esset sub eo, qui se Iouis filium crederet! Fides ami-
citiae, veri consilii periculosa libertas, vos me dece-
pistis! vos, quae sentiebam, ne reticerem, inpuli-*
27 *stis! Scripsisse me haec fateor regi, non de rege
scripsisse. non enim faciebam inuidiam, sed pro eo
timebam. dignior mihi Alexander videbatur, qui
Iouis stirpem tacitus adnosceret, quam qui praedi-*
28 *catione iactaret. Sed quoniam oraculi fides certa
est: sit deus caussae meae testis. retinete me in vin-
culis, dum consulitur Hammon in arcanum et obcul-
tum scelus. Interim, qui regem nostrum dignatus
est filium, neminem eorum, qui stirpi suae insidiati*
29 *sunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis
esse tormenta; ne hanc quidem exhibendae veritatis*
30 *fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis
parentes. duos fratres ego nuper amisi; patrem nec
ostendere possum, nec inuocare audeo, quum et ipse*
31 *tanti criminis reus sit. Parum est enim, tot modo
liberorum parentem in vnico filio adquiescentem eo
quoque orbari, ni ipse in rogum meum inponitur.*
32 *Ergo, carissime pater, et propter me morieris, et
mecum? Ego tibi vitam adimo, ego senectutem
tuam exstinguo! Quid enim me procreabas infelicem
aduersantibus diis? an vt hos ex me fructus perci-*
33 *peres, qui te manent? Nescio, adolescentia mea mi-
serior sit, an senectus tua: ego in ipso robore aetatis
eripior; tibi carnifex spiritum adimet, quem, si for-*
34 *tuna exspectare voluisset, natura reposcebat. Ad-
monuit me patris mei mentio, quam timide et con-*

*tanter, quae Cebalinus detulerat ad me, indicare
debuerim. Parmenio enim, quum audiſſet, venenum
a Philippo medico regi parari, deterrere eum voluit
epiſtola ſcripta, quo minus medicamentum biberet,
quod medicus dare conſtituerat. Num creditum eſt* 35
*patri meo? num vllam auctoritatem eius literae ha-
buerunt? Ego ipſe, quoties, quae audieram, detuli,
cum ludibrio credulitatis repulſus ſum. Si et, quum
indicamus, inuiſi, et, quum tacemus, ſuſpecti ſumus;
quid facere nos oportet?* Quumque vnus e circum- 36
ſtantium turba exclamaſſet, *bene meritis non inſi-
diari:* Philotas, *Recte*, inquit, *quisquis es, dicis.* 37
*Itaque, ſi inſidiatus ſum, poenam non deprecor; et
finem facio dicendi, quoniam vltima verba grauia
ſunt viſa auribus veſtris.* Abducitur deinde ab iis,
qui cuſtodiebant eum.

XI. Erat inter duces manu ſtrenuus Belon qui- 1
dam, pacis artium et ciuilis habitus rudis, vetus
miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo
tunc erat, promotus, qui tacentibus ceteris, ſto- 2
lida audacia ferox, admonere eos coepit; *quoties
quisque deuerſoriis, quae occupaſſent, proturbatus
eſſet, vt purgamenta ſeruorum Philotae reciperentur
eo, vnde commilitones expuliſſet. Auro argentoque* 3
*vehicula eius onuſta totis vicis ſtetiſſe: ac ne in vi-
cina quidem deuerſorii quemquam commilitonum re-
ceptum eſſe; ſed per diſpoſitos, quos ad ſomnum ha-
bebat, omnes procul relegatos, ne femina illa mur-
murantium inter ſe ſilentio verius, quam ſono exci-
taretur. Ludibrio ei fuiſſe ruſticos homines*, Phry- 4
gasque et Paphlagonas *adpellatos; qui non erubeſce-
ret, Macedo natus, homines linguae ſuae per inter-
pretem audire. Cur Hammonem conſuli vellet? eum-* 5
*dem Iouis arguiſſe mendacium, Alexandrum filium
adnoſcentis: ſcilicet veritum, ne inuidioſum eſſet,
quod dii offerrent. Quum inſidiaretur capiti regis et* 6

amici, non conſuluiſſe eum Iouem: nunc ad oraculum
mittere, dum pater eius ſolicitaretur, qui praeſit in
Media, et pecunia, cuius cuſtodia commiſſa ſit, per-
7 *ditos homines ad ſocietatem ſceleris impellat. Ipſos*
miſſuros ad oraculum, non qui Iouem interrogent,
quod ex rege cognouerint, ſed qui gratias agant;
qui vota pro incolumitate regis optimi perſoluant.
8 Tum vero vniuerſa concio accenſa eſt; et a corporis
cuſtodibus initium factum, clamantibus, *diſcerpen-*
dum eſſe parricidam manibus eorum. Id quidem
Philotas, qui grauiora ſupplicia metueret, haud
9 ſane iniquo animo audiebat. Rex in concionem
reuerſus, ſiue vt in cuſtodia quoque torqueret, ſiue
vt diligentius cuncta cognoſceret, concilium in
poſterum diem diſtulit: et quamquam in veſperam
inclinabat dies, tamen *amicos conuocari* iubet. et
ceteris quidem placebat, *Macedonum more obrui*
10 *ſaxis;* Hephaeſtion autem et Craterus et Coenus *tor-*
mentis veritatem exprimendam eſſe dixerunt: et illi
quoque, qui aliud ſuaſerant, in horum ſententiam
11 transeunt. Conſilio ergo dimiſſo, Hephaeſtion cum
Cratero et Coeno ad quaeſtionem de Philota haben-
12 dam conſurgunt. Rex, Cratero arceſſito et ſermone
habito, cuius ſumma non edita eſt, in intimam de-
uerſorii partem ſeceſſit, et remotis arbitris in mul-
13 tam noctem quaeſtionis exſpectauit euentum. Tor-
tores in conſpectu Philotae omnia crudelitatis in-
14 ſtrumenta proponunt. Et ille vltro, *quid ceſſatis,*
inquit, *regis inimicum, interfectorem, confitentem*
obcidere? quid quaeſtione opus eſt? cogitaui, volui.
Craterus exigere, *vt, quae confiteretur, in tormentis*
15 *quoque diceret.* Dum corripitur, dum obligantur
oculi, dum veſtis exuitur, *deos patrios, gentium*
iura, nequidquam apud ſurdas aures inuocabat.
Per vltimos deinde cruciatus, vtpote et damnatus,
et inimicis in gratiam regis torquentibus, laceratur.

Ac primo, quamquam hinc ignis, illinc verbera, iam 16
non ad quaeſtionem, ſed ad poenam ingerebantur,
non vocem modo, ſed etiam gemitus habuit in
poteſtate: ſed poſtquam intumeſcens corpus vlceri- 17
bus flagellorum ictus nudis oſſibus incuſſos ferre
non poterat; *ſi tormentis adhibituri modum eſſent,*
dicturum ſe, quae ſcire expeterent, pollicetur. *ſed* 18
finem quaeſtioni fore, iurare eos per Alexandri ſalu-
tem volebat, remouerique tortores. Et vtroque in-
petrato. Cratero inquit, *dic quid me velis dicere.*
Illo indignante *ludificari eum*, rurſusque reuocante 19
tortores; *tempus petere* coepit, *dum reciperet ſpiri-*
tum, cuncta quae ſciret, indicaturus. Interim equi- 20
tes, nobiliſſimus quisque, et ii maxime, qui Par-
menionem propinqua cognatione contingebant,
poſtquam Philotan torqueri fama vulgauerat, le-
gem Macedonum veriti, qua cautum erat, vt pro-
pinqui eorum, qui regi inſidiati erant, cum ipſis
necarentur, alii ſe interficiunt; alii in deuios mon-
tes vaſtasque ſolitudines fugiunt: ingenti per tota
caſtra terrore diffuſo, donec rex, tumultu cognito,
legem ſe ſubplicio coniunctis ſontium remittere edixit.
Philotas, verone an mendacio liberare ſe a cruciatu 21
voluerit, anceps coniectura eſt, quoniam et vera
confeſſis, et falſa dicentibus, idem doloris finis
oſtenditur. Ceterum, *Pater*, inquit, *meus Hege-* 22
locho quam familiariter vſus ſit, non ignoratis. Illum
dico Hegelochum, qui in acie cecidit: ille omnium
malorum nobis cauſſa fuit. Nam quum primum Iouis 23
filium *ſe ſalutari iuſſit rex, id indigne ferens ille,*
hunc igitur regem adnoſcimus, *inquit*, qui Philip-
pum dedignatur patrem? actum eſt de nobis, ſi
iſta perpeti poſſumus. Non homines ſolum, ſed 24
etiam deos deſpicit, qui poſtulat deus credi. Ami-
ſimus Alexandrum, amiſimus regem: incidimus
in ſuperbiam, nec diis, quibus ſe exaequat, nec

25 hominibus, quibus ſe eximit, tolerabilem. Noſtrone
ſanguine deum fecimus, qui nos faſtidiat, qui gra-
vetur mortalium adire concilium? Credite mihi, et
26 nos, ſi viri ſumus, a diis adoptabimur. Quis pro-
auum huius Alexandrum, quis deinde Archelaum,
quis Perdiccan occiſos vltus eſt? hic quidem inter-
27 fectoribus patris ignouit. *Haec Hegelochus dixit
ſupra coenam: et poſtera die prima luce a patre ar-
ceſſor. Triſtis erat, et me moeſtum videbat. audie-*
28 *ramus enim, quae ſolicitudinem incuterent. Itaque
vt experiremur, vtrumne vino grauatus effudiſſet
illa, an altiore concepta conſilio; arceſſiri eum pla-
cuit. Venit; eodemque ſermone vltro repetito adie-
cit*, ſe, ſiue auderemus duces eſſe, proximas a nobis
partes vindicaturum; ſiue deeſſet animus, conſi-
29 lium ſilentio eſſe tecturum. *Parmenioni*, vino ad-
huc Dario, intempeſtiua res *videbatur;* non enim
ſibi, ſed hoſti eſſe obciſuros Alexandrum: Dario
vero ſublato praemium regis obciſi Aſiam, et totum
Orientem interfectoribus eſſe ceſſurum. *Adprobato-*
30 *que conſilio in haec fides et data eſt et adcepta. Quod
ad Dymnum pertinet, nihil ſcio; et haec confeſſus
intelligo non prodeſſe mihi, quod prorſus ſceleris ex-*
31 *pers ſum.* Illi rurſus tormentis admotis, quum ipſis
quoque haſtis os oculosque eius euerberarent, vt
32 hoc quoque crimen confiteretur, expreſſere. Exi-
gentibus deinde, *vt ordinem cogitati ſceleris expo-
neret; quum diu Bactra retentura regem viderentur,
timuiſſe* reſpondit, *ne pater* LXX *natus annos, tanti
exercitus dux, tantae pecuniae cuſtos, interim ex-
ſtingueretur, ipſique, ſpoliato tantis viribus, obci-*
33 *dendi regis cauſſa non eſſet. Feſtinaſſe ergo ſe, dum
praemium haberet in manibus. Repraeſentare conſi-
lium, cuius patrem fuiſſe auctorem niſi crederent,
tormenta, quamquam tolerare non poſſet, tamen*
34 *non recuſaret.* Illi, conloquuti *ſatis quaeſitum vi-*

deri, ad regem reuertuntur. qui poſtero die et
quae confeſſus erat Philotas recitari, et ipſum, quia
ingredi non poterat, iuſſit *adferri*. Omnia adno- 35
ſcente eodem; Demetrius, qui proximi ſceleris par-
ticeps eſſe arguebatur, producitur: multa adfirma-
tione, animique pariter conſtantia, et vultu ab-
nuens, *quidquam ſibi in regem cogitatum eſſe, tor-
menta etiam* depoſcebat *in ſemet ipſum*. Quum Philo- 36
tas circumlatis oculis incideret in Calin quemdam,
haud procul ſtantem, *propius eum* iuſſit *adcedere*.
Illo perturbato et recuſante tranſire ad eum, *pa-
tieris*, inquit, *Demetrium mentiri, rurſusque me ex-* 37
cruciari? Calin vox ſanguisque defecerant; et Ma-
cedones Philotam inquinare innoxios velle ſuſpica-
bantur, quia nec a Nicomacho, nec ab ipſo Phi-
lota, quum torqueretur, nominatus eſſet adoleſcens.
qui vt praefectos regis circumſtantes ſe vidit, *De-
metrium et ſemet ipſum id facinus cogitaſſe* confeſſus 38
eſt. Omnes ergo a Nicomacho nominatos, more
patrio, dato ſigno, ſaxis obruerunt. Magno non 39
modo ſalutis, ſed etiam vitae periculo liberatus
erat Alexander: quippe Parmenio et Philotas, prin-
cipes amicorum, niſi palam ſontes, ſine indignatione
totius exercitus non potuiſſent damnari. Itaque 40
anceps quaeſtio fuit: dum inficiatus eſt facinus,
crudeliter torqueri videbatur; poſt confeſſionem
Philotas ne amicorum quidem miſericordiam
meruit.

25 hominibus, quibus ſe eximit, tolerabilem. Noſtrone
ſanguine deum fecimus, qui nos faſtidiat, qui gra-
vetur mortalium adire concilium? Credite mihi; et
26 nos, ſi viri ſumus, a diis adoptabimur. Quis pro-
auum huius Alexandrum, quis deinde Archelaum,
quis Perdiccan occiſos vltus eſt? hic quidem inter-
27 fectoribus patris ignouit. *Haec Hegelochus dixit*
ſupra coenam: et poſtera die prima luce a patre ar-
ceſſor. Triſtis erat, et me moeſtum videbat. audie-
28 *ramus enim, quae ſolicitudinem incuterent. Itaque*
vt experiremur, vtrumne vino grauatus effudiſſet
illa, an altiore concepta conſilio; arceſſiri eum pla-
cuit. Venit; eodemque ſermone vltro repetito adie-
cit, ſe, ſiue auderemus duces eſſe, proximas a nobis
partes vindicaturum; ſiue deeſſet animus, conſi-
29 lium ſilentio eſſe tecturum. *Parmenioni*, viuo ad-
huc Dario, intempeſtiua res *videbatur;* non enim
ſibi, ſed hoſti eſſe obciſuros Alexandrum: Dario
vero ſublato praemium regis obciſi Aſiam, et totum
Orientem interfectoribus eſſe ceſſurum. *Adprobato-*
30 *que conſilio in haec fides et data eſt et adcepta. Quod*
ad Dymnum pertinet, nihil ſcio; et haec confeſſus
intelligo non prodeſſe mihi, quod prorſus ſceleris ex-
31 *pers ſum.* Illi rurſus tormentis admotis, quum ipſis
quoque haſtis os oculosque eius euerberarent, vt
32 hoc quoque crimen confiteretur, expreſſere. Exi-
gentibus deinde, *vt ordinem cogitati ſceleris expo-*
neret; quum diu Bactra retentura regem viderentur,
timuiſſe reſpondit, *ne pater* LXX *natus annos, tanti*
exercitus dux, tantae pecuniae cuſtos, interim ex-
ſtingueretur, ipſique, ſpoliato tantis viribus, obci-
33 *dendi regis cauſſa non eſſet. Feſtinaſſe ergo ſe, dum*
praemium haberet in manibus. Repraeſentare conſi-
lium, cuius patrem fuiſſe auctorem niſi crederent,
tormenta, quamquam tolerare non poſſet, tamen
34 *non recuſaret.* Illi, conloquuti *ſatis quaeſitum vi-*

deri, ad regem reuertuntur. qui poſtero die et
quae confeſſus erat Philotas recitari, *et ipſum*, quia
ingredi non poterat, iuſſit *adferri*. Omnia adno- 35
ſcente eodem; Demetrius, qui proximi ſceleris par-
ticeps eſſe arguebatur, producitur: multa adfirma-
tione, animique pariter conſtantia, et vultu ab-
nuens, *quidquam ſibi in regem cogitatum eſſe*, *tor-
menta etiam* depoſcebat *in ſemet ipſum*. Quum Philo- 36
tas circumlatis oculis incideret in Calin quemdam,
haud procul ſtantem, *propius eum* iuſſit *adcedere*.
Illo perturbato et recuſante tranſire ad eum, *pa-
tieris*, inquit, *Demetrium mentiri*, *rurſusque me ex-* 37
cruciari? Calin vox ſanguisque defecerant; et Ma-
cedones Philotan inquinare innoxios velle ſuſpica-
bantur, quia nec a Nicomacho, nec ab ipſo Phi-
lota, quum torqueretur, nominatus eſſet adoleſcens.
qui vt praefectos regis circumſtantes ſe vidit, *De-
metrium et ſemet ipſum id facinus cogitaſſe* confeſſus 38
eſt. Omnes ergo a Nicomacho nominatos, more
patrio, dato ſigno, ſaxis obruerunt. Magno non 39
modo ſalutis, ſed etiam vitae periculo liberatus
erat Alexander: quippe Parmenio et Philotas, prin-
cipes amicorum, niſi palam ſontes, ſine indignatione
totius exercitus non potuiſſent damnari. Itaque 40
anceps quaeſtio fuit: dum inficiatus eſt facinus,
crudeliter torqueri videbatur; poſt confeſſionem
Philotas ne amicorum quidem miſericordiam
meruit.

Q. CVRTII RVFI

DE

REBVS GESTIS

ALEXANDRI REGIS MACEDONVM

Liber VII.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Alexander Lyncestes, maiestatis reus, intersicitur. Deinde in Amyntam et Simmiam Philotae amicos inquiritur, qui suam innocentiam graui oratione tuentur. II. Amynta et fratribus in gratiam receptis, Polydamas, a rege iussus, in Mediam celeriter profectus, Parmenionem intersicit. Vnde indignatio et seditio, quae tandem exstinguitur. III. Agriaspas, Arachosios Parapamisadas sub iugum mittit Alexander, cum exercitu Parapamisum superat, et in eius radicibus Alexandriam condit. IV. Bessus de bello aduersus Alexandrum inter epulas consultat, sapientique Cobaris consilio minime adquiescit. Interim rex Bactra peruenit, vbi de Graecorum defectione et Satibarzane singulare certamine occiso aduenit ei nuncius. V. Exercitus Alexandri, siti liberatus, Oxium amnem traiicit. Bessus dolo captus ad Alexandrum adducitur. A quo Darii fratri, Oxathri, crucifigendus traditur. VI. Sogdiana subigitur et deficit. Cyropolis et aliae vrbes expugnantur. Alexandria ad Tanaim conditur. VII. De bello Scythis inferendo Alexander aeger ex vulnere cum suis init consilium Aristander vates regis voluntati extorum adcommodat significata. Menedemus a Spitamene cum duobus m. et ccc equitibus intersicitur: quod callide admodum dissimilat Alexander. VIII. Dum exercitus ad bellum adcingitur, Scytharum legati adueniunt, ac de pace ad Alexandrum orationem habent. IX. Alexander legatis dimissis Tanaim traiicit: bellum Scythis infert: et cum victis benigne agit. Sacas se dedentes in fidem recipit; Spita-

menem perſequitur. X. Sogdiana recuperata. Sogdianorum nobilium inuictus animus. Beſſi ſupplicium. Nouo milite auctus Alexandri exercitus. Vrbes conditae. XI. Arimazae petra, ſitu naturaque loci fere inexpugnabilis, ab Alexandro capitur.

I. Philotan ſicut recentibus ſceleris eius veſtigiis 1
iure adfectum ſupplicio cenſuerant milites; ita
poſtquam deſierat eſſe, quem odiſſent, inuidia in
miſericordiam vertit. Mouerat et claritas iuuenis, 2
et patris eius ſenectus atque orbitas. Primus Aſiam 3
aperuerat regi, omnium periculorum eius particeps;
ſemper alterum in acie cornu defenderat: Philippo
quoque ante omnes amicus; et ipſi Alexandro tam
fidus, vt obcidendi Attalum non alio miniſtro vti 4
mallet. Horum cogitatio ſubibat exercitum; ſeditioſaeque voces referebantur ad regem. quis ille
haud ſane motus, ſatisque prudens, otii vitia negotio diſcuti, edicit, *vt omnes in veſtibulo regiae
praeſto adſorent.* quos vbi frequentes adeſſe cognouit; in concionem proceſſit. Haud dubie ex com- 5
poſito Apharias poſtulare coepit, *vt Lynceſtes Alexander, qui multo ante quam Philotas regem voluiſſet
obcidere, exhiberetur.* A duobus indicibus, ſicut 6
ſupra diximus, delatus, tertium iam annum cuſtodiebatur in vinculis. eumdem in Philippi quoque
caedem coniuraſſe cum Pauſania, pro comperto
fuit: ſed, quia primus Alexandrum *Regem* ſalutauerat, ſupplicio magis quam crimini fuerat exemptus.
Tum quoque Antipatri ſoceri eius preces iuſtam re- 7
gis iram morabantur. Ceterum recruduit ſoporatus dolor. quippe veteris periculi memoriam praeſentis cura renouabat. Igitur Alexander ex cuſto- 8
dia educitur, iuſſusque dicere, quam toto triennio
meditatus erat defenſionem, haeſitans et trepidus
pauca ex iis, quae compoſuerat, protulit: ad vltimum non memoria ſolum, ſed etiam mens eum

bernaculo conceptum eſt, in hoſtium effunditur ca-
26 *pita. Vtinam Philotas quoque intra verba peccaſſet. Proinde ad id reuertar, propter quod rei ſumus. Amicitiam, quae nobis cum Philota fuit, adeo non eo infieias, vt expetiſſe quoque nos, magnosque ex*
27 *ea fructus percepiſſe confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum eſſe voluiſti, filium, omnes pene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a*
28 *nobis eſſe miraris? Tu hercule, ſi verum audire vis, rex, huius nobis periculi cauſſa es. Quis enim alius effecit, vt ad Philotan decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi ad hunc gradum amicitiae tuae adſcendimus. Is apud te fuit, cuius gratiam expe-*
29 *tere, et iram timere poſſemus. Annon propemodum in tua verba tui omnes te praeeunte iurauimus,* eosdem non inimicos amicosque habituros eſſe, quos tu haberes? *hoc ſacramento pietatis obſtricti auerſa-*
30 *remur ſcilicet, quem tu omnibus praeferebas. Igitur ſi hoc crimen eſt, [tu] paucos innocentes habes; immo hercule neminem. Omnes enim Philotae amici eſſe voluerunt: ſed totidem, quot volebant eſſe, non poterant. ita ſi a conſciis amicos non diuidis, nec ab amicis quidem ſeparabis illos, qui idem eſſe volue-*
31 *runt. Quod igitur conſcientiae adſertur indicium? vt opinor, quia pridie familiariter et ſine arbitris loquutus eſt nobiscum? At ego purgare non poſſem, ſi pridie quidquam ex vetere vita ac more mutaſſem. nunc vero, ſi, vt omnibus diebus, illo quoque, qui*
32 *ſuſpectus eſt, fecimus, conſuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus? et, pridie quam Philotas detectus eſt, haec mihi cum Antiphane res erat? qui ſi nos ſuſpectos facere vult, quod illo die equos non dederimus; ſemet ipſum, quod eos deſiderauerit,*
33 *purgare non poterit. Anceps enim crimen eſt inter retinentem et exigentem; niſi quod melior eſt cauſſa*
34 *ſuum non tradentis, quam poſcentis alienum. Cete-*

rum, rex, equos decem habui, e quis Antiphanes
octo iam distribuerat iis, qui amiserant suos. Omnino
duos ipse habebam: quos quum vellet abducere homo
superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare
vellem, retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi ho- 35
minis animo loquutum esse me cum ignauissimo, et
hoc vnum militiae suae vsurpante, vt alienos equos
pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum
est, vt verba mea eodem tempore et Alexandro ex-
cusem et Antiphani. At hercule mater de nobis ini- 36
micis tuis scripsit. Vtinam prudentius esset solicita
pro filio, et non inanes quoque species anxio animo
figuraret. Quare enim non adscribit metus sui caus-
sam? Denique non ostendit auctorem, quo facto
dictoue nostro mota tam trepidas tibi literas scripsit.
O miseram conditionem meam, cui forsitan non pe- 37
riculosius est tacere quam dicere. Sed vtcunque ces-
sura res est, malo tibi defensionem meam displicere,
quam caussam. Adnosces autem, quae dicturus sum;
quippe meministi, quum me ad perducendos ex Ma-
cedonia milites mitteres, dixisse te, multos integros
iuuenes in domo tuae matris abscondi. *praecepisti* 38
igitur mihi, ne quem praeter te intuerer; sed de-
trectantes militiam perducerem ad te. *Quod equi-*
dem feci, et liberius, quam expediebat mihi, exse-
quutus sum imperium tuum. Gorgian, Hecateum et
Gorgatan, quorum bona opera vteris, inde perduxi.
Quid igitur iniquius est, quam me, qui, si tibi non 39
paruissem, iure daturus sui poenas, nunc perire, quia
parui? Neque enim vlla alia matri tuae persequendi
nos caussa est, quam quod vtilitatem tuam muliebri
praeposuimus gratiae. Sex millia Macedonum pe- 40
ditum et DC *equites adduxi, quorum pars sequutura*
me non erat, si militiam detrectantibus indulgere
voluissem. Sequitur ergo, vt, quia illa propter hanc

cauſſam iraſcitur nobis, tu mitiges matrem, qui irae
eius nos obtuliſti.
1 II. Dum haec Amyntas agit, forte ſuperuene-
runt, qui fratrem eius Polemonem, de quo ante
dictum eſt, fugientem conſequuti vinctum reduce-
bant. Infeſta concio vix inhiberi potuit, quin pro-
2 tenus ſuo more ſaxa in eum iaceret. Atque ille
ſane interritus, *nihil*, inquit, *pro me deprecor;*
modo ne fratrum innocentiae fuga inputetur mea.
Haec ſi defendi non poteſt, meum crimen ſit. horum
ob id ipſum melior eſt cauſſa, quod ego, qui pro-
3 *fugi, ſuſpectus ſum.* At haec eloquuto vniuerſa
concio adſenſa eſt. Lacrumae deinde omnibus ma-
nare coeperunt, adeo in contrarium repente muta-
tis, vt ſolum pro eo eſſet, quod maxime laeſerat.
4 Iuuenis erat primo aetatis flore pubeſcens, quem
inter equites tormentis Philotae conturbatos alienus
terror abſtulerat. Deſertum eum a comitibus, et
haeſitantem inter reuertendi fugiendique conſilium,
5 qui ſequuti erant, obcupauerunt. Is tum flere coe-
pit, et os ſuum conuerberare: moeſtus non ſuam
vicem, ſed propter ipſum periclitantium fratrum.
6 Moueratque iam regem, non concionem modo: ſed
vnus erat inplacabilis frater; qui terribili vultu in-
tuens eum; *Tum*, ait, *demens, lacrumare debueras,*
quum equo calcaria ſubderes, fratrum deſertor, et
deſertorum comes. Miſer quo, et vnde fugiebas?
7 *Effeciſti, vt reus capitis, adcuſatoris vterer verbis.*
Ille *peccaſſe ſe; ſed grauius in fratres, quam in*
ſemet ipſum, fatebatur. Tum vero neque lacrumis,
neque adclamationibus, quibus ſtudia ſua multi-
tudo profitetur, temperauerunt. Vna vox erat pari
emiſſa conſenſu, *vt inſontibus et fortibus viris parce-*
ret. Amici quoque, data miſericordiae occaſione,
8 conſurgunt, flentesque regem deprecantur. Ille
ſilentio facto, *et ipſe*, inquit, *Amyntam mea ſen-*

tentia fratresque eius abſoluo. Vos autem, iuuenes,
malo beneficii mei obliuiſci, quam periculi veſtri me-
miniſſe. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua
ipſe vobiscum reuertor. Niſi, quae delata eſſent, ex- 9
cuſſiſſem, valde diſſimulatio mea ſuſpecta eſſe po-
tuiſſet. Sed ſatius eſt, purgatos eſſe, quam ſuſpectos.
Cogitate, neminem abſolui poſſe, niſi qui dixerit
cauſſam. Tu, Amynta, ignoſce fratri tuo: erit hoc 10
ſimpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.
Concione deinde dimiſſa, *Polydamanta vocari* iubet. 11
Longe adceptiſſimus Parmenioni erat, proximus la-
teri in acie ſtare ſolitus. Et quamquam conſcien- 12
tia fretus in regiam venerat; tamen, vt iuſſus eſt
fratres ſuos exhibere, admodum iuuenes, et regi
ignotos ob aetatem, fiducia in ſolicitudinem verſa
trepidare coepit, ſaepius quae nocere poſſent, quam
quibus eluderet, reputans. Iam armigeri, quibus 13
imperatum erat, produxerant eos; quum exſanguem
metu Polydamanta *propius adcedere* iubet. ſubmo-
tisque omnibus, *ſcelere,* inquit, *Parmenionis omnes*
pariter adpetiti ſumus, maxime ego ac tu; quos ami- 14
citiae ſpecie feſellit. ad quem perſequendum punien-
dumque (vide quantum fidei tuae credam) te miniſtro
vti ſtatui. obſides, dum hoc peragis, erunt fratres
tui. Proficiſcere in Mediam, et ad praefectos meos 15
literas ſcriptas manu mea perfer. velocitate opus eſt,
qua celeritatem famae antecedas. noctu peruenire illuc
te volo, poſtero die, quae ſcripta erunt, exſequi. Ad 16
Parmenionem quoque epiſtolas feres; vnam a me,
alteram Philotae nomine ſcriptam. ſignum annuli eius
in mea poteſtate eſt. ſic pater credens a filio inpreſ-
ſum, quum te viderit, nihil metuet. Polydamas, 17
tanto liberatus metu, inpenſius etiam, quam exi-
gebatur, promittit operam. Conlaudatusque et
promiſſis oneratus, depoſita veſte, quam habebat,
Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim 18

coniuges ac liberi, vinculum ſidei, obſides apud re-
gem erant, dati comites. Per deſerta etiam ob ſic-
citatem loca camelis, vndecima die, quo deſtinaue-
19 rat, perueniunt. Et prius quam ipſius nunciare-
tur aduentus, rurſus Polydamas veſtem Macedoni-
cam ſumit, et in tabernaculum Cleandri (praetor
20 hic regius erat) quarta vigilia peruenit. Redditis
deinde literis, conſtituerunt prima luce ad Parme-
nionem coire. Namque ceteris quoque literas regis
adtulerat. Iam ad eum venturi erant, quum Par-
21 menioni *Polydamanta veniſſe* nunciauerunt. qui
dum laetatur aduentu amici, ſimulque noſcendi,
quae rex ageret, auidus, (quippe longo internallo
nullam ab eo epiſtolam adceperat) *Polydamanta re-*
22 *quiri* iubet. Deuerſoria regionis illius magnos re-
ceſſus habent amoenosque nemoribus manu con-
ſitis; ea praecipue regum ſatraparumque voluptas
23 erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius
inter duces, quibus erat imperatum literis regis, vt
obciderent. Agendae autem rei conſtituerant tem-
pus, *quum Parmenion a Polydamante literas tradi-*
24 *tas legere coepiſſet.* Polydamas procul veniens, vt
a Parmenione conſpectus, vultu laetitiae ſpeciem
praeferente, ad complectendum eum cucurrit: mu-
tuaque gratulatione functi, Polydamas epiſtolam
25 ab rege ſcriptam ei tradidit. Parmenion vinculum
epiſtolae ſoluens, *quidnam rex ageret?* requirebat.
26 Ille *ex ipſis literis cogniturum eſſe* reſpondit. Qui-
bus Parmenion lectis; *Rex*, inquit, *expeditionem
parat in Arachoſios. Strenuum hominem et numquam
ceſſantem! Sed tempus ſaluti ſuae tanta iam parta*
27 *gloria parcere.* Alteram deinde epiſtolam, Philotae
nomine ſcriptam, laetus, quod ex vultu notari pote-
rat, legebat. Tum eius latus gladio haurit Clean-
der, deinde iugulum ferit; ceteri exanimem quo-
28 que confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum ne-

moris adſtiterant, cognita caede, cuius cauſſa ignorabatur, in caſtra perueniunt, et tumultuoſo nuncio milites concitant. Illi armati ad nemus, in 29
quo perpetrata caedes erat, coeunt, et, *ni Polydamas, ceterique eiusdem noxae participes dedantur, murum circumdatum nemori euerſuros*, denunciant, *omniumque ſanguine duci parentaturos.* Cleander 30
primores eorum intromitti iubet, literasque regis ſcriptas ad milites recitat, quibus *inſidiae Parmenionis in regem precesque, vt ipſum vindicarent*, continebantur. Igitur cognita regis voluntate, non 31
quidem indignatio, ſed tamen ſeditio compreſſa eſt. Dilabſis pluribus pauci remanſerunt, qui, *ſaltem vt corpus ipſius ſepelire permitterent*, precabantur. Diu id negatum eſt, Cleandri metu, ne obſenderet 32
regem. pertinacius deinde precantibus, materiem conſternationis ſubtrahendam ratus, capite deciſo truncum humare permiſit. ad regem caput miſſum eſt. Hic exitus Parmenionis fuit, militiae domi- 33
que clari viri. Multa ſine rege proſpere; rex ſine illo nihil magnae rei geſſerat. feliciſſimo regi et omnia ad fortunae ſuae exigenti modum ſatis fecit. LXX natus annos iuuenis ducis et ſaepe etiam gregarii militis munia expleuit: acer conſilio; manu ſtrenuus; carus principibus; vulgo militum acceptior. Haec inpulerint illum ad regni cupiditatem, 34
an tantum ſuſpectum fecerint, ambigi poteſt; quia Philotas vltimis cruciatibus victus verane dixerit, quae facta probari non poterant, an falſis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, quum magis poſſet liquere, dubitatum eſt. Alexander, 35
quos mortem Parmenionis conqueſtos eſſe compererat, ſeparandos a cetero exercitu ratus, in vnam cohortem ſecreuit, ducemque his Leonidam dedit, et ipſum Parmenioni quondam intima familiaritate coniunctum. Fere iidem erant, quos alioqui rex 36

habuerat inuiſos. nam quum experiri vellet militum animos; admonuit, *qui literas in Macedoniam ad ſuos ſcripſiſſet, iis, quos ipſe mittebat, perlaturis cum fide traderet.* Simpliciter ad neceſſarios ſuos quisque ſcripſerat, quae ſentiebat: aliis grauis erat,
37 plerisque non ingrata militia. Ita et agentium gratias, et querentium literae exceptae ſunt. [Et qui forte taedium laboris per literas erant queſti] *Hanc ſeorſum cohortem a caeteris tendere ignominiae cauſſa* iubet: fortitudine vſurus in bello; libertatem linguae ab auribus credulis remoturus. Et conſilium temerarium forſitan, (quippe fortiſſimi iuuenes contumeliis inritati erant) ſicut omnia alia, fe-
38 licitas regis excepit. Nihil illis ad bella promptius fuit. incitabat virtutem et ignominiae demendae cupido; et quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

1 III. His ita compoſitis, Alexander, Arianorum Satrape conſtituto, *iter pronunciari* iubet in *Agriaſpas*, quos iam tunc mutato nomine *Euergetas* adpellabant; ex quo frigore victusque penuria Cyri exercitum adfectum tectis et commeatibus iuue-
2 rant. Quintus dies erat, vt in eam regionem peruenerat. cognoſcit, *Satibarzanem, qui ad Beſſum defecerat, cum equitum manu inrupiſſe rurſus in Arios.* Itaque Caranum et Erigyium cum Artabazo et Andronico et ſex millibus Graecorum pe-
3 ditum DC equites ſequebantur. Ipſe LX diebus gentem Euergetarum ordinauit, magna pecunia ob
4 egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis praeeſſet, Amenide, (ſcriba is Darii fuerat) Arachoſios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, ſubegit. Ibi exercitum, qui ſub Parmenione fuerat, obcupauit. ſex millia Macedonum erant, et CC nobiles et quinque millia Graecorum cum equitibus ducentis; haud dubie robur omnium virium

regis. Arachoſiis datus Menon praetor, IV milli- 5
bus peditum et DC equitibus in praeſidium re-
lictis. Ipſe rex nationem, ne finitimis quidem ſatis
notam, quippe nullo commercio volentem mutuos
vſus, cum exercitu intrauit. *Parapamiſadae* ad- 6
pellantur, agreſte hominum genus, et inter barba-
ros maxime inconditum locorum aſperitas, homi-
num quoque ingenia durauerat. gelidiſſimum ſep- 7
temtrionis axem ex magna parte ſpectant; Bactria-
nis ad obcidentem coniuncti ſunt: meridiana regio
ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo 8
ſtruunt, et, quia ſterilis eſt terra materiae, in nudo
etiam montis dorſo, vsque ad ſummum aedificio-
rum faſtigium, eodem laterculo vtuntur. Ceterum 9
ſtructura latior ab imo paulatim incremento ope-
ris in arctius cogitur: ad vltimum in carinae
maxime modum coit. ibi foramine relicto ſuperne
lumen adcipiunt ad medium. Vites et arbores, ſi 10
quae in tanto terrae rigore durare potuerunt, ob-
ruunt humo. Penitus hyeme defoſſae latent. quum
niue diſcuſſa aperiri humus coepit, coelo ſolique
redduntur. Ceterum adeo altae niues premunt ter- 11
ram, gelu et perpetuo paene rigore conſtrictae, vt
ne auium quidem feraeue vllius veſtigium exſtet.
Obſcura coeli verius vmbra, quam lux, nocti ſimi-
lis premit terram, vix vt quae prope ſunt conſpici
poſſint. In hac tamen omnis humani cultus ſoli- 12
tudine deſtitutus exercitus, quidquid malorum to-
lerari poteſt, pertulit; inopiam, frigus, laſſitudi-
nem, deſperationem. Multos exanimauit rigor in- 13
ſolitus niuis: multorum aduſſit pedes; plurimorum
oculos. Praecipue pernicialis fuit fatigatis: quippe
in ipſo gelu deficientia corpora ſternebant; quae
quum moueri deſiſſent, vis frigoris ita adſtringebat,
vt rurſus ad ſurgendum conniti non poſſent. A 14
commilitonibus torpentes excitabantur. neque aliud

remedium erat, quam vt ingredi cogerentur. Tum
demum vitali calore moto, membris aliquis redibat
15 vigor. Si qui tuguria barbarorum adire potuerunt,
celeriter refecti ſunt. ſed tanta caligo erat, vt aedi-
16 ficia nulla alia res quam fumus oſtenderet. Illi,
numquam ante in terris ſuis aduena viſo, quum
armatos repente conſpicerent, exanimati metu,
quidquid in tuguriis erat, adferebant: *vt corpori-*
17 *bus ipſorum parceretur* orantes. Rex agmen cir-
cumibat pedes, iacentes quosdam erigens, et alios,
quum aegre ſequerentur, adminiculo corporis ſui
excipiens. nunc ad prima ſigna, nunc in medio;
nunc in vltimo agmine itineris multiplicato labore
18 aderat. Tandem ad loca cultiora peruentum eſt,
commeatuque largo recreatus exercitus: ſimul et,
qui conſequi non potuerant, in illa caſtra venerunt.
19 Inde agmen proceſſit ad Caucaſum montem, cuius
dorſum Aſiam perpetuo iugo diuidit: hinc ſimul,
quod Ciliciam ſubit, illinc Caſpium fretum et
amnem Araxem aliaque regionis Scythiae deſerta
20 ſpectat. Taurus ſecundae magnitudinis mons com-
mittitur Caucaſo, a Cappadocia ſe adtollens Cili-
ciam praeterit, Armeniaeque montibus iungitur.
21 Sic inter ſe [tot] iuga velut ſerie cohaerentia perpe-
tuum habent dorſum, ex quo Aſiae omnia fere flu-
mina, alia in Rubrum, alia in Caſpium mare, alia
22 in Hyrcanum et Ponticum decidunt. XVII dierum
ſpatio Caucaſum ſuperauit exercitus. Rupes in eo
x in circumitu ſtadia conplectitur, quatuor in alti-
tudinem excedit, in qua *vinctum Promethea fuiſſe*
23 antiquitas tradit. Condendae in radicibus montis
vrbi ſedes electa eſt. VII millibus ſeniorum Mace-
donum et praeterea militibus, quorum opera vti
deſiſſet, permiſſum, in nouam vrbem conſidere.
Hanc quoque *Alexandriam* incolae adpellauerunt.

IV. At Beſſus, Alexandri celeritate perterritus, 1
diis patriis ſacrificio rite facto, ſicut illis gentibus
mos eſt, cum amicis ducibusque copiarum inter
epulas de bello conſultabat. Graues mero *ſuas vi-* 2
res extollere: *hoſtium* nunc *temeritatem*, nunc *pau-*
citatem ſpernere. praecipue Beſſus, ferox verbis et 3
parto per ſcelus regno ſuperbus, ac vix potens men-
tis, dicere: *Socordia Darii creuiſſe hoſtium famam.* 4
obcurriſſe enim in Ciliciae anguſtiſſimis faucibus;
quum retrocedendo poſſet perducere incautos in loca,
naturae ſitu inuia, tot fluminibus obiectis, tot mon-
tium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis ne fugae
quidem, nedum reſiſtendi occaſionem fuerit habitu-
rus. Sibi placere in Sogdianos recedere, Oxum 5
amnem velut murum obiecturum hoſti; dum ex finiti-
mis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos 6
autem Chorasmios et Dahas Sacasque, et Indos,
et vltra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum
neminem adeo humilem eſſe, vt humeri eius non
poſſent Macedonis militis verticem aequare. Concla- 7
mant temulenti, *vnam hanc ſententiam ſalubrem*
eſſe: et Beſſus *circumferri merum largius* iubet, de-
bellaturus ſuper menſam Alexandrum. Erat in eo 8
conuiuio Cobares, natione Medus, ſed magicae ar-
tis (ſi modo ars eſt, non vaniſſimi cuiusque ludi-
brium) magis profeſſione, quam ſcientia celeber;
alioquin moderatus et probus. Is quum praefatus 9
eſſet, *ſcire ſeruo vtilius parere dicto, quam adferre*
conſilium; quum illos, qui pareant, idem quod cete-
ros maneat: qui vero ſuadeant, proprium periculum.
* poculum ei, quod habebat in manu, tradidit, quo
adcepto Cobares: *Natura*, inquit, *mortalium hoc* 10
quoque nomine praua et ſiniſtra dici poteſt; quod in
ſuo quisque negotio hebetior eſt, quam in alieno. tur-
bida ſunt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. obſtat me- 11
tus; aliis cupiditas; nonnumquam naturalis eorum,

quae excogitaueris, amor. nam in te ſuperbia non
cadit. expertus es, vnumquemque, quod ipſe repere-
12*rit, aut ſolum aut optimum ducere. Magnum onus*
ſuſtines capite, regium inſigne. hoc aut moderate
perferendum eſt, aut, quod abominor, in te ruet. con-
13*ſilio, non inpetu opus eſt.* Adiicit deinde, quod
apud Bactrianos vulgo vſurpabant: *canem timidum*
vehementius latrare, quam mordere. altiſſima quae-
que flumina minimo ſono labi. Quae inſerui, vt,
qualiscumque inter barbaros potuit eſſe prudentia,
14traderetur. In his audientium ſuſpenſam dederat
exſpectationem ſui. Tum conſilium aperit, vtilius
Beſſo, quam gratius. *In veſtibulo*, inquit, *regiae*
tuae velociſſimus conſiſtit rex. Ante ille agmen, quam
15*tu menſam iſtam mouebis. Nunc ab Tanai exercitum*
arceſſes, et armis flumina obpones. ſcilicet qua tu fu-
giturus es, hoſtis ſequi non poteſt! iter vtrique com-
mune eſt; victori tutius. Licet ſtrenuum metum putes
16*eſſe; velocior tamen ſpes eſt. Quin validioris obcupas*
gratiam, dediſque te, vtcumque ceſſerit, meliorem
fortunam deditus, quam hoſtis habiturus? Alienum
17*habes regnum, quo facilius eo careas. incipies forſi-*
tan iuſtus eſſe rex, quum ipſe fecerit, qui tibi et dare
18*poteſt regnum et eripere. Conſilium habes fidele, quod*
diutius exſequi ſuperuacuum eſt. Nobilis equus vmbra
quoque virgae regitur: ignauus ne calcari quidem
19*concitari poteſt.* Beſſus, et ingenio et multo mero
ferox, adeo exarſit, vt vix ab amicis, quo minus
obcideret eum, (nam ſtrinxerat quoque acinacem),
contineretur. Certe e conuiuio proſiliuit haud qua-
20quam potens mentis. Cobares, inter tumultum
elabſus, ad Alexandrum transfugit. VIII millia
Bactrianorum habebat armata Beſſus, quae, quam-
diu propter coeli intemperiem Indiam potius Ma-
cedonas petituros crediderant, obedienter impe-
rata fecerunt: poſtquam aduentare Alexandrum

compertum eſt: in ſuos quisque vicos dilabſi, Beſ-
ſum reliquerunt. Ille cum clientium manu, qui 21
non mutauerant fidem, Oxo amne ſuperato, exuſtis-
que nauigiis, quibus transierat, ne iisdem hoſtis
vteretur, nouas copias in Sogdianis contrahebat.
Alexander Caucaſum quidem, vt ſupra dictum eſt, 22
transierat; ſed inopia frumenti prope ad famem
ventum erat. Suco ex ſeſama expreſſo, haud ſecus 23
quam oleo artus perungebant. Sed huius ſuci du-
cenis quadragenis denariis amphorae ſingulae; mel-
lis denariis trecenis nonagenis; trecenis vini aeſti-
mabantur; tritici nihil aut admodum exiguum re-
periebatur. *Siros* vocabant barbari: quos ita ſoler 24
ter abſcondunt, vt, niſi qui defoderunt, inuenire
non poſſint. In iis conditae fruges erant. In qua-
rum penuria milites fluuiatili piſce et herbis ſuſti-
nebantur. Iamque haec ipſa alimenta defecerant, 25
quum iumenta, quibus onera portabant, caedere
iuſſi ſunt: horum carne, dum in Bactrianos per-
ventum, traxere vitam. Bactrianae terrae multi- 26
plex et varia natura eſt. alibi multa arbor et vitis
largos miteſque fructus alit: ſolum pingue crebri
fontes rigant: quae mitiora ſunt, frumento conſe-
runtur, cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam 27
deinde partem eiusdem terrae ſteriles arenae tenent:
ſqualida ſiccitate regio non hominem, non frugem
alit: quum vero venti a Pontico mari ſpirant, quid-
quid ſabuli in campis iacet, conuerrunt. Quod
vbi cumulatum eſt, magnorum collium procul ſpe-
cies eſt, omniaque priſtini itineris veſtigia intereunt.
Itaque qui transeunt campos, nauigantium modo 28
noctu ſidera obſeruant, ad quorum curſum iter di-
rigunt, et propemodum clarior eſt noctis vmbra,
quam lux. ergo interdiu inuia eſt regio, quia nec 29
veſtigium, quod ſequantur, inueniunt, et nitor
ſiderum caligine absconditur. Ceterum ſi quos ille

ventus, qui a mari exoritur, deprehendit, arena
30 obruit. Sed qua mitior terra eſt, ingens hominum
equorumque multitudo gignitur. [Itaque Bactriani
31 equites xxx millia expleuerant.] Ipſa Bactra, regionis eius caput, ſita ſunt ſub monte Parapamiſo.
Bactrus amnis praeterit moenia. is vrbi et regioni
32 dedit nomen. Hic regi ſtatiua habenti nunciatur
ex Graecia *Peloponnenſium Laconumque defectio.*
nondum enim victi erant, quum proficiſcerentur
tumultus eius principia nunciaturi: et alius praeſens terror adfertur; *Scythas, qui vltra Tanain
amnem colunt, aduentare Beſſo ferentes opem.* Eodem tempore, *quae in gente Ariorum Caranus et*
33 *Erigyius geſſerant*, perferuntur. Commiſſum erat
proelium inter Macedones Ariosque. Transfuga
Satibarzanes barbaris praeerat; qui quum pugnam
ſegnem vtrimque aequis viribus ſtare vidiſſet, in
primos ordines adequitauit, demptaque galea, inhibitis, qui tela iaciebant, ſi quis *viritim dimicare
vellet*, pronocauit ad pugnam, *nudum ſe caput in*
34 *certamine habiturum.* Non tulit ferociam barbari
dux exercitus Erigyius, grauis quidem aetate, ſed
et animi et corporis robore nulli iuuenum poſtferendus. Is galea dempta caniciem oſtentans, *venit,*
inquit, *dies, quo aut victoria, aut morte honeſtisſima, quales amicos et milites Alexander habeat,
oſtendam.* Nec plura eloquutus equum in hoſtem
35 egit. Crederes imperatum, vt acies vtraeque tela
cohiberent. protinus certe receſſerunt dato libero
ſpatio; intenti in euentum, non duorum modo,
ſed etiam ſuae ſortis, quippe alienum discrimen ſe-
36 quuturi. Prior barbarus emiſit haſtam, quam Erigyius modica capitis declinatione vitauit. At ipſe
infeſtam ſariſſam, equo calcaribus concito, in medio barbari gutture ita fixit, vt per ceruicem emi-
37 neret. Praecipitatus ex equo barbarus adhuc tamen

repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere haſtam
rurſus in os dirigit. Satibarzanes haſtam manu
complexus, quo maturius interiret, ictum hoſtis
adiuuit. et barbari, duce amiſſo, quem magis ne- 38
ceſſitate, quam ſponte ſequuti erant, tunc haud
inmemores meritorum Alexandri, arma Erigyio
tradunt. Rex his quidem laetus, de Spartanis haud 39
quaquam ſecurus, magno tamen animo defectionem
eorum tulit; dicens, *non ante auſos conſilia nudare,
quam ipſum ad ſines Indiae perueniſſe cognouiſſent.*
Ipſe Beſſum perſequens copias mouit: cui Erigyius 40
ſpolia barbari, ceu opimum belli decus, praeferens
obcurrit.

V. Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, 1
ſarcinas et inpedimenta ibi cum praeſidio reliquit.
Ipſe cum expedito agmine loca deſerta Sogdiano-
rum intrat, nocturno itinere exercitum ducens.
Aquarum, vt ante dictum eſt, penuria, prius de- 2
ſperatione, quam deſiderio bibendi ſitim adcendit.
Per cccc ſtadia ne modicus quidem humor exſiſtit.
Arenas vapor aeſtiui ſolis adcendit, quae vbi fla- 3
grare coeperunt, haud ſecus quam continenti in-
cendio cuncta torrentur. Caligo deinde, inmodico 4
terrae feruore excitata, lucem tegit: camporumque
non alia quam vaſti et profundi aequoris ſpecies eſt.
Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore et 5
matutino frigore corpora leuabantur. Ceterum cum
ipſa luce aeſtus oritur: omnemque naturalem ab-
ſorbet humorem ſiccitas; ora viſceraque penitus
vruntur. Itaque primum animi, deinde corpora 6
deficere coeperunt. pigebat et conſiſtere et progredi.
Pauci a peritis regionis admoniti praepararant 7
aquam. haec paulifper repreſſit ſitim: deinde cre-
ſcente aeſtu rurſum deſiderium humoris adcenſum
eſt. Ergo quidquid vini oleique erat, hominibus
ingerebatur. tantaque dulcedo bibendi fuit, vt in

8 poſterum ſitis non timeretur. Graues deinde auide hauſto humore non ſustinere arma, non ingredi poterant; et feliciores videbantur, quos aqua defecerat, quum ipſi ſine modo infuſam vomitu coge-
9 rentur egerere. Anxium regem tantis malis circumfuſi amici, *vt meminiſſet* [*ſui*], orabant, *animi ſui magnitudinem vnicum remedium deficientis exer-*
10 *citus eſſe:* quum ex iis, qui praeceſſerant ad capiendum locum caſtris, duo obcurrunt vtribus aquam geſtantes, vt filiis ſuis, quos in eodem agmine eſſe et aegre pati ſitim non ignorabant, obcurrerent:
11 qui quum in regem incidiſſent; alter ex iis vtre reſoluto, vas, quod ſimul ferebat, inplet, porrigens regi. Ille [adcipit] percontatus, "*quibus aquam*
12 *portarent*", *filiis ferre* cognoſcit. Tunc poculo pleno, ſicut oblatum eſt, reddito; *nec ſolus*, inquit, *bibere ſustineo; nec tam exiguum diuidere omnibus poſſum. Vos currite, et liberis veſtris, quod propter*
13 *illos adtuliſtis, date.* Tandem ad flumen Oxum ipſe peruenit prima fere veſpera. ſed exercitus magna pars non potuerat conſequi: *in edito monte ignes* iubet *fieri, vt ii, qui aegre ſequebantur, haud pro-*
14 *cul caſtris ſe abeſſe cognoſcerent. Eos* autem, *qui primi agminis erant, mature cibo ac potione firmatos, inplere alios vtres, alios vaſa, quibuscumque*
15 *aqua poſſit portari*, iuſſit, *ac ſuis opem ferre.* Sed qui intemperantius hauſerant, interclufo ſpiritu exſtincti ſunt: multoque maior horum numerus fuit,
16 quam vllo amiſerat proelio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus aut potu, qua veniebat exercitus, conſtitit. nec ante ad curandum corpus receſſit, quam praeterierant, qui agmen ſequebantur: totamque eam noctem cum magno
17 animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec poſtero die laetior erat, quia nec nauigia habebat, nec pons erigi poterat, circum amnem nudo ſolo et materia

maxime ſterili. Conſilium igitur, quod vnum neceſſitas ſubiecerat, init. vtres quamplurimos ſtramentis refertos diuidit. his incubantes transnauere 18
amnem: quique primi transierant, in ſtatione erant, dum traiicerent ceteri. Hoc modo ſexto demum die in vlteriore ripa totum exercitum expoſuit. Iamque ad perſequendum Beſſum ſtatuerat progredi; 19
quum ea, quae in Sogdianis erant, cognoſcit. Spitamenes erat inter omnes amicos praecipuo honore cultus a Beſſo. ſed nullis meritis perfidia mitigari 20
poteſt. quae tamen iam minus in eo inuiſa eſſe poterat, quia nihil vlli nefaſtum in Beſſum interfectorem regis ſui videbatur. Titulus facinoris ſpecioſus praeferebatur, *vindicta Darii:* ſed fortunam, non ſcelus oderant Beſſi. Nam vt Alexandrum flu- 21
men Oxum ſuperaſſe cognouit; Dataphernen et Catenen, quibus a Beſſo maxima fides habebatur, in ſocietatem rei adſciſcit. Illi promptius adeunt, quam rogabantur; adſumptisque octo fortiſſimis iuvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes per- 22
git ad Beſſum, et remotis arbitris, *comperiſſe* ait *ſe, inſidiari ei Dataphernen et Catenen: vt viuum Alexandro traderent agitantes, a ſemet obcupatos eſſe, et vinctos teneri.* Beſſus tanto merito, vt credebat, 23
obligatus, partim gratias agit, partim auidus explendi ſubplicii *adduci eos* iubet. Illi manibus ſua 24
ſponte religatis, a participibus conſilii trahebantur: quos Beſſus truci vultu intuens conſurgit, manibus non temperaturus. At illi ſimilatione omiſſa circumſiſtunt eum, et fruſtra repugnantem vinciunt; direpto ex capite regni inſigni, lacerataque veſte, quam e ſpoliis obciſi regis induerat. Ille *deos ſui* 25
ſceleris vltores adeſſe confeſſus, adiecit, *non Dario iniquos fuiſſe, quem ſic vlciſcerentur, ſed Alexandro propitios, cuius victoriam ſemper etiam hoſtis adiuviſſet.* Multitudo an vindicatura Beſſum fuerit, in- 26

certum eſt; niſi illi, qui vinxerant, *iuſſu Alexandri*
feciſſe ipſos ementiti, dubios adhuc animi terruiſſent.
In equum inpoſitum Alexandro tradituri ducunt.
27 Inter haec rex, quibus matura erat miſſio, electis
DCCCC fere, equiti bina talenta dedit; pediti terna
denarium millia: monitosque, *vt liberos generarent*,
remiſit domum. Ceteris gratiae actae, quod *ad re-*
liqua belli nauaturos operam pollicebantur. [Tum
28 Beſſus perducitur.] Peruentum erat in paruulum
oppidum. Branchidae eius incolae erant. Mileto
quondam iuſſu Xerxis, quum e Graecia rediret,
transierant, et in ea ſede conſtiterant, quia tem-
plum, quod Didymeon adpellatur, in gratiam Xer-
29 xis violauerant. Mores patrii nondum exoleue-
rant; ſed iam bilingues erant, paulatim a domeſtico
externo [que] ſermone degeneres. Magno igitur
gaudio regem excipiunt, vrbem ſeque dedentes.
Ille *Mileſios, qui apud ipſum militarent, conuocari*
30 iubet. Vetus odium Mileſii gerebant in Branchida-
rum gentem. Proditis ergo, *ſiue iniuriae, ſiue ori-*
ginis meminiſſe mallent; liberum de Branchidis per-
31 mittit *arbitrium*. Variantibus deinde ſententiis,
ſe ipſum conſideraturum, quod optimum factu eſſet,
oſtendit. Poſtero die obcurrentibus, *Branchidas*
ſecum procedere iubet. Quumque ad vrbem ventum
32 eſſet; ipſe cum expedita manu portam intrat. Pha-
lanx *moenia oppidi circumiri* iuſſa, *et dato ſigno di-*
ripere vrbem, proditorum receptaculum, ipſosque ad
33 *vnum caedere*. Illi inermes paſſim trucidantur, nec
aut commercio linguae, aut ſubplicum velamentis
precibusque inhiberi crudelitas poteſt. Tandem vt
deiicerent, fundamenta murorum ab imo moliun-
34 tur, ne quod vrbis veſtigium exſtaret. Nec mora,
lucos quoque ſacros non caedunt modo, ſed etiam
exſtirpant; vt vaſta ſolitudo et ſterilis humus, ex-
35 cuſſis etiam radicibus, linqueretur. Quae ſi in

ipſos proditionis auctores excogitata eſſent; iuſta
vltio eſſe, non crudelitas videretur: nunc culpam
maiorum poſteri luere, qui ne viderant quidem Mi-
letum, adeo Xerxi non potuerant prodere. Inde 36
proceſſit ad Tanain amnem. Quo perductus eſt Beſ-
ſus non vinctus modo, ſed etiam omni velamento
corporis ſpoliatus. Spitamenes eum tenebat collo
inſerta catena; tam barbaris, quam Macedonibus
gratum ſpectaculum. Tum Spitamenes, *et te*, in- 37
quit, *et Darium reges meos vltus, interfectorem do-*
mini ſui adduxi, eo modo captum, cuius ipſe fecit
exemplum. Aperiat ad hoc ſpectaculum oculos Da-
rius. Exſiſtat ab inferis, qui illo ſupplicio indignus
fuit, et hoc ſolatio dignus eſt. Alexander, multum 38
conlaudato Spitamene, conuerſus ad Beſſum, *Cuius,*
inquit, *ferae rabies obcupauit animum tuum, quum*
regem de te optime meritum prius vincire, deinde ob-
cidere ſuſtinuiſti? Sed huius parricidii mercedem falſo
regis nomine perſoluiſti. Ibi ille facinus purgare 39
non auſus; *regis titulum ſe vſurpaſſe* dixit, *vt gen-*
tem ſuam tradere ipſi poſſit; qui ſi ceſſaſſet, alium
fuiſſe regnum obcupaturum. At Alexander Oxathrem, 40
fratrem Darii, quem inter corporis cuſtodes habe-
bat, *propius* iuſſit adcedere; *tradique Beſſum ei, vt*
cruci adfixum mutilatis auribus naribusque ſagittis
configerent barbari; adſeruarentque corpus, vt ne
aues quidem contingerent. Oxathres *cetera ſibi curae*
fore pollicetur. Aues non ab alio, quam a Catene 41
poſſe prohiberi adiicit; eximiam eius artem cupiens
oſtendere. namque adeo certo ictu deſtinata ferie-
bat, vt aues quoque exciperet. Nam etſi forſitan, 42
ſagittandi tam celebri vſu minus admirabilis vi-
deri haec ars poſſit; tamen ingens viſentibus mira-
culum, magnoque honori Cateni fuit. Dona de- 43
inde omnibus, qui Beſſum adduxerant, data ſunt.

Ceterum ſubplicium eius diſtulit, *vt eo loco, in quo*
Darium ipſe obciderat, necaretur.
1 VI. Interea Macedones ad petendum pabulum
incompoſito agmine egreſſi, a barbaris, qui de pro-
ximis montibus decurrerunt, obprimuntur; plures-
2que capti ſunt, quam obciſi. barbari autem, capti-
vos prae ſe agentes, rurſus in montem receſſerunt.
xx millia latronum erant. fundis ſagittisque pugnam
3inuadunt. Quos dum obſidet rex, inter promptis-
ſimos dimicans ſagitta ictus eſt, quae in medio
4crure fixa reliquerat ſpiculum. Illum quidem moeſti
et adtoniti Macedones in caſtra referebant: ſed nec
barbaros fefellit ſubductus ex acie rex; quippe ex
5edito monte cuncta proſpexerant. Itaque poſtero
die miſere legatos ad regem, quos ille *protenus* iuſſit
admitti; ſolutisque faſciis magnitudinem vulneris
6disſimilans crus barbaris oſtendit. Illi iuſſi *conſi-*
dere adfirmant *non Macedonas, quam ipſos fuiſſe*
triſtiores cognito vulnere ipſius: cuius ſi auctorem
7*reperiſſent, dedituros, fuiſſe. cum diis enim pugnare*
ſacrilegos tantum. Ceterum ſe gentem in fidem de-
dere, ſuperatos virtute illius. Rex, fide data et capti-
8vis receptis, gentem in deditionem adcepit. Caſtris
inde motis lectica militari ferebatur, quam pro ſe
quisque eques pedesque ſubire certabant. Equites,
cum quibus rex proelia inire ſolitus erat, ſui muneris
id eſſe cenſebant. Pedites contra, *quum ſaucios*
commilitones ipſi geſtare adſueuiſſent, eripi ſibi pro-
prium officium tum potiſſimum, quum rex geſtandus
9*eſſet*, querebantur. Rex in tanto vtriusque partis
certamine et ſibi difficilem, et praeteritis grauem
electionem futuram ratus, *inuicem ſubire eos* iuſſit.
10Hinc quarto die ad vrbem Maracanda peruentum
eſt. LXX ſtadia murus vrbis amplectitur. arx nullo
11cingitur muro. Praeſidio vrbi relicto, proximos
vicos depopulatur atque vrit. Legati deinde Abio-

rum Scytharum superueniunt; liberi, ex quo decesserat Cyrus; tum imperata facturi. Iustissimos barbarorum constabat: armis abstinebant nisi lacessiti. Libertatis modico et aequali vsu, principibus humiliores pares fecerunt. Hos benigne adloquutus, 12
ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Peridam quemdam misit ex amicis, qui denunciaret eis, *ne Tanain amnem regionis iniussu regis transirent.* eidem mandatum, *vt contemplaretur locorum situm; et illos quoque Scythas, qui super Bosporo incolunt, viseret.* Condendae vrbi sedem super ripam Tanais 13
elegerat; claustrum et iam perdomitorum, et quos deinde adire decreuerat. Sed consilium distulit Sogdianorum nunciata defectio, quae Bactrianos quoque traxit. VII millia equitum erant, quorum 14
auctoritatem ceteri sequebantur. Alexander Spitamenen et Catenen, a quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius quin eorum opera redigi possent in potestatem, coercendo eos, qui nouauerant res, iussit arcessiri. At illi defectionis, ad quam coercendam 15
euocabantur, auctores, vulgauerant famam; *Bactrianos equites a rege omnes, vt obciderentur, arcessiri: idque imperatum ipsis; non sustinuisse tamen exsequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent. Non magis Alexandri saeuitiam, quam Bessi parricidium ferre potuisse.* Itaque sua sponte iam motos metu poenae haud difficulter concitauerunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione com- 16
perta, *Craterum obsidere Cyropolim* iubet: ipse aliam vrbem regionis eiusdem corona capit; signoque, vt puberes interficerentur, dato, reliqui in praedam cessere victoris: vrbs diruta est, vt ceteri cladis exemplo continerentur. Memaceni valida gens ob- 17
sidionem non vt honestiorem modo, sed etiam vt tutiorem ferre decreuerant. Ad quorum pertinaciam mitigandam rex L equites praemisit, qui *cle-*

mentiam ipſius in deditos, ſimulque inexorabilem ani-
18 *mum in deuictos*, oſtenderent. Illi *nec de fide, nec*
de potentia regis ipſos dubitare reſpondent; equites-
que *tendere extra munimenta vrbis iubent.* Hoſpi-
taliter deinde exceptos, grauesque epulis et ſomno,
19 intempeſta nocte adorti interfecerunt. Alexander
haud ſecus, quam par erat, motus, vrbem corona
circumdedit; munitiorem, quam vt primo inpetu
capi poſſet. Itaque Meleagrum et Perdiccam in
obſidionem iungit, Cyropolim, vt ante dictum eſt,
20 obſidentes. Statuerat autem parcere vrbi conditae
a Cyro: quippe non alium gentium illarum magis
admiratus eſt, quam hunc regem, et Semiramin,
in quis *et magnitudinem animi, et claritatem rerum*
21 *longe emicuiſſe* credebat. Ceterum pertinacia oppi-
danorum eius iram adcendit. Itaque *captam vrbem*
diripere iuſſit *delectos Macedones*, haud iniuria in-
22 feſtos; et ad Meleagrum et Perdiccam redit. Sed
non alia vrbs fortius obſidionem tulit: quippe et
militum promptiſſimi cecidere, et ipſe rex ad vlti-
mum periculum venit. namque ceruix eius ſaxo ita
icta eſt, vt oculis caligine obfuſa conlaberetur, ne
mentis quidem compos. exercitus certe velut erepto
23 eo ingemuit. Sed inuictus aduerſus ea, quae cete-
ros terrent, nondum percurato vulnere, acrius ob-
ſidioni inſtitit, naturalem celeritatem ira concitante.
Cuniculo ergo ſubfoſſa moenia ingens nudauere
ſpatium; per quod inrupit, victorque vrbem dirui
24 iuſſit. Hinc Menedemum cum III millibus pedi-
tum et DCCC equitibus ad vrbem Maracanda miſit.
Spitamenes transfuga, praeſidio Macedonum inde de-
iecto, muris vrbis eius incluſerat ſe: haud oppida-
25 nis conſilium defectionis adprobantibus. ſequi ta-
men videbantur, quia prohibere non poterant. In-
terim Alexander ad Tanain amnem redit, et, quan-
tum ſoli obcupauerant caſtris, muro circumdedit.

LX ſtadiorum vrbis murus fuit: hanc quoque vrbem *Alexandriam* adpellari iuſſit. Opus tanta celeritate 6
perfectum eſt, vt decimo ſeptimo die, qua munimenta excitata erant, tecta quoque vrbis abſoluerentur. Ingens militum certamen inter ipſos fue- 7
rat, vt ſuum quisque munus (nam diuiſum erat) primus oſtenderet. Incolae nouae vrbi dati captiui, quos reddito pretio dominis liberauit, quorum poſteri nunc quoque nondum apud eos tam longa aetate propter memoriam Alexandri exoleuerunt.

VII Rex Scytharum, cuius tum vltra Tanain 1
imperium erat, ratus eam vrbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, ſuis inpoſitam eſſe ceruicibus, fratrem Cartaſim nomine cum magna equitum manu miſit *ad diruendam eam procul que amne ſubmouendas Macedonum copias.* Bactrianos 2
Tanais ab Scythis, quos Europaeos vocant, diuidit. Idem Aſiam et Europam finis interfluit. Ceterum 3
Scytharum gens haud procul Thracia [ſita ab Oriente] ad ſeptemtrionem ſe vertit; Sarmatarumque, vt quidam credidere, non finitima, ſed pars eſt. Recta 4
deinde regionem aliam vltra Iſtrum iacentem colit: vltima Aſiae, quae Bactra ſunt, ſtringit. quae ſeptemtrioni proxima ſunt, profundae inde ſiluae vaſtaeque ſolitudines excipiunt. Rurſus quae ad Tanain et Bactra ſpectant, humano cultu haud diſparia ſunt. Primum cum hac gente non prouiſum 5
bellum Alexander geſturus, quum in conſpectu eius obequitaret hoſtis, adhuc aeger ex vulnere, praecipue voce deficiens, quam et modicus cibus et ceruicis extenuabat dolor, *amicos in conſilium advocari* iubet. Terrebat eum non hoſtis, ſed iniqui- 6
tas temporis. Bactriani defecerant: Scythae etiam laceſſebant: ipſe non inſiſtere in terra, non equo vehi; non docere, non hortari ſuos poterat. Anci- 7
piti periculo inplicitus, deos quoque incuſans, que-

rebatur, *ſe iacere ſegnem, cuius velocitatem nemo*
antea valuiſſet effugere; vix ſuos credere, non ſimi-
8 *lari valetudinem.* Itaque qui poſt Darium victum
hariolos et vates conſulere deſierat, rurſus ad ſuper-
ſtitionem, humanarum gentium ludibria, reuolu-
tus, *Ariſtandrum*, cui credulitatem ſuam addixe-
rat, *explorare euentum rerum ſacrificiis* iubet. Mos
erat haruſpicibus, exta ſine rege ſpectare, et, quae
9 portenderentur, referre. Inter haec Rex, dum
fibris pecudum explorantur euentus latentium
rerum, *propius ipſum conſidere amicos* iubet, *ne con-*
tentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet.
Hephaeſtion, Craterus et Erigyius erant cum
10 cuſtodibus in tabernaculum admiſſi. *Diſcrimen*,
inquit, *me obcupauit meliore hoſtium, quam meo*
tempore. Sed neceſſitas ante rationem eſt: maxime
11 *in bello, quo raro permittitur tempora eligere. De-*
fecere Bactriani, in quorum ceruicibus ſtamus; et
quantum in nobis animi ſit, alieno Marte expe-
riuntur. Haud dubie ſi omiſerimus Scythas vltro
arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt,
12 *reuertemur. Si vero Tanain transierimus, et vbique*
inuictos eſſe nos Scytharum pernicie ac ſanguine oſten-
derimus; quis dubitabit, parere etiam Europae victo-
13 *ribus? Fallitur, qui terminos gloriae noſtrae metitur*
ſpatio, quod tranſituri ſumus. Vnus amnis interfluit:
quem ſi traiicimus, in Europam arma proferimus.
14 *Et quanti aeſtimandum eſt, dum Aſiam ſubigimus,*
in alio quodammodo orbe tropaea ſtatuere: et quae
tam longo interuallo natura videtur diremiſſe, vna
15 *victoria ſubito committere? At hercule ſi paululum*
ceſſauerimus; in tergis noſtris Scythae haerebunt.
An ſoli ſumus, qui flumina transnare poſſumus?
Multa in nosmet ipſos recident, quibus adhuc vici-
16 *mus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Vtri-*
bus amnem traiiciendi exemplum fecimus nuper: hoc

vt Scythae imitari neſciant, Bactriani docebunt.
Praeterea vnus gentis huius adhuc exercitus venit, 17
ceteri exſpectantur. Ita bellum vitando alimus; et,
quod inferre poſſemus, adcipere cogimur. Manifeſta
eſt conſilii mei ratio. Sed an permiſſuri ſint Macedo- 18
nes animo vti meo, dubito; quia, ex quo hoc vulnus
adcepi, non equo vectus ſum, non pedibus ingreſſus.
ſed ſi me ſequi vultis, valeo, amici. Satis virium 19
eſt ad toleranda iſta. aut ſi iam adeſt vitae meae
finis; in quo tandem opere melius exſtinguar? Haec 20
quaſſa adhuc voce, ſubdeficiens, vix proximis exau-
dientibus dixerat; quum omnes a tam praecipiti
conſilio regem deterrere coeperunt. Erigyius ma- 21
xime: qui, haud ſane auctoritate proficiens apud
obſtinatum animum, ſuperſtitionem, cuius potens
non erat rex, incutere tentauit, dicendo, *deos quo-*
que obſtare conſilio, magnumque periculum, ſi flu-
men transiſſet, oſtendi. Intranti Erigyio taberna- 22
culum regis Ariſtander obcurrerat, *triſtia exta fuiſſe*
ſignificans: haec ex vate comperta Erigyius nun-
ciabat. Quo inhibito, Alexander, non ira ſolum, 23
ſed etiam pudore confuſus, quod ſuperſtitio, quam
celauerat, detegebatur, *Ariſtandrum vocari* iubet.
Qui vt venit, intuens eum; *non rex,* inquit, *ſed* 24
priuatus ſum. ſacrificium vt faceres, mandaui. quid
eo portenderetur, cur apud alium, quam apud me,
profeſſus es? Erigyius arcana mea et ſecreta te pro-
dente cognouit. Quem certum mehercule habeo ex-
torum interprete vti metu ſuo. Tibi autem quam 25
poteſt, denuncio, ipſe mihi indices, quid ex extis
cognoueris; ne poſſis inficiari dixiſſe, quae dixeris.
Ille exſanguis adtonitoque ſimilis ſtabat, per metum 26
etiam voce ſuppreſſa: tandemque eodem metu ſtimu-
lante, ne regis exſpectationem moraretur; *magni,*
inquit, *laboris, non inriti diſcrimen inſtare praedixi.*
nec mea ars, quam beneuolentia me perturbat. Inſir- 27

mitatem valetudinis tuae video, et quantum in vno
te ſit ſcio. Vereor, ne non praeſenti fortunae tuae
28 *ſubſicere poſſis.* Rex iuſſum *confidere felicitati ſuae*
remiſit. *Sibi enim ad alia gloriam concedere deos.*
29 Conſultanti deinde cum iisdem, *quonam modo flu-*
men transirent? ſuperuenit Ariſtander, *non alias*
laetiora exta vidiſſe ſe adfirmans: *vtique prioribus*
longe diuerſa. tum ſolicitudinis cauſſas adparuiſſe;
30 *nunc prorſus egregie litatum eſſe.* Ceterum quae ſub-
inde nunciata ſunt regi, continuae felicitati rerum
31 eius inpoſuerant labem. Menedemum, vt ſupra
dictum eſt, miſerat ad obſidendum Spitamenen, Bac-
trianae defectionis auctorem. Qui, comperto hoſtis
aduentu, ne muris vrbis includeretur, ſimul fre-
tus excipi poſſe, qua venturum ſciebat, conſedit
obcultus. Silueſtre iter aptum inſidiis tegendis erat:
32 ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt,
quorum inuicem ſinguli repente deſiliunt: et eque-
33 ſtris pugnae ordinem turbant. equorum velocitati
par eſt hominum pernicitas. Hos Spitamenes ſal-
tum circumire iuſſos pariter et a lateribus, et a
34 fronte, et a tergo hoſti oſtendit. Menedemus vndi-
que incluſus, ne numero quidem par, diu tamen
reſtitit; clamitans, *nihil aliud ſupereſſe locorum*
fraude deceptis, quam honeſtae mortis ſolatium ex
35 *hoſtium caede.* Ipſum praeualens equus vehebat,
quo ſaepius in cuneos barbarorum effuſis habenis
euectus, magna ſtrage eos fuderat. Sed quum vnum
omnes peterent, multis vulneribus exſanguis Hyp-
ſiden quemdam ex amicis hortatus eſt, *vt in equum*
ſuum adſcenderet, et ſe fuga eriperet. Haec agen-
tem anima defecit, corpusque ex equo defluxit in
36 terram. Hypſides poterat quidem effugere; ſed
amiſſo amico mori ſtatuit. vna erat cura, ne inultus
obcideret. Itaque ſubditis calcaribus equo in me-
dios hoſtes ſe inmiſit, et memorabili edita pugna

obrutus telis eſt. Quod vbi videre, qui caedi ſu- 37
pererant; tumulum paulo, quam cetera, editiorem
capiunt. quos Spitamenes fame in deditionem ſub-
acturus obſedit. Cecidere eo proelio peditum II mil-
lia, CCC equites. Quam cladem Alexander ſolerti 38
conſilio texit, *morte* denunciata iis, qui ex proelio
venerant, *ſi acta vulgaſſent.*

VIII. Ceterum quum animo diſparem vultum 1
diutius ferre non poſſet; in tabernaculum ſuper ri-
pam fluminis de induſtria locatum ſeceſſit. Ibi ſine 2
arbitris ſingula animi conſulta penſando, noctem
vigiliis extraxit, ſaepe pellibus tabernaculi adleua-
tis, vt conſpiceret hoſtium ignes, e quibus con-
iectare poterat, quanta hominum multitudo eſſet.
Iamque lux adparebat, quum thoracem indutus pro- 3
cedit ad milites, tum primum poſt vulnus proxime
adceptum. Tanta erat apud eos veneratio regis, 4
vt facile periculi, quod horrebant, cogitationem
praeſentia eius excuteret. Laeti ergo, et mananti- 5
bus prae gaudio lacrumis, conſalutant eum, et,
quod ante recuſauerant, bellum feroces depoſcunt.
Ille, *ſe ratibus equitem phalangemque transportatu-* 6
rum eſſe, pronunciat; *ſuper vtres* iubet *nare leuius*
armatos. Plura nec dici res deſiderauit; nec rex 7
dicere per valetudinem potuit. Ceterum tanta ala- 8
critate militum rates iunctae ſunt, vt in triduum
ad XII millia effectae ſint. Iamque ad transeundum
omnia aptauerant; quum legati Scytharum XX, more
gentis per caſtra equis vecti, *nunciari* iubent *regi,*
velle ipſos ad eum mandata perferre. Admiſſi in ta- 9
bernaculum iuſſique *conſidere* in vultu regis de-
fixerant oculos; credo, quia magnitudine corporis
animum aeſtimantibus modicus habitus haudqua-
quam famae par videbatur. Scythis autem non vt 10
ceteris barbaris rudis et inconditus ſenſus eſt: qui-
dam eorum ſapientiam capere dicuntur, quantam-

11 cumque gens capit ſemper armata. Sicque loquu-
tos eſſe apud regem memoriae proditum eſt. Ab-
horrent forſitan moribus noſtris, et tempora et in-
genia cultiora ſortitis; ſed vt poſſit oratio eorum
ſperni, tamen fides noſtra non debet, quae vtcum-
12 que tradita ſunt, incorrupta perferemus. Igitur
vnum ex his maximum natu ita loquutum adcepi-
mus. *Si dii habitum corporis tui auiditati animi pa-*
rem eſſe voluiſſent; orbis te non caperet: altera manu
Orientem, altera Obcidentem contingeres. et hoc ad-
ſequutus ſcire velles, vbi tanti numinis fulgor conde-
13 *retur. Sic quoque concupiſcis, quae non capis. Ab*
Europa petis Aſiam; ex Aſia transis in Europam:
deinde ſi humanum genus omne ſuperaueris, cum
ſiluis et niuibus et fluminibus feriſque beſtiis geſtu-
14 *rus es bellum. Quid tu, ignoras arbores magnas diu*
creſcere; vna hora exſtirpari? Stultus eſt, qui fructus
earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide ne
dum ad cacumen peruenire contendis; cum ipſis ra-
15 *mis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque ali-*
quando minimarum auium pabulum fuit: et ferrum
rubigo conſumit. nihil tam firmum eſt, cui periculum
16 *non ſit etiam ab inualido. Quid nobis tecum eſt?*
numquam terram tuam adtigimus. Qui ſis, vnde
venias, licetne ignorare in vaſtis ſiluis viuentibus?
Nec ſeruire vlli poſſumus; nec imperare deſideramus.
17 *Dona nobis data ſunt, ne Scytharum gentem igno-*
res, iugum boum, aratrum, haſta, ſagitta et pa-
tera. His vtimur et cum amicis, et aduerſus inimi-
18 *cos. Fruges amicis damus boum labore quaeſitas:*
Patera, cum his vinum diis libamus: Inimicos ſagitta
eminus, haſta cominus petimus. Sic Syriae regem,
et poſtea Perſarum Medorumque ſuperauimus, pa-
19 *tuitque nobis iter vsque in Aegyptum. At tu, qui te*
gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium
gentium, quas adiſti, latro es. Lydiam cepiſti: Sy-

riam obcupaſti; Perſidem tenes: Bactrianos habes in
poteſtate: Indos petiſti: iam etiam ad pecora noſtra
auaras et inſtabiles manus porrigis. Quid tibi diui- 20
tiis opus eſt, quae te eſurire cogunt? Primus omnium
ſatietate paraſti famem; vt, quo plura haberes, acrius,
quae non habes, cuperes. Non ſubcurrit tibi, quam 21
diu circum Bactra haereas? Dum illos ſubigis, Sog-
diani bellare coeperunt. bellum tibi ex victoria naſci-
tur. Nam vt maior fortiorque ſis, quam quisquam;
tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Tranſi 22
modo Tanain: ſcies, quam late pateant; numquam
tamen conſequeris Scythas. paupertas noſtra velocior
erit, quam exercitus tuus; qui praedam tot nationum
vehit. Rurſus, quum procul abeſſe nos credes, vide-
bis in tuis caſtris. eadem velocitate et ſequimur, et 23
fugimus. Scytharum ſolitudines Graecis etiam pro-
verbiis audio eludi. at nos deſerta et humano cultu 24
vacua, magis quam vrbes et opulentos agros ſequi-
mur. Proinde fortunam tuam preſſis manibus tene.
Lubrica eſt, nec inuita teneri poteſt. [1] Salubre conſi-
lium ſequens, quam praeſens tempus, oſtendit melius.
inpone felicitati tuae frenos; facilius illam reges.
Noſtri ſine pedibus dicunt eſſe fortunam, quae manus 25
et pennas tantum habet; quum manus porrigit, pen-
nas quoque comprehendere non ſinit. Denique ſi deus 26
es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua eri-
pere: ſin autem homo es; id quod es, ſemper eſſe te,
cogita. Stultum eſt eorum meminiſſe, propter quae
tui obliuiſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis 27
amicis poteris vti. nam et firmiſſima eſt inter pares
amicitia; et videntur pares, qui non fecerunt inter
ſe periculum virium. Quos viceris, amicos tibi eſſe 28
caue credas. inter dominum et ſeruum nulla amicitia
eſt; etiam in pace belli tamen iura ſeruantur. Iu- 29
rando gratiam Scythas ſancire, ne credideris colendo
fidem, iurant. Graecorum iſta cautio eſt, qui acta

conſignant, et deos inuocant. nos religionem in ipſa
ſide nouimus. qui non reuerentur homines, fallunt
deos. Nec tibi amico opus eſt, de cuius beneuolen-
30*tia dubites. Ceterum nos et Aſiae et Europae custo-*
des habebis: Bactra, niſi diuidat Tanais, contingi-
mus: vltra Tanain vsque ad Thraciam colimus:
Thraciae Macedoniam coniunctam eſſe fama eſt Vtri-
que imperio tuo ſinitimos, hoſtes an amicos velis eſſe,
conſidera. Haec barbarus.

1 IX. Contra rex *fortuna ſua et conſiliis ſuorum ſe*
vſurum eſſe reſpondet, [*nam et fortunam, cui con-*
ſidat, et conſilium ſuadentium, ne quid temere et au-
2*dacter faciat, ſequuturum*] dimiſſisque legatis, in
praeparatas rates exercitum impoſuit. In proris
clypeatos locauerat; iuſſos *in genua ſubſidere, quo*
3*tutiores eſſent aduerſus ictus ſagittarum.* Poſt hos,
qui tormenta intenderent, ſtabant; et ab vtroque
latere, et a fronte circumdati armatis. Reliqui,
qui poſt tormenta conſtiterant; remigem lorica in-
4dutum ſcutorum teſtudine armati protegebant. Idem
ordo in illis quoque ratibus, quae equitem vehe-
bant, ſeruatus eſt. maior pars a puppe nantes equos
loris trahebat. at illos, quos vtres ſtramento re-
5pleti vehebant, obiectae rates tuebantur. Ipſe rex
cum delectis primus ratem ſoluit, et *in ripam di-*
rigi iuſſit. Cui Scythae admotos ordines equitum
in primo ripae margine obponunt; vt ne adplicari
6quidem terrae rates poſſent. Ceterum praeter hanc
ſpeciem ripis praeſidentis exercitus, ingens naui-
gantes terror inuaſerat: namque curſum guberna-
tores, quum obliquo flumine inpellerentur, regere
non poterant; vacillantesque milites, et ne excu-
terentur ſoliciti, nautarum miniſteria turbauerant.
7Ne tela quidem conati nixu vibrare poterant; quum
prior ſtandi ſine periculo, quam hoſtem inceſſendi
cura eſſet. Tormenta ſaluti fuerunt. quibus in con-

fertos ac temere ſe obferentes haud fruſtra excuſſa
ſunt tela. Barbari quoque ingentem vim ſagitta- 8
rum infudere ratibus. vixque vllum fuit ſcutum,
quod non pluribus ſimul ſpiculis perforaretur. Iam- 9
que terrae rates adplicabantur, quum acies clypeata
conſurgit, et haſtas certo ictu, vtpote libero nixu,
mittit e ratibus. Et vt territos recipienteſque
equos videre; alacres mutua adhortatione in terram
deſiliere. Turbatis acriter pedem inferre coepe- 10
runt. Equitum deinde turmae, quae frenatos ha-
bebant equos, perfregere barbarorum aciem. In-
terim ceteri agmine dimicantium tecti aptauere ſe
pugnae. Ipſe rex, quod vigoris, aegro adhuc cor- 11
pore, deerat, animi firmitate ſubplebat. Vox ad-
hortantis non poterat audiri, nondum bene ob-
ducta cicatrice ceruicis; ſed dimicantem cuncti vi-
debant. Itaque ipſi quidem ducum fungebantur 12
officio; aliuſque alium adhortati in hoſtem ſalutis
inmemores ruere coeperunt. Tum vero non ora, 13
non arma, non clamorem hoſtium barbari tolerare
potuerunt: omneſque effuſis habenis (namque eque-
ſtris acies erat,) capeſſunt fugam. quos rex, quam-
quam vexationem inualidi corporis pati non pote-
rat, per LXXX tamen ſtadia inſequi perſeuerauit. 14
Iamque linquente animo ſuis praecepit, *vt, donec
lucis aliquid ſupereſſet, fugientium tergis inhaere-
rent:* ipſe, exhauſtis etiam animi viribus, in caſtra
ſe recepit, reliquum ſubſtitit. Tranſierant iam Li- 15
beri patris terminos; quorum monimenta lapides
erant crebris interuallis diſpoſiti, arboreſque pro-
cerae, quarum ſtipites hedera contexerat. Sed Ma- 16
cedonas ira longius prouexit: quippe media fere
nocte in caſtra redierunt, multis interfectis, pluri-
bus captis, equoſque MDCCC abegere. Ceciderunt
autem Macedonum equites LX, pedites C fere, mille
ſaucii fuerunt. Haec expeditio deficientem magna 17

ex parte Aſiam fama tam obportunae victoriae domuit. Inuictos Scythas eſſe crediderant; *quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore* confitebantur. Itaque Sacae miſere legatos, qui
18 pollicerentur, *gentem imperata facturam.* Mouerat eos regis non virtus magis, quam clementia in deuictos Scythas: quippe captiuos omnes ſine pretio remiſerat; vt fidem faceret, ſibi cum ferociſſimis gentium de fortitudine, non de ira fuiſſe certamen.
19 Benigne igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Excipinum dedit, admodum iuuenem, aetatis flore conciliatum ſibi; qui quum ſpecie corporis aequaret
20 Hephaeſtionem, lepore haud ſane illi par erat. Ipſe, *Cratero cum maiore parte exercitus modicis itineribus ſequi* iuſſo, ad Maracanda vrbem peruenit; ex qua Spitamenes, cognito eius aduentu, Bactra perfugerat.
21 Itaque quatriduo rex longum itineris ſpatium emenſus, peruenerat in eum locum, in quo, Menedemo duce, II millia peditum et CCC equites amiſerat.
22 horum oſſa tumulo contegi iuſſit, et inferias more patrio dedit. Iam Craterus, cum phalange ſubſequi iuſſus, ad regem peruenerat. itaque vt omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias diuidit; *vrique agros et interfici puberes* iuſſit.

1 X. Sogdiana regio maiori ex parte deſerta eſt: octingenta fere ſtadia in latitudinem vaſtae ſolitu-
2 dines tenent. Ingens ſpatium rectae regionis eſt, per quam amnis, *Polytimetum* vocant incolae, fertur torrens. Eum ripae in tenuem alueum cogunt;
3 deinde cauerna adcipit, et ſub terram rapit. Curſus absconditi indicium eſt aquae meantis ſonus; quum ipſum ſolum, ſub quo tantus amnis fluit, ne mo-
4 dico quidem reſudet humore. Ex captiuis Sogdianorum ad regem XXX nobiliſſimi, corporum robore eximio, perducti erant; qui vt per interpretem cognouerunt, *iuſſu regis ipſos ad ſubplicium trahi,*

carmen laetantium more canere, tripudiisque et
laſciuiori corporis motu gaudium quoddam animi
oſtentare coeperunt. Admiratus rex, tanta magnitu- 5
dine animi obpetere mortem, *reuocari eos* iuſſit;
cauſſam tam effuſae laetitiae, quum ſubplicium ante
oculos haberent, requirens. Illi, *ſi ab alio obcide-* 6
rentur, triſtes morituros fuiſſe, reſpondent; *nunc a*
tanto rege, victore omnium gentium, maioribus ſuis
redditos, honeſtam mortem, quam fortes viri voto
quoque expeterent, carminibus ſui moris laetitiaque
celebrare. Tum rex, *quaero itaque*, inquit, *an vi-* 7
vere velitis non inimici mihi, cuius beneficio victuri
eſtis? Illi *numquam ſe inimicos ei; ſed bello laceſſi-* 8
tos, hoſtes fuiſſe reſpondent. *Si quis ipſos beneficio,*
quam iniuria experiri maluiſſet; certaturos fuiſſe, ne
vincerentur officio. Interrogantique, *quo pignere* 9
fidem obligaturi eſſent? vitam, quam adciperent,
pigneri futuram eſſe dixerunt. *redditeros, quandoque*
repetiſſet. Nec promiſſum fefellerunt. Nam, qui re-
miſſi domos ierant, in fide continuere populares:
quatuor, inter cuſtodes corporis retenti, nulli Ma-
cedonum in regem caritate ceſſerunt. In Sogdianis 10
Peucolao cum tribus millibus peditum (neque
enim maiori praeſidio indigebat) relicto; Bactra
peruenit. Inde *Beſſum Ecbatana duci* iuſſit, *inter-*
fecto Dario poenas capite perſoluturum. Iisdem fere 11
diebus Ptolemaeus et Menidas peditum tria millia
et equites mille adduxerunt mercede militaturos.
Alexander quoque ex Lycia cum pari numero pedi- 12
tum, et D equitibus venit. Totidem e Syria Aſcle-
piodorum ſequebantur: Antipater Graecorum VIII
millia, in queis D equites erant, miſerat. Itaque 13
exercitu aucto, ad ea, quae defectione turbata erant,
componenda proceſſit, interfectisque conſternatio-
nis auctoribus, quarto die ad flumen Oxum per-
ventum eſt. hic, quia limum vehit, turbidus ſem-

14per et inſalubris eſt potu. Itaque puteos miles coe-
perat fodere. nec tamen humo alte egeſta exſiſtebat
humor; quum in ipſo tabernaculo regis conſpectus
eſt fons, quem, quia tarde notauerant, *ſubito ex-
ſtitiſſe* finxerunt. rexque ipſe credi voluit *domum dei*
15*id fuiſſe.* Superatis deinde amnibus Ocho et Oxo,
ad vrbem Marginiam peruenit. Circa eam VI oppi-
dis condendis electa ſedes eſt. Duo ad meridiem
verſa; quatuor, ſpectantia orientem, modicis inter
ſe ſpatiis diſtabant; ne procul repetendum eſſet
16mutuum auxilium. Haec omnia ſita ſunt in editis
collibus: tum velut freni domitarum gentium;
nunc originis ſuae oblita ſeruiunt, quibus impera-
verunt. Et cetera quidem pacauerat rex.

1 XI. Vna erat petra, quam Arimazes Sogdianus
cum XXX millibus armatorum obtinebat; alimentis
ante congeſtis, quae tantae multitudini vel per bien-
2nium ſubpeterent. Petra in altitudinem XXX emi-
net ſtadia, circumitu C et L complectitur. Vndique
3abſciſſa et abrupta, ſemita peranguſta aditur. In
medio altitudinis ſpatio habet ſpecum, cuius os
arctum et obſcurum eſt; paulatim deinde vlteriora
panduntur: vltima etiam altos receſſus habent. fon-
tes per totum fere ſpecum manant; e quibus con-
4latae aquae per prona montis flumen emittunt. Rex
loci difficultate ſpectata ſtatuerat inde abire: cupido
deinde inceſſit animo, naturam quoque fatigandi.
5Prius tamen, quam fortunam obſidionis experire-
tur, Cophan (Artabazi hic filius erat) miſit ad bar-
baros, qui ſuaderet, *vt dederent rupem.* Arimazes
loco fretus ſuperbe multa reſpondit. ad vltimum,
6*an Alexander volare poſſit?* interrogat. Quae nun-
ciata regi ſic adcendere animum, vt adhibitis, cum
quibus conſultare erat ſolitus, indicaret *inſolentiam
barbari, eludentis ipſos, quia pennas non haberent.
Se autem proxima nocte effecturum, vt crederet Ma-*

cedones etiam volare. Trecentos, inquit, *pernicis-* 7
ſimos iuuenes ex ſuis quisque copiis perducite ad me,
qui per calles et paene inuias rupes domi pecora agere
conſueuerint. Illi praeſtantes et leuitate corporum 8
et ardore animorum ſtrenue adducunt: quos in-
tuens rex, *vobiscum*, inquit, *o iuuenes et mei aequa-*
les, vrbium inuictarum ante munimenta ſuperaui;
montium iuga perenni niue obruta emenſus ſum; an-
guſtias Ciliciae intraui; Indiae ſine laſſitudine vim
frigoris ſum perpeſſus. et mei documenta vobis dedi,
et veſtri habeo. Petra, quam videtis, vnum aditum 9
habet, quem barbari obſident; cetera negligunt:
nullae vigiliae ſunt, niſi quae caſtra noſtra ſpectant.
inuenietis viam, ſi ſolerter rimati fueritis aditus ſe- 10
rentis ad cacumen. nihil tam alte natura conſtituit,
quo virtus non poſſit eniti. Experiendo, quae ceteri
deſperauerunt, Aſiam habemus in poteſtate. Euadite 11
in cacumen; quod quum ceperitis, candidis velis ſignum
mihi dabitis. ego copiis admotis hoſtem in nos a vo-
bis conuertam. Praemium erit ei, qui primus obcu- 12
pauerit verticem, talenta x: vno minus adcipiet, qui
proximus ei venerit: eademque ad decem homines ſer-
vabitur portio. Certum autem habeo, vos non tam
liberalitatem intueri meam, quam voluntatem. His 13
animis regem audierunt, vt iam cepiſſe verticem
viderentur. Dimiſſique ferreos cuneos, quos inter
ſaxa defigerent, validosque funes parabant. Rex 14
circumuectus petram, qua minime aſper ac prae-
ruptus aditus videbatur, ſecunda vigilia, quod
bene verteret, ingredi iubet. Illi, alimentis in bi-
duum ſumptis, gladiis modo atque haſtis armati
ſubire coeperunt. Ac primo pedibus ingreſſi ſunt: 15
deinde, vt in praerupta peruentum eſt, alii manibus
eminentia ſaxa complexi leuauere ſemet, alii ad-
iectis funium laqueis euaſere, quum cuneos inter
ſaxa defigerent, gradus ſubinde, queis inſiſterent.

16 diem inter metum laboremque conſumpſerunt. Per
aſpera enixis duriora reſtabant, et creſcere altitudo
petrae videbatur. illa vero miſerabilis erat facies,
quum ii, quos inſtabilis gradus fefellerat, ex prae-
cipiti deuoluerentur. mox eadem in ſe patienda
17 alieni caſus oſtendebat exemplum. Per has tamen
difficultates enituntur in verticem montis. omnes
fatigatione continuati laboris adfecti; quidam mul-
tati parte membrorum: pariterque eos et nox et
18 ſomnus obpreſſit. Stratis paſſim corporibus in in-
viis et in aſperis ſaxorum, periculi inſtantis obliti,
in lucem quieuerunt: tandemque velut ex alto ſo-
pore excitati, obcultas ſubiectasque ipſis valles ri-
mantes, ignari, in qua parte petrae tanta vis ho-
ſtium condita eſſet, fumum ſpecus infra ſe ipſos
19 euolutum notauerunt. Ex quo intellectum eſt,
illam hoſtium latebram eſſe. Itaque haſtis inpoſuere,
quod conuenerat ſignum: totoque e numero duos
20 et xxx in adſcenſu interiiſſe cognoſcunt. Rex, non
cupidine magis potiundi loci, quam vicem eorum,
quos ad tam manifeſtum periculum miſerat, ſolli-
citus, toto die cacumina montis intuens reſtitit.
noctu demum, quum obſcuritas conſpectum oculo-
21 rum ademiſſet, ad curandum corpus receſſit. Poſtero
die nondum ſatis clara luce primus vela, ſignum
capti verticis, conſpexit. Sed ne falleretur acies,
dubitare cogebat varietas coeli, nunc internitente
lucis fulgore, nunc condito. Verum vt liquidior
22 lux adparuit coelo, dubitatio exempta eſt. vocatum-
que Cophan, per quem barbarorum animos tentaue-
rat, mittit ad eos, qui moneret, *nunc ſaltem ſalu-
brius conſilium inirent.* ſin autem fiducia loci perſe-
verarent, *oſtendi a tergo* iuſſit, *qui ceperant verti-*
23 *cem.* Cophas admiſſus ſuadere coepit Arimazi, *pe-
tram tradere, gratiam regis adituro, ſi tantas res mo-
lientem in vnius rupis obſidione haerere non coegiſſet.*

Ille, ferocius superbiusque, quam antea loquutus, *abire* Cophan iubet. At is preheusum manu barba- 24
rum rogat, *vt secum extra specum prodeat:* quo impetrato iuuenes in cacumine ostendit, eiusque superbiae haud inmerito inludens, *pennas* ait *habere milites Alexandri.* Iamque e Macedonum castris 25
signorum concentus et totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana et inania, barbaros ad deditionem traxit; quippe obcupati metu, paucitatem eorum, qui a tergo erant, aestimare non poterant. Itaque Cophan (nam trepidan- 26
tes reliquerat) strenue reuocant; et cum eo xxx principes mittunt, qui petram tradant, et, *vt incolumibus abire liceat*, pacifcantur. Ille quamquam vere- 27
batur, ne conspecta iuuenum paucitate deturbarent eos barbari; tamen, et fortunae suae confisus, et Arimazi superbiae infensus, *nullam se conditionem deditionis adcipere* respondit. Arimazes, desperatis ma- 28
gis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suae descendit in castra: quos omnes *verberibus adfectos sub ipsis radicibus petrae crucibus* iussit *adfigi.* Multitudo dedititiorum incolis noua- 29
rum vrbium cum pecunia capta dono data est: Artabazus in petrae regionisque, quae adposita esset ei, tutela relictus.

Q. CVRTII RVFI
DE
REBVS GESTIS
ALEXANDRI REGIS MACEDONVM

Liber VIII.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Maſſagetis, Dahis, iterumque Sogdianis ſubactis, Scythae ſui regis filiam Alexandro coniugem adferunt; qui, leone interfecto et IV millibus ferarum in venatione deiectis, Clitum ſolenni conuiuio adhibitum liberiusque loquutum haſta transfigit. II. Sera Alexandri poenitentia; bellicae deinde expeditiones aduerſus Bactrianos transfugas et Syſimithren. Philippi, ſtrenuiſſimi iuuenis, et Erigyii, clariſſimi ducis, obitus. III. Spitamenis vxorem, interfecti mariti caput adferentem, Alexander caſtris excedere iubet: prouincias quasdam a praefectorum ſuorum iniuriis vindicat. IV. Frigoris nimia vi paene obprimitur exercitus Gabazam aditurus. Alexandri conſtantia et erga gregarium militem humanitas; eiusdem, Cohortano in fidem recepto, cum Roxane matrimonium. V. Cogitationibus in bellum Indicum verſis, adulatorum fraude nimia ſuperbia elatus Alexander more Perſarum Macedonas venerabundos ipſum ſalutare poſcit, quod graui oratione Calliſthenes inprobat. VI. Ex ignominia, Hermolao nobili puero inlata, naſcitur in caput Alexandri coniuratio. qua detecta, cum auctoribus ſceleris innocens Calliſthenes in vincula coniicitur. VII. In Alexandri ſuperbiam et crudelitatem inuehitur, Calliſthenem defendit Hermolaus. VIII Hermolao Alexander reſpondet, Calliſthenem et reliquos coniuratos necari iubet. IX. In Indiam mouet Alexander. Disſerit Curtius de Indiae ſitu, fluminibus, coeli temperie, animalibus, diuitiis, de Indorum ingenio, regum luxuria, Gymnoſophiſtarum vita ac ſapientia. X Alexander Indiae cis Indum regulos nonnullos ſibi obcurrentes in fidem re-

cipit, varias vrbes et regiones deditionem detrectantes expugnat, et, in Mazagarum obsidione vulneratus, se esse hominem fatetur. XI. Vrbem Oram et petram Aornon, ab Hercule frustra olim obsessam, post multos labores tandem in ditionem redigit. XII. India cis Indum domita, flumen transit Alexander, Omphimque se et sua tradentem restituit. mutua dona regia. XIII. Abisares se dedit, Barzaentes et Gamaxus vincti in custodiam traduntur. Alexandri castra ad Hydaspen et bellum cum Poro; cuius copiis varia arte distractis, ripam aduersam obcupat Alexander. XIV. Indorum et Macedonum insignis et cruenta pugna: Pori captiui magnanimitas et Alexandri regis clementia.

I. Alexander, maiore fama quam gloria in di- 1
tionem redacta petra, quum propter vagum hostem
spargendae manus essent, in tres partes diuisit exer-
citum. Hephaestionem vni, Coenon alteri duces
dederat: ipse ceteris praeerat. Sed non eadem mens 2
omnibus barbaris fuit. armis quidam subacti; plu-
res ante certamen imperata fecerunt, quibus *eorum,
qui in defectione perseuerauerant, vrbes agrosque*
iussit *adtribui.* At exsules Bactriani cum DCCC equi- 3
tibus Massagetarum proximos vicos vastauerunt.
Ad quos coercendos Attinas, regionis eius praefectus,
CCC equites insidiarum, quae parabantur, ignarus
eduxit. Namque hostis in syluis, quae erant forte 4
campo iunctae, armatum militem condidit; paucis
propellentibus pecora, vt inprouidum ad insidias
praeda perduceret. Itaque incomposito agmine so- 5
lutisque ordinibus Attinas praedabundus sequeba-
tur; quem praetergressum syluam, qui in ea con-
sederant, ex inprouiso adorti, cum omnibus in-
teremerunt. Celeriter ad Craterum huius cladis 6
fama perlata est; qui cum omni equitatu superue-
nit: et Massagetae quidem iam refugerant; Dahae
mille oppressi sunt: quorum clade totius regionis
finita defectio. Alexander quoque, Sogdianis rursus 7

ſubactis, Maracanda repetit. Ibi Peridas, quem
ad Scythas ſuper Boſporum colentes miſerat, cum
8 legatis gentis obcurrit. Phrataphernes quoque, qui
Chorasmiis praeerat, Maſſagetis et Dahis regio-
num confinio adiunctus, miſerat, qui *facturum im-*
9 *perata* pollicerentur. Scythae petebant, *vt regis*
ſui filiam matrimonio ſibi iungeret. ſi dedignaretur
adſinitatem; principes Macedonum cum primoribus
10 *ſuae gentis connubio coire pateretur. Ipſum quo-*
que regem venturum ad eum pollicebantur. Vtraque
legatione benigne audita, Hephaeſtionem et Arta-
bazum obperiens, ſtatiua habuit; quibus adiunctis,
in regionem, quae adpellatur *Bazaria*, peruenit.
11 Barbarae opulentiae in illis locis haud vlla ſunt
maiora indicia, quam magnis nemoribus ſaltibus-
12 que nobilium ferarum greges clauſi. Spatioſas ad
hoc eligunt ſyluas, crebris perennium aquarum fon-
tibus amoenas. muris nemora cinguntur, turres-
13 que habent venantium receptacula. Quatuor con-
tinuis aetatibus intactum ſaltum fuiſſe conſtabat.
quem Alexander cum toto exercitu ingreſſus *agi-*
14 *tari vndique feras* iuſſit. Inter quas quum leo
magnitudinis rarae ipſum regem innaſurus incur-
reret; forte Lyſimachus, qui poſtea regnauit, pro-
ximus Alexandro, venabulum obiicere ferae coe-
perat. Quo rex repulſo, et *abire* iuſſo, adiecit, *tam*
a ſemet vno quam a Lyſimacho leonem interſici
15 *poſſe.* Lyſimachus enim quondam quum venaretur
in Syria, obciderat eximiae magnitudinis feram ſo-
lus: ſed laeuo humero vsque ad oſſa laceratus ad
16 vltimum periculi peruenerat. Id ipſum exprobrans
ei rex, fortius, quam loquutus eſt, fecit. nam fe-
ram non excepit modo; ſed etiam vno vulnere ob-
17 cidit. Fabulam, quae *obiectum leoni a rege Lyſi-*
machum temere vulgauit, ab eo caſu, quem ſupra
18 diximus, ortam eſſe crediderim. Ceterum Mace-

dones, quamquam proſpero euentu defunctus erat Alexander, tamen ſciuere gentis ſuae more, ne pedes venaretur, aut ſine delectis principum amicorumque. Ille, IV millibus ferarum deiectis, in eo- 19
dem ſaltu cum toto exercitu epulatus eſt. Inde Maracanda reditum eſt; adceptaque aetatis excuſatione ab Artabazo, prouinciam eius deſtinat Clito. Hic 20
erat, qui apud Granicum amnem nudo capite regem dimicantem clypeo ſuo texit, et Rhoeſacis manum capiti regis imminentem gladio amputauit: vetus Philippi miles multisque bellicis operibus clarus. Hellanice, quae Alexandrum educauerat, 21
ſoror eius, haud ſecus quam mater a rege diligebatur. Ob has cauſſas validiſſimam imperii partem fidei eius tutelaeque commiſit. Iamque *iter parare* 22
in poſterum iuſſus, ſolenni et tempeſtiuo adhibetur conuiuio. In quo rex quum multo incaluiſſet mero, inmodicus aeſtimator ſui, celebrare, quae geſſerat, coepit; grauis etiam eorum auribus, qui ſentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere ſeniores, 23
donec Philippi res orſus obterere, *nobilem apud Chaeroneam victoriam ſui operis fuiſſe* iactauit; *ademptamque ſibi malignitate et inuidia patris tantae rei gloriam. Illum quidem, ſeditione inter Macedo-* 24
nes milites et Graecos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea conſternatione adceperat, iacuiſſe, non alias quam ſimulatione mortis tutiorem; ſe corpus eius protexiſſe clypeo ſuo, ruentesque in illum ſua manu obcifos. Quae patrem num- 25
quam aequo animo eſſe confeſſum, inuitum ſilio debentem ſalutem ſuam. Itaque poſt expeditionem, quam ſine eo feciſſet ipſe in Illyrios, victorem ſcripſiſſe ſe patri, fuſos fugatosque hoſtes. nec adfuiſſe vmquam Philippum. Laude dignos eſſe, non 26
qui Samothracum initia viſerent, quum Aſiam vri vaſtarique oporteret, ſed eos, qui magnitudine re-

P 2

27*rum fidem anteceſſiſſent,* Haec et his ſimilia laeti
audire iuuenes. ingrata ſenioribus erant, maxime
28propter Philippum, ſub quo diutius vixerant. Tum
Clitus, ne ipſe quidem ſatis ſobrius, ad eos, qui
infra ipſum cubabant, conuerſus, Euripidis retulit
carmen, ita vt ſonus magis quam ſermo exaudiri
29poſſet a rege. Quo ſignificabatur, *male inſtituiſſe
Graecos, quod tropaeis regum dumtaxat nomina
inſciberentur. alieno enim ſanguine partam gloriam
intercipi.* Itaque rex, quum ſuſpicaretur, malignius
habitum eſſe ſermonem, percontari proximos coe-
30pit, *quid ex Clito audiſſent.* Et illis ad ſilentium
obſtinatis, Clitus paulatim maiore voce *Philippi
acta belliquc in Graecia geſta* commemorat, omnia
31praeſentibus praeferens. Hinc inter iuniores ſenes-
que orta contentio eſt. Et rex, velut patienter au-
diret, quis Clitus obterebat laudes eius, ingentem
32iram conceperat. Ceterum quum animo videretur
imperaturus, ſi finem procaciter orto ſermoni Cli-
tus inponeret, nihil eo remittente magis exaſpera-
33batur. iamque Clitus etiam Parmenionem defen-
dere audebat, et Philippi de Athenienſibus victo-
riam Thebarum praeferebat excidio; non vino
modo, ſed etiam animi praua contentione pro-
34vectus. Ad vltimum, *ſi moriendum,* inquit, *eſt
pro te; Clitus eſt primus: at quum victoriae arbi-
trium agis, praecipuum ferunt praemium, qui pro-
35caciſſime patris tui memoriae inludunt Sogdianam
regionem mihi adtribuis, toties rebellem, et non modo
indomitam, ſed quae ne ſubigi quidem poſſit. mit-
36tor ad feras beſtias praecipitia ingenia ſortitas. Sed
quae ad me pertinent, transeo. Philippi milites ſper-
nis, oblitus, niſi hic Atharias ſenex iuniores pugnam
detrectantes reuocaſſet, adhuc nos circa Halicarnas-
37ſum haeſuros ſuiſſe. Quo modo ergo Aſiam etiam
cum iſtis iunioribus ſubieciſti? Verum eſt, vt opi-*

nor, quod auunculum tuum in Italia dixiſſe con-
ſtat, ipſum in viros incidiſſe, te in feminas. Nihil 38
ex omnibus inconſulte ac temere actis regem magis
mouerat, quam Parmenionis cum honore mentio
inlata. Dolorem tamen rex preſſit; contentus iuſ-
ſiſſe, *vt conuiuio excederet.* Nec quidquam aliud 39
adiecit, quam *forſitan eum, ſi diutius loquutus*
foret, exprobraturum ſibi fuiſſe vitam a ſemet ipſo
datam; hoc enim ſuperbe ſaepe iactaſſe. Atque illum 40
cunctantem adhuc ſurgere, qui proximi ei cubue-
rant, iniectis manibus iurgantes monentesque co-
nabantur abducere. Clitus quum abstraheretur, ad 41
priſtinam violentiam ira quoque adiecta, *ſuo pec-*
tore tergum illius eſſe defenſum; nunc, poſtquam
tanti meriti praeteriit tempus, etiam memoriam in-
viſam eſſe proclamat. *Attali* quoque *caedem* ob- 42
iiciebat, et ad vltimum, Iouis, quem patrem ſibi
Alexander adſereret, oraculum eludens, *veriora ſe*
regi, quam patrem eius reſpondiſſe, dicebat. Iam 43
tantum irae conceperat rex, quantum vix ſobrius
ferre potuiſſet. Enimuero olim mero ſenſibus victis,
ex lecto repente proſiluit. Adtoniti amici ne poſi- 44
tis quidem, ſed abiectis poculis, conſurgunt, in
euentum rei, quam tanto inpetu acturus eſſet, in-
tenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armi- 45
geri, Clitum adhuc eadem linguae intemperantia
furentem percutere conatus, a Ptolemaeo et Per-
dicca inhibetur. medium complexi et obluctari per- 46
ſeuerantem morabantur: Lyſimachus et Leonnatus
etiam lanceam abſtulerant. Ille militum fidem in- 47
plorans, *comprehendi ſe a proximis amicorum, quod*
Dario nuper adcidiſſet, exclamat; *ſignumque tuba*
dari, vt ad regiam armati coirent, iubet. Tum 48
vero Ptolemaeus et Perdiccas genibus aduoluti
orant, *ne in tam praecipiti ira perſeueret, ſpatium-*
que potius animo det. omnia poſtero die iuſtius ex-

49*ſequuturum.* Sed clauſae erant aures, obſtrepente
ira. Itaque inpotens animi percurrit in regiae veſti-
bulum, et, vigili excubanti haſta ablata, conſtitit in
aditu, quo neceſſe erat iis, qui ſimul coenauerant,
egredi. Abierant ceteri, Clitus vltimus ſine lumine
50exibat. Quem rex, *quisnam eſſet?* interrogat. Emi-
nebat etiam in voce ſceleris, quod parabat, atroci-
51tas. et ille, iam non ſuae, ſed regis irae memor, *Cli-*
52*tum eſſe, et de conuiuio exire* reſpondit. Haec di-
centis latus haſta transfixit, morientisque ſanguine
adſperſus: *I nunc*, inquit, *ad Philippum et Parme-
nionem et Attalum.*

1 II. Male humanis ingeniis natura conſuluit, quod
plerumque non futura, ſed transacta perpendimus.
Quippe rex, poſtquam ira mente deceſſerat, etiam
ebrietate diſcuſſa, magnitudinem facinoris ſera aeſti-
2matione perſpexit. Videbat tunc inmodica libertate
abuſum, ſed alioqui egregium bello virum et, niſi
erubeſceret fateri, ſeruatorem ſui, obciſum. De-
teſtabile carnificis miniſterium obcupauerat rex,
verborum licentiam, quae vino poterat inputari,
3nefanda caede vltus. Manabat toto veſtibulo cruor,
paulo ante conuiuae: vigiles adtoniti et ſtupentibus
ſimiles procul ſtabant, liberioremque poenitentiam
4ſolitudo exciebat. Ergo haſtam ex corpore iacentis
euulſam retorſit in ſemet: iamque admouerat pec-
tori, quum aduolant vigiles, et repugnanti e ma-
nibus extorquent adleuatumque in tabernaculum
5deferunt. Ille humi proſtrauerat corpus, gemitu
eiulatuque miſerabili tota perſonante regia. Laniare
deinde os vnguibus, et circumſtantes rogare, *ne ſe*
6*tanto dedecori ſuperſtitem eſſe paterentur.* In has
preces tota nox exacta eſt. Scrutantemque, *num ira
deorum ad tantum nefas actus eſſet?* ſubit, *anniuer-
ſarium ſacrificium Libero patri non eſſe redditum
ſtatuto tempore. itaque inter vinum et epulas caede*

commiſſa, iram dei fuiſſe manifeſtam. Ceterum 7
magis eo monebatur, quod omnium amicorum ani-
mos videbat adtonitos: neminem cum ipſo ſociare
ſermonem poſtea auſurum. viuendum eſſe in ſoli-
tudine velut ferae beſtiae, terrenti alias, alias ti-
menti. Prima deinde luce *tabernaculo corpus*, ſicut 8
adhuc cruentum erat, iuſſit *inferri*. Quo poſito ante
ipſum, lacrumis obortis, *hanc*, inquit, *nutrici meae
gratiam retuli, cuius duo filii apud Miletum pro
mea gloria obcubuere mortem: hic frater, vnicum
orbitatis ſolatium, a me inter epulas obciſus eſt. Quo* 9
*nunc ſe conferet miſera? Omnibus eius vnus ſuper-
ſum, quem ſolum aequis oculis videre non poterit.
Et ego, ſeruatorum meorum latro, reuertar in pa-
triam, vt ne dextram quidem nutrici ſine memo-
ria calamitatis eius obſerre poſſim?* Et quum finis la- 10
crumis quereliſque non fieret; iuſſu amicorum cor-
pus ablatum eſt. rex triduum iacuit incluſus. Quem 11
vt armigeri corporiſque cuſtodes ad moriendum
obſtinatum eſſe cognouerunt; vniuerſi in taberna-
culum irrumpunt, diuque precibus ipſorum re-
luctatum aegre vicerunt, vt cibum caperet. quoque 12
minus caedis puderet, *iure interfectum Clitum* Ma-
cedones decernunt, ſepultura quoque prohibituri,
ni rex humari iuſſiſſet. Igitur decem diebus maxime 13
ad confirmandum pudorem apud Maracanda con-
ſumptis, cum parte exercitus Hephaeſtionem in re-
gionem Bactrianam miſit, commeatus in hyemem
paraturum. Quam Clito autem deſtinauerat pro- 14
vinciam, Amyntae dedit. Ipſe Xenippa peruenit.
Scythiae confinis eſt regio, habitaturque pluribus
ac frequentibus vicis, quia vbertas terrae non indi-
genas modo detinet, ſed etiam aduenas inuitat.
Bactrianorum exſulum, qui ab Alexandro defece- 15
rant, receptaculum fuerat. Sed poſtquam regem ad-
ventare compertum eſt; pulſi ab incolis II millia

16fere et ducenti congregantur. Omnes equites erant,
etiam in pace latrociniis adſueti. tum ferocia inge-
nia non bellum modo, ſed etiam veniae deſperatio
efferauerat. Itaque ex inprouiſo adorti Amyntam
praetorem Alexandri, diu anceps proelium fecerant.
17Ad vltimum DCC ſuorum amiſſis, quorum CCC hoſtis
cepit, dedere terga victoribus: haud ſane inulti;
quippe LXXX Macedonum interfecerunt, praeterque
18eos CCC et L ſaucii facti ſunt. Veniam tamen etiam
19poſt alteram defectionem inpetrauerunt. His in
fidem adceptis, in regionem, quam Naura adpellant,
rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syſimi-
thres duobus ex ſua matre filiis genitis: quippe
apud eos parentibus ſtupro coire cum liberis fas
20eſt. II millibus armatis popularibus, fauces regio-
nis, qua in arctiſſimum cogitur, valido munimento
ſepſerant. praeterfluebat torrens amnis a tergo;
petra claudebat. hanc manu peruiam incolae fece-
21rant. Sed aditus ſpecus adcipit lucem; interiora
niſi inlato lumine obſcura ſunt. perpetuus cunicu-
lus iter praebet in campos, ignotum niſi indigenis.
22At Alexander, quamquam anguſtias naturali ſitu mu-
nitas ac validas manu barbari tuebantur, tamen
arietibus admotis munimenta, quae manu adiuncta
erant, concuſſit, fundisque et ſagittis propugnan-
tium pleroſque deiecit. quos vbi diſperſos fugauit,
ruinas munimentorum ſupergreſſus ad petram ad-
23mouit exercitum. Ceterum interueniebat fluuius,
coeuntibus aquis ex ſuperiore faſtigio in vallem;
magnique operis videbatur, tam vaſtam voraginem
24explere. *Caedi* tamen *arbores et ſaxa congeri* iuſſit.
ingensque barbaros pauor, rudes ad talia opera, con-
25cuſſerat, excitatam molem ſubito cernentes. Itaque
rex, ad deditionem metu poſſe compelli ratus, Oxar-
ten miſit nationis eiusdem, ſed ditionis ſuae, qui
26ſuaderet duci, *vt traderet petram.* Interim ad au-

gendam formidinem et turres admouebantur, et
excuſſa tormentis tela emicabant. Itaque verticem 27
petrae, omni alio praeſidio damnato, petiuerunt. At
Oxartes trepidum diffidentemque rebus ſuis Syſimi-
threm coepit hortari, *vt ſidem quam vim Macedo-
num mallet experiri; neu moraretur feſtinationem
victoris exercitus, in Indiam tendentis: cui quisquis
ſemet obſerret, in ſuum caput alienam cladem eſſe
verſurum.* Et ipſe quidem Syſimithres deditionem 28
adnuebat: ceterum mater eademque coniux, mori-
turam ſe ante denuncians, quam in vllius veniret
poteſtatem, barbari animum ad honeſtiora quam
tutiora conuerterat; pudebatque, libertatis maius
eſſe apud feminas quam apud viros pretium. Ita- 29
que, dimiſſo internuncio pacis, obſidionem ferre
decreuerat Sed quum hoſtis vires ſuasque penſa-
ret; rurſus muliebris conſilii, quod praeceps magis
quam neceſſarium eſſe credebat, poenitere eum coe-
pit. Reuocatoque ſtrenue Oxarte, *futurum ſe in re-* 30
gis poteſtate reſpondit; vnum precatus, *ne volun-
tatem et conſilium matris ſuae proderet, quo faci-
lius venia illi quoque inpetraretur.* Praemiſſum igi- 31
tur Oxarten cum matre liberisque et totius cogna-
tionis grege ſequebatur, ne exſpectato quidem fidei
pignere, quod Oxartes promiſerat. Rex, equite prae- 32
miſſo, qui *reuerti eos* iuberet *obperirique prae-
ſentiam ipſius*, ſuperuenit et, victimis Mineruae ac
Victoriae caeſis, imperium Syſimithri reſtituit; ſpe
maioris etiam prouinciae facta, *ſi cum ſide amici-
tiam ipſius coluiſſet.* Duos illi iuuenes patre tra- 33
dente *ſecum militaturos ſequi* iuſſit. relicta deinde
phalange, ad ſubigendos, qui defecerant, cum
equite proceſſit. Arduum et inpeditum ſaxis iter 34
primo vtcumque tolerabant. mox equorum non vn-
gulis modo adtritis, ſed corporibus etiam fatigatis,
ſequi plerique non poterant, et rarius ſubinde

agmen ſiebat, pudorem, vt fere ſit, inmodico la-
35 bore vincente. Rex tamen, ſubinde equos mutans,
ſine intermiſſione fugientes inſequebatur. Nobiles
iuuenes comitari eum ſoliti defecerant praeter Phi-
lippum. Lyſimachi erat frater, tum primum adul-
36 tus, et, quod facile adpareret, indolis rarae. Is pedes,
incredibile dictu, per D ſtadia vectum regem comi-
tatus eſt, ſaepe equum ſuum obferente Lyſimacho:
nec tamen, vt digrederetur a rege, effici potuit, quum
37 lorica indutus arma geſtaret. Idem, quum peruen-
tum eſſet in ſaltum, in quo ſe barbari abdiderant,
nobilem edidit pugnam; regemque cominus cum
38 hoſte dimicantem protexit. Sed poſtquam barbari
in fugam effuſi deſeruere ſyluas, animus, qui in ar-
dore pugnae corpus ſuſtentauerat, liquit; ſubito-
que ex omnibus membris profuſo ſudore, arboris
39 proximae ſtipiti ſe adplicuit. Deinde ne illo qui-
dem adminiculo ſuſtinente, manibus regis ex-
40 ceptus eſt, inter quas conlabſus exſtinguitur. Moe-
ſtum regem alius haud leuis dolor excepit. Eri-
gyius inter claros duces fuerat; quem exſtinctum
eſſe paulo ante, quam reuerteretur in caſtra, cogno-
vit. vtriusque funus omni adparatu atque honore
celebratum eſt.

1 III. Dahas deinde ſtatuerat petere: ibi namque
Spitamenem eſſe cognouerat. Sed hanc quoque
expeditionem, vt pleraque alia, fortuna, indulgendo
ei numquam fatigata, pro abſente tranſegit. Spi-
tamenes vxoris inmodico amore flagrabat; quam,
aegre fugam et noua ſubinde exſilia tolerantem, in
2 omne diſcrimen comitem trahebat. Illa malis fati-
gata identidem muliebres adhibere blanditias, *vt
tandem fugam ſiſteret, victorisque Alexandri cle-
mentiam expertus, placaret, quem effugere non poſſet.*
3 Tres adulti erant liberi ex eo geniti, quos quum
pectori patris admouiſſet, *vt ſaltem eorum miſereri*

vellet, orabat; et quo efficaciores eſſent preces, haud
procul erat Alexander. Ille, ſe prodi, non moneri 4
ratus, et formae profecto fiducia cupere eam quam
primum dedi Alexandro, acinacem ſtrinxit, per-
cuſſurus vxorem, niſi prohibitus eſſet fratrum eius
obcurſu. Ceterum *abire conſpectu* iubet, addito 5
metu *mortis, ſi ſe oculis eius obtuliſſet:* et ad deſi-
derium leuandum noctes inter pellices agere coepit.
Sed penitus haerens amor faſtidio praeſentium ad- 6
cenſus eſt. itaque rurſus, vni ei deditus, orare non
deſtitit, *vt tali conſilio abstineret, pateretur que ſor-
tem, quamcumque eis fortuna feciſſet. ſibi mortem
deditione eſſe leuiorem.* At illa purgare ſe, *quod,* 7
*quae vtilia eſſe cenſebat, muliebriter forſitan, ſed
fida tamen mente ſuaſiſſet; de cetero futuram in
viri poteſtate.* Spitamenes, ſimilato captus obſequio, 8
de die *conuiuium adparari* iubet; vinoque et epu-
lis grauis, ſemiſomnus in cubiculum fertur. Quem 9
vt alto et graui ſomno ſopitum eſſe ſenſit vxor, gla-
dium, quem veſte obcultauerat, ſtringit, caputque
eius abſciſſum, cruore reſperſa, ſeruo ſuo conſcio
facinoris tradit. Eodem comitante, ſicut erat cruenta 10
veſte, in Macedonum caſtra peruenit, nunciarique
Alexandro iubet, *eſſe, quae ex ipſa deberet cogno-
ſcere.* Ille *protenus barbaram* iuſſit *admitti.* quam 11
vt adſperſam cruore conſpexit, ratus ad deploran-
dam contumeliam veniſſe, *dicere, quae vellet,* iubet.
At illa *ſeruum,* quem ſtare in veſtibulo iuſſerat, *in* 12
troduci deſiderauit. qui, quia caput Spitamenis veſte
tectum habebat, ſuſpectus ſcrutantibus, quid ob-
culeret, oſtendit. Confuderat oris exſanguis notas 13
pallor, nec, quis eſſet, noſci ſatis poterat. Ergo
rex certior factus, *humanum caput adſerre eum,* ta-
bernaculo exceſſit, percontatusque, *quid rei ſit?* illo
profitente cognoſcit. Variae hinc cogitationes in 14
vicem animum diuerſa agitantem commouerant.

meritum ingens in ſemet eſſe credebat, quod transfuga et proditor, tantis rebus, ſi vixiſſet, iniecturus moram, interfectus eſſet: contra facinus ingens auerſabatur, quum optime meritum de ipſa, communium parentem liberorum, per inſidias inter-
15 emiſſet. Vicit tamen gratiam meriti ſceleris atrocitas, denunciarique iuſſit, vt *excederet, caſtris neu licentiae barbarae exemplar in Graecorum mores*
16 *et mitia ingenia transferret.* Dahae, Spitamenis caede comperta, Dataphernen, defectionis eius participem, vinctum Alexandro ſeque dedunt. Ille, maxima praeſentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas iniurias eorum, quibus a praetoribus ſuis auare ac ſuperbe imperaba-
17 tur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam et Mardos cum Tapuris tradidit, mandauitque, vt Phradaten, cui ſubcedebat, ad ſe in cuſtodiam mitteret. Arſami, Drangarum praefecto, ſubſtitutus eſt Staſanor. Arſaces in Mediam miſſus, vt Oxydates inde diſcederet. Babylonia, mortuo Mazaeo, Deditameni ſubiecta eſt.

1 IV. His compoſitis, tertio menſe ex hibernis mouit exercitum, regionem, quae *Gabaza* adpellatur, adi-
2 turus. Primus dies quietum iter praebuit: proximus ei nondum quidem procelloſus et triſtis, obſcurior tamen priſtino, non ſine minis creſcentis mali
3 praeteriit. tertio ab omni parte coeli emicare fulgura et, nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo meantis exercitus, ſed etiam animos
4 terrere coeperunt. Erat prope continuus coeli fragor, et paſſim cadentium fulminum ſpecies viſebatur. adtonitisque auribus, ſtupens agmen nec pro-
5 gredi, nec conſiſtere audebat. Tum repente imber grandinem incutiens torrentis modo effunditur. ac primo quidem armis ſuis tecti exceperant; ſed iam nec retinere arma lubricae et rigentes manus pote-

rant, nec ipſi deſtinare, in quam regionem obuer-
terent corpora, quum vndique tempeſtatis violentia
maior, quam vitabatur, obcurreret. Ergo ordini- 6
bus ſolutis per totum ſaltum errabundum agmen
ferebatur; multique, prius metu quam labore de-
fatigati, proſtrauerant humi corpora, quamquam
imbrem vis frigoris concreto gelu adſtrinxerat. Alii 7
ſe ſtipitibus arborum admouerant. id plurimis et
adminiculum et ſubfugium erat. Nec fallebat ipſos 8
morti locum eligere, quum inmobiles vitalis calor
linqueret: ſed grata erat pigritia corporum fatiga-
tis; nec recuſabant exſtingui quieſcendo. quippe
non vehemens modo, ſed etiam pertinax vis mali
inſiſtebat; lucemque naturale ſolatium praeter tem-
peſtatem, haud disparem nocti, ſyluarum quoque
vmbra ſubpreſſerat. Rex, vnus tanti mali patiens, 9
circumire milites, contrahere diſperſos, adleuare
proſtratos, oſtendere procul euolutum ex tuguriis
fumum, hortarique *vt proxima quaeque ſubfugia
obcuparent.* Nec vlla res magis ſaluti fuit, quam 10
quod multiplicato labore ſubficientem malis, quibus
ipſi ceſſerant, regem deſerere erubeſcebant. Cete- 11
rum efficacior in aduerſis neceſſitas, quam ratio, fri-
goris remedium inuenit. dolabris enim ſyluas ſter-
nere adgreſſi, paſſim aceruos ſtruesque adcenderunt.
Continenti incendio ardere crederes ſaltum, et vix 12
inter flammas agminibus relictum locum. Hic ca-
lor ſtupentia membra commouit, paulatimque ſpi-
ritus, quem continuerat rigor, meare libere coepit.
Excepere alios tecta barbarorum, quae in vltimo 13
ſaltu abdita neceſſitas inueſtigauerat: alios caſtra,
quae in humido quidem, ſed iam coeli miteſcente
ſaeuitia, locauerunt. Mille militum atque lixarum
calonumque peſtis illa conſumpſit. Memoriae pro- 14
ditum eſt, quosdam adplicatos arborum truncis, et
non ſolum viuentibus, ſed et inter ſe conloquenti-

bus ſimiles eſſe conſpectos; durante adhuc habitu,
15 in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles, ſeque et arma ſuſtentans, tandem in caſtra peruenerat. Quo viſo rex, quamquam ipſe tunc maxime admoto igne refouebat artus, ex ſella ſua exſiluit, torpentemque militem et vix compotem mentis, demptis armis, *in ſua ſede*
16 iuſſit *conſidere.* Ille diu, nec vbi requieſceret; nec a quo eſſet exceptus, adnouit. tandem, recepto calore vitali, vt regiam ſedem regemque vidit, terri-
17 tus ſurgit. quem intuens Alexander, *ecquid intelligis*, *miles*, inquit, *quanto meliore ſorte, quam Perſae, ſub rege viuatis? Illis enim in ſella regis con-*
18 *ſediſſe capital foret; tibi ſaluti fuit.* Poſtero die conuocatis amicis copiarumque ducibus, pronunciari iuſſit, *ipſum omnia, quae amiſſa eſſent, reddi-*
19 *turum.* et promiſſo fides exſtitit. nam Syſimithres multa iumenta et camelorum duo millia adduxit, pecoraque et armenta; quae diſtributa pariter mili-
20 tem et damno et fame liberauerunt. Rex, *gratiam ſibi relatam a Syſimithre* praefatus, *ſex dierum cocta cibaria ferre milites* iuſſit, Sacas petens. Totam hanc regionem depopulatus, xxx millia pecorum
21 ex praeda Syſimithri dono dat. Inde peruenit in regionem, cui *Cohortanus* ſatrapes nobilis praeerat, qui ſe regis poteſtati fideique permiſit. Ille, imperio ei reddito, haud amplius, quam *vt duo ex tri-*
22 *bus filiis ſecum militarent*, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipſum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia conuiuium, quo regem adcipiebat,
23 inſtruxerat. id quum multa comitate celebraret, *introduci xxx nobiles virgines* iuſſit. Inter quas erat filia ipſius, *Roxane* nomine, eximia corporis ſpecie
24 et decore habitus in barbaris raro. Quae, quamquam inter electas proceſſerat, omnium tamen oculos conuertit in ſe; maxime regis, minus iam cupidi-

tatibus ſuis imperantis inter obſequia fortunae, con-
tra quam non ſatis cauta mortalitas eſt. Itaque ille, 25
qui vxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus
forma praeter Roxanem comparari nulla poterat,
haud alio animo, quam parentis adſpexerat, tunc
in amorem virgunculae, ſi regiae ſtirpi comparetur,
ignobilis, ita effuſus eſt, vt diceret, *ad ſtabiliendum
regnum pertinere, Perſas et Macedones connubio
iungi. hoc vno modo et pudorem victis, et ſuper-
biam victoribus detrahi poſſe. Achillem quoque, a* 26
*quo genus ipſe deduceret, cum captiua coiſſe: Ne
inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonii iure velle
iungi.* Inſperato gaudio laetus pater ſermonem eius 27
excepit: et rex medio cupiditatis ardore iuſſit *ad-
ferri* patrio more *panem* hoc erat apud Macedones
ſanctiſſimum coeuntium pignus, quem diuiſum gla-
dio, vterque libabat. Credo eos, qui gentis mores 28
condiderunt, parco et parabili victu oſtendere vo-
luiſſe iungentibus opes, quantulo contenti eſſe de-
berent. Hoc modo rex Aſiae et Europae intro- 29
ductam inter conniuales ludos matrimonio ſibi ad-
iunxit, e captiua geniturus, qui victoribus impe-
raret. Pudebat amicos ſuper vinum et epulas ſo- 30
cerum ex deditis eſſe electum: ſed, poſt Cliti cae-
dem libertate ſublata, vultu, qui maxime ſeruit,
adſentiebantur.

V. Ceterum Indiam et inde Oceanum petiturus, 1
ne quid a tergo, quod deſtinata inpedire poſſet, mo-
veretur, *ex omnibus prouinciis* XXX *millia iuniorum
legi* iuſſit, *et ad ſe armata perduci:* obſides ſimul
habiturus et milites. Craterum autem ad perſe- 2
quendos Hauſtanen et Catenen, qui ab ipſo defece-
rant, miſit: quorum Hauſtanes captus eſt, Catenes
in proelio occiſus. Polypercon quoque regionem,
quae *Bubacene* adpellatur, in ditionem redegit. Ita- 3
que omnibus compoſitis, cogitationes in bellum In-

dicum vertit. Diues regio habebatur non auro
modo, ſed gemmis quoque margaritisque, ad luxum
4 magis quam ad magnificentiam exculta. *Clypei mi-
litares auro et ebore fulgere* dicebantur. itaque, nec-
vbi vinceretur, quum ceteris praeſtaret, ſcutis argen-
teas laminas, equis frenos aureos addidit, loricas
quoque alias auro, alias argento adornauit. cxx mil-
lia armatorum erant, quae regem ad id bellum ſe-
5 quebantur. Iamque omnibus praeparatis, quod
olim praua mente conceperat, tunc eſſe maturum
ratus, *quonam modo coeleſtes honores vſurparet*,
coepit agitare. *Iouis filium* non dici tantum ſe, ſed
etiam credi volebat, tamquam perinde animis im-
6 perare poſſet, ac linguis. Itaque more Perſarum
Macedones venerabundos ipſum ſalutare, proſternen-
tes humi corpora. Non deerat talia concupiſcenti
perniciosa adulatio, perpetuum malum regum, quo-
rum opes ſaepius adſentatio, quam hoſtis euertit.
7 Nec Macedonum haec erat culpa, (nemo enim illo-
rum quidquam ex patrio more labare ſuſtinuit) ſed
Graecorum, qui profeſſionem honeſtarum artium
8 malis corruperant moribus. Agis quidam Argiuus,
peſſimorum carminum poſt Choerilum conditor, et
ex Sicilia Cleo, (hic quidem non ingenii ſolum, ſed
etiam nationis vitio adulator) et cetera vrbium ſua-
rum purgamenta, quae propinquis etiam maximo-
rumque exercituum ducibus a rege praeferebantur:
hi tum coelum illi aperiebant, *Herculemque et Pa-
trem Liberum et cum Polluce Caſtorem nouo nu-
9 mini ceſſuros eſſe* iactabant. Igitur feſto die *omni
opulentia conuiuium exornari* iubet, cui non Ma-
cedones modo et Graeci principes amicorum, ſed
etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus quum
discubuiſſet rex, paulisper epulatus conuiuio egre-
10 ditur. Cleo, ſicut praeparauerat, ſermonem *cum
admiratione laudum eius inſtituit. merita* deinde

percensuit, *quibus vno modo referri gratiam posse, si, quem intelligerent deum esse, confiterentur, exigua thuris inpensa tanta beneficia pensaturi. Persas* 11
quidem non pie solum, sed etiam prudenter reges suos inter deos colere: maiestatem enim imperii salutis esse tutelam. Nec Herculem quidem et Patrem Liberum prius dicatos deos, quam vicissent secum viuentium inuidiam. tantundem quoque posteros credere, quantum praesens aetas spopondisset. Quod 12
si ceteri dubitent; semet ipsum, quum rex inisset conuiuium, prostraturum humi corpus. debere idem facere ceteros, et in primis sapientia praeditos. ab illis enim cultus in regem esse prodendum exemplum.
Haud perplexe in Callisthenem dirigebatur oratio. 13
grauitas viri et prompta libertas inuisa erat regi, quasi solus Macedones paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum, silentio facto, vnum illum in- 14
tuentibus ceteris: *Si rex,* inquit, *sermoni tuo adfuisset; nullius profecto vox responsuri tibi desideraretur. ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissime gestis inuidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam* 15
abest, ego tibi pro illo respondeo: nullum esse eundem et diuturnum et praecocem fructum; coelestesque honores non dare te regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, vt credatur deus, semperque hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego 16
autem seram immortalitatem precor regi, vt vita diuturna sit et aeterna maiestas. Hominem conse- 17
quitur aliquando, numquam comitatur diuinitas. Herculem modo et Patrem Liberum consecratae immortalitatis exempla referebas. Credisne, illos vnius conuiuii decreto deos factos? prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in coelum fama perueheret. Scilicet ego et tu, Cleo, deos facimus! a nobis 18
diuinitatis suae auctoritatem adcepturus est rex!

potentiam tuam experiri libet. fac aliquem regem,
ſi deum potes facere: facilius eſt imperium dare,
19*quam coelum. Dii propitii ſine inuidia, quae Cleo*
dixit, audierint, eodemque curſu, quo fluxere res,
ire patiantur. noſtris moribus velint nos eſſe conten-
tos. Non pudet patriae, nec deſidero, ad quem
modum rex mihi colendus ſit, diſcere. quos equidem
victores eſſe confiteor, ſi ab illis leges, quis viua-
20*mus, adcipimus. Aequis auribus* Calliſthenes veluti
vindex publicae libertatis audiebatur. expreſſerat non
adſenſionem modo, ſed etiam vocem, ſeniorum
praecipue, quibus grauis erat inueterati moris ex-
21terna mutatio. Nec quidquam eorum, quae inui-
cem iactata erant, rex ignorabat; quum poſt au-
laeam, quae lectos obduxerat, ſtaret. Igitur ad
Agin et Cleonem miſit, *vt ſermone finito barbaros*
tantum, quum intraſſet, procumbere ſuo more pa-
terentur: et paulo poſt, quaſi potiora quaedam egiſſet,
22conuiuium repetit. Quem venerantibus Perſis, Po-
lypercon, qui cubabat ſuper regem, vnum ex iis
mento contingentem humum per ludibrium coepit
hortari, *vt vehementius id quateret ad terram;* eli-
cuitque iram Alexandri, quam olim animo capere
23non poterat. Itaque rex, *Tu autem,* inquit, *non*
veneraberis me? An tibi vni digni videmur eſſe lu-
dibrio? Ille *nec regem ludibrio, nec ſe contemptu*
24*dignum eſſe* reſpondit. Tum detractum eum lecto
rex praecipitat in terram. et quum is pronus con-
ruiſſet; *Vides ne*, inquit, *idem te feciſſe, quod in*
alio paulo ante ridebas? Et *tradi eo in cuſtodiam*
iuſſo, conuiuium ſoluit. Polyperconti quidem poſt-
ea, caſtigato diu, ignouit.
1 VI. In Calliſthenem, olim contumaciae ſuſpectum,
peruicacioris irae fuit. cuius explendae matura ob-
2venit occaſio. Mos erat, vt ſupra dictum eſt, prin-
cipibus Macedonum, adultos liberos regibus tra-

dere ad munia, haud multum feruilibus minifteriis abhorrentia. Excubabant feruatis noctium vicibus proximi foribus aedis, in qua rex adquiefcebat. per 3
hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obfidebant. Iidem adceptos ab agafonibus 4
equos, quum rex adfcenfurus effet, admouebant; comitabanturque et venantem, et in proeliis, omnibus artibus ftudiorum liberalium exculti. Praeci- 5
puus honor habebatur, quod licebat fedentibus vefci cum rege. caftigandi eos verberibus nullius poteftas praeter ipfum erat. Haec cohors velut fe- 6
minarium ducum praefectorumque apud Macedonas fuit. hinc habuere pofteri reges, quorum ftirpibus poft multas aetates Romani opes ademerunt. Igitur 7
Hermolaus, puer nobilis ex regia cohorte, quum aprum telo obcupaffet, quem rex ferire deftinauerat, iuffu eius verberibus adfectus eft. quam ignominiam aegre ferens, deflere apud Softratum coepit. Ex eadem cohorte erat Softratus, amore eius ardens. 8
Qui quum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forfitan olim ob aliam quoque cauffam regi infeftus; iuuenem, fua fponte iam motum, data fide adceptaque perpulit, vt obcidendi regem confilium fecum iniret. Nec puerili inpetu rem exfe- 9
quuti funt: quippe folerter legerunt, quos in focietatem fceleris adfcifcerent; Nicoftratum, Antipatrum Afclepiodorumque et Philotan placuit adfumi. per hos adiecti funt Anticles, Elaptonius et 10
Epimenes. Ceterum agendae rei haud fane facilis patebat via. opus erat eadem omnes coniuratos nocte excubare, ne ab expertibus confilii inpedirentur; forte autem alius alia nocte excubabat. Ita- 11
que in permutandis ftationum vicibus, ceteroque adparatu exfequendae rei, triginta et duo dies abfumpti funt. Aderat nox, qua coniurati excubare 12
debebant, mutua fide laeti; cuius documentum tot

dies fuerant. neminem metus ſpesue mutauerat:
tanta omnibus vel in regem ira, vel fides inter ipſos
13fuit. Stabant igitur ad fores aedis eius, in qua rex
veſcebatur; vt conuiuio egreſſum in cubiculum de-
14ducerent. Sed fortuna ipſius ſimulque epulantium
comitas prouexit omnes ad largius vinum; ludi
etiam conuiuales extraxere tempus: nunc laetis con-
iuratis, *quod ſopitum adgreſſuri eſſent;* nunc ſo-
15licitis, *ne in lucem conuiuium extraheretur.* quippe
alios in ſtationem oportebat prima luce ſubcedere;
ipſorum poſt VII dies reditura vice. nec ſperare pot-
erant in illud tempus omnibus duraturam fidem.
16Ceterum quum iam lux adpeteret, et conuiuium
ſoluitur, et coniurati exceperunt regem, laeti oc-
caſionem exſequendi ſceleris admotam; quum mu-
lier adtonitae, vt creditum eſt, mentis, conuerſari
in regia ſolita, quia inſtinctu videbatur futura prae-
dicere, non obcurrit modo abeunti, ſed etiam ſemet
obiecit; vultuque et oculis motum praeferens animi,
17*vt rediret in conuiuium* monuit: et ille per ludum,
bene deos ſuadere, reſpondit; reuocatisque amicis
in horam diei ferme ſecundam conuiuii tempus ex-
18traxit. Iam alii ex cohorte in ſtationem ſubceſſe-
rant, ante cubiculi fores excubituri; adhuc tamen
coniurati ſtabant vice officii ſui expleta: adeo per-
tinax ſpes eſt, quam humanae mentes [quam ingen-
19tes concupiſcentiae] deuorauerunt. Rex benignius
quam alias adloquutus, *diſcedere eos ad curanda
corpora, quoniam tota nocte perſtitiſſent*, iubet.
Data ſunt ſingulis quinquaginta ſestertia, conlauda-
tisque, *quod, etiam aliis tradita vice, tamen excu-
20bare perſeueraſſent* Illi tanta ſpe deſtituti domos
abeunt: et ceteri quidem exſpectabant ſtationis ſuae
noctem: Epimenes, ſiue comitate regis, qua ipſum
inter coniuratos exceperat, repente mutatus, ſiue
quia coeptis deos obſtare credebat, fratri ſuo Eury-

locho, quem antea expertem eſſe conſilii voluerat,
quid pararetur, aperit. Omnibus Philotae ſubpli-
cium in oculis erat. Itaque protinus iniicit fratri 21
manum, et in regiam peruenit: excitatisque cuſto-
dibus corporis, *ad ſalutem regis pertinere, quae ad-
ferret*, adfirmat. Et tempus, quo venerant, et 22
vultus haud ſane ſecuri animi index, et moeſtitia e
duobus alterius, Ptolemaeum ac Leonnatum excu-
bantes ad cubiculi limen excitauerunt. Itaque aper-
tis foribus et lumine inlato ſopitum mero ac ſomno
excitant regem. Ille paulatim mente conlecta, *quid
adferrent*, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, 23
non ex toto domum ſuam auerſari deos, dixit, *quia
frater ipſius, quamquam inpium facinus auſus foret,
tamen et poenitentiam eius ageret, et per ſe potiſſi-
mum profiteretur indicium. in eam ipſam noctem,
quae decederet, inſidias comparatas fuiſſe: auctores
ſceleſti conſilii eſſe, quos minime crederet rex.* Tum 24
Epimenes cuncta ordine conſciorumque nomina
exponit. Calliſthenem non vt participem facinoris
nominatum eſſe conſtabat; ſed *ſolitum puerorum
ſermonibus vituperantium criminantiumque regem fa-
ciles aures praebere.* Quidam adiiciunt, *quum Her-* 25
*molaus apud eum quoque verberatum ſe a rege que-
reretur, dixiſſe Calliſthenem: meminiſſe debere eos
iam viros eſſe. idque an ad conſolandam patientiam
verberum, an ad incitandum iuuenum dolorem dictum
eſſet, in ambiguo fuiſſe.* Rex animi corporisque ſo 26
pore diſcuſſo, quum tanti periculi, quod euaſerat,
imago oculis oberraret, Eurylochum L talentis et
cuiusdam Tyridatis opulenti bonis donat protenus,
fratremque, antequam pro ſalute eius precaretur,
reſtituit. Sceleris autem auctores, interque eos 27
Calliſthenem, *vinctos adſeruari* iubet: quibus in re-
giam adductis, toto die et nocte proxima, mero
ac vigiliis grauis, adquieuit. Poſtero autem fre- 28

quens conſilium adhibuit, cui patres propinquique eorum, de quibus agebatur, intererant; ne de ſua quidem ſalute ſecuri: quippe Macedonum more perire debebant, omnium deuotis capitibus, qui
29 ſanguine contigiſſent eos. Rex *introduci coniuratos praeter Calliſthenem* iuſſit: atque, quae agitauerant,
30 ſine cunctatione confeſſi ſunt. Increpantibus deinde vniuerſis eos; ipſe rex, *quo ſuo merito tantum in ſemet cogitaſſent ſacinus?* interrogat.

1 VII. Stupentibus ceteris, Hermolaus; *Nos vero,* inquit, *quoniam, quaſi neſcias, quaeris, obcidendi te conſilium iniuimus, qui non vt ingenuis imperare*
2 *coepiſti, ſed quaſi in mancipia dominaris.* Primus ex omnibus pater ipſius Sopolis, *parricidam etiam parentis ſui* clamitans eſſe, conſurgit, et ad os manu obiecta, *ſcelere et malis inſanientem, vltra* negat
3 *audiendum.* Rex inhibito patre *dicere Hermolaum* iubet, *quae ex magiſtro didiciſſet Calliſthene.* et Hermolaus; *Vtor,* inquit, *beneficio tuo, et dico, quae*
4 *noſtris malis didici. Quota pars Macedonum ſaeuitiae tuae supereſt? quotusquisque non e viliſſimo ſanguine? Attalus et Philotas, et Parmenio et Lynceſtes Alexander et Clitus, quantum ad hoſtes pertinet, viuunt, ſtant in acie, te clypeis ſuis protegunt, et pro gloria tua, pro victoria vulnera adci-*
5 *piunt: quibus tu egregiam gratiam retuliſti. Alius menſam tuam ſanguine ſuo adſperſit: alius ne ſimplici quidem morte defunctus eſt. duces exercituum tuorum in equuleum impoſiti, Perſis quos vicerant, fuere ſpectaculo. Parmenio indicta cauſſa trucida-*
6 *tus eſt, per quem Attalum obcideras. Inuicem enim miſerorum vteris manibus ad expetenda ſupplicia: et; quos paulo ante miniſtros caedis habuiſti, ſubito ab*
7 *aliis iubes trucidari.* Obſtrepunt ſubinde cuncti Hermolao. pater ſupremum ſtrinxerat ferrum, percuſſurus haud dubie, ni inhibitus eſſet a rege: quippe

Hermolaum *dicere* iussit, petiitque, *vt caussas sub-*
plicii augentem patienter audirent. Aegre ergo coer- 8
citis, rursus Hermolaus: *quam liberaliter*, inquit,
pueris, rudibus ad dicendum, agere permittis! at
Callisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest
dicere. Cur enim non producitur, quum etiam con- 9
fessi audiuntur? nempe quia liberam vocem innocen-
tis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. At 10
qui nihil eum fecisse contendo. sunt hic, qui mecum
rem pulcherrimam cogitauerunt: nemo est, qui con-
scium fuisse nobis Callisthenem dicat, quum morti
olim destinatus sit a iustissimo et patientissimo rege.
Haec ergo sunt Macedonum praemia, quorum vt 11
superuacuo et sordido abuteris sanguine! At tibi
xxx millia mulorum captiuum aurum vehunt, quum
milites nihil domum praeter gratuitas cicatrices rela-
turi sint. Quae tamen omnia tolerare potuimus, ante-
quam nos barbaris dederes, et nouo more victores sub
iugum mitteres. Persarum te vestis et disciplina de-
lectat: patrios mores exosus es. Persarum ergo, non 12
Macedonum regem obcidere voluimus; et te transfu-
gam belli iure persequimur. Tu Macedonas voluisti 13
genua tibi ponere, venerarique te vt deum: Tu Phi-
lippum patrem auersaris, et, si quis deorum ante Io-
vem haberetur, fastidires etiam Iouem. Miraris, si 14
liberi homines superbiam tuam ferre non possu-
mus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus
moriendum est, aut, quod tristius morte est, in ser-
vitute viuendum? Tu quidem, si emendari potes, 15
multum mihi debes. Ex me enim scire coepisti, quod
ingenui homines ferre non possunt. De cetero parce
(his), quorum orbam senectutem subpliciis ne onera-
veris! Nos iube duci, vt, quod ex tua morte petie-
ramus, consequamur ex nostra. Haec Hermolaus.

VIII. At rex: *Quam falsa sint*, inquit, *quae iste* 1
tradita a magistro suo dixit, patientia mea ostendet.

2 *Confeſſum enim vltimum facinus, tamen, vt vos quo-*
que, non ſolum ipſe, audiretis, expreſſi; non inpru-
dens, quum permiſiſſem huic latroni dicere, vſurum
eum rabie, qua compulſus eſt, vt me, quem parentis
3 *loco colere deberet, vellet obcidere. Nuper, quum*
procacius ſe in venatione geſſiſſet, more patrio et
ab antiquiſſimis Macedoniae regibus vſurpato eum
caſtigari iuſſi. Hoc et oportet fieri, et, vt a tutori-
bus pupilli, a maritis vxores, ſeruis quoque pueros
4 *huius aetatis verberare concedimus. Haec eſt ſaeui-*
tia in ipſum mea, quam inpia caede voluit vlciſci.
Nam in ceteros, qui mihi permittunt vti ingenio meo,
quam mitis ſim, non ignoratis; et commemorare ſu-
5 *peruacuum eſt. Hermolao parricidarum ſubplicia non*
probari, quum eadem ipſe meruerit, minime Hercule
admiror. nam quum Parmenionem et Philotan lau-
6 *dat, ſuae ſeruit cauſſae. Lynceſten vero Alexandrum,*
bis inſidiatum capiti meo, a duobus indicibus liberaui:
rurſus conuictum per biennium tamen distuli; donec
vos poſtularetis, vt tandem debito ſubplicio ſcelus
7 *lueret. Attalum, ante quam rex eſſem, hoſtem meo*
capiti fuiſſe meminiſtis. Clitus vtinam non coegiſſet
me, ſibi iraſci. Cuius temerariam linguam, probra di-
centem mihi et vobis, diutius tuli, quam ille eadem
8 *me dicentem tuliſſet. Regum ducumque clementia non*
in ipſorum modo, ſed etiam in illorum, qui parent,
ingeniis ſita eſt. Obſequio mitigantur imperia: vbi
vero reuerentia exceſſit animis, et ſumma imis con-
9 *fundimus, vi opus eſt, vt vim repellamus. Sed quid*
ego mirer, iſtum crudelitatem mihi obieciſſe, qui
auaritiam exprobrare auſus ſit? Nolo ſingulos
veſtrum excitare, ne inuiſam liberalitatem meam fa-
ciam, ſi pudori veſtro grauem fecero. Totum exer-
citum adſpicite: qui paullo ante nihil praeter arma
habebat, nunc argenteis cubat lectis; menſas auro
onerant; greges ſeruorum ducunt: ſpolia de hoſtibus

ſuſtinere non poſſunt. At enim Perſae, quos vicimus, 10
in magno honore ſunt apud me! Equidem modera-
tionis meae certiſſimum indicium eſt, quod ne victis
quidem ſuperbe impero. Veni enim in Aſiam, non
vt funditus euerterem gentes, nec vt dimidiam par-
tem terrarum ſolitudinem facerem, ſed vt illos quoque,
quos bello ſubegiſſem, victoriae meae non poeniteret.
Itaque militant vobiscum, pro imperio veſtro ſangui- 11
nem fundunt, qui ſuperbe habiti rebellaſſent. Non
eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio inducimur:
beneficiorum gratia ſempiterna eſt. Si habere Aſiam, 12
non transire volumus, cum his communicanda eſt
noſtra clementia: horum fides ſtabile et aeternum fa-
ciet imperium. Et ſane plus habemus, quam capi-
mus. inſatiabilis autem auaritiae eſt, adhuc inplere
velle, quod iam circumfluit. Verum tamen eorum 13
mores in Macedonas transfundo! In multis enim gen-
tibus eſſe video, quae non erubeſcamus imitari. Nec
aliter tantum imperium apte regi poteſt, quam vt
quaedam et tradamus illis, et ab iisdem diſcamus.
Illud paene dignum riſu fuit, quod Hermolaus poſtu- 14
labat a me, vt auerſarer Iouem, cuius oraculo ad-
noscor. An etiam, quid dii reſpondeant, in mea po-
teſtate eſt? Obtulit nomen filii mihi: recipere ipſis 15
rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Vtinam Indi
quoque deum eſſe me credant. Fama enim bella con-
ſtant, et ſaepe etiam, quod falſo creditum eſt, veri
vicem obtinuit. An me luxuriae indulgentem putatis 16
arma veſtra auro argentoque adornaſſe? Adſuetis
nihil vilius hac videri materia volui oſtendere; Mace-
donas, inuictos ceteris, nec auro quidem vinci. Oculos 17
ergo primum eorum ſordida omnia et humilia ſpectan-
tium capiam; et docebo, nos non auri aut argenti
cupidos, ſed orbem terrarum ſubacturos veniſſe. Quam
gloriam tu parricida intercipere voluiſti, et Macedo-
nas rege adempto deuictis gentibus dedere. At nunc 18

mones me, vt veſtris parentibus parcam! Non oportebat quidem vos ſcire, quid de his ſtatuiſſem, quo triſtiores periretis, ſi qua vobis parentum memoria et cura eſt: ſed olim iſtum morem obcidendi cum ſceleſtis inſontes propinquos parentesque ſolui. Et profiteor, in eodem honore futuros omnes eos, in quo fue-
19 *runt. Nam tuum Calliſthenem, cui vni vir videris, quia latro es, ſcio, cur produci velis: vt coram his probra, quae modo in me iecisti, [modo audiſti,] illius quoque ore referantur. Quem, ſi Macedo eſſet, tecum introduxiſſem; digniſſimum te diſcipulo magi-*
20 *ſtrum: nunc Olynthio non idem iuris eſt.* Poſt haec conſilium dimiſit, *tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant,* iuſſit. Illi, vt fidem ſuam ſaeuitia regi adprobarent, excruciatos necauerunt.
21 Calliſthenes quoque tortus interiit: initi conſilii in caput regis innoxius; ſed haudquaquam aulae et ad-
22 ſentantium adcommodatus ingenio. Itaque nullius caedes maiorem apud Graecos Alexandro excitauit inuidiam, quod praeditum optimis moribus artibusque, a quo reuocatus ad vitam erat, quum interfecto Clito mori perſeueraret, non tantum obciderit, ſed etiam torſerit, indicta quidem cauſſa. Quam crudelitatem ſera poenitentia conſequuta eſt.

1 IX. Sed ne otium, ſerendis rumoribus natum, aleret, in Indiam mouit; ſemper bello, quam poſt
2 victoriam, clarior. India tota ferme ſpectat orientem, minus in latitudinem quam recta regione ſpa-
3 tioſa. Quae auſtrum adcipiunt, in altius terrae faſtigium excedunt; plana ſunt cetera, multisque inclutis amnibus, Caucaſo monte ortis, placidum
4 per campos iter praebent. Indus gelidior eſt quam ceteri. Aquas vehit, a colore maris haud multum
5 abhorrentes. Ganges amnis, ab ortu eximius, ad meridianam regionem decurrit, et magnorum mon-
6 tium iuga recto alueo ſtringit. Inde eum obiectae

rupes inclinant ad orientem. Vtque rubro mari ad-
cipitur, ſindens ripas, multas arbores cum magna
ſoli parte exſorbet. ſaxis quoque inpeditus crebro 7
reuerberatur: vbi mollius ſolum reperit, ſtagnat,
inſulasque molitur. Aceſines eum auget. Ganges de- 8
curſurum in mare intercipit: magnoque motu amnis
vterque conliditur. Quippe Ganges aſperum os in-
fluenti obiicit; nec repercuſſae aquae cedunt. Dyar- 9
danes minus celeber auditu eſt, quia per vltima
Indiae currit: ceterum non crocodilos modo, vti
Nilus, ſed etiam delphines ignotasque aliis genti-
bus beluas alit. Erymanthus, crebris flexibus ſub- 10
inde curuatus, ab adcolis rigantibus carpitur. Ea
cauſſa eſt, cur tenues reliquias iam ſine nomine in
mare emittat. Multis praeter hos amnibus tota 11
regio diuiditur, ſed ignobilibus, quia non adeo in-
terfluunt. Ceterum, quae propiora ſunt mari, aqui- 12
lones maxime deurunt: ii cohibiti iugis montium
ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus
mitia. Sed adeo in illa plaga mundus ſtatas tem- 13
porum vices mutat, vt, quum alia feruore ſolis ex-
aeſtuant, Indiam niues obruant, rurſusque vbi ce-
tera rigent, illic intolerandus aeſtus exiſtat. nec 14
cur, vlli ſe naturae cauſſa ingeſſit. Mare certe, quo
adluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. ab
Erythra rege inditum eſt nomen: propter quod
ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax; vnde 15
plerisque ſunt veſtes. Libri arborum teneri, haud
ſecus quam chartae, literarum notas capiunt. Aues 16
ad imitandum humanae vocis ſonum dociles ſunt.
Animalia inuſitata ceteris gentibus, niſi inuecta.
Eadem terra et rhinocerotas alit, non generat. Ele- 17
phantorum maior eſt vis, quam quos in Africa do-
mitant, et viribus magnitudo reſpondet. Aurum 18
flumina vehunt, quae leni modicoque labſu ſegnes
aquas ducunt. Gemmas margaritasque mare litori- 19

bus infundit. neque alia illis maior opulentiae
cauſſa eſt; vtique poſtquam vitiorum commercium
vulgauere in exteras gentes: quippe aeſtimantur
purgamenta aeſtuantis freti pretio, quod libido con-
20 ſtituit. Ingenia hominum, ſicut vbique, apud illos
21 locorum quoque ſitus format. Corpora vsque pedes
carbaſo velant: ſoleis pedes, capita linteis vinciunt.
lapilli ex auribus pendent: brachia quoque et lacer-
tos auro colunt, quibus inter populares aut nobi-
22 litas aut opes eminent. Capillum pectunt ſaepius,
quam tondent. mentum ſemper intonſum eſt: reli-
quam oris cutem ad ſpeciem leuitatis exaequant.
23 Regum tamen luxuria, quam ipſi magnificentiam
adpellant, ſupra omnium gentium vitia. Quum rex
ſane in publico conſpici patitur, thuribula argentea
miniſtri ferunt, totumque iter, per quod ferri de-
24 ſtinauit, odoribus complent. Aurea lectica marga-
ritis circumpendentibus recubat: diſtincta ſunt auro
et purpura carbaſa, quae indutus eſt: lecticam ſe-
25 quuntur armati corporisque cuſtodes: inter quos
ramis aues pendent, quas cantu ſeriis rebus obſtre-
26 pere docuerunt. Regia auratas columnas habet:
totas eas vitis auro caelata percurrit, auiumque, qua-
rum viſu maxime gaudent, argenteae effigies opera
27 diſtinguunt. Regia adeuntibus patet, quum capil-
lum pectit atque ornat: tunc reſponſa legationibus,
tunc iura popularibus reddit. Demptis ſoleis, odo-
28 ribus inlinuntur pedes. Venatus maximus labor
eſt, incluſa viuario animalia inter vota cantusque
pellicum figere. Binum cubitorum ſagittae ſunt,
quas emittunt maiore nixu, quam effectu. quippe
telum, cuius in leuitate vis omnis eſt, inhabili pon-
29 dere oneratur. Breuiora itinera equo conficit: lon-
gior vbi expeditio eſt, elephanti vehunt currum; et
tantarum beluarum corpora tota contegunt auro.
Ac ne quid perditis moribus deſit, lecticis aureis

pellicum longus ordo ſequitur: ſeparatum a reginae ordine agmen eſt, aequatque luxuria. Feminae epu- 30
las parant. ab iisdem vinum miniſtratur, cuius omnibus Indis largus eſt vſus. Regem mero ſomnoque ſopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium inuocantes deos. Quis credat, inter 31
haec vitia curam eſſe ſapientiae? Vnum agreſte et horridum genus eſt, quos ſapientes vocant. apud hos occupare fati diem pulchrum; et *viuos ſe cre-* 32
mari iubent, quibus aut ſegnis aetas, aut incommoda valetudo eſt: exſpectatam mortem pro dedecore vitae habent. nec vllus corporibus, quae ſenectus ſoluit, honos redditur: inquinari putant ignem, niſi qui ſpirantes recipit. Illi, qui in vrbi- 33
bus publicis moribus degunt, ſiderum motus ſcite ſpectare dicuntur, et futura praedicere. nec quemquam admouere leti diem credunt, cui exſpectare interrito liceat. Deos putant, quidquid colere coe- 34
perunt; arbores maxime, quas violare capital eſt. Menſes in quinos denos deſcripſerunt dies. anni 35
plena ſpatia ſeruant. Lunae curſu notant tempora, 36
non, vt plerique, quum orbem ſidus inpleuit, ſed quum ſe curuare coepit in cornua. Et idcirco breuiores habent menſes, qui ſpatium eorum ad hunc lunae modum dirigunt. Multa et alia traduntur, quibus morari ordinem rerum, haud ſane operae videbatur.

X. Igitur Alexandro, fines Indiae ingreſſo, gen- 1
tium ſuarum reguli obcurrerunt, imperata facturi; *illum tertium Ioue genitum ad ipſos perueniſſe* memorantes: *Patrem Liberum atque Herculem fama cognitos eſſe: ipſum coram adeſſe cernique.* Rex benigne 2
exceptos *ſequi* iuſſit, iisdem itinerum ducibus vſurus. Ceterum, quum amplius nemo obcurreret, Hephaeſtionem et Perdiccam cum copiarum parte praemiſit ad ſubigendos, qui auerſarentur imperium:

iuſſitque *ad flumen Indum procedere*, *et nauigia fa-*
cere, *quis in vlteriora transportari poſſet exercitus.*
3Illi, quia plura flumina ſuperanda erant, ſic iunxere
naues, vt ſolutae plauſtris vehi poſſent rurſusque
4coniungi. *Poſt ſe Cratero cum phalange* iuſſo *ſequi*,
equitatum ac leuem armaturam eduxit; eosque, qui
obcurrerant, leui proelio in vrbem proximam com-
5pulit. Iam ſuperuenerat Craterus. itaque, vt prin-
cipio terrorem incuteret genti, nondum arma Mace-
donum expertae, praecipit, *ne cui parceretur*, mu-
6nimentis vrbis, quam obſidebat, incenſis. Ceterum,
dum obequitabat moenibus, ſagitta ictus eſt. Cepit
tamen oppidum, et, omnibus incolis eius trucidatis,
7etiam in tecta ſaeuitum eſt. Inde, domita ignobili
gente, ad Nyſam vrbem peruenit. Forte caſtris ante
moenia ipſa in ſylueſtri loco poſitis, nocturnum fri-
gus vehementius, quam alias, horrore corpora ad-
fecit, obportunumque remedium ignis oblatum eſt.
8Caeſis quippe ſyluis flammam excitauerunt: quae
igni alita oppidanorum ſepulcra comprehendit. ve-
tuſta cedro facta erant, conceptumque ignem late
9fudere; donec omnia ſolo aequata ſunt. Et ex vrbe
primum canum latratus, deinde etiam hominum
fremitus auditus eſt. Tum et oppidani hoſtem, et
10Macedones ipſos ad vrbem veniſſe cognoſcunt. Iam-
que rex eduxerat copias, et moenia obſidebat, quum,
hoſtium qui diſcrimen tentauerant, obruti telis ſunt.
Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri pla-
cebat: quorum dubitatione comperta, *circumſideri*
tantum eos et abstineri caedibus iuſſit. tandemque
11obſidionis malis fatigati dedidere ſe. *A Libero patre*
conditos ſe eſſe dicebant; et vera haec origo erat.
12Sita eſt ſub radicibus montis, quem *Meron* incolae
adpellant. inde Graeci mentiendi traxere licentiam,
13*Iouis ſemine Liberum patrem eſſe celatum.* Rex, ſitu
montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, prae-

miſſis commeatibus, verticem eius adſcendit. Multa
hedera vitisque toto gignitur monte: multae peren-
nes aquae manant. Pomorum quoque varii ſalubres- 14
que ſuci ſunt, ſua ſponte fortuitorum ſeminum fru-
ges humo nutriente, lauri baccaeque. Et multa in
illis rupibus agreſti eſt ſylua. Credo equidem, non 15
diuino inſtinctu, ſed laſciuia eſſe prouectos, vt pas-
ſim hederae ac vitium folia decerperent, redimiti-
que fronde toto nemore ſimiles Bacchantibus vaga-
rentur. Vocibus ergo tot millium, praeſidem ne 16
moris eius deum adorantium, iuga montis colles-
que reſonabant; quum orta licentia a paucis, vt
fere fit, in omnes ſe repente vulgaſſet. Quippe, velut 17
in media pace, per herbas congeſtamque frondem
proſtrauerant corpora. Et rex, fortuitam laetitiam
non auerſatus, large ad epulas omnibus praebitis,
per decem dies Libero Patri operatum habuit exer-
citum. Quis neget, eximiam quoque gloriam ſae- 18
pius fortunae, quam virtutis eſſe beneficium? quippe
ne epulantes quidem et ſopitos mero adgredi auſus
eſt hoſtis, haud ſecus Bacchantium vlulantiumque
fremitu perterritus, quam ſi proeliantium clamor
eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano reuerten-
tes temulentos comeſſantesque inter ora hoſtium
texit. Hinc ad regionem, quae *Daedala* vocatur, 19
peruentum eſt. Deſeruerant incolae ſedes, et in
auios ſylueſtresque montes confugerant. Ergo Aca-
dera tranſit, aeque vaſta et deſtituta incolentium
fuga. Itaque rationem belli neceſſitas mutauit. di- 20
uiſis enim copiis, pluribus ſimul locis arma oſtendit;
obpreſſique, et, qui exſpectauerant hoſtem, omni
clade perdomiti ſunt. Ptolemaeus plurimas vrbes, 21
Alexander maximas cepit: rurſusque, quas diſtri-
buerat, copias iunxit. Superato deinde Choaſpe amne 22
Coenon in obſidione vrbis opulentae, Beziram in-
colae vocant, reliquit. ipſe ad Mazagas venit. Nuper

Aſſacano, cuius regnum fuerat, demortuo; regioni
23 vrbique praeerat mater eius Cleophes. Triginta mil-
lia peditum tuebantur vrbem, non ſitu ſolum, ſed
etiam opere munitam. Nam qua ſpectat Orientem,
cingitur amne torrenti, qui praeruptis vtrimque
24 ripis aditum ad vrbem inpedit. ad Obcidentem et
a Meridie velut de induſtria rupes praealtas admo-
lita natura eſt, infra quas cauernae et voragines
longa vetuſtate in altum cauatae iacent: quaque de-
ſinunt, foſſa ingentis operis obiecta eſt. xxxv ſtadia
murus vrbis complectitur, cuius inferiora ſaxo, ſu-
25 periora crudo latere ſunt ſtructa. Lateri vinculum
lapides ſunt, quos interpoſuere, vt duriori materiae
fragilis incumberet, ſimulque terra humore diluta.
26 Ne tamen vniuerſa conſideret, inpoſitae erant tra-
bes validae, quibus iniecta tabulata muros et tege-
27 bant, et peruios fecerant. Haec munimenta con-
templantem Alexandrum, conſiliique incertum, quia
nec cauernas niſi aggere poterat inplere, nec tor-
menta aliter muris admouere, quidam e muro ſa-
28 gitta percuſſit. [Tum] forte in ſuram incidit telum:
cuius ſpiculo euulſo *admoueri equum* iuſſit; quo
vectus, ne obligato quidem vulnere, haud ſegnius
29 deſtinata exſequebatur. Ceterum quum crus ſau-
cium penderet, et cruore ſiccato frigeſcens vulnus
adgrauaret dolorem, dixiſſe fertur; *ſe quidem Iouis*
30 *filium dici, ſed corporis aegri vitia ſentire.* Non
tamen ante ſe recepit in caſtra, quam cuncta pro-
ſpexit, et, quae fieri vellet, edixit. Ergo, ſicut im-
peratum erat, alii extra vrbem tecta demolieban-
tur, ingentemque vim materiae faciendo aggeri de-
trahebant; alii magnarum arborum ſtipites cumulis
31 ac moles ſaxorum in cauernas deiiciebant. Iamque
agger aequauerat ſummae faſtigium terrae: itaque
turres erigebantur. quae opera ingenti militum ar-
dore intra nonum diem abſoluta ſunt. Ad ea vi-

ſenda rex nondum obducta vulneri cicatrice proceſſit; laudatisque militibus *admouere machinas* iuſſit: e quibus ingens vis telorum in propugnatores effuſa eſt. Praecipue rudes talium operum ter- 32
rebant mobiles turres, tantasque moles, nulla ope, quae cerneretur, adductas, deorum numine agi credebant. *pila quoque muralia et excuſſas tormentis praegraues haſtas* negabant *conuenire mortalibus.* Itaque deſperata vrbis tutela conceſſere in arcem. 33
Inde, quia nihil obſeſſis praeter deditionem placebat, legati ad regem deſcenderunt veniam petituri. Qua inpetrata, regina cum magno nobilium femi- 34
narum grege, aureis pateris vina libantium, proceſſit. Ipſa, genibus regis paruo filio admoto, non veniam 35
modo, ſed etiam priſtinae fortunae inpetrauit decus. quippe adpellata *regina* eſt; et credidere quidam, *plus formae, quam miſerationi datum.* Puero 36
quoque, certe poſtea ex ea vtcumque genito, *Alexandro* fuit nomen.

XI. Hinc Polypercon, ad vrbem Oram cum exer- 1
citu miſſus, inconditos oppidanos proelio vicit: intra munimenta compulſos ſequutus vrbem in ditionem redegit. Multa ignobilia oppida, deſerta a ſuis, 2
venere in regis poteſtatem. Quorum incolae armati petram *Aornon* nomine obcupauerunt. Hanc *ab Hercule fruſtra obſeſſam eſſe, terraeque motu coactum abſiſtere*, fama vulgauerat. Inopem conſilii 3
Alexandrum, quia vndique praeceps et abrupta rupes erat, ſenior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, *ſi pretium operi eſſet, aditum ſe monſtraturum eſſe* promittens. LXXX *talenta* conſti- 4
tuit *daturum* Alexander; et altero ex iuuenibus obſide retento, ipſum ad exſequenda, quae obtulerat, dimiſit. Leuiter armatis dux datus eſt Mullinus, 5
ſcriba regis. Hos enim circumitu, qui fallerent hoſtem, in ſummum iugum placebat euadere. Petra 6

non, vt pleraeque, modicis ac mollibus cliuis in
ſublime faſtigium creſcit, ſed in metae maxime mo-
dum erecta eſt: cuius ima ſpatioſiora ſunt, altiora
in arctius coeunt, ſumma in acutum cacumen ex-
7ſurgunt. Radices eius Indus amnis ſubit, praealtus
vtrimque aſperis ripis: ab altera parte voragines
eluuiesque praeruptae ſunt. Nec alia expugnandi
8patebat via, quam vt replerentur. Ad manum ſylua
erat, quam rex *ita caedi* iuſſit, *vt nudi ſtipites iace-
rentur:* quippe rami fronde veſtiti inpediſſent fe-
rentes. Ipſe primus truncam arborem iecit; cla-
morque exercitus, index alacritatis, ſequutus eſt,
9nullo detrectante munus, quod rex obcupaſſet. Intra
ſeptimum diem cauernas expleuerant, quum rex
ſagittarios et Agrianos iubet per ardua niti; iuuenes-
10que promptiſſimos ex ſua cohorte xxx delegit. Du-
ces his dati ſunt Charus et Alexander; quem rex
nominis, quod ſibi cum eo commune eſſet, admonuit.
Ac primo, quia tam manifeſtum periculum erat,
11ipſum regem discrimen ſubire non placuit: ſed vt
ſignum tuba datum eſt, vir audaciae promptae con-
verſus ad corporis cuſtodes *ſequi ſe* iubet, primus-
que inuadit in rupem. Nec deinde quisquam Mace-
donum ſubſtitit: relictisque ſtationibus ſua ſponte
12regem ſequebantur. Multorum miſerabilis fuit
caſus, quos ex praerupta rupe labſos amnis praeter-
fluens hauſit, triſte ſpectaculum etiam non pericli-
tantibus: quum vero alieno exitio, quid ipſis ti-
mendum foret, admonerentur; in metum miſeri-
cordia verſa, non exſtinctos, ſed ſemet ipſos defle-
13bant. Et iam eo peruentum erat, vnde ſine perni-
cie niſi victores redire non poſſent, ingentia ſaxa
in ſubeuntes prouoluentibus barbaris, qui perculſi
inſtabili et lubrico gradu praecipites recidebant.
14Euaſerant tamen Alexander et Charus, quos cum
xxx delectis praemiſerat rex, et iam pugnare comi-

nus coeperant; ſed quum ſuperne tela barbari inge-
rerent, ſaepius ipſi feriebantur, quam vulnerabant.
Ergo Alexander, et nominis ſui et promiſſi memor, 15
dum acrius, quam cautius dimicat, confoſſus vndi-
que obruitur. Quem vt Charus iacentem conſpexit, 16
ruere in hoſtem omnium praeter vltionem inmemor
coepit, multosque haſta, quosdam gladio interemit.
Sed quum tot vnum inceſſerent manus, ſuper amici 17
corpus procubuit exanimis. Haud ſecus, quam par
erat, promptiſſimorum iuuenum ceterorumque mi-
litum interitu commotus rex ſignum receptui dedit.
Saluti fuit, quod ſenſim et intrepidi ſe receperunt; 18
et barbari, hoſtem depuliſſe contenti, non inſtitere
cedentibus. Ceterum Alexander quum ſtatuiſſet 19
deſiſtere incepto, (quippe nulla ſpes potiundae petrae
obferebatur) tamen ſpeciem oſtendit in obſidione
perſeuerantis. Nam *et itinera obſideri* iuſſit, *et tur-
res admoueri, et ſatigatis alios ſubcedere.* Cuius 20
pertinacia cognita, Indi per biduum quidem ac
duas noctes, cum oſtentatione non fiduciae modo,
ſed etiam victoriae, epulati ſunt, tympana ſuo
more pulſantes. tertia vero nocte tympanorum qui- 21
dem ſtrepitus deſierat audiri: ceterum ex tota petra
faces refulgebant, quas adcenderant barbari, vt
tutior eſſet ipſis fuga, obſcura nocte per inuia ſaxa
curſuris. Rex, Balacro, qui ſpecularetur, praemiſſo, 22
cognoſcit, *petram ſuga Indorum eſſe deſertam.* tum
dato ſigno, vt vniuerſi conclamarent, incompoſite
fugientibus metum incuſſit. multique, tamquam 23
adeſſet hoſtis, per lubrica ſaxa perque inuias cotes
praecipitati obciderunt: plures, aliqua membrorum
parte mulctati, ab integris deſerti ſunt. Rex, lo- 24
corum magis quam hoſtium victor, tamen magnae
victoriae ſacrificiis et cultu diis ſatisfecit. Arae in
petra locatae ſunt Mineruae Victoriaeque. Ducibus 25
itineris, quos ſubire iuſſerat leuiter armatos, etſi

promiſſis minora praeſtiterant, pretium cum fide
redditum eſt. Petrae regionisque ei adiunctae Si-
ſocoſto tutela permiſſa.

1 XII. Inde proceſſit Ecbolima: et quum *anguſtias
itineris obſideri xx millibus armatorum ab Eryce quo-
dam* comperiſſet; grauius agmen exercitus Coeno
2 ducendum modicis itineribus tradidit. ipſe prae-
greſſus cum funditore ac ſagittario, deturbatis, qui
obſederant ſaltum, ſequentibus ſe copiis viam fecit.
3 Indi, ſiue odio ducis, ſiue gratiam victoris [regis]
inituri, Erycem fugientem adorti interemerunt,
caputque eius atque arma ad Alexandrum detule-
runt. Ille facto inpunitatem dedit; honorem de-
4 negauit exemplo. Hinc ad flumen Indum ſextis-
decumis caſtris peruenit, omniaque, vt praecepe-
rat, ad traiiciendum praeparata ab Hephaeſtione re-
perit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri
quoque fuerat auctor dedendi regnum Alexandro.
5 Et poſt mortem parentis legatos miſerat, qui con-
ſulerent eum, *regnare ſi interim vellet; an priuatum
6 opperiri eius aduentum.* permiſſoque vt regnaret, non
tamen ius datum vſurpare ſustinuit. Is benigne qui-
dem exceperat Hephaeſtionem, gratuitum frumen-
tum copiis eius admenſus: non tamen ei obcurrerat,
7 ne fidem vllius niſi regis experiretur. Itaque ve-
nienti obuiam cum armato exercitu egreſſus eſt;
elephanti quoque, per modica interualla militum
agmini inmixti, procul caſtellorum fecerant ſpe-
8 ciem. Ac primo Alexander non ſocium, ſed hoſtem
aduentare credebat. Iamque et ipſe *arma milites
capere et equites diſcedere in cornua* iuſſerat, para-
tos ad pugnam. at Indus, cognito Macedonum er-
rore, iuſſis ſubſiſtere ceteris, ipſe concitat equum,
quo vehebatur: idem Alexander quoque fecit, ſiue
hoſtis, ſiue amicus obcurreret, vel ſua virtute, vel
9 illius fide tutus. Coiuere, quod ex vtriusque vultu

poſſet intelligi, amicis animis: ceterum ſine inter-
prete non poterat conſeri ſermo. itaque adhibito eo,
barbarus *obcurriſſe ſe* dixit *cum exercitu, totas im-
perii vires protenus traditurum; nec exſpectaſſe, dum
per nuncios daretur ſides. Corpus ſuum et regnum* 10
*permittere illi, quem ſciret gloriae militantem, nihil
magis quam ſamam timere perſidiae.* Laetus ſimpli-
citate barbari rex, et dextram ſidei ſuae pignus de-
dit, et regnum reſtituit. LVI elephanti erant, quos 11
tradidit Alexandro multaque pecora eximiae magni-
tudinis: tauros ad III millia, pretioſum in ea re-
gione adceptumque animis regnantium armen-
tum. Quaerenti Alexandro *plures agricultores ha-* 12
*beret an milites? cum duobus regibus bellanti ſibi ma-
iore militum, quam agreſtium manu opus eſſe* re-
ſpondit. Abiſares et Porus erant; ſed in Poro emi- 13
nebat auctoritas. vterque vltra Hydaspen amnem
regnabat; et belli fortunam, quisquis arma inferret,
experiri decreuerat. Omphis, permittente Alexan- 14
dro, et regium inſigne ſumpſit, et more gentis ſuae
nomen, quod patris fuerat, *Taxilen* adpellauere
populares, ſequente nomine imperium in quem-
cumque transiret. Ergo quum per triduum hoſpita- 15
liter Alexandrum adcepiſſet, quarto die, et *quan-
tum frumenti copiis, quas Hephaeſtion duxerat, prae-
bitum a ſe eſſet* oſtendit, et aureas coronas ipſi ami-
cisque omnibus, praeter haec ſignati argenti LXXX
talenta dono dedit. qua benignitate eius Alexander 16
mire laetus, et, quae is dederat, remiſit, et mille
talenta ex praeda, quam vehebat, adiecit, multa-
que conuiualia ex auro et argento vaſa, plurimum
Perſicae veſtis, XXX equos ex ſuis, cum iisdem in-
ſignibus, quis adſueuerant, quum ipſum veherent.
Quae liberalitas, ſicut barbarum obſtrinxerat, ita 17
amicos ipſius vehementer obfendit. E quibus Me-
leager, ſuper coenam largiore vino vſus, *gratulari*

ſe Alexandro dixit, *quod ſaltem in India reperiſſet*
18*dignum talentis mille.* Rex, haud oblitus quam aegre
tuliſſet, quod Clitum ob linguae temeritatem obcidiſſet, iram quidem tenuit, ſed dixit, *inuidos homines nihil aliud, quam ipſorum eſſe tormenta.*

1 XIII. Poſtero die legati Abiſarae adiere regem. *omnia ditioni eius*, ita vt mandatum erat, *permittebant:* firmataque inuicem fide remittuntur ad re-
2gem. Porum quoque nominis ſui fama ratus ad deditionem poſſe compelli, miſit ad eum Cleocharen, qui denunciaret ei, *vt ſtipendium penderet, et in primo finium ſuorum aditu obcurreret regi.* Porus *alterum ex his facturum ſeſe* reſpondit; *vt intranti*
3*regnum ſuum praeſto eſſet, ſed armatus.* Iam Hydaspen Alexander ſuperare decreuerat; quum Barzaentes, defectionis Arachoſiis auctor, vinctus trigintaque elephanti ſimul capti perducuntur, obportunum aduerſus Indos auxilium: quippe plus in belluis, quam in exercitu, ſpei ac virium illis erat.
4Gamaxusque rex exiguae partis Indorum, qui Bar-
5zaenti ſe coniunxerat, vinctus adductus eſt. Igitur transfuga et regulo in cuſtodiam, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaspen peruenit: in cuius vlteriore ripa Porus conſederat, transitu pro-
6hibiturus hoſtem. LXXXV elephantos obiecerat eximio corporum robore; vltraque eos currus CCC et peditum XXX fere millia, in quis erant ſagittarii, ſicuti ante dictum eſt, grauioribus telis, quam vt
7apte excuti poſſent. Ipſum vehebat elephantus ſuper ceteras belluas eminens; armaque auro et argento distincta corpus rarae magnitudinis honeſtabant. par animus robori corporis; et quanta inter rudes
8poterat eſſe ſapientia. Macedonas non conſpectus hoſtium ſolum, ſed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo terrebat. quatuor in latitudinem ſtadia diffuſum, profundo alueo et nusquam

vada aperiente, ſpeciem vaſti maris fecerat. Nec 9
pro ſpatio aquarum late ſtagnantium inpetum coer-
cebat; ſed quaſi in arctum coeuntibus ripis, tor-
rens et eliſus ferebatur: obcultaque ſaxa ineſſe
oſtendebant pluribus locis vndae repercuſſae. Terri- 10
bilior erat facies ripae, quam equi virique comple-
verant. Stabant ingentes vaſtorum corporum mo-
les, et de induſtria inritatae horrendo ſtridore auras
fatigabant. Hinc hoſtis, hinc amnes capacia qui- 11
dem bonae ſpei pectora, et ſaepe ſe experta, inpro-
viſo tamen pauore percuſſerant. quippe inſtabiles
rates nec dirigi ad ripam, nec tuto adplicari poſſe
credebant. Erant in medio amne inſulae crebrae, 12
in quas et Indi et Macedones nantes leuatis ſuper
capita armis tranſibant. Ibi leuia proelia conſere-
bant; et vterque rex paruae rei discrimine ſummae
experiebatur euentum. Ceterum in Macedonum 13
exercitu temeritate atque audacia inſignes fuere
Symmachus et Nicanor, nobiles iuuenes et perpe-
tua partium felicitate ad ſpernendum omne pericu-
lum adcenſi. quis ducibus promptiſſimi iuuenum 14
lanceis modo armati transnauere in inſulam, quam
frequens hoſtis tenebat; multosque Indorum, nulla
re magis, quam audacia armati, interemerunt.
Abire cum gloria poterant, ſi vmquam temeritas 15
felix inueniret modum; ſed dum ſuperuenientes
contemptim et ſuperbe quoque exſpectant, circum-
venti ab iis, qui obculti enatauerant, eminus ob-
ruti telis ſunt. Qui effugerant hoſtem, aut inpetu 16
amnis ablati ſunt, aut vorticibus inpliciti. eaque
pugna multum fiduciam Pori erexit, cuncta cernen-
tis e ripa. Alexander inops conſilii tandem ad fal- 17
lendum hoſtem talem dolum intendit. Erat inſula
in flumine amplior ceteris, ſylueſtris eadem et te-
gendis inſidiis apta. foſſa quoque praealta haud pro-
cul ripa, quam tenebat ipſe, non pedites modo, ſed

18 etiam cum equis viros poterat abſcondere. Igitur vt a cuſtodia huius obportunitatis oculos hoſtium auerteret; Ptolemaeum *cum omnibus turmis obequitare* iuſſit *procul ab inſula, et ſubinde Indos clamore*
19 *terrere, quaſi flumen transnaturus foret.* Per complures dies Ptolemaeus id fecit; eoque conſilio Porum quoque agmen ſuum ei parti, quam ſe petere ſimila-
20 bat, coegit aduertere. Iam extra conſpectum hoſtis inſula erat: Alexander *in diuerſa parte ripae ſtatui ſuum tabernaculum* iuſſit, *adſuetamque comitari ipſum cohortem ante id tabernaculum ſtare, et omnem adparatum regiae magnificentiae, hoſtium oculis de*
21 *induſtria oſtendi.* Attalum, et aequalem ſibi, et haud diſparem habitu oris et corporis, vtique cum procul viſeretur, veſte regia exornat, praebiturum ſpeciem ipſum regem illi ripae praeſidere, nec agitare de
22 tranſitu. Huius conſilii effectum primo morata tempeſtas eſt, mox adiuuit; incommoda quoque ad
23 bonos euentus vertente fortuna. Traiicere amnem cum ceteris copiis in regionem inſulae, de qua ante dictum eſt, parabat, auerſo hoſte in eos, qui cum Ptolemaeo inferiorem obſederant ripam: quum procella imbrem, vix ſub tectis tolerabilem, effudit. obrutique milites nimbo in terram refugerunt, na-
24 vigiis ratibusque deſertis. ſed tumultuantium fremitus, obſtrepentibus ventis, ab hoſte non poterat audiri. Deinde momento temporis repreſſus eſt imber, ceterum adeo ſpiſſae intendere ſe nubes, vt conderent lucem, vixque conloquentium inter ipſos
25 facies noſcitaretur. Terruiſſet alium obducta nox coelo, quum ignoto amne nauigandum eſſet, forſitan hoſte eam ipſam ripam, quam caeci atque inprouidi et ex periculo gloriam adcerſentes pete-
26 bant, obcupante. obſcuritatem, quae ceteros terrebat, ſuam occaſionem ratus, dato ſigno, vt omnes ſilentio adſcenderent in rates, *eam, qua ipſe veheba-*

tur, *primam* iuſſit *expelli*. Vacua erat ab hoſtibus 27
ripa, quae petebatur; quippe adhuc Porus Ptole-
maeum tantum intuebatur. vna ergo naui, quam
petrae fluctus inliſerat, haerente, ceterae euadunt;
armaque capere milites et ire in ordines iuſſit.

XIV. Iamque agmen in cornua diuiſum ipſe du- 1
cebat: quum Poro nunciatur, *armis virisque ripam
obtineri, et rerum adeſſe discrimen*. Ac primo, hu-
mani ingenii vitio ſpei ſuae indulgens, Abiſaren
belli ſocium (et ita conuenerat) aduentare credebat.
Mox liquidiore luce aperiente hoſtem, c quadrigas, 2
et III millia equitum venienti agmini Porus obiecit.
Dux erat copiarum, quas praemiſit, Hages, frater
ipſius: ſumma virium in curribus. ſenos viros ſin- 3
guli vehebant, duos clypeatos, duos ſagittarios ab
vtroque latere diſpoſitos; ceteri aurigae erant, haud
ſane inermes: quippe iacula complura, vbi comi-
nus proeliandum erat, omiſſis habenis in hoſtem
ingerebant. Ceterum vix vllus vſus huius auxilii 4
eo die fuit. namque, vt ſupra dictum eſt, imber,
violentius quam alias fuſus, campos lubricos et in-
equitabiles fecerat: grauesque et propemodum im-
mobiles currus inluuie ac voraginibus haerebant.
Contra Alexander expedito ac leui agmine ſtrenue 5
inuectus eſt. Scythae et Dahae primi omnium in-
vaſere Indos: Perdiccan deinde cum equitibus in
dextrum cornu hoſtium emiſit. Iam vndique pugna 6
ſe mouerat, quum ii, qui currus agebant, illud vl-
timum auxilium ſuorum rati, effuſis habenis, in
medium discrimen ruere coeperunt. Anceps id ma- 7
lum vtrisque erat: nam et Macedonum pedites
primo impetu obterebantur, et per lubrica atque
inuia inmiſſi currus excutiebant eos, a quibus rege-
bantur. aliorum turbati equi non in voragines modo 8
lacunasque, ſed etiam in amnem praecipitauere cur-

9ricula. Pauci tamen hoſtium tenus exacti penetra-
vere ad Porum acerrime pugnam cientem. Is vt diſ-
ſipatos tota acie currus vagari ſine rectoribus vidit;
10proximis amicorum distribuit elephantos. poſt eos
poſuerat pedites ac ſagittarios et tympana pulſare
ſolitos. id pro cantu tubarum Indis erat: nec ſtre-
pitu eorum monebantur, olim ad notum ſonum au-
11ribus mitigatis. Herculis ſimulacrum agmini pedi-
tum praeferebatur. id maximum erat bellantibus in-
citamentum, et deſeruiſſe geſtantes militare flagi-
12tium habebatur. Capitis etiam ſanxerant poenam
iis, qui ex acie non retuliſſent; metu, quem ex
illo hoſte quondam conceperant, etiam in religio-
nem venerationemque conuerſo. Macedonas non
belluarum modo, ſed etiam ipſius regis adſpectus
13parumper inhibuit. Belluae diſpoſitae inter arma-
tos ſpeciem turrium procul fecerant. ipſe Porus hu-
manae magnitudinis propemodum exceſſerat for-
mam. Magnitudini Pori adiicere videbatur bellua,
qua vehebatur, tantum inter ceteras eminens,
14quanto aliis ipſe praeſtabat. Itaque Alexander, con-
templatus et regem et agmen Indorum, *tandem*, in-
quit, *par animo meo periculum video. cum beſtiis*
15*ſimul et cum egregiis viris res eſt.* Intuensque Coe-
non, *Quum ego*, inquit, *Ptolemaeo Perdiccaque et*
Hephaeſtione comitatus in laeuum hoſtium cornu in-
petum fecero, viderisque me in medio ardore certa-
minis; ipſe dextrum moue, et turbatis ſigna infer.
Tu Antigenes, et tu Leonnate et Tauros, inuehimini
16*in mediam aciem, et vrgebitis frontem. Haſtae noſtrae*
praelongae et validae non alias magis quam aduerſus
belluas rectoresque earum vſui eſſe poterunt; detur-
bate eos, qui vehuntur, et ipſas confundite. Anceps
genus auxilii eſt, et in ſuos acrius furit. In hoſtem
17*enim imperio, in ſuos pauore agitur.* Haec eloqu-

tus concitat equum primus. Iamque, vt deſtinatum erat, inuaſerat ordines hoſtium; quum Coenus ingenti vi in laeuum cornu inuehitur. phalanx quo- 18
que in mediam Indorum aciem vno inpetu prorupit. At Porus, qua equitem inuehi ſenſerat, *belluas agi* iuſſit: ſed tardum et paene inmobile animal equorum velocitatem aequare non poterat. ne ſagittarum quidem vllus erat barbaris vſus. quippe longae 19
et praegraues, niſi prius in terra ſtatuerent arcum, haud ſatis apte et commode inponuntur. Tum humo lubrica, et ob id inpediente conatum, molientes ictus celeritate hoſtium obcupabantur. Ergo ſpreto 20
regis imperio, (quod fere fit, vbi turbatis acrius metus quam dux imperare coepit) totidem erant imperatores, quot agmina errabant. alius *iungere aciem*, 21
alius *diuidere; ſtare* quidam, et nonnulli *circumvehi terga hoſtium* iubebant. nihil in medium conſulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu 22
potior fuerat pudor, conligere diſperſos, obuius hoſti ire pergit, *elephantosque ante agmen ſuorum agi* iubet. Magnum belluae iniecere terrorem; in- 23
ſolitusque ſtridor non equos modo, tam pauidum ad omnia animal, ſed viros quoque ordinesque turbauerat. Iam fugae circumſpiciebant locum paulo 24
ante victores; quum Alexander Agrianos et Thracas leuiter armatos, meliorem concurſatione quam cominus militem, emiſit in belluas. Ingentem hi 25
vim telorum iniecere et elephantis, et regentibus eos. phalanx quoque inſtare conſtanter territis coepit. Sed quidam auidius perſequuti belluas in 26
ſemet inritauere vulneribus. obtriti ergo pedibus earum, ceteris, vt parcius inſtarent, fuere documentum. Praecipue terribilis illa facies erat, quum 27
manu arma virosque conriperent, et ſuper ſe regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc ſequen- 28

tium, nunc fugientium elephantos, in multum diei
varium certamen extraxit, donec ſecuribus (id nam-
que genus auxilii praeparatum erat) pedes ampu-
29 tare coeperunt. *Copidas* vocant gladios leuiter cur-
vatos, falcibus ſimiles, quis adpetebant belluarum
manus. nec quidquam inexpertum non mortis
modo, ſed etiam in ipſa morte noui ſubplicii timor
30 omittebat. Ergo elephanti, vulneribus tandem fati-
gati, ſuos inpetu ſternunt, et qui rexerant eos, prae-
31 cipitati in terram, ab ipſis obterebantur. Itaque
pecorum modo magis pauidi, quam infeſti, vltra
aciem exigebantur; quum Porus, deſtitutus a pluri-
bus, tela multo ante praeparata in circumfuſos ex
elephanto ſuo coepit ingerere, multisque eminus
vulneratis, expoſitus ipſe ad ictus vndique peteba-
32 tur. Nouem iam vulnera hinc tergo, illinc pectore
exceperat, multoque ſanguine profuſo languidis
manibus magis elabſa, quam excuſſa tela mittebat.
33 Nec ſegnius bellua inſtincta rabie, nondum ſaucia
inuehebatur ordinibus; donec rector belluae regem
conſpexit, fluentibus membris omiſſisque armis vix
34 compotem mentis. Tum belluam in fugam conci-
tat ſequente Alexandro: ſed equus eius multis vul-
neribus confoſſus deficiensque procubuit, poſito
magis rege, quam effuſo. itaque dum equum mutat,
35 tardius inſequutus eſt. Interim frater Taxilis regis
Indorum, praemiſſus ab Alexandro, monere coepit
Porum, *ne vltima experiri perſeueraret, dederetque*
36 *ſe victori.* At ille, quamquam exhauſtae erant vires
deficiebatque ſanguis, tamen ad notam vocem ex-
citatus: *adnoſco*, inquit, *Taxilis fratrem, imperii
regnique ſui proditoris:* et telum, quod vnum forte
non effluxerat, contorſit in eum, quod per me-
37 dium pectus penetrauit ad tergum. Hoc vltimo
virtutis opere edito, fugere acrius coepit: ſed ele-

phantus quoque, qui multa exceperat tela, deficie-
bat. itaque ſiſtit fugam, peditemque ſequenti hoſti
obiecit. Iam Alexander conſequutus erat, et, per- 38
tinacia Pori cognita, vetabat *reſiſtentibus parci.* Ergo
vndique et in pedites, et in ipſum Porum tela con-
geſta ſunt: quis tandem grauatus labi ex bellua coe-
pit. Indus, qui elephantum regebat, deſcendere eum 39
ratus, more ſolito elephantum *procumbere* iuſſit
in genua; qui vt ſe ſubmiſit, ceteri quoque, ita
enim inſtituti erant, demiſere corpora in terram.
ea res et Porum, et ceteros victoribus tradidit. Rex 40
ſpoliari corpus Pori, interemtum eſſe credens,
iuſſit, et, qui detraherent loricam veſtemque, con-
currere; quum bellua dominum tueri et ſpoliantes
coepit adpetere, leuatumque corpus eius rurſus
dorſo ſuo inponere. Ergo telis vndique obruitur,
confoſſoque eo in vehiculum Porus inponitur.
Quem rex vt vidit adleuantem oculos, non odio, 41
ſed miſeratione commotus, *quae, malum!* inquit,
*amentia te coegit, rerum mearum cognita fama, belli
fortunam experiri, quum Taxiles eſſet in deditos
clementiae meae tam propinquum tibi exemplum?*
At ille, *quoniam*, inquit, *percontaris, reſpondebo* 42
*ea libertate, quam interrogando feciſti. Neminem
me fortiorem eſſe cenſebam; meas enim noueram
vires, nondum expertus tuas: fortiorem eſſe te, belli
docuit euentus. Sed ne ſic quidem parum felix ſum,
ſecundus tibi.* Rurſus interrogatus, *quid ipſe victo-* 43
rem ſtatuere debere cenſeret, *quod hic*, inquit, *dies
tibi ſuadet; quo expertus es, quam caduca felicitas
eſſet.* Plus monendo profecit, quam ſi precatus 44
eſſet. quippe magnitudinem animi eius interritam,
ac ne fortuna quidem infractam, non miſericordia
modo, ſed etiam honore excipere dignatus eſt.
aegrum curauit haud ſecus, quam ſi pro ipſo 45

pugnaſſet: confirmatum contra ſpem omnium in amicorum numerum recepit: mox donauit am-
46 pliore regno, quam tenuit. Nec ſane quidquam ingenium eius ſolidius aut conſtantius habuit, quam admirationem verae laudis et gloriae: ſimplicius tamen famam aeſtimabat in hoſte, quam in ciue; quippe a ſuis credebat magnitudinem ſuam deſtrui poſſe, eamdem clariorem fore, quo maiores fuiſſent, quos ipſe viciſſet.

Q. CVRTII RVFI

DE

REBVS GESTIS

ALEXANDRI REGIS MACEDONVM

Liber IX.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Poro victo, ad Hyphasin vsque penetrat Alexander, variasque gentes et vrbes, quarum mores describuntur, sibi subiicit. II. Gangaridas et Pharrasios adgressurus milites fatigatos et bellum detrectantes ad perseuerantiam hortatur. III. Coenus militum nomine Alexandro respondet, et paullo post morbo exstinguitur. Monimentis expeditionis erectis, Alexander ad Hydaspen reuertitur, classeque parata secundo amne deuehitur. IV. Peruenit Alexander ad Sobios, et post magnum periculum in fluminum confluentibus ad Mallos et Oxydracas; vbi oratione ad milites seditiosos habita barbaros fugat, eorumque oppidum, contempto Demophoonte vate, obsidet. V. Postquam Alexander praecipiti saltu se in vrbem immiserat, grauiter vulneratus vltimo tandem discrimini a suis eripitur. Magnum eius ex vulnere periculum. VI. Nondum satis curato vulnere, se periisse credentibus ostendit, atque ab amicis rogatus, vt saluti suae publicaeque parceret, generose respondet, in instituto suo de orbe domando perseuerans. VII. Graeci in Bactriana deficiunt; Malli et Oxydracae se dedunt. Horratas et Dioxippus inparibus armis certamen singulare depugnant. Paullo post Dioxippus inimicorum calumniis vltra modum irritatus semet ipsum interimit. VIII. Donis ab Indorum legatis adceptis, secundo Indo deuehitur Alexander ad Pattalenen, domitis gentibus flumen adcolentibus. Ptolemaei vulnus miraculo sanatum. IX. Alexander, cupidine visendi Oceani conreptus, non sine periculis propter aestus maritimos et nautarum inperitiam tandem voti sui compos redditur. X. Nearcho relicto, vt

eum claſſe per Oceanum reuerteretur, ipſe rex poſt hyemem per Arabitas, Oritas et ingentia Gedroſiae deſerta mouet, vbi exercitus cum ſumma fame et peſtilentia luctatur. Tandem liberatus comeſſabundus et bacchabundus per Carmaniam incedit.

1 I. Alexander, tam memorabili victoria laetus,
qua ſibi Orientis fines apertos eſſe cenſebat Soli
victimis caeſis, milites quoque, quo promptioribus
animis reliqua belli munia obirent, pro concione
laudatos docuit, *quidquid Indis virium fuiſſet, illa*
2 *dimicatione proſtratum. cetera opimam praedam fore,*
celebratasque opes in ea regione eminere, quam petc-
rent. proinde iam vilia et obſoleta eſſe ſpolia de Per-
ſis: gemmis margaritisque et auro atque ebore Ma-
cedoniam Graeciamque, non ſuas tantum domos re-
3 *pleturum.* Auidi milites et pecuniae et gloriae, ſimul
quia numquam adſirmatio eius fefellerat eos, pol-
licentur operam: dimiſſisque cum bona ſpe, *naui-*
gia aediſicari iubet, *vt, quum totam Aſiam percur-*
4 *riſſet, ſinem terrarum mare inuiſeret.* Multa mate-
ria naualis in proximis montibus erat; quam cae-
dere adgreſſi, magnitudinis inuſitatae reperere ſer-
5 pentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal,
in iisdem montibus erant. ceterum hoc nomen bel-
luis eis inditum a Graecis: ſermonis eius ignari aliud
6 lingua ſua vſurpant. Rex duabus vrbibus conditis
in vtraque fluminis, quod ſuperauerat, ripa; copia-
rum duces coronis et mille aureis ſingulos donat:
ceteris quoque proportione aut gradus, quem in
militia obtinebant, aut nauatae operae, honos ha-
7 bitus eſt. Abiſares, qui prius, quam cum Poro di-
micaretur, legatos ad Alexandrum miſerat, rurſus
alios miſit, pollicentes *omnia facturum, quae im-*
peraſſet, modo ne cogeretur corpus ſuum dedere; ne-
que enim aut ſine regio imperio victurum, aut regna-
8 *turum eſſe captiuum.* Cui Alexander *nunciari* iuſſit,

ſi grauaretur ad ſe venire, ipſum ad eum eſſe ven-
turum. Hinc, Poro amneque ſuperato, ad interiora 9
Indiae proceſſit. Syluae erant prope in inmenſum
ſpatium diffuſae proceriſque et in eximiam altitu-
dinem editis arboribus vmbroſae: plerique rami in- 10
ſtar ingentium ſtipitum flexi in humum, rurſus,
qua ſe curuauerant, erigebantur adeo, vt ſpecies
eſſet non rami reſurgentis, ſed arboris ex ſua ra-
dice generatae. Coeli temperies ſalubris: quippe 11
et vim ſolis vmbrae leuant, et aquae largae manant
e fontibus. Ceterum hic quoque ſerpentium magna 12
vis erat, ſquamis fulgorem auri reddentibus. virus
haud vllum magis noxium eſt: quippe morſum
praeſens mors ſequebatur; donec ab incolis reme-
dium oblatum eſt. Hinc per deſerta ventum eſt ad 13
flumen Hyaroten. junctum erat flumini nemus, opa-
cum arboribus alibi inuſitatis agreſtiumque pauo-
num multitudine frequens. Caſtris inde motis op- 14
pidum haud procul poſitum corona capit, obſidi-
busque adceptis ſtipendium inponit. Ad magnam
deinde, vt in ea regione, vrbem peruenit, non
muro ſolum, ſed etiam palude munitam. Ceterum 15
barbari vehiculis inter ſe iunctis dimicaturi obcur-
rerunt: [aliis] tela aliis haſtae, aliis ſecures erant,
transſiliebantque in vehicula ſtrenuo ſaltu, quum
ſubcurrere laborantibus ſuis vellent. Ac primo in- 16
ſolitum genus pugnae Macedonas terruit, quum
eminus vulnerarentur: deinde ſpreto tam incondito
auxilio, ab vtroque latere vehiculis circumfuſi re-
pugnantes fodere coeperunt. Et *vincula, quis con-* 17
ſerta erant, iuſſit *incidi, quo facilius ſingula circum-*
venirentur. itaque VIII millibus ſuorum amiſſis in
oppidum refugerunt. Poſtero die ſcalis vndique ad- 18
motis muri obcupantur. paucis pernicitas ſaluti
fuit, qui cognito vrbis excidio paludem transnauere,
et in vicina oppida ingentem intulere terrorem, *in-*

victum exercitum et deorum profecto aduenisse me-
19 morantes. Alexander, ad vastandam eam regio-
nem Perdicca cum expedita manu misso, partem
copiarum Eumeni tradit, vt is quoque barbaros ad
deditionem compelleret: ipse ceteros ad vrbem va-
lidam, in quam aliarum quoque confugerant in-
20 colae, duxit. Oppidani missis, qui regem depreca-
rentur, nihilominus bellum parabant. quippe orta
seditio in diuersa consilia diduxerat vulgum; alii
omnia deditione potiora, quidam nullam opem in
21 ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in commune con-
sulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis
22 hostem recipiunt. Alexander, quamquam belli
auctoribus iure poterat irasci, tamen, omnibus venia
data et obsidibus adceptis, ad proximam deinde
23 vrbem castra mouit. Obsides ducebantur ante agmen,
quos, quum e muris adnouissent, vtpote gentis eius-
dem, in conloquium conuocauerunt. Illi, *clementiam
regis simulque vim* commemorando, ad deditionem
eos compulere: ceterasque vrbes simili modo dedi-
24 tas in fidem adcepit. Hinc in regnum Sophitis per-
ventum est. Gens, vt barbari, sapientia excellit,
25 bonisque moribus regitur. Genitos liberos non pa-
rentum arbitrio tollunt aluntque, sed eorum, qui-
bus spectandi infantium habitum cura mandata est.
Si quos insignes aut aliqua membrorum parte inuti-
26 les notauerunt, necari iubent. Nuptiis coeunt, non
genere ac nobilitate coniunctis, sed electa corpo-
27 rum specie; quia eadem aestimatur in liberis. Huius
gentis oppidum, cui Alexander admouerat copias,
ab ipso Sophite obtinebatur. clausae erant portae;
sed nulli in muris turribusque se armati ostende-
bant, dubitabantque Macedones, deseruissentne vr-
28 bem incolae, an fraude se obculerent; quum subito,
patefacta porta, rex Indus cum duobus adultis filiis
obcurrit, multum inter omnes barbaros eminens

corporis ſpecie. Veſtis erat auro purpuraque di- 29
ſtincta, quae etiam crura velabat: aureis ſoleis inſeruerat gemmas: lacerti quoque et brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus inſignes 30
candore et magnitudine lapilli. Baculum aureum beryllí diſtinguebant: quo tradito precatus, *vt ſoſpes adciperet*, ſe liberosque et gentem ſuam dedidit. Nobiles ad venandum canes in ea regione ſunt; *la-* 31
tratu abstinere dicuntur, *quum videre feram*, leonibus maxime infeſti. Horum vim vt oſtenderet 32
Alexandro, in conſepto leonem eximiae magnitudinis iuſſit emitti, et IV omnino admoueri canes, qui celeriter obcupauerunt feram: tum ex iis, qui adſueverant talibus miniſteriis, vnus, canis leoni cum aliis inhaerentis crus auellere et, quia non ſequebatur, ferro amputare coepit: nec ſic quidem per- 33
tinacia victa, rurſus aliam partem ſecare inſtitit; et deinde non ſegnius inhaerentem ferro ſubinde caedebat. Ille in vulnere ferae dentes moribundus quoque infixerat. *tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingeneraſſe naturam*, memoriae proditum eſt. Equidem plura transſcribo, quam 34
credo: nam nec adfirmare ſustineo, de quibus dubito, nec ſubducere, quae adcepi. Relicto igitur 35
Sophite in ſuo regno, ad fluuium Hypaſin proceſſit, Hephaeſtione, qui diuerſam regionem ſubegerat, coniuncto. Phegeus erat gentis proximae rex, qui, 36
popularibus ſuis *colere agros*, *vt adſueuerant*, iuſſis, Alexandro cum donis obcurrit; nihil quod imperaret detrectans.

II. Biduum apud eum ſubſtitit rex: tertio die 1
amnem ſuperare decreuerat, transitu difficilem, non ſpatio ſolum aquarum, ſed etiam ſaxis inpeditum. Percontatus igitur Phegea, quae noſcenda erant, 2
XI dierum vltra flumen per vaſtas ſolitudines iter eſſe cognoſcit: *excipere deinde Gangen*, *maximum totius*

3 *Indiae fluminum: vlteriorem ripam colere gentes Gan-*
garidas et Pharraſios; eorumque regem eſſe Aggram-
mem, XX *millibus equitum ducentisque peditum obſi-*
4 *dentem vias. ad haec quadrigarum duo millia tra-*
here et praecipuum terrorem elephantos, quos trium
5 *millium numerum explere* dicebat. Incredibilia regi
omnia videbantur. igitur Porum (nam cum eo erat)
6 percontatur, *an vera eſſent, quae dicerentur?* Ille
vires quidem gentis et regni haud falſo iactari adfir-
mat; *ceterum, qui regnaret, non modo ignobilem eſſe,*
ſed etiam vltimae ſortis: quippe patrem eius, tonſo-
rem vix diurno quaeſtu propulſantem famem, propter
7 *habitum haud indecorum, cordi fuiſſe reginae. ab*
ea in propiorem eius, qui tum regnaſſet, amicitiae lo-
cum admotum, interfecto eo per inſidias, ſub ſpecie
tutelae liberum eius inuaſiſſe regnum; necatisque pue-
ris hunc, qui nunc regnat, generaſſe, inuiſum vilem-
que popularibus, magis paternae fortunae, quam ſuae
8 *memorem.* Adfirmatio Pori multiplicem animo
regis iniecerat curam. hoſtem belluasque ſpernebat:
9 ſitum locorum et vim fluminum extimeſcebat: re-
legatos in vltimum paene rerum humanarum termi-
num perſequi et eruere, arduum videbatur. Rur-
ſus auaritia gloriae et inſatiabilis cupido famae nihil
10 inuium, nihil remotum videri ſinebat. et interdum
dubitabat, *an Macedones, tot emenſi ſpatia terrarum,*
in acie et in caſtris ſenes facti, per obiecta flumina,
per tot naturae obſtantes difficultates ſequuturi
eſſent? abundantes onuſtosque praeda magis parta
11 *frui velle, quam adquirenda fatigari. Non idem ſibi*
et militibus animi eſſe: ſe, totius orbis imperium mente
complexum, adhuc in operum ſuorum primordio ſtare:
militem, labore defatigatum, proximum quemque
12 *fructum finito tandem periculo expetere.* Vicit ergo
cupido rationem, et, ad concionem vocatis militibus,
ad hunc maxime modum diſſeruit. *Non ignoro, mi-*

lites, multa, quae terrere vos poſſent, ab incolis In-
diae per hos dies de induſtria eſſe iactata: ſed non 13
eſt inprouiſa vobis mentientium vanitas. Sic Cili-
ciae ſauces, ſic Meſopotamiae campos, Tigrin et Eu-
phraten, quorum alterum vado transiuimus, alterum
ponte, terribilem ſecerant Perſae. Numquam ad li- 14
quidum fama perducitur: omnia, illa tradente, ma-
iora ſunt vero. noſtra quoque gloria, quum ſit ex ſo-
lido, plus tamen habet nominis, quam operis. Modo 15
quis belluas, obſerentes moenium ſpeciem, quis Hy-
daſpen amnem, quis cetera, auditu maiora quam vero,
ſustinere poſſe credebat? Olim hercule fugiſſemus ex
Aſia, ſi nos fabulae debellare potuiſſent. Creditisne 16
elephantorum greges maiores eſſe, quam vsquam ar-
mentorum ſunt? quum et rarum ſit animal, nec fa-
cile capiatur, multoque difficilius mitigetur? Atqui 17
eadem vanitas copias peditum equitumque numerauit.
nam flumen, quo latius fuſum eſt, hoc placidius
ſtagnat; quippe anguſtis ripis coercita et in angu-
ſtiorem alueum eliſa torrentes aquas inuehunt: contra
ſpatio aluei ſegnior curſus eſt. Praeterea in ripa 18
omne periculum eſt, vbi adplicantes nauigia hoſtis
exſpectat. Ita, quantumcumque flumen interuenit,
idem futurum discrimen eſt euadentium in terram.
Sed omnia iſta vera eſſe fingamus. vtrumne vos 19
magnitudo belluarum, an multitudo hoſtium terret?
Quod pertinet ad elephantos, praeſens habemus exem-
plum: in ſuos vehementius, quam in nos incurrerunt;
tam vaſta corpora ſecuribus falcibusque mutilata ſunt.
Quid autem intereſt, totidem ſint, quot Porus habuit, 20
an tria millia; quum, vno aut altero vulneratis, cete-
ros in fugam declinari videamus? Inde paucos quoque 21
incommode regunt: congregata vero tot millia ipſa
ſe elidunt, vbi nec ſtare, nec fugere potuerint inha-
biles vaſtorum corporum moles. Equidem ſic anima-
lia iſta contempſi, vt, quum haberem, ipſe non obpo-

ſuerim; ſatis gnarus, plus ſuis, quam hoſtibus peri-
22 culi inferre. At enim equitum peditumque multitudo
vos commouet! cum paucis enim pugnare ſoliti eſtis,
23 et nunc primum inconditam ſustinebitis turbam. Teſtis
aduerſus multitudinem inuicti Macedonum roboris
Granicus amnis, et Cilicia, inundata cruore Perſarum,
et Arbela, cuius campi deuictorum a nobis oſſibus
24 ſtrati ſunt. Sero hoſtium legiones numerare coepiſtis,
poſtquam ſolitudinem in Aſia vincendo feciſtis: quum
per Helleſpontum nauigaremus, de paucitate noſtra
25 cogitandum fuit. nunc nos Scythae ſequuntur; Bac-
triana auxilia praeſto ſunt; Dahae Sogdianique inter
nos militant. Nec tamen illi turbae confido. veſtras
manus intueor; veſtram virtutem rerum, quas geſtu-
rus ſum, vadem praedemque habeo. quamdiu vobis-
cum in acie ſtabo, nec meos nec hoſtium exercitus nu-
merauero: vos modo animos mihi plenos alacritatis
26 ac fiduciae adhibete. Non in limine operum laborum-
que noſtrorum, ſed in exitu ſtamus. peruenimus ad
ſolis ortum et Oceanum, niſi obſtat ignauia: inde
victores, perdomito ſine terrarum, reuertemur in pa-
triam. Nolite, quod pigri agricolae faciunt, matu-
27 ros fructus per inertiam amittere e manibus. Maiora
ſunt periculis praemia; diues eadem et inbellis eſt
regio. itaque non tam ad gloriam vos duco, quam
ad praedam. digni eſtis, qui opes, quas illud mare
litoribus inuehit, referatis in patriam: digni, qui nihil
28 inexpertum, nihil metu omiſſum relinquatis. Per vos
gloriamque veſtram, qua humanum faſtigium exce-
ditis, perque et mea in vos, et in me veſtra merita,
quibus inuicti contendimus; oro quaeſoque, ne huma-
narum rerum terminos adeuntem alumnum commili-
29 tonemque veſtrum, ne dicam regem, deſeratis. Cetera
vobis imperaui; hoc vnum debiturus ſum. Et is vos
rogo, qui nihil vmquam vobis praecepi, quin primus
me periculis obtulerim; qui ſaepe aciem clypeo meo

texi, ne infregeritis in manibus meis palmam, qua Herculem Liberumque patrem, ſi inuidia abſuerit, aequabo. Date hoc precibus meis, et tandem obſti- 30
natum ſilentium rumpite. Vbi eſt ille clamor, alacritatis veſtrae index? vbi ille meorum Macedonum vultus? Non adnoſco vos, milites; nec adnoſci videor a vobis. Surdas iam dudum aures pulſo: auerſos animos et infractos excitare conor. Quumque illi in 31
terram demiſſis capitibus tacere perſeuerarent; *Neſcio quid*, inquit, *inprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis. In ſolitudine mihi videor eſſe. nemo reſpondet; nemo ſaltem negat. Quos adloquor?* 32
quid autem poſtulo? veſtram gloriam et magnitudinem vindicamus. Vbi ſunt illi, quorum certamen paulo ante vidi contendentium, qui potiſſimum vulnerati regis corpus exciperent? Deſertus, deſtitutus ſum, hoſtibus deditus. Sed ſolus quoque ire perſeue- 33
rabo. obiicite me fluminibus et belluis et illis gentibus, quarum nomina horretis. inueniam, qui deſertum a vobis ſequantur. Scythae Bactrianique erunt mecum; hoſtes paulo ante, nunc milites noſtri. Mori 34
praeſtat, quam precario imperatorem eſſe. ite reduces domos; ite deſerto rege ouantes. Ego hic a vobis deſperatae victoriae, aut honeſtae morti locum inveniam.

III. Ne ſic quidem vlli militum vox exprimi po- 1
tuit. exſpectabant, vt duces principesque ad regem perferrent, *vulneribus et continuo labore militiae fatigatos non detrectare munia, ſed ſuſtinere non poſſe.* Ceterum illi metu adtoniti in terram ora de- 2
fixerant. Ergo primo fremitus ſua ſponte, deinde gemitus quoque oritur; paulatimque liberius dolor erigi coepit, manantibus lacrumis, adeo vt rex, ira in miſericordiam verſa, ne ipſe quidem, quamquam cuperet, temperare oculis potuerit. Tandem, 3
vniuerſa concione effuſius flente, Coenus auſus eſt,

contantibus ceteris, propius tribunal adcedere, ſigni-
4ficans, ſe loqui velle. Quem vt videre milites de-
trahentem galeam capiti (ita enim regem adloqui
mos eſt) hortari coeperunt, *vt cauſam exercitus*
5*ageret.* Tum Coenus: *Dii prohibeant*, inquit, *a*
nobis inpias mentes; et profecto prohibent. Idem
animus eſt tuis, qui fuit ſemper, ire quo iuſſeris,
pugnare, periclitari, ſanguine noſtro commendare
poſteritati tuum nomen. Proinde ſi perſeueras, in-
ermes quoque et nudi et exſangues, vtcumque tibi
6*cordi eſt, ſequimur vel antecedimus. Sed ſi audire*
vis non fictas tuorum militum voces, verum neceſſi-
tate vltima expreſſas; praebe, quaeſo, propitias au-
res imperium atque auſpicium tuum conſtantiſſime
7*ſequutis et, quocumque pergis, ſequuturis. Viciſti,*
rex, magnitudine rerum non hoſtes modo, ſed etiam
milites. quidquid mortalitas capere poterat, inple-
vimus. emenſis maria terrasque melius nobis, quam
incolis omnia nota ſunt. paene in vltimo mundi fine
8*conſiſtimus. In alium orbem paras ire, et Indiam*
quaeris Indis quoque ignotam: inter feras ſerpen-
tesque degentes eruere ex latebris et cubilibus ſuis
expetis, vt plura, quam ſol videt, victoria luſtres.
9*Digna prorſus cogitatio animo tuo; ſed altior noſtro.*
virtus enim tua ſemper in incremento erit; noſtra
10*vis in fine iam eſt. Intuere corpora exſanguia, tot*
perfoſſa vulneribus, tot cicatricibus putria. Iam
tela hebetia ſunt: iam arma deficiunt. Veſtem Perſi-
cam induimus, quia domeſtica ſubuehi non poteſt.
11*in externum degenerauimus cultum. Quotocuique*
lorica eſt? quis equum habet? iube quaeri, quam mul-
tos ſerui ipſorum perſequuti ſunt; quid cuique ſuper-
ſit ex praeda. Omnium victores, omnium inopes
ſumus. Nec luxuria laboramus, ſed bello inſtru-
12*menta belli conſumpſimus. Hunc tu pulcherrimum*
exercitum nudum obiicies belluis? quarum vt multi-

tudinem augeant de induſtria barbari, magnum tamen eſſe numerum, etiam ex mendacio intelligo. *Quod* 13
ſi adhuc penetrare in Indiam certum eſt, regio a meridie minus vaſta eſt. qua ſubacta licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit eſſe natura.. Cur circumitu petis gloriam, quae 14
ad manum poſita eſt? hic quoque obcurrit Oceanus. niſi mauis errare, peruenimus, quo tua fortuna ducit. Haec tecum, quam ſine te cum his, loqui malui; non 15
vti inirem circumſtantis exercitus gratiam, ſed vt vocem loquentium potius, quam [vt] gemitum murmurantium audires. Vt finem orationi Coenus in- 16
poſuit, clamor vndique cum ploratu oritur, *regem, patrem, dominum,* confuſis adpellantium vocibus. Iamque et alii duces praecipueque ſeniores, quis 17
ob aetatem et excuſatio honeſtior erat, et auctoritas maior, eadem precabantur. Ille nec caſtigare 18
obſtinatos, nec mitigare poterat iratos. itaque inops conſilii deſiluit e tribunali *claudique regiam* iuſſit, omnibus, praeter adſuetos, adire prohibitis. Biduum 19
irae datum eſt; tertio die proceſſit, *erigique XII aras ex quadrato ſaxo, monimentum expeditionis ſuae; munimenta quoque caſtrorum* iuſſit *extendi, cubiliaque amplioris formae, quam pro corporum habitu relinqui;* vt ſpeciem omnium augeret, poſteritati fallax miraculum praeparans. Hinc repetens, 20
quae emenſus erat, ad flumen Aceſinem locat caſtra. Ibi forte Coenus morbo exſtinctus eſt. cuius morte ingemuit rex quidem; adiecit tamen, *propter paucos dies longam orationem eum exorſum, tamquam ſolus Macedoniam viſurus eſſet.* Iam in aqua claſſis, 21
quam aedificari iuſſerat, ſtabat. Inter haec Memnon ex Thracia in ſubplementum equitum ſex millia, praeter eos ab Harpalo peditum ſeptem millia adduxerat; armaque XXV millia auro et argento caelata pertulerat, quis distributis, vetera cremari

22 iuſſit. Mille nauigiis aditurus Oceanum, diſcordes
et vetera odia retractantes Porum et Taxilem, In-
diae reges, firmata per adfinitatem gratia, reliquit in
ſuis regnis; ſummo in aedificanda claſſe amborum
23 ſtudio vſus. Oppida quoque duo condidit, quorum
alterum *Nicaeam* adpellauit, alterum *Bucephalon*,
equi, quem amiſerat, memoriae ac nomini dedicans
24 vrbem. *Elephantis* deinde *et impedimentis terra*
ſequi iuſſis, ſecundo amne defluxit; quadraginta
ferme ſtadia ſingulis diebus procedens, vt obportu-
nis locis exponi ſubinde copiae poſſent.

1 IV. Peruentum erat in regionem, in qua Hy-
2 daſpes amnis Aceſini committitur. Hinc decurrit in
fines Sobiorum. hi *de exercitu Herculis maiores ſuos*
eſſe commemorant, *aegros relictos* [*eſſe;*] *cepiſſe ſe-*
3 *dem, quam ipſi obtinebant.* Pelles ferarum pro
veſte, clauae pro telo erant: multaque etiam, quum
Graeci mores exoleuiſſent, ſtirpis oſtendebant veſti-
4 gia. Hinc, exſcenſione facta, CC et L ſtadia pro-
ceſſit, depopulatusque regionem, oppidum, caput
5 eius, corona cepit. XL peditum millia alia gens in
ripa fluminum obpoſuerat, quam amne ſuperato in
fugam compulit, incluſosque moenibus expugnat.
6 puberes interfecti ſunt, ceteri venierunt. Alteram
deinde vrbem expugnare adortus, magnaque vi de-
fendentium pulſus, multos Macedonum amiſit. Sed
quum in obſidione perſeueraſſet, oppidani deſerta
ſalute ignem ſubiecere tectis, ſe quoque ac liberos
7 coniugesque incendio cremant. Quod quum ipſi
augerent, hoſtes exſtinguerent, noua forma pugnae
erat. delebant incolae vrbem; hoſtes defendebant.
adeo etiam naturae iura bellum in contrarium
8 mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua praeſidium
dereliquit: ipſe nauigio circumuectus eſt arcem.
quippe III flumina tota India praeter Gangen ma-
xima munimento arcis adplicant vndas. A ſeptem-

trione Indus adluit; a meridie Aceſines Hydaſpi
confunditur. Ceterum amnium coitus maritimis 9
ſimiles fluctus mouent, multoque ac turbido limo,
quod aquarum concurſu ſubinde turbatur, iter, qua
meant nauigia, in tenuem alueum cogitur. Itaque 10
quum crebri fluctus ſe inueherent, et nauium hinc
proras, hinc latera pulſarent; ſubducere nautae coe-
perunt. ſed miniſteria eorum hinc metu, hinc prae-
rapida celeritate fluminum obcupantur. In oculis 11
duo maiora omnium nauigia ſubmerſa ſunt; leuiora,
quum et ipſa nequirent regi, in ripam tamen inno-
xia expulſa ſunt. Ipſe rex in rapidiſſimos vortices
incidit: quibus intorta nauis, obliqua et guberna-
culi inpatiens agebatur. Iam veſtem detraxerat cor- 12
pori, proiecturus ſemet in flumen; amicique, vt
exciperent eum, haud procul nabant. adparebatque
anceps periculum tam nataturi, quam nauigare per-
ſeuerantis. Ergo ingenti certamine concitant re- 13
mos, quantaque vis humana eſſe poterat, admota
eſt, vt fluctus, qui ſe inuehebant, euerberarentur.
Findi crederes vndas, et retro gurgites cedere. qui- 14
bus tandem nauis erepta, non tamen ripae adplica-
batur, ſed in proximum vadum inliditur. Cum
amne bellum fuiſſe crederes. ergo aris pro numero
fluminum poſitis ſacrificioque facto, xxx ſtadia
proceſſit. Inde ventum eſt in regionem Oxydraca- 15
rum Mallorumque, quos alias bellare inter ſe ſoli-
tos tunc periculi ſocietas iunxerat. Nonaginta mil-
lia iuniorum peditum in armis erant; praeter hos
equitum x millia nongentaeque quadrigae. At Ma- 16
cedones, qui omni discrimine iam defunctos ſe eſſe
crediderant, poſtquam integrum bellum cum fero-
ciſſimis Indiae gentibus ſupereſſe cognouerunt, in-
prouiſo metu territi, rurſus ſeditioſis vocibus re-
gem increpare coeperunt. *Gangen amnem, et quae* 17
vltra eſſent, coactos tranſmittere; non tamen finiſſe,

ſed mutaſſe bellum. Indomitis gentibus ſe obiectos,
18 *vt ſanguine ſuo aperirent ei Oceanum. Trahi extra*
ſidera et ſolem, cogique adire, quae mortalium ocu-
lis natura ſubduxerit, Nouis identidem armis no-
vos hoſtes exſiſtere. Quos vt omnes fundant fu-
gentque, quod praemium ipſos manere? caliginem,
ac tenebras, et perpetuam noctem profundo incu-
bantem; repletum immanium belluarum gregibus
fretum: immobiles vndas, in quibus emoriens na-
19 *tura defecerit.* Rex, non ſua, ſed militum ſolici-
tudine anxius, concione aduocata docet, *inbelles*
eſſe, quos metuant. nihil deinde praeter has gentes
obſtare, quo minus terrarum ſpatia emenſi ad finem
20 *ſimul mundi laborumque perueniant. Ceſſiſſe illis,*
metuentibus Gangen et multitudinem nationum, quae
vltra amnem eſſent; declinaſſe iter eo, vbi par glo-
21 *ria, minus periculum eſſet. Iam proſpicere ſe Ocea-*
num: iam perflare ad ipſos auram maris: ne inui-
derent ſibi laudem, quam peteret. Herculis et Li-
beri patris terminos tranſituros illos, regi ſuo paruo
inpendio inmortalitatem famae daturos paterentur
22 *ſe ex India redire, non fugere.* Omnis multitudo,
et maxime militaris, mobili inpetu fertur. ita ſedi-
tionis non remedia, quam principia maiora ſunt.
23 Non alias tam alacer clamor ab exercitu eſt redditus,
iubentium *duceret diis ſecundis, et aequaret gloria,*
quos aemularetur. Laetus his adclamationibus ad
24 hoſtes protenus caſtra mouit. Validiſſimae Indorum
gentes erant, et bellum inpigre parabant; ducem-
que ex natione Oxydracarum ſpectatae virtutis ele-
gerant. Qui ſub radicibus montis caſtra poſuit,
lateque ignes, vt ſpeciem multitudinis augeret,
oſtendit; clamore quoque ac ſui moris vlulatu idem-
tidem adquieſcentes Macedonas fruſtra terrere co-
25 natus. Iam lux adpetebat, quum rex fiduciae ac
ſpei plenus alacres milites *arma capere et exire in*

aciem iubet. Sed metune, an ſeditione oborta inter
ipſos, ſubito profugerunt barbari. Certe auios mon-
tes et inpeditos obcupauerunt. quorum agmen rex
fruſtra perſequutus, inpedimenta cepit. Peruen- 26
tum deinde eſt ad oppidum Oxydracarum, in quod
plerique confugerant, haud maiore fiducia moe-
nium, quam armorum. Iam admonebat rex, quum 27
vates monere eum coepit, *ne committeret, aut certe*
differret obſidionem. vitae eius periculum oſtendi.
Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens, 28
ſi quis, inquit, *te arti tuae intentum et exta ſpec-*
tantem ſic interpellet; non dubitem, quin incommo-
dus ac moleſtus videri tibi poſſit. Et quum ille *ita* 29
prorſus futurum reſpondiſſet; *Cenſesne*, inquit, *tan-*
tas res, non pecudum fibras, ante oculos habenti
vllum eſſe maius inpedimentum, quam vatem ſuper-
ſtitione captum? Nec diutius quam reſpondit mora- 30
tus, *admoueri* iubet *ſcalas:* cunctantibusque ceteris
euadit in murum. Anguſta muri corona erat: non
pinnae, ficut alibi, faſtigium eius diſtinxerant; ſed
perpetua lorica obducta, tranſitum ſepſerat. Itaque 31
rex haerebat magis, quam ſtabat in margine, cly-
peo vndique incidentia tela propulſans; nam vbi-
que eminus ex turribus petebatur. Nec ſubire mi- 32
lites poterant, quia ſuperne vi telorum obrueban-
tur. tandem magnitudinem periculi pudor vicit:
quippe cernebant cunctatione ſua dedi hoſtibus re- 33
gem. Sed feſtinando morabantur auxilia. nam dum
pro ſe quisque certat euadere, onerauere ſcalas: quis
non ſubficientibus, deuoluti vnicam ſpem regis fe-
fellerunt. Stabat enim in conſpectu tanti exerci-
tus, velut in ſolitudine deſtitutus.

V. Iamque laeuam, qua clypeum ad ictus cir- 1
cumferebat, laſſauerat, clamantibus amicis, *vt ad*
ipſos deſiliret, ſtabantque excepturi; quum ille auſus
eſt rem incredibilem atque inauditam, multoque

magis ad famam temeritatis, quam gloriae inſignem.
2 Namque in vrbem hoſtium plenam praecipiti ſaltu
ſemet ipſe inmiſit; quum vix ſperare poſſet, dimi-
cantem certe, et non inultum eſſe moriturum:
quippe, antequam adſurgeret, obprimi poterat et
3 capi viuus. Sed forte ita librauerat corpus, vt ſe
pedibus exciperet. itaque ſtans init pugnam; et, ne
4 circumiri poſſet, fortuna prouiderat. Vetuſta arbor,
haud procul muro, ramos multa fronde veſtitos,
velut de induſtria regem protegentes, obiecerat:
huius ſpatioſo ſtipiti corpus [ne circumiri poſſet,]
adplicuit; clypeo tela, quae ex aduerſo ingereban-
5 tur, excipiens. Nam quum vnum procul tot manus
peterent; nemo tamen audebat propius adcedere:
miſſilia ramis plura, quam clypeo incidebant.
6 Pugnabat pro rege primum celebrati nominis fama:
deinde deſperatio, magnum ad honeſte moriendum
7 incitamentum. Sed quum ſubinde hoſtis adflueret,
iam ingentem vim telorum exceperat clypeo: iam
galeam ſaxa perfregerant; iam continuo labore gra-
8 via genua ſubciderant. Itaque contemptim et incaute,
qui proximi ſteterant, incurrerunt: e quibus duos gla-
dio ita excepit, vt ante ipſum exanimes procumberent.
nec cuiquam deinde propius inceſſendi eum animus
9 fuit: procul iacula ſagittasque mittebant. Ille, ad
omnes ictus expoſitus, aegre iam exceptum popli-
tibus corpus tuebatur; donec Indus duorum cubito-
rum ſagittam (namque Indis, vt antea diximus,
huius magnitudinis ſagittae erant) ita excuſſit, vt
per thoracem paulum ſuper latus dextrum infigere-
10 tur. Quo vulnere adflictus, magna vi ſanguinis
emicante, remiſit arma moribundo ſimilis, adeoque
reſolutus, vt ne ad vellendum quidem telum ſubſi-
11 ceret dextra. Itaque ad exſpoliandum corpus, qui
vulnerauerat, alacer gaudio adcurrit. quem vt inii-
cere corpori ſuo manus ſenſit; credo, vltimi dede-

coris indignitate commotus, linquentem reuocauit
animum, et nudum hoſtis latus ſubiecto mucrone
hauſit. Iacebant circa regem tria corpora, procul 12
ſtupentibus ceteris: ille, vt, antequam vltimus ſpi-
ritus deficeret, dimicans iam exſtingueretur, cly-
peo ſe adleuare conatus eſt: et poſtquam ad conni- 13
tendum nihil ſupererat virium, dextra inpendentes
ramos complexus tentabat adſurgere. Sed ne ſic qui-
dem potens corporis, rurſus in genua procumbit;
manu prouocans hoſtes, ſi quis congredi auderet.
Tandem Peuceſtas per aliam oppidi partem, detur- 14
batis propugnatoribus, muri veſtigia perſequens, regi
ſuperuenit. quo conſpecto, Alexander, iam non vitae 15
ſuae, ſed mortis ſolatium ſuperueniſſe ratus, cly-
peo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timaeus;
et paulo poſt Leonnatus: huic Ariſtonus ſuperuenit.
Indi quoque, quum intra moenia regem eſſe com- 16
periſſent, omiſſis ceteris, illuc concurrerunt, vrge-
bantque protegentes. ex quibus Timaeus, multis
aduerſo corpore vulneribus adceptis egregiaque
edita pugna, cecidit: Peuceſtas quoque, tribus iacu- 17
lis confoſſus, non ſe tamen ſcuto, ſed regem tueba-
tur: Leonnatus, dum auide ruentes barbaros ſub-
mouet, ceruice grauiter icta, ſemianimis procubuit
ante regis pedes. Iam et Peuceſtas vulneribus fati- 18
gatus ſubmiſerat clypeum: in Ariſtono ſpes vltima
haerebat. hic quoque grauiter ſaucius tantam vim
hoſtium vltra ſuſtinere non poterat. Inter haec ad 19
Macedonas *regem cecidiſſe* fama perlata eſt. Ter-
ruiſſet alios, quod illos incitauit. namque periculi
omnis inmemores dolabris perfregere murum et,
qua moliti erant aditum, inrupere in vrbem; In-
dosque plures fugientes, quam congredi auſos, ceci-
derunt. Non ſenibus, non feminis, non infantibus 20
parcitur: quisquis obcurrerat, ab illo vulneratum
regem eſſe credebant. tandemque internecione

21 hoſtium iuſtae irae parentatum eſt. *Ptolemaeum,*
qui poſtea regnauit, huic pugnae adfuiſſe, auctor
eſt Clitarchus et Timagenes. Sed ipſe, ſcilicet glo-
riae ſuae non refragatus, *abſuiſſe ſe, miſſum in ex-*
peditionem, memoriae tradidit. Tanta componen-
tium vetuſta rerum monimenta vel ſecuritas, vel,
22 par huic vitium, credulitas fuit. Rege in taberna-
culum relato, medici lignum ſagittae corpori in-
23 fixum ita, ne ſpiculum moueretur, abſcindunt. cor-
pore deinde nudato animaduertunt hamos ineſſe
telo; nec aliter id ſine pernicie corporis extrahi poſſe,
24 quam vt ſecando vulnus augerent. Ceterum, ne ſe-
cantes profluuium ſanguinis obcuparet, verebantur;
quippe ingens telum adactum erat, et penetraſſe
25 in viſcera videbatur. Critobulus, inter medicos ar-
tis eximiae, ſed in tanto periculo territus, manus
admouere metuebat, ne in ipſius caput parum pro-
26 ſperae curationis recideret euentus. Lacrumantem
eum ac metuentem et ſolicitudine propemodum
exſanguem rex conſpexerat. *Quid,* inquit, *quodue*
tempus exſpectas, et non quamprimum hoc dolore
me ſaltem moriturum liberas? An times, ne reus ſis,
27 *quum inſanabile vulnus adceperim?* At Critobulus
tandem vel finito vel diſſimilato metu hortari
eum coepit, *vt ſe continendum praeberet, dum ſpi-*
culum euelleret: etiam leuem corporis motum noxium
28 *fore.* Rex quum adfirmaſſet *nihil opus eſſe iis, qui*
ſemet continerent; ſicut praeceptum erat, ſine motu
praebuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere, et
ſpiculo euulſo, ingens vis ſanguinis manare coepit;
linquique animo rex, et, caligine oculis obfuſa,
29 veluti moribundus extendi. Quumque profluuium
medicamentis fruſtra inhiberent; clamor ſimul atque
ploratus amicorum oritur, regem exſpiraſſe creden-
tium. Tandem conſtitit ſanguis, paulatimque ani-
mum recepit, et circumſtantes coepit adnoſcere,

Toto eo die ac nocte, quae ſequuta eſt, armatus 30
exercitus regiam obſedit, confeſſus, omnes vnius
ſpiritu viuere. nec prius receſſerunt, quam com-
pertum eſt, ſomno pauliſper adquieſcere. hinc cer-
tiorem ſpem ſalutis eius in caſtra retulerunt.

VI. Rex, ſeptem diebus curato vulnere nec dum 1
obducta cicatrice, quum audiſſet, *conualuiſſe apud*
barbaros famam mortis ſuae; duobus nauigiis iunc-
tis, ſtatui in medium vndique conſpicuum taberna-
culum iuſſit, *ex quo ſe oſtenderet periiſſe credenti-*
bus. Conſpectusque ab incolis ſpem hoſtium falſo
nuncio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne 2
defluxit, aliquantum interualli a cetera claſſe prae-
cipiens, ne quies, corpori inualido adhuc neceſſaria,
pulſu remorum inpediretur. Quarto, poſtquam na- 3
vigare coeperat, die, peruenit in regionem deſer-
tam quidem ab incolis, ſed frumento et pecoribus
abundantem. placuit is locus et ad ſuam, et ad mi-
litum requiem. Mos erat principibus amicorum et 4
cuſtodibus corporis, excubare ante praetorium,
quoties regi aduerſa valetudo incidiſſet. hoc tum
more quoque ſeruato, vniuerſi cubiculum eius in-
trant. Ille ſollicitus, ne quid noui adferrent, quia 5
ſimul venerant, percontatur, *num hoſtium recens*
nunciaretur aduentus. At Craterus, cui mandatum 6
erat, vt amicorum preces perferret ad eum; *Cre-*
disne, inquit, *aduentu magis hoſtium, vt iam in*
vallo conſiſterent, quam cura ſalutis tuae, vt nunc
eſt tibi vilis, non eſſe ſolicitos? Quantalibet vis 7
omnium gentium conſpiret in nos; inpleat armis
virisque totum orbem; claſſibus maria conſternat;
inuſitatas belluas inducat: tu nos praeſtabis inuictos.
Sed quis deorum hoc Macedoniae columen ac ſidus 8
diuturnum fore polliceri poteſt, quum tam auide
manifeſtis periculis obſeras corpus, oblitus tot ci-
uium animas trahere te in caſum? Quis enim tibi 9

ſuperſtes aut optat eſſe, aut poteſt? eo peruenimus,
auſpicium atque imperium ſequuti tuum, vnde, niſi
10 *te reduce, nulli ad penates ſuos iter eſt. Qui ſi ad-*
huc de Perſidis regno cum Dario dimicares; etſi
nemo vellet, tamen ne admirari quidem poſſet, tam
promptae eſſe te ad omne diſcrimen audaciae: nam
vbi paria ſunt periculum ac praemium, et ſecun-
dis rebus amplior fructus eſt, et aduerſis ſolatium
11 *maius. Tuo vero capite ignobilem vicum emi, quis*
ferat, non tuorum modo militum, ſed vllius etiam
gentis barbarae ciuis, qui tuam magnitudinem nouit?
12 *Horret animus cogitatione rei, quam paulo ante*
vidimus. Eloqui timeo, inuicti corporis ſpoliis iner-
tiſſimos manus fuiſſe iniecturos, niſi te interceptum
miſericors in nos fortuna ſeruaſſet. Totidem pro-
ditores, totidem deſertores ſumus, quot te non po-
13 *tuimus perſequi. Vniuerſos licet milites ignominia*
notes, nemo recuſabit luere id, quod, ne admitteret,
praeſtare non potuit. Patere nos quaeſo alio modo
14 *eſſe viles tibi. Quocumque iuſſeris, ibimus. Obſcura*
pericula et ignobiles pugnas nobis depoſcimus:
temet ipſum ad ea ſerua [pericula], quae magnitu-
dinem tuam capiunt. cito gloria obſoleſcit in ſordi-
dis hoſtibus: nec quidquam indignius eſt, quam con-
15 *ſumi eam, vbi non poſſit oſtendi.* Eadem fere Pto-
lemaeus, et ſimilia iis ceteri. iamque confuſis vo-
cibus eum orabant, *vt tandem exſatiatae laudi mo-*
dum faceret, ac ſaluti ſuae, id eſt, publicae par-
16 *ceret.* Grata erat regi pietas amicorum. itaque ſin-
gulos familiarius amplexus *conſidere* iubet. altius-
17 que ſermone repetito, *Vobis quidem,* inquit, *o fidiſ-*
ſimi piiſſimique ciuium atque amicorum, grates ago
habeoque, non ſolum eo nomine, quod hodie ſalu-
tem meam veſtrae praeponitis, ſed quod a primor-
diis belli nullum erga me beneuolentiae pignus at-
que indicium omiſiſtis; adeo vt confitendum ſit,

numquam mihi vitam meam fuiſſe tam caram, quam eſſe coepit, vt vobis diu frui poſſim. Ceterum non 18
eadem eſt cogitatio eorum, qui pro me mori optant, et mea; qui quidem hanc beneuolentiam veſtram virtute meruiſſe me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forſitan etiam perpetuum percipere cupitis: ego me metior non aetatis ſpatio, ſed gloriae. Licuit paternis opibus contento intra Macedo- 19
niae terminos per otium corporis exſpectare obſcuram et ignobilem ſenectutem. Quamquam ne pigri quidem ſibi fata diſponunt: ſed vnicum bonum diuturnam vitam aeſtimantes ſaepe acerba mors obcupat. Verum ego, qui non annos meos, ſed victorias numero, ſi munera fortunae bene computo, diu vixi. Orſus a Macedonia imperium, Graeciam teneo: 20
Thraciam et Illyrios ſubegi: Triballis Meaisque imperito; Aſiam, qua Helleſponto, qua rubro mari adluitur, poſſideo iamque haud procul abſum a fine mundi, quem egreſſus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi ſtatui. Ex Aſia in Europae termi- 21
nos momento vnius horae tranſiui. Victor vtriusque regionis poſt nonum regni mei, poſt vigeſimum atque octauum aetatis annum, videorne vobis in excolenda gloria, cui me vni deuoui, poſſe ceſſare? Ego vero non deero, et vbicumque pugnabo, in theatro terrarum orbis eſſe me credam. Dabo nobi- 22
litatem ignobilibus locis: aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe ſubmouerat. In his operibus exſtingui me, ſi ſors ita feret, pulchrum eſt: ea ſtirpe ſum genitus, vt multam prius, quam longam vitam debeam optare. Obſecro vos, cogitate 23
nos perueniſſe in terras, quibus feminae ob virtutem celeberrimum nomen eſt. quas vrbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in poteſtatem? quanta opera molita eſt? Nondum feminam aequauimus gloria, et iam nos laudis ſatietas cepit? Dii faueant, 24

maiora adhuc reſtant. Sed ita noſtra erunt, quae nondum adtigimus, ſi nihil paruum duxerimus, in quo magnae gloriae locus eſt. Vos modo me ab inteſtina fraude et domeſticorum inſidiis praeſtate ſecurum; belli Martisque diſcrimen inpauidus ſubibo.
25 *Philippus in acie tutior, quam in theatro fuit: hoſtium manus ſaepe vitauit; ſuorum effugere non valuit. Aliorum quoque regum exitus ſi reputaueritis, plures a ſuis, quam ab hoſte interemptos numerabitis.*
26 *Ceterum quoniam olim rei agitatae in animo meo nunc promendae occaſio oblata eſt; mihi maximus laborum atque operum meorum erit fructus, ſi Olympias mater inmortalitati conſecretur, quandoque exceſſerit vita. Si licuerit, ipſe praeſtabo hoc: ſi me praeceperit fatum, vos mandaſſe mementote.* Ac tum quidem amicos dimiſit: ceterum per complures dies ibi ſtatiua habuit.

1 VII. Haec dum in India geruntur, Graeci milites, nuper in colonias a rege deducti Garabactra, orta inter ipſos ſeditione, defecerant; non tam Ale-
2 xandro infenſi, quam metu ſupplicii. Quippe obciſis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma ſpectare coeperunt; et Bactriana arce, quae quaſi negligentius adſeruata erat, obcupata, barbaros quoque in ſocietatem defectionis inpulerant.
3 Athenodorus erat princeps eorum, qui regis quoque nomen adſumpſerat; non tam imperii cupidine, quam in patriam reuertendi cum iis, qui auctorita-
4 tem ipſius ſequebantur. Huic Bicon quidam nationis eiusdem, ſed ob aemulationem infeſtus, comparauit inſidias, inuitatumque ad epulas per Boxum
5 quemdam Macerianum in conuiuio obcidit. Poſtero die concione aduocata Bicon, *vltro inſidiatum ſibi Athenodorum*, plerisque perſuaſerat: ſed aliis ſuſpecta fraus erat Biconis; et paulatim in plures
6 coepit manare ſuſpicio. Itaque Graeci milites arma

capiunt, obcifuri Biconem, fi daretur occafio. ceteri principes eorum iram multitudinis mitigauerunt. Praeter fpem fuam Bicon praefenti periculo ereptus, 7
paulo poft infidiatus auctoribus falutis fuae eft: cuius dolo cognito et ipfum comprehenderunt et Boxum. Ceterum *Boxum protenus* placuit *interfici*; 8
Biconem etiam per cruciatum necari. iamque corpori tormenta admouebantur: quum Graeci [milites], incertum ob quam caufam, lymphatis fimiles ad arma discurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui 9
torquere Biconem iuffi erant, omifere; veriti, ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, ficut nudatus erat, peruenit ad Graecos, 10
et miferabilis facies fubplicio deftinati in diuerfum animos repente mutauit, *dimittique eum* iufferunt. Hoc modo poena bis liberatus, cum ceteris, qui 11
colonias a rege adtributas reliquerunt, reuertit in patriam. Haec circa Bactra et Scytharum terminos gefta. Interim regem duarum gentium, de quibus 12
ante dictum eft, centum legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu: lineae veftes intextae auro purpuraque diftinctae. Ei *fe dedere ipfos, vrbes agros-* 13
que referebant; *per tot aetates inuiolatam libertatem illius primum fidei ditionique permiffuros. Deos fibi deditionis auctores, non metum; quippe intactis viribus iugum excipere.* Rex, confilio habito, deditos 14
in fidem adcepit; ftipendio, quod Arachofiis vtraque natio penfitabat, inpofito: praeterea *II millia et D equites* imperat: et omnia obedienter a barbaris facta. Inuitatis deinde ad epulas legatis gen- 15
tium regulisque, *exornari conuiuium* iuffit. Centum aurei lecti modicis interuallis pofiti erant; lectis circumdederat aulaea, purpura auroque fulgentia; quidquid aut apud Perfas vetere luxu, aut apud Macedonas noua inmutatione conruptum erat,

confuſis vtriusque gentis vitiis, in illo conniuio
16 oſtendens. Intererat epulis Dioxippus Athenienſis,
pugil nobilis et ob eximiam virtutem virium regi
pernotus et gratus. Inuidi malignique increpabant
per ſeria et ludum, *ſaginati corporis ſequi inutilem*
belluam. quum ipſi proelium inirent, oleo madentem
17 *praeparare ventrem epulis.* Eadem igitur in conui-
vio Horratas Macedo iam temulentus exprobrare
ei coepit, et poſtulare, *vt ſi vir eſſet, poſtero die*
ſecum ferro decerneret: regem tandem vel de ſua
18 *temeritate, vel de illius ignauia iudicaturum.* Et a
Dioxippo, contemptim militarem eludente ferociam,
adcepta conditio eſt. Ac poſtero die rex, quum etiam
acrius certamen expoſcerent, quia deterrere non
19 poterat, deſtinata exſequi paſſus eſt. Ingens hic
militum, inter quos erant Graeci, qui Dioxippo ſtu-
debant, conuenerat multitudo. Macedo iuſta arma
ſumpſerat, aereum clypeum, haſtam, quam *ſa-*
riſſam vocant, laeua tenens, dextra lanceam, gla-
dioque cinctus, velut cum pluribus ſimul dimica-
20 turus. Dioxippus, oleo nitens et coronatus, laeua
puniceum amiculum, dextra validum nodoſumque
ſtipitem praeferebat. Ea ipſa res omnium animos
exſpectatione ſuſpenderat: quippe armato congredi
21 nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur
Macedo, haud dubius eminus interfici poſſe, lanceam
emiſit: quam Dioxippus quum exigua corporis de-
clinatione vitaſſet; antequam ille haſtam transferret
in dextram, adſiluit, et ſtipite mediam eam fregit.
22 Amiſſo vtroque telo Macedo, gladium coeperat
ſtringere, quem obcupatum complexu, pedibus re-
pente ſubductis, Dioxippus arietauit in terram;
ereptoque gladio pedem ſuper ceruicem iacentis in-
poſuit, ſtipitem intentans, eliſurusque eo victum,
23 ni prohibitus eſſet a rege. Triſtis ſpectaculi euen-
tus non Macedonibus modo, ſed etiam Alexandro

fuit; maxime, quia barbari adfuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidiſſe verebatur. Hinc ad criminationem inuido- 24
rum adapertae ſunt aures regis. et poſt paucos dies inter epulas aureum poculum ex compoſito ſubducitur; miniſtrique, quaſi amiſiſſent, quod amouerant, regem adeunt. Saepe minus eſt conſtantiae 25
in rubore, quam in culpa. coniectum oculorum, quibus vt fur deſtinabatur, Dioxippus ferre non potuit: et quum exceſſiſſet conuiuio, literis conſcriptis, quae regi redderentur, ferro ſe interemit. Grauiter mortem eius tulit rex, exiſtimans, indigna- 26
tionis eſſe, non poenitentiae teſtem; vtique poſtquam, falſo inſimilatum eum, nimium inuidorum gaudium oſtendit.

VIII. Indorum legati, dimiſſi domos, paucis poſt 1
diebus cum donis reuertuntur. trecenti erant equi, mille triginta currus, quos quadriiugi equi ducebant, lineae veſtis aliquantum, mille ſcuta Indica, et ferri candidi talenta centum; leonesque rarae 2
magnitudinis et tigres, vtrumque animal ad manſuetudinem domitum: lacertarum quoque ingentium pelles et dorſa teſtudinum. Cratero deinde 3
imperat rex, *haud procul amne, per quem erat ipſe nauigaturus, copias duceret:* eos autem, qui comitari eum ſolebant, imponit in naues, et in fines Mallorum ſecundo amne deuehitur. Inde Sabracas 4
adiit, validam Indiae gentem, quae populi, non regum imperio regebatur. ſexaginta millia peditum habebant, equitum ſex millia. has copias currus quingenti ſequebantur. tres duces ſpectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi 5
flumini, (frequentes autem vicos, maxime in ripa, habebant) vt videre totum amnem, qua proſpici poterat, nauigiis conſtratum et tot millium arma fulgentia, territi noua facie, deorum exercitum et

alium Liberum patrem, célebre in illis gentibus
6 nomen, aduentare credebant. Hinc militum clá-
mor, hinc remorum pulſus, variaeque nautarum
7 voces hortantium, pauidas aures inpleuerant. Ergo
vniuerſi ad eos, qui in armis erant, currunt, *fu-*
rere clamitantes, *cum diis proelium inituros. naui-*
gia non poſſe numerari, quae inuictos veherent. tan-
tumque in exercitum ſuorum intulere terroris, vt
8 legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem
adceptis, ad alias deinde gentes quarto die peruenit.
Nihilo plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. ita-
que oppido ibi condito, quod *Alexandriam* adpellari
iuſſerat, fines eorum, qui *Muſicani* adpellantur, in-
9 trauit. Hic de Teriolte ſatrape, quem Paropami-
ſadis praefecerat, iisdem arguentibus cognouit: mul-
taque auare ac ſuperbe feciſſe conuictum interfici
10 iuſſit. Oxathres, praetor Bactrianorum, non abſo-
lutus modo, ſed etiam iure amplioris imperii do-
natus eſt. Finibus Muſicanis deinde in ditionem
11 redactis, vrbi eorum praeſidium inpoſuit. Inde
Praeſtos et ipſam Indiae gentem peruentum eſt. Oxy-
canus rex erat, qui ſe munitae vrbi cum magna
manu popularium incluſerat. Hanc Alexander ter-
12 tio die, quam coeperat obſidere, expugnauit. Et
Oxycanus, quum in arcem confugiſſet, legatos de
conditione deditionis miſit ad regem: ſed antequam
adirent eum, duae turres cum ingenti fragore pro-
ciderant, per quarum ruinas Macedones euaſere in
arcem; qua capta, Oxycanus cum paucis repugnans
13 obciditur. Diruta igitur arce, et omnibus captiuis
venumdatis, Sabi regis fines ingreſſus eſt; multis-
que oppidis in fidem adceptis, validiſſimam gentis
14 vrbem cuniculo cepit. Barbaris ſimile monſtri vi-
ſum eſt, rudibus militarium operum: quippe in
media ferme vrbe armati e terra exſiſtebant, nullo
15 ſubfoſſi ſpecus ante veſtigio facto. *Octoginta millia*

Indorum in ea regione caeſa, Clitarchus eſt auctor,
multosque captiuos ſub corona veniſſe. Rurſus Mu-16
ſicani defecerunt, ad quos obprimendos miſſus eſt
Pithon, qui captum principem gentis, eumdemque
defectionis auctorem, adduxit ad regem. quo Ale-
xander in crucem ſublato, rurſus amnem, in quo
claſſem exſpectare ſe iuſſerat, repetit. Quarto de-17
inde die ſecundo amne peruenit ad oppidum. qua
iter in regnum erat Sabi. Nuper ſe ille dediderat,
ſed oppidani detrectabant imperium, et clauſerant
portas. Quorum paucitate contempta, rex *quingen-*18
tos Agrianos moenia ſubire iuſſerat, *et ſenſim rece-*
dentes elicere extra muros hoſtem, ſequuturum pro-
fecto, ſi fugere eos crederet. Agriani, ſicut impe-19
ratum erat, laceſſito hoſte, ſubito terga vertunt;
quos barbari effuſe ſequentes in alios, inter quos
ipſe rex erat, incidunt. Renouato ergo proelio ex
tribus millibus barbarorum quingenti caeſi ſunt,
mille capti, ceteri moenibus vrbis incluſi. Sed non,20
vt prima ſpecie laeta victoria, ita euentu quoque
fuit: quippe barbari veneno tinxerant gladios. ita-
que ſaucii ſubinde exſpirabant: nec cauſa tam ſtre-
nuae mortis excogitari poterat a medicis, quum
etiam leues plagae inſanabiles eſſent. Barbari autem21
ſperauerant, incautum et temerarium regem excipi
poſſe. et forte inter promptiſſimos dimicans intactus
euaſerat. Praecipue Ptolemaeus laeuo humero, le-22
viter quidem ſaucius, ſed maiore periculo, quam
vulnere adfectus, regis ſolicitudinem in ſe conuer-
terat. Sanguine coniunctus erat, et quidam Phi-
lippo genitum eſſe credebant; certe pellice eius or-
tum conſtabat. Idem corporis cuſtos promptiſſi-23
musque bellator; et pacis artibus, quam militiae,
maior et clarior, modico ciuilique cultu, liberalis
inprimis, aditu que facilis, nihil ex faſtu regio ad-
ſumpſerat. Ob haec, regi an popularibus carior eſſet,24

dubitari poterat: tum certe primum expertus ſuo-
rum animos, adeo vt fortunam, in quam poſtea ad-
ſcendit, in illo periculo Macedones ominati eſſe vi-
25 deantur. quippe non lenior illis Ptolemaei fuit cura,
quam regis: qui, et proelio et ſolicitudine fatigatus,
quum Ptolemaeo adſideret, *lectum, in quo ipſe ad-*
26 *quieſceret*, iuſſit *inferri.* In quem vt ſe recepit, pro-
tenus altior inſequutus eſt ſomnus. Ex quo excita-
tus, *per quietem vidiſſe ſe*, exponit, *ſpeciem draconis*
oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium
27 *eſſe monſtraſſet. colorem quoque herbae* referebat,
adgniturum, ſi quis reperiſſet, adfirmans inuentam-
que deinde, quippe a multis erat requiſita, vulneri
inpoſuit: protenusque dolore finito, intra breue
28 ſpatium cicatrix quoque obducta eſt. Barbaros vt
prima ſpes fefellerat, ſe ipſos vrbemque dediderunt.
Hinc in proximam gentem Pathaliam peruentum
eſt. Rex erat Moeris, qui, vrbe deſerta, in mon-
29 tes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur
agrosque populatur. Magnae inde praedae actae
ſunt pecorum armentorumque, magna vis reperta
30 frumenti. Ducibus deinde ſumptis amnis peritis,
defluxit ad inſulam, medio ferme alueo enatam.

1 IX. Ibi diutius ſubſiſtere coactus, quia duces ſo-
cordius adſeruati profugerant, miſit, qui conquire-
rent alios; nec repertis, peruicax cupido viſendi
Oceanum adeundique terminos mundi adegit, vt
ſine regionis peritis flumini ignoto caput ſuum tot-
que fortiſſimorum virorum ſalutem permitteret.
2 Nauigabant ergo omnium, per quae ferebantur,
ignari. quantum inde abeſſet mare, quae gentes co-
lerent, quam placidum amnis os, quam patiens lon-
garum nauium eſſet, anceps et caeca aeſtimatio au-
gurabatur. Vnum erat temeritatis ſolatium perpe-
3 tua felicitas. Iam cccc ſtadia proceſſerant, quum
gubernatores, *adnoſcere ipſos auram maris, et haud*

procul videri ſibi Oceanum abeſſe, indicant regi. Lae- 4
tus ille hortari nauticos coepit, *incumberent remis.*
adeſſe finem laboris omnibus votis expetitum. Iam
nihil gloriae deeſſe; nihil obſtare virtuti: ſine vllo
Martis diſcrimine, ſine ſanguine orbem terrae ab illis
capi. Ne naturam quidem longius poſſe procedere.
breui incognita niſi immortalibus eſſe viſuros. Pau- 5
cos tamen nauigio emiſit in ripam, qui agreſtes va-
gos exciperent; e quibus certiora noſci poſſe ſpera-
bat. illi, ſcrutati omnia tuguria, tandem latentes re-
perere. Qui interrogati, *quam procul abeſſet mare?* 6
reſponderunt, *nullum ipſos mare ne fama quidem ad-*
cepiſſe: ceterum tertio die perueniri poſſe ad aquam
amaram, quae conrumperet dulcem. Intellectum eſt,
mare deſtinari ab ignaris naturae eius. Itaque in- 7
genti alacritate nautici remigant, et proximo quo-
que die, quo propius ſpes admouebatur, creſcebat
ardor animorum. tertio iam die mixtum flumini
ſubibat mare, leni adhuc aeſtu confundente diſpa-
res vndas. Tum aliam inſulam, medio amni ſitam, 8
euecti paulo lentius, quia curſus aeſtu reuerbera-
batur, adplicant claſſem: et ad commeatus peten-
dos diſcurrunt, ſecuri caſus eius, qui ſuperuenit
ignaris. Tertia ferme hora erat, quum ſtata vice 9
Oceanus exaeſtuans inuehi coepit, et retro flumen
vrgere. quod primo coercitum, deinde vehemen-
tius pulſum, maiore inpetu aduerſum agebatur,
quam torrentia praecipiti alueo incurrunt. Ignota 10
vulgo freti natura erat, monſtraque et irae deum
indicia cernere videbantur. Identidem intumeſcere
mare, et in campos, paulo ante ſiccos, deſcendere
ſuperfuſum. Iamque leuatis nauigiis et tota claſſe 11
diſperſa, qui expoſiti erant, vndique ad naues tre-
pidi et inprouiſo malo adtoniti recurrunt. Sed in 12
tumultu feſtinatio quoque tarda eſt. hi contis naui-
gia adpellebant; hi, dum remos aptari prohibebant,

13 conſederant. quidam, enauigare properantes, ſed non
exſpectatis, qui ſimul eſſe debebant, clauda et in-
habilia nauigia languide moliebantur: aliae nauium
inconſulte ruentes non receperant; pariterque et
14 multitudo, et paucitas feſtinantes morabatur. Cla-
mor hinc *exſpectare*, hinc *ire* iubentium, diſſonae-
que voces nusquam idem ac vnum tendentium, non
oculorum modo vſum, ſed etiam aurium abſtule-
15 rant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis
erat, quorum nec exaudiri vox a tumultuantibus
poterat, nec imperium a territis incompoſitisque
16 ſeruari. Ergo conlidi inter ſe naues, abſtergerique
inuicem remi, et alii aliorum nauigia vrgere coe-
perunt. Crederes, non vnius exercitus claſſem vehi,
17 ſed duorum nauale iniſſe certamen. Incutiebantur
puppibus prorae; premebantur a ſequentibus, qui
antecedentes turbauerant: iurgantium ira peruenie-
18 bat etiam ad manus. Iamque aeſtus totos circa flu-
men campos inundauerat, tumulis dumtaxat emi-
nentibus, velut inſulis paruis; in quos plerique tre-
19 pidi, omiſſis nauigiis, enare coeperunt. Diſperſa
claſſis partim in praealta aqua ſtabat, qua ſubſede-
rant valles, partim in vado haerebat, vtcumque
inaequale terrae faſtigium obcupauerant vndae;
quum ſubito nouus et priſtino maior terror incu-
20 titur. Reciprocare coepit mare magno tractu aquis
in ſuum fretum recurrentibus, reddebatque terras
paulo ante profundo ſalo merſas. Igitur deſtituta
nauigia alia praecipitantur in proras, alia in latera
procumbunt. Strati erant campi ſarcinis, armis,
21 auulſarum tabularum remorumque fragmentis. Mi-
les nec egredi in terram, nec in naues ſubſiſtere
audebat, idemtidem praeſentibus grauiora, quae
ſequerentur, exſpectans. Vix, quae perpetiebantur,
videre ipſos credebant, in ſicco naufragia, in amni
22 mare. Nec finis malorum. quippe aeſtum paulo poſt

mare relaturum, quo nauigia adleuarentur, ignari, famem et vltima ſibimet ominabantur. belluae quoque, fluctibus deſtitutae, terribiles vagabantur. Iam- 23
que nox adpetebat, et regem quoque deſperatio ſalutis aegritudine adfecerat. non tamen inuictum animum curae obruunt, quin tota nocte praeſideret in ſpeculis, equitesque praemitteret ad os amnis, vt, quum mare rurſus exaeſtuare ſenſiſſent, praecede-
rent. *Nauigia* quoque *lacerata refici*, *et euerſa* 24
fluctibus erigi iubet, *paratosque eſſe et intentos*, *quum*
rurſus mare terras inundaſſet. Tota ea nocte inter 25
vigilias adhortationesque conſumpta, celeriter et equites ingenti curſu refugere; et ſequutus eſt aeſtus. qui primo, aquis leni tractu ſubeuntibus, coepit levare nauigia, mox, totis campis inundans, etiam in-
pulit claſſem. plauſusque militum nauticorumque, 26
inſperatam ſalutem inmodico celebrantium gaudio, litoribus ripisque reſonabat. *vnde tantum rediſſet ſubito mare? quo pridie refugiſſet? quaenam eſſet eiusdem elementi natura, modo discors, modo impe-*
rio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex 27
quum ex eo, quod adciderat, coniectaret, poſt ſolis ortum ſtatum tempus eſſe; media nocte, vt aeſtum obcuparet, cum paucis nauigiis ſecundo amne defluxit. Euectusque os eius quadringenta ſtadia proceſſit in mare, tandem voti ſui compos: praeſidibusque maris et locorum diis ſacrificio facto, ad claſſem rediit.

X. Hinc aduerſum flumen ſubiit claſſis; et altero 1
die adpulſa eſt haud procul lacu ſalſo, cuius ignota natura plerosque decepit, temere ingreſſos aquam. quippe ſcabies corpora inuaſit, et contagium morbi etiam in alios vulgatum eſt. oleum remedio fuit.
Leonnato deinde praemiſſo, vt puteos foderet, qua 2
terreſtri itinere ducturus exercitum videbatur, (quippe ſicca erat regio) ipſe cum copiis ſubſtitit,

vernum tempus exſpectans. Interim et vrbes ple-
3rasque condidit. Nearcho atque Oneſicrito, nauticae
rei peritis, imperauit, *vt validiſſimas nauium deduce-
rent in Oceanum, progreſſique, quoad tuto poſſent,
naturam maris noſcerent: vel eodem amne, vel Eu-
phrate ſubire eos poſſe, quum reuerti ad ſe vellent.*
4Iamque mitigata hyeme, et nauibus, quae inutiles
videbantur, crematis, terra ducebat exercitum.
5Nonis caſtris in regionem Arabitarum; inde totidem
diebus in Gedroſiorum regionem peruentum eſt.
Liber hic populus, concilio habito, dedidit ſe; nec
quidquam deditis praeter commeatus imperatum eſt.
6Quinto hinc die venit ad flumen, *Arabum* incolae
adpellant. Regio deſerta et aquarum inops excipit;
quam emenſus in Horitas tranſit. ibi maiorem exer-
citus partem Hephaeſtioni tradidit; leuem armatu-
7ram cum Ptolemaeo Leonnatoque partitus eſt. Tria
ſimul agmina populabantur Indos; magnaeque prae-
dae actae ſunt: maritimos Ptolemaeus, ceteros ipſe
rex, et ab alia parte Leonnatus vrebant. In hac
quoque regione vrbem condidit, deductique ſunt in
8eam Arachoſii. Hinc peruenit ad maritimos Indos.
deſertam vaſtamque regionem late tenent, ac ne
cum finitimis quidem vllo commercii iure miſcen-
9tur. Ipſa ſolitudo natura quoque inmitia efferauit
ingenia. prominent vngues numquam reciſi: comae
10hirſutae et intonſae ſunt. tuguria conchis et ceteris
purgamentis maris inſtruunt. ferarum pellibus tecti,
piſcibus ſole duratis et maiorum quoque bellua-
11rum, quas fluctus eiicit, carne veſcuntur. Con-
ſumptis igitur alimentis, Macedones primo inopiam,
deinde ad vltimum famem ſentire coeperunt, radi-
ces palmarum (namque ſola ea arbor gignitur) vbi-
12que rimantes. Sed quum haec quoque alimenta de-
fecerant, iumenta caedere adgreſſi, ne equis quidem
abſtinebant; et quum deeſſent, quae ſarcinas vehe-

rent, ſpolia de hoſtibus, propter quae vltima Orientis peragrauerant, cremabant incendio. Famem 13
deinde peſtilentia ſequuta eſt: quippe inſalubrium ciborum noui ſuci, ad hoc itineris labor et aegritudo animi, vulgauerant morbos; et nec manere ſine clade, nec progredi poterant. manentes fames, progreſſos acrior peſtilentia vrgebat. Ergo ſtrati erant 14
campi paene pluribus ſemiuiuis, quam cadaueribus. Ac ne leuius quidem aegri ſequi poterant: quippe agmen raptim agebatur, tantum ſingulis ad ſpem ſalutis ipſos proficere credentibus, quantum itineris feſtinando praeriperent. Igitur, qui defecerant, 15
notos ignotosque, *vt adleuarentur*, orabant. Sed nec iumenta erant, quibus excipi poſſent; et miles vix arma portabat, imminentisque etiam ipſis facies mali ante oculos erat. Ergo ſaepius reuocati, ne reſpicere quidem ſuos ſuſtinebant, miſericordia in formidinem verſa. Illi relicti *deos teſtes*, *ſacra com-* 16
munia, *regisque* inplorabant *opem:* quumque fruſtra ſurdas aures fatigarent, in rabiem deſperatione verſi, *parem ſuo exitum ſimilesque ipſis amicos et contubernales* precabantur. Rex, dolore ſimul ac pudore 17
anxius, quia cauſa tantae cladis ipſe eſſet, ad Phrataphernen, Parthorum ſatrapen, miſit, qui iuberet, *camelis cocta cibaria adferre.* alios quoque finitimarum regionum praefectos certiores neceſſitatis ſuae fecit. Nec ceſſatum eſt ab his. Itaque fame dum- 18
taxat vindicatus exercitus, tandem in Gedroſiae fines perducitur. Omnium rerum ſola fertilis regio eſt, in qua ſtatiua habuit, vt vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonnati literas adcipit, *conflixiſſe* 19
ipſum cum octo millibus peditum et quingentis equitibus Horitarum proſpero euentu. A Cratero quoque nuncius venit, *Ozinen et Zariaſpen, nobiles Perſas, defectionem molientes, obpreſſos a ſe, in vinculis eſſe.* Praepoſito igitur regioni Sibyrtio (namque 20

Menon, praefectus eius, nuper interierat morbo) in
21 Carmaniam ipſe proceſſit. Aſpaſtes erat ſatrapes
gentis, ſuſpectus res nouare voluiſſe, dum in India
22 rex eſſet. Quem obcurrentem diſſimulata ira comi-
ter adloquutus, dum exploraret, quae delata erant,
in eodem honore habuit. Quum inde praefecti,
ſicut imperatum erat, equorum iumentorumque iu-
galium vim ingentem ex omni, quae ſub imperio
erat, regione miſiſſent; quibus deerant inpedimenta,
23 reſtituit. Arma quoque ad priſtinum refecta ſunt
cultum: quippe haud procul a Perſide aberant, non
24 pacata modo, ſed etiam opulenta. Igitur, vt ſupra
dictum eſt, aemulatus Patris Liberi non gloriam
ſolum, quam ex illis gentibus deportauerat, ſed
etiam famam, (ſiue illud triumphus fuit, ab eo
primum inſtitutus, ſiue bacchantium luſus) [ſtatuit
imitari] animo ſuper humanum faſtigium elato,
25 *vicos, per quos iter erat, floribus coroniſque ſterni*
iubet: *liminibus aedium crateras vino repletos et
alia eximiae magnitudinis vaſa disponi: vehicula
deinde conſtrata, vt plures capere milites poſſent, in
tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis,*
26 *alia veſte pretioſa.* Primi ibant amici et cohors
regia, variis redimita floribus coroniſque. alibi ti-
bicinum cantus, alibi lyrae ſonus audiebatur: item
in vehiculis, pro copia cuiusque adornatis, comeſſa-
bundus exercitus, armis, quae maxime decora erant,
circumpendentibus. Ipſum conuiuasque currus ve-
hebat, crateris aureis eiusdemque materiae ingenti-
27 bus poculis praegrauis. Hoc modo per dies ſeptem
bacchabundum agmen inceſſit; parata praeda, ſi
quid victis ſaltem aduerſus comeſſantes animi fuiſſet.
mille hercule, viri modo et ſobrii, ſeptem dierum
crapula graues in ſuo triumpho capere potuerunt.
28 Sed fortuna, quae rebus famam pretiumque con-
ſtituit, hic quoque militiae probrum vertit in

gloriam. Et praeſens aetas et poſteritas deinde mirata eſt, *per gentes nondum ſatis domitas inceſſiſſe temulentos, barbaris, quod temeritas erat, fiduciam eſſe credentibus.* Hunc adparatum carnifex 29
ſequebatur: quippe ſatrapes Aſpaſtes, de quo ante dictum eſt, interfici iuſſus eſt. adeo nec luxuriae 30
quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obſtat.

Q. CVRTII RVFI
DE
REBVS GESTIS
ALEXANDRI REGIS MACEDONVM
LIBER X.

ARGVMENTVM.

Cap. I. Alexandri ſeueritas in praefectos inprobos; Nearchi prior ad regem reditus; Alexandri conſilia de orbe terrarum ſubigendo. Orſinis inſontis ſubplicium. Literae ex India et Europa. II. Dum Alexander turbatum Graeciae ſtatum pacare, ex militibus aere alieno liberatis ſeniores remittere domum, reliquos retinere cogitat, in caſtris oritur ſeditio, quam graui oratione et regia auctoritate compeſcit. III. IV. Seditioſis ſubplicio adfectis, totius exercitus disſipat conſilia, et Perſis credit corporis cuſtodiam. (Sequitur magna lacuna). *V. Alexander moribundus exercitum ſalutat. Dicta et geſta eius ante obitum. Quantum a ſuis fuerit deſideratus, praecipue vero a Darii matre; quae, dolori ſubcumbens, paulo poſt exſtincta eſt. Alexandri elogium. VI. De rege, qui Alexandrum exciperet, inter Macedonas conſultatio et variae ſententiae. VII. Aridaeum, Alexandri fratrem, regem ſalutat Meleager; filio ex Roxane futuro Perdiccam et Leonnatum tutores deſtinat Pithon; regiam peditibus ſtipatus inrumpit Aridaeus cum Meleagro; equitibus comitibus ex vrbe excedere ſtatuunt Perdicca et Leonnatus. VIII. Perdicca e vitae periculo ſeruatus campis obcupatis Babylonem fame premit. Aridaeus autem, pacis ſtudioſus, tumultum media quadam ratione componere conatur. IX. Perdicca, dum patrio more exercitum luſtrat, Meleagrum et trecentos fere alios discordiae auctores dolo obprimit. X. Alexandri imperium diuidit Perdicca, ſummam Aridaeo et ſibi, prouincias copiarum ducibus tribuens. Rumor de Alexandro, veneno necato. Corpus eius Aegyptiorum et Chaldaeorum more curatum Ptolemaeus Alexandriam transfert.*

I. Iisdem fere diebus Cleander et Sitalces et 1
cum Agathone Heracon ſuperueniunt, qui Parme-
nionem iuſſu regis obciderant. quinque millia pedi-
tum cum equitibus mille, ſed et adcuſatores eos e 2
prouincia, cui praefuerant, ſequebantur; nec tot
facinora, quot admiſerant, compenſare poterant
caedis perquam gratae regi miniſterio. Quippe quum 3
omnia profana ſpoliaſſent; ne ſacris quidem absti-
nuerant: virginesque et principes feminarum, ſtupra
perpeſſae, corporum ludibria deflebant. Inuiſum 4
Macedonum nomen auaritia eorum ac libido barba-
ris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri 5
furor, qui nobilem virginem conſtupratam ſeruo
ſuo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri 6
non tam criminum, quae palam obiiciebantur, atro-
citatem, quam memoriam obciſi per eos Parmenio-
nis, quod tacitum prodeſſe reis apud regem poterat,
intuebantur; laeti recidiſſe iram in irae miniſtros,
nec vllam potentiam, ſcelere quaeſitam, cuiquam
eſſe diuturnam. Rex cognita cauſa pronunciauit, 7
*ab adcuſatoribus vnum et id maximum crimen eſſe
praeteritum, deſperationem ſalutis ſuae: numquam
enim talia auſuros, qui ipſum ex India ſoſpitem aut
optaſſent reuerti, aut credidiſſent reuerſurum.* Igitur 8
hos quidem vinxit; DC *autem militum, qui ſaeuitiae
eorum miniſtri fuerant, interfici* iuſſit. Eodem die 9
ſumptum eſt ſubplicium de iis quoque, quos aucto-
res defectionis Perſarum Craterus adduxerat. Haud 10
multo poſt Nearchus et Oneſicritus, quos *longius in
Oceanum procedere* iuſſerat, ſuperueniunt. Nuncia- 11
bant autem quaedam audita, alia comperta; *inſulam
oſtio amnis ſubiectam auro abundare; inopem equo-
rum eſſe: ſingulos equos ab iis, qui ex continenti
traiicere auderent, ſingulis talentis emi. plenum eſſe* 12
*belluarum mare: aeſtu ſecundo eas ferri magnarum
nauium corpora aequantes: truci cantu deterritas*

ſequi claſſem: cum magno aequoris ſtrepitu, velut
13*demerſa nauigia, ſubiſſe aquas.* Cetera incolis cre-
diderant; inter quae, *rubrum mare non a colore vn-
darum, vt plerique crederent, ſed ab Erythra rege*
14*adpellari. Eſſe haud procul a continenti inſulam,
palmis frequentibus conſitam, et in medio fere ne-
more columnam eminere, Erythrae regis monimen-*
15*tum, literis gentis eius ſcriptam.* Adiiciebant, *na-
vigia, quae lixas mercatoresque vexiſſent, famam
auri ſequutis gubernatoribus, in inſulam eſſe trans-*
16*miſſa, nec deinde ab his poſtea viſa.* Rex, cogno-
ſcendi plura cupidine adcenſus, *rurſus eos terram
legere* iubet, *donec ad Euphraten adpellerent clas-*
17*ſem; inde aduerſo amne Babylonem ſubituros.* Ipſe
animo infinita complexus, ſtatuerat, omni ad Orien-
tem maritima regione perdomita, ex Syria petere
Africam, Carthagini infenſus; inde, Numidiae ſoli-
tudinibus peragratis, curſum Gadis dirigere: (*ibi* nam-
18que *columnam Herculis eſſe* fama vulgauerat) Hiſpa-
nias deinde, quas *Iberiam* Graeci a flumine Ibero
vocabant, adire; et praeteruehi Alpes Italiaeque
19oram, vnde in Epirum breuis curſus eſt. Igitur
Meſopotamiae praetoribus imperauit, *materia in Li-
bano monte caeſa, deuectaque ad vrbem Syriae Tha-
pſacum, ingentium carinas nauium ponere: ſeptire-
mes omnes eſſe, deducique Babylonem. Cypriorum
regibus imperatum, vt aes ſtuppamque et vela prae-*
20*berent.* Haec agenti Pori et Taxilis regum literae
traduntur, *Abiſaren morbo, Philippum praefectum
ipſius ex vulnere interiſſe, obpreſſosque, qui vulne-*
21*raſſent eum.* Igitur Philippo ſubſtituit Eudaemo-
nem. dux erat Thracum. Abiſaris regnum filio eius
22adtribuit. Ventum eſt deinde Perſagadas. Perſica
eſt gens, cuius ſatrapes Orſines erat, nobilitate ac
23diuitiis inter omnes barbaros eminens. Genus du-
cebat a Cyro, quondam rege Perſarum: opes et a ma-

ioribus traditas habebat, et ipſe longa imperii poſſeſſione cumulauerat. Is regi cum omnis generis 24
donis, non ipſi modo ea, ſed etiam amicis eius daturus, obcurrit. Equorum domiti greges ſequebantur currusque argento et auro adornati, pretioſa ſupellex, et nobiles gemmae, aurea magni ponderis vaſa, veſtesque purpureae, et ſignati argenti talentum quatuor millia. Ceterum tanta benignitas 25
barbaro cauſa mortis fuit. nam quum omnes amicos regis donis ſuper ipſorum vota coluiſſet; Bagoae ſpadoni, qui Alexandrum obſequio corporis deuinxerat ſibi, nullum honorem habuit. admoni- 26
tusque a quibusdam, *quam Alexandro cordi eſſet;* reſpondit, *amicos regis, non ſcorta ſe colere, nec moris eſſe Perſis, mares ducere, qui ſtupro effeminarentur.* His auditis, ſpado potentiam flagitio et 27
dedecore quaeſitam in caput nobiliſſimi et inſontis exercuit. Namque gentis eiusdem leuiſſimos falſis criminibus adſtruxit, monitos, tum demum ea deferre, quum ipſe iuſſiſſet. Interim quoties ſine ar- 28
bitris erat, credulas regis aures inplebat; disſimilans cauſam irae, quo grauior criminantis auctoritas eſſet. Nondum ſuſpectus erat Orſines, iam tamen 29
vilior. Reus enim in ſecreto agebatur, latentis periculi ignarus: et inportuniſſimum ſcortum, ne in ſtupro quidem et dedecoris patientia fraudis oblitum, quoties amorem regis in ſe adcenderat, Orſinen modo *auaritiae*, interdum etiam *defectionis*, arguebat. Iam matura erant in perniciem innocen- 30
tis mendacia, et fatum, cuius ineuitabilis ſors eſt, adpetebat. Forte enim *ſepulcrum Cyri* Alexander iuſſit *aperiri*, in quo erat conditum eius corpus, cui dare volebat inferias. Auro argentoque reple- 31
tum eſſe crediderat, quippe ita fama Perſae vulgauerant; ſed praeter clypeum eius putrem, et arcus duos Scythicos et acinacem, nihil reperit. Cete- 32

rum corona aurea inpoſita amiculo, cui adſueuerat
ipſe, ſolium, in quo corpus iacebat, velauit; mi-
ratus, *tanti nominis regem, tantis praeditum opibus,*
haud pretioſius ſepultum eſſe, quam ſi fuiſſet e plebe.
33 Proximus erat lateri ſpado, qui regem intuens,
quid mirum, inquit, *eſt, inania ſepulcra eſſe regum,*
quum ſatraparum domus aurum inde egeſtum capere
34 *non poſſint? Quod ad me adtinet, ipſe hoc buſtum*
antea non videram: ſed ex Dario ita adcepi, tria mil-
35 *lia talentum condita eſſe cum Cyro. Hinc illa beni-*
gnitas in te, vt, quod inpune habere non poterat Or-
36 *ſines, donando etiam gratiam iniret.* Concitauerat
iam animum in iram; quum ii, quibus negotium
idem dederat, ſuperueniunt. hinc Bagoas; hinc ab
eo ſubornati falſis criminibus obcupant aures.
37 Antequam adcuſari ſe ſuſpicaretur Orſines, in vin-
cula eſt traditus. Non contentus ſubplicio inſontis
ſpado, ipſe morituro manum iniecit. Quem Orſi-
nes intuens, *audieram*, inquit, *in Aſia olim regnaſſe*
feminas; hoc vero nouum eſt, regnare caſtratum!
38 Hic fuit exitus nobiliſſimi Perſarum, nec inſontis
modo, ſed eximiae quoque benignitatis in regem.
39 Eodem tempore Phradates regnum adfectaſſe ſuſpec-
tus obciditur. Coeperat eſſe praeceps ad repraeſen-
40 tanda ſubplicia; idem ad deteriora credenda. Sci-
licet res ſecundae valent commutare naturam; et
raro quiſquam erga bona ſua ſatis cautus eſt. Idem
enim paulo ante Lynceſten Alexandrum delatum a
41 duobus indicibus damnare non ſuſtinuerat; humi-
liores quoque reos contra ſuam voluntatem, quia
ceteris videbantur inſontes, paſſus abſolui: hoſti-
42 bus victis regna reduxerat. ad vltimum a ſemet ipſo
degenerauit vsque adeo, vt aduerſus libidinem
animi, arbitrio ſcorti, aliis regna daret, aliis adime-
43 ret vitam. Iisdem fere diebus literas [a Coeno] ad-
cepit de rebus in Europa et Aſia geſtis, dum ipſe

Indiam ſubigit. Zopyrio Thraciae praepoſitus, dum 44
expeditionem in Getas faceret, tempeſtatibus procel-
lisque ſubito coortis, cum toto exercitu obpreſſus
erat. Qua cognita clade Seuthes Odryſas populares 45
ſuos ad defectionem compulerat. Amiſſa propemo-
dum Thracia, ne Graecia quidem **

II. Igitur triginta nauibus Sunium transmittunt. 1
promontorium eſt Atticae terrae, vnde portum vr-
bis petere decreuerant. His cognitis rex, Harpalo 2
Athenienſibusque iuxta infeſtus, *claſſem parari* iubet;
Athenas protenus petiturus. Quod conſilium dum 3
agitat clam, literae ei redduntur; *Harpalum in-
traſſe quidem Athenas, pecunia conciliaſſe ſibi prin-
cipum animos; mox concilio plebis habito iuſſum vrbe
excedere, ad Graecos milites perueniſſe, a quibus in-
terceptum et trucidatum a quodam viatore per inſi-
dias.* His laetus in Europam traiiciendi conſilium 4
omiſit: ſed *exſules, praeter eos, qui ciuili ſanguine
adſperſi erant, recipi ab omnibus Graecorum ciuita-
tibus, quis pulſi erant*, iuſſit. Et Graeci haud auſi 5
imperium adſpernari, quamquam ſoluendarum le-
gum id principium eſſe cenſebant; bona quoque,
quae exſtarent, reſtituere damnatis. Soli Athenien- 6
ſes, non ſuae modo, ſed etiam publicae vindices
libertatis, conluuionem hominum, quia aegre fere-
bant, non regio imperio, ſed legibus moribusque
patriis regi adſueti, prohibuere finibus; omnia po- 7
tius toleraturi, quam purgamenta quondam vrbis
ſuae, tunc etiam exſilii, admitterent. Alexander, 8
ſenioribus militum in patriam remiſſis, *tredecim
millia peditum et duo millia equitum, quae in Aſia
retineret, eligi* iuſſit: exiſtimans, modico exercitu
continere poſſe Aſiam, quia pluribus locis praeſidia
diſpoſuiſſet, nuperque conditas vrbes, quas colonis
repleſſet, res renouare cupientibus obſtare. Cete- 9
rum prius quam ſecerneret, quos erat retenturus,

edixit, *vt omnes milites aes alienum profiterentur.*
Graue plerisque eſſe compererat: et quamquam ipſo-
rum luxu contractum erat, disſoluere tamen ipſe
10 decreuerat. Illi tentari ipſos rati, quo facilius ab
integris ſumptuoſos discerneret, prolatando ali-
quantum extraxerant temporis. et rex ſatis guarus,
profeſſioni aeris pudorem, non contumaciam obſtare
menſas totis caſtris poni iuſſit, *et decem millia ta-*
11 *lentorum proferri.* Tum demum ſide facta profeſſi
ſunt, nec amplius ex tanta pecunia quam centum
et triginta talenta ſuperfuere. adeo ille exercitus,
tot ditiſſimarum gentium victor, plus tamen victo-
12 riae, quam praedae deportauit ex Aſia. Ceterum
vt cognitum eſt, *alios remitti domum, alios retineri;*
perpetuam eum regni ſedem in Aſia habiturum rati,
vecordes et diſciplinae militaris immemores, ſedi-
tioſis vocibus caſtra complent, regemque ferocius
quam alias adorti, omnes ſimul *miſſionem* poſtulare
coeperunt; deformia ora cicatricibus canitiemque
13 capitum oſtentantes. Nec aut praefectorum caſtiga-
tione, aut verecundia regis deterriti, tumultuoſo
clamore et militari violentia volentem loqui inhi-
bebant; palam profeſſi, *nusquam inde, niſi in pa-*
14 *triam veſtigium eſſe moturos.* Tandem ſilentio facto,
magis quia motum eſſe credebant, quam quia ipſi
moueri poterant, quidnam dicturus eſſet, exſpecta-
15 bant. Ille, *quid haec*, inquit, *repens conſternatio,*
et tam procax atque effuſa licentia denunciat? Elo-
qui timeo: palam certe rupiſtis imperium, et precario
rex ſum, cui non adloquendi, non noſcendi monen-
16 *dique, aut intuendi vos ius reliquiſtis. Equidem quum*
alios dimittere in patriam, alios mecum paulo poſt
deportare ſtatuerim: tam illos adclamantes video,
qui abituri ſunt, quam hos, cum quibus praemiſſos
17 *ſubſequi ſtatui. Quid hoc eſt rei? diſpari in cauſa*
idem omnium clamor eſt! Peruelim ſcire, vtrum, qui

discedunt, an qui retinentur, de me querantur. Cre 18
deres, vno ore omnes ſuſtuliſſe clamorem; ita pa-
riter ex tota concione reſponſum eſt, *omnes queri.*
Tum ille, *non hercule,* inquit, *poteſt fieri, vt ad-* 19
ducar querendi ſimul omnibus hanc cauſam eſſe,
quam oſtenditis; in qua maior pars exercitus non eſt,
vtpote quum plures dimiſerim, quam retenturus ſum.
Subeſt nimirum altius malum, quod omnes auertit a
me. Quando enim regem vniuerſus exercitus deſeruit? 20
Ne ſerui quidem vno grege profugiunt dominos; ſed
eſt quidam in illis pudor, a ceteris deſtitutos relin-
quendi. Verum ego, tam furioſae conſternationis ob- 21
litus, remedia inſanabilibus conor adhibere. Omnem
hercule ſpem, quam ex vobis conceperam, damno;
nec vt cum militibus meis, iam enim eſſe deſtitiſtis,
ſed vt cum ingratiſſimis oportet, agere decreui. Se- 22
cundis rebus, quae circumfluunt vos, inſanire coe-
piſtis; obliti ſtatus eius, quem beneficio exuiſtis meo.
digni hercule, qui in eodem conſeneſcatis; quoniam
facilius eſt vobis aduerſam, quam ſecundam regere
fortunam. En tandem! Illyriorum paulo ante et 23
Perſarum tributariis Aſia et tot gentium ſpolia faſti-
dio ſunt. Modo ſub Philippo ſeminudis amicula ex
purpura ſordent; aurum et argentum oculi ferre
non poſſunt: lignea enim vaſa deſiderant, et ex cra-
tibus ſcuta rubiginemque gladiorum. Hoc cultu ni- 24
tentes vos adcepi, et quingenta talenta aeris alieni,
quum omnis regia ſupellex haud amplius quam ſexa-
ginta talentorum eſſet, meorum operum fundamenta;
quibus tamen (abſit inuidia) imperium maximae terra-
rum partis impoſui. Aſiaene pertaeſum eſt, quae vos 25
gloria rerum geſtarum diis pares fecit? In Europam
ire properatis rege deſerto, quum pluribus veſtrum
defuturum viaticum fuerit, ni aes alienum luiſſem:
nempe in Aſiatica praeda. Nec pudet profundo ventre 26
deuictarum gentium ſpolia circumferentes, reuerti

velle ad liberos coniugesque, quibus pauci praemia victoriae poteſtis oſtendere. Nam ceterorum, dum etiam ſpei veſtrae obuiam iſtis, arma quoque pigneri
27 *ſunt. Bonis vero militibus cariturus ſum, pellicum ſuarum concubinis: quibus hoc ſolum ex tantis opibus ſupereſt, quod inpenditur. Proinde ſugientibus me pateant limites. Faceſſite hinc ocius! ego cum Perſis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate*
28 *oculos meos ingratiſſimi ciues. Laeti vos excipient parentes liberique ſine veſtro rege redeuntes! obuiam*
29 *ibunt deſertoribus transſugisque! Triumphabo mehercule de fuga veſtra, et, vbicumque ero, expetam poenas, hos, cum quibus me relinquitis, colendo prae-*
30 *ferendoque vobis Iam autem ſcietis, et quantum ſine rege valeat exercitus, et quid opis in me vno ſit.*
Deſiluit deinde frendens de tribunali, et in medium armatorum agmen ſe inmiſit; notatos quoque, qui ferociſſime obloquuti erant, ſingulos manu conripuit: nec auſos repugnare tredecim adſeruandos cuſtodibus corporis tradidit.
1 III. Quis crederet, ſaeuam paulo ante concionem obtorpuiſſe ſubito metu, et quum ad ſubplicium videret trahi nihil auſos grauiora quam cete-
2 ros, [*tam effuſam antea licentiam atque ſeditioſam militum violentiam ita compreſſam, vt non modo nullus ex omnibus inruenti regi reſtiterit, verum etiam cuncti pavore exanimati, adtonitis ſimiles, quid de ipſis quoque ſtatuendum cenſeret, ſuspenſa mente ex-*
3 *ſpectarent. Itaque*] ſiue nominis, quod gentes, quae ſub regibus ſunt, inter deos colunt; ſiue propria ipſius veneratio, ſiue fiducia tanta vi exercentis
4 imperium conterruit eos: ſingulare certe ediderunt patientiae exemplum; adeoque non ſunt adcenſi ſubplicio commilitonum, quum ſub noctem interfectos eſſe noſſent, vt nihil omiſerint, quod ſinguli
5 magis obedienter ac pie facerent. Nam quum

poſtero die prohibiti aditu veniſſent, Aſiaticis modo
militibus admiſſis, lugubrem totis caſtris edidere
clamorem, denunciantes, *ſe protenus eſſe morituros,*
ſi rex perſeueraret iraſci. At ille, peruicacis ad omnia, 6
quae agitaſſet, animi, *peregrinorum militum* concio-
nem aduocari iubet, *Macedonibus intra caſtra cohi-*
bitis: et quum frequentes coiſſent, adhibito inter-
prete talem orationem habuit. *Quum ex Europa* 7
traicerem in Aſiam, multas nobiles gentes, magnam
vim hominum imperio meo me additurum eſſe ſpera-
bam. Nec deceptus ſum, quod de his credidi famae.
Sed ad illa hoc quoque adceſſit, quod video fortes 8
viros erga reges ſuos pietatis inuictae. Luxu omnia 9
fluere credideram, et nimia felicitate mergi in vo-
luptates. at hercule munia militiae hoc animorum
corporumque robore aeque inpigre toleratis, et, quum
fortes viri ſitis, non fortitudinem magis, quam fidem
colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, ſed olim 10
ſcio. Itaque et delectum e vobis iuniorum habui; et
vos meorum militum corpori inmiſcui. Idem habitus,
eadem arma ſunt vobis: obſequium vero et patientia
imperii longe praeſtantior eſt, quam ceteris. Ergo 11
ipſe Oxathris Perſae filiam mecum in matrimonio
iunxi, non dedignatus, ex captiua liberos tollere.
Mox deinde, quum ſtirpem generis mei latius propa- 12
gare cuperem, vxorem Darii filiam duxi, proximis-
que amicorum auctor fui, ex captiuis generandi libe-
ros; vt hoc ſacro foedere omne diſcrimen victi et
victoris excluderem. Proinde genitos eſſe vos mihi, 13
non adſcitos milites credite. Aſiae et Europae vnum
atque idem regnum eſt. Macedonum vobis arma do.
Inueteraui peregrinam nouitatem; et ciues mei eſtis
et milites: omnia eundem ducunt colorem. Nec Per- 14
ſis Macedonum morem adumbrare, nec Macedoni-
bus Perſas imitari indecorum [*eſt*]. *Eiusdem iuris*
eſſe debent, qui ſub eodem rege victuri ſunt. **

1 IV. *Quousque*, inquit, *animo tuo etiam per ſub-*
plicia, et quidem externi moris, obſequeris? Milites
tui, ciues tui, incognita cauſa, captiuis ſuis ducen-
tibus, trahuntur ad poenam? Si mortem meruiſſe iu-
2 *dicas, ſaltem miniſtros ſubplicii muta.* Amico animo,
ſi veri patiens fuiſſet, admonebatur; ſed in rabiem
ira perueneraт. Itaque rurſus (nam parumper, qui-
bus imperatum erat, dubitauerant) *mergi in amnem,*
3 *ſicut vincti erant*, iussit. Nec hoc quidem ſubpli-
cium ſeditionem militum mouit. Namque copia-
rum duces atque amicos eius manipuli adeunt,
petentes, *vt, ſi quos adhuc priſtina noxa iudicaret*
eſſe contactos, iuberet interſici: obferre ſe corpora
irae; trucidaret. * * * *

1 V Intuentibus lacrumae obortae praebuere ſpe-
ciem iam non regem, ſed funus eius viſentis exer-
2 citus. Moeror tamen circumſtantium lectum emi-
nebat: quos vt rex adſpexit, *Inuenietis*, inquit,
quum exceſſero, dignum talibus viris regem? Incre-
3 dibile dictu audituque, in eodem habitu corporis,
in quem ſe compoſuerat, quum admiſſurus milites
eſſet, duraſſe, donec a toto exercitu illud vltimum
perſalutatus eſt: dimiſſoque vulgo, velut omni
4 vitae debito liberatus, fatigata membra reiecit. *Pro-*
piusque adire iuſſis amicis, (nam et vox deficere iam
coeperat) detractum annulum digito Perdiccae tra-
didit; adiectis mandatis, *vt corpus ſuum ad Ham-*
5 *monem ferri iuberet.* Quaerentibus his, *cui relin-*
queret regnum? reſpondit, *ei, qui eſſet optimus.*
Ceterum prouidere iam ob id certamen: magnos fu-
6 *nebres ludos parari ſibi.* Rurſus Perdicca interro-
gante, *quando caeleſtes honores haberi ſibi vellet?*
dixit, *tum velle, quum ipſi felices eſſent.* Suprema
7 haec vox fuit regis, et paulo poſt exſtinguitur. Ac
primo ploratu lamentisque et planctibus tota regia
perſonabat: mox velut in vaſta ſolitudine omnia

triſti ſilentio muta torpebant, ad cogitationes, quid
deinde futurum eſſet, dolore conuerſo. Nobiles pueri, 8
cuſtodiae corporis eius adſueti, nec doloris magni-
tudinem capere, nec ſe ipſos intra veſtibulum re-
giae retinere potuerunt; vagique et furentibus ſimi-
les totam vrbem luctu ac moerore compleuerant,
nullis queſtibus omiſſis, quos in tali caſu dolor ſub-
gerit. Ergo qui extra regiam adſtiterant, Macedo- 9
nes pariter barbarique, concurrunt; nec poterant
victi a victoribus in communi dolore diſcerni.
Perſae, *iuſtiſſimum ac mitiſſimum dominum*, Mace-
dones, *optimum ac fortiſſimum regem* inuocantes,
certamen quoddam moeroris edebant. Nec moeſto- 10
rum ſolum, ſed etiam indignantium voces exaudie-
bantur; *tam viridem et in flore aetatis fortunaeque
inuidia deum ereptum eſſe rebus humanis.* Vigor
eius et vultus educentis in proelium milites, obſi-
dentis vrbes, euadentis in muros, fortes viros pro
concione donantis, obcurrebant oculis. Tum Ma- 11
cedonas, *diuinos honores negaſſe* ei, poenitebat; *in-
piosque et ingratos fuiſſe ſe* confitebantur, *quod au-
res eius debita adpellatione fraudaſſent.* Et quum
diu nunc in veneratione, nunc in deſiderio regis
haeſiſſent; in ipſos verſa miſeratio eſt. Macedonia 12
profecti vltra Euphraten, mediis hoſtibus, nouum im-
perium adſpernantibus, deſtitutos ſe eſſe cernebant;
ſine certo regis herede, ſine herede regni publicas
vires ad ſe quemque tracturum. Bella deinde ci- 13
vilia, quae ſequuta ſunt, mentibus augurabantur:
*iterum, non de regno Aſiae, ſed de rege, ipſis ſan-
guinem eſſe fundendum: nouis vulneribus veteres* 14
*rumpendas cicatrices; ſenes, debiles, modo petita miſ-
ſione a iuſto rege, nunc morituros pro potentia for-
ſitan ſatellitis alicuius ignobilis.* Has cogitationes 15
voluentibus nox ſuperuenit, terroremque auxit.
milites in armis vigilabant: Babylonii aliusue mu-

ris, alius culmine ſui quisque tecti proſpectabant,
16 quaſi certiora viſuri. nec quisquam lumina audebat
adcendere, et, quia oculorum ceſſabat vſus, fremitus
vocesque auribus captabant: ac plerumque
vano metu territi per obſcuras ſemitas, alius alii
obcurſantes, inuicem ſuſpecti et ſoliciti ferebantur.
17 Perſae, comis ſuo more detonſis, in lugubri veſte,
cum coniugibus ac liberis, non vt victorem et modo
hoſtem, ſed vt gentis ſuae iuſtiſſimum regem, vero
deſiderio lugebant. Adſueti ſub rege viuere, *non
alium, qui imperaret ipſis, digniorem fuiſſe*, confite-
18 bantur. Nec muris vrbis luctus continebatur; ſed
proximam regionem ab ea, deinde magnam partem
19 Aſiae cis Euphraten tanti mali fama peruaſerat. Ad
Darii quoque matrem celeriter perlata eſt. abſciſſa
ergo veſte, qua induta erat, lugubrem ſumpſit; la-
20 ceratisque crinibus humi corpus abiecit. Adſidebat
ei altera ex neptibus, nuper amiſſum Hephaeſtio-
nem, cui nupſerat, lugens; propriasque cauſas do-
21 loris in communi moeſtitia retractabat. Sed omnium
ſuorum mala Siſygambis vna capiebat. Illa ſuam,
illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam
praeterita reuocauerat. crederes modo amiſſum Da-
rium, et pariter miſerae duorum filiorum exſe-
quias eſſe ducendas. Flebat mortuos ſimul viuos-
22 que. *Quem enim puellarum acturum eſſe curam?
quem alium futurum Alexandrum? iterum ſe captas,
iterum excidiſſe regno. qui mortuo Dario ipſas tue-
retur, reperiſſe; qui poſt Alexandrum reſpiceret, vti-
23 que non reperturas.* Subibat inter haec animum,
*octoginta fratres ſuos eodem die ab Ocho ſaeuiſſimo
regum trucidatos, adiectumque ſtragi tot filiorum
patrem: e ſeptem liberis, quos genuiſſet ipſa, vnum
ſupereſſe: ipſum Darium floruiſſe paulisper, vt cru-
24 delius poſſet exſtingui.* Ad vltimum dolori ſub-
cumbit, obuolutoque capite adcidentes genibus ſuis

neptem nepotemque auersata, cibo pariter abstinuit
et luce. quinto, postquam mori statuerat, die ex-
stincta. Magnum profecto Alexandro indulgentiae 25
in eam iustitiaeque in omnes captiuos documen-
tum est mors huius, quae, quum sustinuisset post
Darium viuere, Alexandro esse superstes erubuit.
Et hercule, iuste aestimantibus regem liquet, bona 26
naturae eius fuisse; vitia vel fortunae, vel aetatis.
Vis incredibilis animi; laboris patientia propemo- 27
dum nimia; fortitudo non inter reges modo excel-
lens, sed inter illos quoque, quorum haec sola vir-
tus fuit; liberalitas saepe maiora tribuentis, quam 28
a diis petuntur; clementia in deuictos; tot regna
aut reddita, quibus ea dempserat bello, aut dono
data; mortis, cuius metus ceteros exanimat, per- 29
petua contemptio; gloriae laudisque vt iusto maior
cupido, ita et iuueni et in tantis admittenda rebus;
iam pietas erga parentes, quorum Olympiada in- 30
mortalitati consecrare decreuerat, Philippum vltus
erat; iam in omnes fere amicos benignitas; erga 31
milites beneuolentia; consilium par magnitudini
animi, et quantam vix poterat aetas eius capere,
sollertia; modus inmodicarum cupiditatum; Vene- 32
ris intra naturale desiderium vsus, nec vlla nisi ex
permisso voluptas, ingentes profecto dotes erant.
Illa fortunae: diis aequare se, et coelestes honores 33
adcersere, et talia suadentibus oraculis credere, et
dedignantibus venerari ipsum vehementius, quam
par esset, irasci; in externum habitum mutare cor-
poris cultum; imitari deuictarum gentium mores,
quas ante victoriam spreuerat. Nam iracundiam et 34
cupidinem vini sicuti iuuenta inritauerat, ita se-
nectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, 35
quum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse for-
tunae; quam solus omnium mortalium in potestate
habuit. Quoties illum a morte reuocauit? quoties 36

temere in pericula vectum perpetua felicitate pro-
texit? Vitae quoque finem eumdem illi, quem glo-
riae ſtatuit. Exſpectauere eum fata, dum Oriente
perdomito aditoque Oceano, quidquid mortalitas
37 capiebat, inpleret. Huic regi ducique ſucceſſor
quaerebatur: ſed maior moles erat, quam vt vnus
ſubire eam poſſet. Itaque nomen quoque eius et
fama rerum in totum propemodum orbem, reges
ac regna diffudit; clariſſimi ſunt habiti, qui etiam
minimae parti tantae fortunae adhaeſerunt.

1 VI. Ceterum Babylone (inde enim diuertit ora-
tio) corporis eius cuſtodes in regiam principes ami-
corum ducesque copiarum aduocauere. ſequuta eſt
militum turba, cupientium ſcire, in quem Ale-
2 xandri fortuna eſſet transitura. Multi duces, fre-
quentia militum excluſi, regiam intrare non pote-
rant; quum praeco, *exceptis, qui nominatim citaren-
tur, adire* prohibuit. ſed precarium ſpernebatur im-
3 perium. Ac primum eiulatus ingens ploratusque
renouatus eſt: deinde futuri exſpectatio inhibitis
4 lacrumis ſilentium fecit. Tunc Perdicca, regia ſella
in conſpectum vulgi data, in qua diadema veſtisque
Alexandri cum armis erant, annulum ſibi pridie
traditum a rege in eadem ſede poſuit; quorum ad-
ſpectu rurſus obortae omnibus lacrumae integra-
5 vere luctum. Et Perdicca, *ego quidem*, inquit,
annulum, quo ille regni atque imperii vires obſignare
6 *erat ſolitus, traditum ab ipſo mihi, reddo vobis. Ce-
terum quamquam nulla clades huic, qua adſecti ſu-
mus, par ab iratis diis excogitari poteſt; tamen
magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus credere
licet, tantum virum deos adcommodaſſe rebus huma-
nis, quarum ſorte completa, cito repeterent eum ſuae*
7 *ſtirpi. Proinde, quoniam nihil aliud ex eo ſupereſt,
quam quod ſemper ab inmortalitate ſubducitur, cor-
pori nominique quam primum iuſta ſoluamus; haud*

obliti, in qua vrbe, inter quos ſimus, quali praeſide ac rege ſpoliati. Tractandum eſt, commilitones, 8
cogitandumque, vt victoriam partam inter hos, de quibus parta eſt, obtinere poſſimus. Capite opus eſt. hocne vno an pluribus, in veſtra poteſtate eſt. Illud ſcire debetis, militarem ſine duce turbam corpus eſſe ſine ſpiritu. Sextus menſis eſt, ex quo Ro- 9
xane praegnans eſt. Optamus vt marem enitatur: cuius regnum diis adprobantibus ſuturum, quando adoleuerit. interim, a quibus regi velitis, deſtinate. Haec Perdicca. Tum Nearchus, *Alexandri modo* 10
ſanguinem ac ſtirpem regiae maieſtati conuenire, neminem ait *poſſe mirari. Ceterum exſpectari nondum* 11
ortum regem et, qui iam ſit, praeteriri, nec animis Macedonum conuenire, nec tempori. Verum eſſe e Barſine filium regis: huic diadema dandum. Nulli 12
placebat oratio. itaque ſuo more haſtis ſcuta quatientes obſtrepere perſeuerabant. Iamque prope ſeditionem peruenerant, Nearcho peruicacius tuente ſententiam. Tum Ptolemaeus, *digna prorſus eſt* 13
ſoboles, inquit, *quae Macedonum imperet genti, Roxanes vel Barſinae filius; cuius nomen quoque Europam dicere pigebit, maiore ex parte captiui. Cur* 14
Perſas vicerimus, vt ſtirpi eorum ſeruiamus? quod iuſti illi reges Darius et Xerxes tot millium agminibus tantisque claſſibus nequidquam petiuerunt. Mea 15
ſententia haec eſt, vt, ſede Alexandri in regia poſita, qui conſiliis eius adhibebantur, coeant, quoties in commune conſulto opus fuerit, eoque, quod maior pars eorum decreuerit, ſtetur; duces praefectique copiarum his pareant. Ptolemaeo quidam, potiores Per- 16
diccae adſentiebantur. Tum Ariſtonus orſus eſt dicere, *Alexandrum conſultum, cui relinqueret regnum, voluiſſe optimum deligi. iudicatum autem ab ipſo optimum Perdiccan, cui annalum tradidiſſet. Neque* 17
enim vnum eum adſediſſe morienti; ſed circumſe-

rentem oculos ex turba amicorum delegisse, cui
traderet. Placere igitur, summam imperii ad Per-
18*diccan deferri.* Nec dubitauere, quin vera censeret.
Itaque vniuersi, *procedere in medium Perdiccan et*
regis annulum tollere, iubebant. Haerebat inter cu-
piditatem pudoremque, et, quo modestius, quod ex-
spectabat, adpeteret, peruicacius oblaturos esse cre-
19debat. Itaque cunctatus, diuque, quid ageret, in-
certus, ad vltimum tamen recessit, et post eos, qui
20sederant proximi, constitit. At Meleager, vnus e
ducibus, confirmato animo, quem Perdiccae cuncta-
tio erexerat, *nec dii ferant,* inquit, *vt Alexandri*
fortuna tantique regni fastigium in istos humeros
ruat: homines certe non ferent. Nihil dico de no-
bilioribus, quam hic est, sed de viris tantum; qui-
21*bus inuitis nihil perpeti necesse est. Nec vero inter-*
est, Roxanes filium, quandoque genitus erit, an
Perdiccan regem habeatis; quum iste sub tutelae
specie regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei rex
placet, nisi qui nondum natus est: et in tanta omnium
festinatione, non iusta modo, sed etiam necessaria,
exactos menses solus exspectat, et iam diuinat, ma-
rem esse conceptum; quem vos dubitatis paratum
22*esse vel subdere? Si medius fidius Alexander hunc*
nobis regem pro se reliquisset, id solum ex iis, quae
23*imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igi-*
tur ad diripiendos thesauros discurritis? harum enim
24*opum regiarum vtique populus est heres.* Haec elo-
quutus per medios armatos erupit, et, qui abeunti
viam dederant, ipsum ad pronunciatam praedam
sequebantur.

1 VII. Iamque armatorum circa Meleagrum fre-
quens globus erat, in seditionem ac discordiam
versa concione, quum quidam, plerisque Macedo-
2num ignotus, ex infima plebe, *Quid opus est*, inquit,
armis ciuilique bello habentibus regem, quem quae-

ritis? Aridaeus, Philippo genitus, Alexandri paulo
ante regis frater, ſacrorum ceremoniarumque con-
ſors modo, nunc ſolus heres, praeteritur a vobis.
Quo merito ſuo? quidue fecit, cur etiam gentium
communi iure fraudetur? Si Alexandro ſimilem quae-
ritis, numquam reperietis; ſi proximum, hic ſolus
eſt. His auditis concio primo ſilentium velut iuſſa 3
habuit: conclamant deinde pariter, *Aridaeum vocan-*
dum eſſe, mortemque meritos, qui concionem ſine eo
habuiſſent. Tum Pithon plenus lacrumarum ordi- 4
tur dicere, *Nunc vel maxime miſerabilem eſſe Ale-*
xandrum, qui tam bonorum ciuium militumque fructu
et praeſentia fraudatus eſſet. Nomen enim memo-
riamque regis ſui tantum intuentes, ad cetera cali-
gare eos. * Haud ambigue in iuuenem, cui regnum 5
deſtinabatur, inpenſa probra; quae magis ipſi odium,
quam Aridaeo contemptum adtulerunt: quippe dum
miſerentur, etiam fauere coeperunt. Igitur, *non* 6
alium ſe quam eum, qui ad hanc ſpem genitus eſſet,
regnare paſſuros, pertinaci adclamatione declarant,
vocarique Aridaeum iubent. Quem Meleager, in- 7
feſtus inuiſusque Perdiccae, ſtrenue perducit in re-
giam; et milites *Philippum* conſalutatum, *regem*
adpellant. Ceterum haec vulgi erat vox; principum 8
alia ſententia. E quibus Pithon conſilium Perdiccae
exſequi coepit, *tutoresque* deſtinat *filio ex Roxane*
futuro, Perdiccan et Leonnatum ſtirpe regia geni-
tos. Adiecit, *vt in Europa Craterus et Antipater* 9
res adminiſtrarent. Tum ius iurandum a ſingulis
exactum, *futuros in poteſtate regis geniti Alexandro.*
Meleager, haud iniuria metu ſupplicii territus, cum 10
ſuis ſeceſſerat. Rurſus Philippum trahens ſecum in-
rupit regiam, clamitans, *ſubfragari rei publicae de*
nouo rege paulo ante concepto. robur aetatis expe-
rirentur; modo ſtirpem Philippi, et filium ac fra-
trem regum duorum ſibimet ipſis potiſſimum crede-

11 *rent.* Nullum profundum mare, nullum vaſtum fre-
tum et procelloſum tantos ciet fluctus, quantos mul-
titudo motus habet; vtique ſi noua et breui dura-
12 tura libertate luxuriat. Pauci Perdiccae modo
electo, plures Philippo, quam ſperauerat, imperium
dabant. Nec velle, nec nolle quidquam diu pote-
rant; poenitebatque modo conſilii, modo poeniten-
tiae ipſius. Ad vltimum tamen in ſtirpem regiam
13 inclinauere ſtudiis. Ceſſerat ex concione Aridaeus
principum auctoritate conterritus; et abeunte illo
conticuerat magis, quam languerat militaris fauor.
Itaque reuocatus veſtem fratris, eam ipſam, quae
14 in ſella poſita fuerat, induitur. Et Meleager tho-
race ſumpto capit arma, nouique regis ſatelles ſe-
quitur. Phalanx haſtis clypeos quatiens, *expleturam
ſe ſanguine illorum, qui adfectauerant nihil ad ipſos
15 pertinens regnum*, minabatur. *in eadem domo fami-
liaque imperii vires remanſuras eſſe* gaudebant; *here-
ditarium imperium ſtirpem regiam vindicaturam: ad-
ſuetos ſe nomen ipſum colere, venerarique, nec quem-
16 quam id capere, niſi genitum vt regnaret.* Igitur
Perdicca territus *conclaue, in quo Alexandri cor-
pus iacebat, obſerari* iubet. Sexcenti cum ipſo erant
ſpectatae virtutis: Ptolemaeus quoque ſe adiunxe-
17 rat ei puerorumque regia cohors. Ceterum haud
difficulter a tot millibus armatorum clauſtra per-
fracta ſunt. Et rex quoque inruperat ſtipatus ſa-
18 tellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Ira-
tusque Perdicca, *hos, qui Alexandri corpus tueri
vellent*, ſeuocat; ſed qui inruperant, eminus tela in
ipſum iaciebant. multisque vulneratis, tandem ſe-
niores demptis galeis, quo facilius noſci poſſent,
precari, qui cum Perdicca erant, coepere, *vt abſi-
19 ſterent bello regique et pluribus cederent.* Primus
Perdicca arma depoſuit; ceterique idem fecere. Me-
leagro deinde ſuadente, *ne a corpore Alexandri dis-*

cederent; inſidiis locum quaeri rati, diuerſa regiae
parte ad Euphraten fugam intendunt. Equitatus, 20
qui ex nobiliſſimis iuuenum conſtabat, Perdiccan et
Leonnatum frequens ſequebatur; placebatque *ex-*
cedere vrbe, et tendere in campis. Sed Perdicca ne 21
pedites quidem ſequuturos ipſum deſperabat: itaque,
ne abducendo equites abrupiſſe a cetero exercitu
videretur, in vrbe ſubſtitit.

VIII. At Meleager regem monere non deſtitit, 1
ius imperii Perdiccae morte ſanciendum eſſe: ni ob-
cupetur inpotens animus, res nouaturum. Meminiſſe
eum, quid de rege meruiſſet, neminem autem ei ſatis
fidum eſſe, quem metuat. Rex patiebatur magis, 2
quam adſentiebatur. Itaque Meleager ſilentium
pro imperio habuit, miſitque regis nomine, qui
Perdiccan arceſſerent. iisdem mandatum, *vt obci-*
derent, ſi venire dubitaret. Perdicca, nunciato ſatel- 3
litum aduentu, ſexdecim omnino pueris regiae co-
hortis comitatus, in limine domus ſuae conſtitit;
caſtigatosque, et *Meleagri mancipia* idemtidem ad-
pellans, ſic animi vultusque conſtantia terruit, vt
vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros 4
equos iuſſit *conſcendere*, et cum paucis amicorum
ad Leonnatum peruenit; iam firmiore praeſidio vim
propulſaturus, ſi quis inferret. Poſtero die indigna 5
res Macedonibus videbatur, Perdiccan ad mortis
periculum adductum; et Meleagri temeritatem ar-
mis vltum ire decreuerant. atque ille ſeditione pro- 6
viſa, quum regem adiiſſet, interrogare eum coepit,
an Perdiccan comprehendi ipſe iuſſiſſet. ille *Meleagri*
inſtinctu ſe iuſſiſſe reſpondit. *Ceterum non debere*
tumultuari eos; Perdiccan enim viuere. Igitur con- 7
cione dimiſſa, Meleager, equitum maxime defectione
perterritus inopsque conſilii, (quippe in ipſum pe-
riculum reciderat, quod inimico paulo ante inten-
derat) triduum fere conſumpſit incerta conſilia vol-

8vendo. Et priſtina quidem regiae ſpecies manebat.
nam et legati gentium regem adibant, et copiarum
duces aderant, et veſtibulum ſatellites armatique
9compleuerant. Sed ingens ſua ſponte moeſtitia vl-
timae deſperationis index erat: ſuſpectique inuicem
non adire propius, non conloqui audebant, ſecretas
cogitationes intra ſe quoque voluentes, et ex com-
paratione regis noui deſiderium excitabatur amiſſi.
10*Vbi ille eſſet, cuius imperium, cuius auſpicium ſe-
quuti erant*, requirebant. *deſtitutos ſe inter infeſtas
indomitasque gentes, expetituras tot cladium ſua-*
11*rum poenas, quandoque oblata eſſet occaſio.* His
cogitationibus animos exedebant, quum adnuncia-
tur, *equites, qui ſub Perdicca eſſent, obcupatis circa
Babylonem campis, frumentum, quod in vrbem inue-*
12*hebatur, retinuiſſe.* Itaque inopia primum, deinde
fames eſſe coepit; et qui in vrbe erant, *aut recon-
ciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certan-*
13*dum eſſe*, cenſebant. Forte ita adciderat, vt, qui in
agris erant, populationem villarum vicorumque ve-
riti, confugerent in vrbem; oppidani, quum ipſos
alimenta deficerent, vrbe excederent, et vtrique
14generi tutior aliena ſedes, quam ſua videretur. Quo-
rum conſternationem Macedones veriti, in regiam
coeunt; quaeque ipſorum ſententia eſſet, exponunt.
Placebat autem, *legatos ad equites mitti de finienda*
15*discordia armisque ponendis.* Igitur a rege legatur
Paſas Theſſalus et Amiſſas Megalopolitanus et Pe-
rilaus: qui quum mandata regis edidiſſent; *non ali-
ter poſituros arma equites, quam ſi rex discordiae au-*
16*ctores dedidiſſet*, tulere reſponſum. His renuncia-
tis ſua ſponte milites arma capiunt; quorum tu-
multu e regia Philippus excitus, *Nihil*, inquit, *ſe-
ditione eſt opus; nam inter ſe certantium praemia,*
17*qui quieuerint, obcupabunt. Simul mementote, rem
eſſe cum ciuibus; quibus ſpem gratiae cito abrum-*

pere, ad bellum ciuile properantium eſt. Altera lega- 18
tione an mitigari poſſint, experiamur: et credo, non-
dum regis corpore ſepulto, ad praeſtanda ei iuſta
omnes eſſe coituros. Quod ad me adtinet, reddere 19
hoc imperium malo, quam exercere ciuium ſanguine:
et ſi nulla alia concordiae ſpes eſt, oro quaeſoque,
eligite potiorem. Obortis deinde lacrumis, diadema 20
detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, proten-
dens, vt, *ſi quis ſe digniorem profiteretur, adcipe-*
ret. Ingentem ſpem indolis, ante eum diem fratris 21
claritate ſubpreſſae, ea moderata excitauit oratio.
itaque cuncti inſtare coeperunt, *vt, quae agitaſſet,*
exſequi vellet. Eosdem rurſus legat petituros, *vt* 22
Meleagrum tertium ducem adciperent. Haud aegre
id inpetratum eſt. nam et abducere Meleagrum Per-
dicca a rege cupiebat; et vnum duobus inparem
futurum eſſe cenſebat. Igitur Meleagro cum pha- 23
lange obuiam egreſſo, Perdicca equitum turmas
antecedens obcurrit. Vtrumque agmen mutua ſa-
lutatione facta coit; in perpetuum, vt arbitraban-
tur, concordia et pace firmata.

IX. Sed iam fatis admouebantur Macedonum genti 1
bella ciuilia. Nam et inſociabile eſt regnum, et a
pluribus expetebatur. Primum ergo conlegere vi- 2
res; deinde diſperſerunt: et quum pluribus corpus,
quam capiebat, oneraſſent; cetera membra deficere
coeperunt: quodque imperium ſub vno ſtare po-
tuiſſet, dum a pluribus ſuſtinetur, ruit. Proinde 3
iure meritoque populus Romanus *ſalutem ſe Principi*
ſuo debere profitetur, cui noctis, quam paene ſupre-
mam habuimus, nouum ſidus inluxit. Huius her- 4
cule, non ſolis ortus, lucem caliganti reddidit mun-
do, quum ſine ſuo capite discordia membra trepi-
darent. Quot ille tum exſtinxit faces? quot con- 5
didit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſereni-
tate discuſſit? Non ergo reuireſcit ſolum; ſed etiam

6floret imperium. Abſit modo inuidia, excipiet huius ſaeculi tempora eiusdem domus vtinam per-
7petua, certe diuturna poſteritas. Ceterum vt ad ordinem, a quo me contemplatio publicae felicitatis auerterat, redeam; Perdicca vnicam ſpem ſalutis ſuae in Meleagri morte deponebat: *vanum eundem et infidum, celeriterque res nouaturum, et ſibi ma-*
8*xime infeſtum obcupandum eſſe.* Sed alta disſimulatione conſilium premebat, vt obprimeret incautum. Ergo clam quosdam ex copiis, quibus praeerat, ſubornauit, *vt, quaſi ignoraret ipſe, conquererentur palam, Meleagrum aequatum eſſe Perdiccae.*
9Quorum ſermone Meleager ad ſe relato, furens ira, Perdiccae quae comperiſſet, exponit. Ille, velut noua re exterritus, admirari, queri, dolentisque ſpeciem oſtentare ei coepit; ad vltimum conuenit, *vt comprehenderentur tam ſeditioſae vocis auctores.*
10Agit Meleager gratias, amplexusque Perdiccan,
11*fidem eius in ſe ac beneuolentiam* conlaudat. Tum communi conſilio rationem obprimendi noxios ineunt. placet, *exercitum patrio more luſtrari:* et pro-
12babilis cauſa videbatur praeterea discordia. Macedonum reges ita luſtrare ſoliti erant milites, vt diſciſſae canis viſcera vltimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab vtraque abiicerentur parte; intra id ſpatium armati omnes ſtarent, hinc equites,
13illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic ſacro deſtinauerant, rex cum equitibus elephantisque con-
14ſtiterat contra pedites, quis Meleager praeerat. Iam equeſtre agmen mouebatur, et pedites ſubita formidine ob recentem discordiam, haud ſane pacati quidquam exſpectantes, parumper addubitauere, *an in vrbem ſubducerent copias?* quippe pro equitibus pla-
15nicies erat. Ceterum veriti, ne temere commilitonum fidem damnarent, ſubſtitere, praeparatis ad dimicandum animis, ſi quis vim inferret. Iam

agmina coibant, paruumque interuallum erat, quod
aciem vtramque diuideret. Itaque rex cum vna 16
ala obequitare peditibus coepit, *discordiae auctores*,
quos tueri ipſe debebat, inſtinctu Perdiccae *ad ſub-*
plicia depoſcens: minabaturque, *omnes turmas cum*
elephantis inducturum ſe in recuſantes. Stupebant 17
inprouiſo malo pedites: nec plus in ipſo Meleagro
erat aut conſilii, aut animi. tutiſſimum ex praeſen-
tibus videbatur, exſpectare potius, quam mouere
fortunam. Tum Perdicca, vt torpentes et obnoxios 18
vidit, ccc fere, qui Meleagrum erumpentem ex con-
cione, quae prima habita eſt poſt mortem Alexan-
dri, ſequuti erant, a ceteris diſcretos, elephantis
in conſpectu totius exercitus obiicit; omnesque bel-
luarum pedibus obtriti ſunt, nec prohibente Phi-
lippo, nec auctore. adparebatque id modo pro ſuo 19
vindicaturum, quod adprobaſſet euentus. Hoc bel-
lorum ciuilium Macedonibus et omen et princi-
pium fuit. Meleager, ſero intellecta fraude Perdic- 20
cae, tum quidem, quia ipſius corpori vis non ad-
ferebatur, in agmine quietus ſtetit: at mox, damnata 21
ſpe ſalutis, quum eius nomine, quem ipſe fecerat
regem, in perniciem ſuam abutentes videret inimi-
cos, confugit in templum; ac ne loci quidem reli-
gione defenſus, obciditur.

X. Perdicca, perducto in vrbem exercitu, conſi- 1
lium principum virorum habuit, in quo *imperium*
ita diuidi placuit, vt rex quidem ſummam eius ob-
tineret; ſatrapes Ptolemaeus Aegypti et Africae
gentium, quae in ditione erant. Laomedonti Syria 2
cum Phoenice data eſt: *Philotae Cilicia* deſtinata:
Lyciam cum Pamphylia et maiore Phrygia obtinere
iuſſus *Antigonus: in Cariam Caſſander; Menander*
in Lydiam miſſi. Phrygiam minorem Helleſponto
adiunctam Leonnati prouinciam eſſe iuſſerunt. *Cap-* 3
padocia Eumeni cum Paphlagonia ceſſit. Praecep-

tum est, *vt regionem eam vsque ad Trapezunta de-*
fenderet, bellum cum Arbate gereret. solus hic de-
4 trectabat imperium. *Pithon Mediam, Lysimachus*
Thraciam adpositasque Thraciae Ponticas gentes
obtinere iussi. *Qui Indiae, quique Bactris et Sogdia-*
nis ceterisque aut Oceani aut rubri maris adcolis
praeerant, quibus quisque finibus habuisset, imperii
etiam ius obtineret. Decretum est, *vt Perdicca cum*
rege esset, copiisque praeesset, quae regem sequeban-
5 *tur.* Credidere quidam, *testamento Alexandri distri-*
butas esse prouincias; sed famam eius rei, quam-
quam ab auctoribus tradita est, vanam fuisse com-
6 perimus. Et quidem suas quisque opes, diuisis im-
perii partibus, tuebantur. quas ipsi fundauerant, si
vnquam aduersus inmodicas cupiditates terminus
7 staret. Quippe paulo ante regis ministri, specie
imperii alieni procurandi, singuli [ingentia] inuase-
rant regna; sublatis certaminum caussis, quum et
omnes eiusdem gentis essent, et a ceteris sui quis-
8 que imperii regione discreti. Sed difficile erat, eo
contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sor-
dent prima quaeque, quum maiora sperantur. Itaque
omnibus expeditius videbatur augere regna, quam
9 fuisset adcipere. Septimus dies erat, ex quo corpus
regis iacebat in solio; curis omnium ad formandum
10 publicum statum a tam solenni munere auersis. Et
non aliis quam Mesopotamiae regione feruidior
aestus exsistit, adeo vt pleraque animalia, quae in
nudo solo deprehendit, exstinguat: tantus est vapor
11 solis et coeli, quo cuncta velut igne torrentur. Fon-
tes aquarum et rari sunt, et incolentium fraude ce-
12 lantur: ipsis vsus patet; ignotus est aduenis. Vt
tandem curare corpus exanimum amicis vacauit;
nulla tabe, ne minimo quidem liuore conruptum
videre, qui intrauerant. vigor quoque, qui constat
13 ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Aegyptii

Chaldaeique, iussi *corpus suo more curare*, primo non sunt ausi admouere velut spiranti manus: deinde precati, *vt ius fasque esset mortalibus adtrectare eum;* purgauere corpus, repletumque est odoribus aureum solium, et capiti adiecta fortunae eius insignia. *Veneno necatum esse* credidere plerique: *filium An-* 14
tipatri inter ministros Iollam nomine patris iussu dedisse. Saepe certe audita erat vox Alexandri, *Antipatrum regium adfectare fastigium; maioremque esse praefecti opibus, ac titulo Spartanae victoriae inflatum, omnia a se data adserentem sibi* Crede- 15
bant etiam, *Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum.* Vim autem veneni, quod 16
in Macedonia gignitur, talem esse constat, vt ferrum quoque exurat, vngulae iumenti dumtaxat patiens. *Stygem* adpellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. *Hoc per Cassandrum adlatum,* 17
traditumque fratri Iollae, et ab eo supremae regis potioni inditum. Haec vtcumque sunt tradita, eo- 18
rum, quos rumor adsperserat, mox potentia exstinxit. Regnum enim Macedoniae Antipater, et Graeciam quoque inuasit. soboles deinde excepit; 19
interfectis omnibus, quicumque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Ceterum corpus 20
eius a Ptolemaeo, cui Aegyptus cesserat, Memphin, et inde paucis post annis Alexandriam translatum est: omnisque memoriae ac nomini honos habetur.

INDEX

HISTORICVS ET GEOGRAPHICVS.

I

T